

Vatra veche

Vatra veche

10

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XIII, nr. 10 (154) octombrie 2021 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

NICOLAE SUCIU, Peisaj din fereastra trenului

ANOTIMPURI

Nicolei

Nu-mi spune încă
dacă-i toamnă,
n-am apucat să înverzesc,
în mine încă seve dorm,
doar visele înmuguresc.

Nu îmi vorbi încă de fructe,
cât pleoapele îmi sunt petale,
polenu-i pulbere de stele,
semintele sunt încă-n zale.

Nu-mi spune
dacă pleacă păsări –
încă nu știu ce-nseamnă zbor,

nu îmi vorbi de ploi cu soare,
nu știu ce-nseamnă să fiu
nor.

Mai lasă-mă măcar o viață,
să-mi fie seara dimineată.

NICOLAE BĂCIUȚ

Aurel Buzincu: Legitimarea prin insinuarea în istorie

SUMAR

Anotimpuri, poem de Nicolae Băciut/1
Miezul unui ev aprins. Legitimarea prin insinuarea în istorie, de Aurel Buzincu/3
Acatist sub creangă de pin, poem de Dumitru Ichim/6
Față în față: „Regele poeziei” și „Împăratul poezilor”, de Zenovie Cârlușea/7
Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/10
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/11
Memorialistică. Jurnalul lui Mircea Radu Iacoban, de Dorin Nădrău/12
Exerciții de autoexilare. Întâlnire de noapte, de Dan Mucenic/13
Vitrina. Trecând prin lumea mare (Ana Blandiana), de Livia Fumurescu/14
Baladela Marelui Târg (Nicolae Dan Frunteleta), de Aureliu Goci/17
Ocean întors. Transparențe (Cristina Sava), de Ioan Marcoș/18
Interpretări (Magdalena Hărăbor), de A.I. Brumar/21
Scrisoare din Las Vegas, de Elena Mihaela Gliga/22
Flavia (Emilia Amariei), de Elena Mihaela Gliga/22
Drumul spre Tenerife (Eugen Dorcescu), de Claude Le Bigot/23
Poeme pe cord deschis (Răzvan Ducan), de Cristina Sava/26
În cerul meu. Cerul de la capătul scării (Mihaela Aionesei), de Ottilia Ardeleanu/28
Șaia pipenu (Dan Norea), de Laura Văceanu/29
Afinitățile electivale ale criticului (Livia Fumurescu), de Silvia Urdea/31
Aventurile ideilor printre metafore (Florin Țene), de Mircea Daroși/33
Darie Ducan, piese noi, de Ioan Marcoș/34
Cartea zilelor noastre. Birlic (Gaby Michailescu), de Adrian Simeanu/36
Eveniment editorial. Michèle Savary. Sarajevo 1914, de Răzvan Theodorescu/37
Cuvânt înainte, de Editura L'Âge d'Homme/37
Michèle Savary, o scriitoare franceză balcanofilă, de Cristina-Rodica Mazălu/38
Divinațiile (Doina Bălțat, Dumitru Hurubă), de Constantin Stancu/39
Ferestre albastre (Nicolae Suci), de Lina Codreanu/40
Istoria și enciclopedia unui oraș (Petre Cichirdan), de Aureliu Goci/42
Autobiografie și ficțiune (Constantin Lupeanu), de Mihaela I. Rădulescu/43
Chopi and King Samovar (Daniela Cupșe Apostoae), de Veronica Pavel Lerner/44
Aniversări. Nicolae Suci – 70. Opera unui alt fel de... obsedant deceniu, de Nicolae Băciut/ 45
Ancheta „Vatra veche”. Cum sunt văzut de vecinii care știu că sunt scriitor, de Nicolae Suci/45
Poeme de Emilia Amariei/48
Muzeul Memorial „Cezar Petrescu” Bușteni, de Elena Trifan/49
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/51
Comemorări. Mihail Kogălniceanu – 130, de Florin Bengean/52
Centenar Tudor Pamfile, de Dumitru V. Marin/53
Puncte de vedere. Despre Aromâni și Români, de Nicholas Dima/54
Adevărul cronicarilor, de Rodica Bretin/57
Poeme de Gheorghe Jucă/58
Amintiri ale măreției trecutului, de Zenovia Zamfir/59
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/61
Poeme de Carolina Baldea/62
Pălpări iluministe, de Justin Florin-Dumitru/63
Poeme de Valeria Bîlț/64
Amvon. Pâinea Sfântului Onufrie, de Gheorghe Nicolae Șincan/64
Misterele Bucureștiului, de Valeriu Tănăsă/65
Maxime și aforisme, de Nicolae Mares/65
Biblioteca Babel. Poeme de Hava Pinhas-Cohen, traducere de Menakem Falek/66
Premiul Nobel iar și iară, de Nicolae Băciut/66
Abdulrazak Gurnah/66
Poeme de Pașcu Balaci/67
Poeme de Ribanna Pascu/67
Ocean întors. Eșecul excepționalismului american, de Silvia Urdea/68
Poeme de Nicolae Nicoară-Horea/70
Poeme de Traian Vasilecău/71
Superstiții și curiozități, de Dumitru Hurubă/72
Poeme de Doina Cherecheș/73
Ocean întors. Pe drumuri japoneze, de Radu Șerban/74
Asterisc. Răzbunarea, de David Kimel/77
Poeme de Maria Sarsaniuc/78
Poeme de Luca Cipolla/79
Poeme de Puiu Bobelică Cislău/79
Orfismul în Biserica Ortodoxă Română, de Eugen Mera/80
Plastica. Cîmpiile Elizee în pictura lui Petru Botezatu, de Elena Serghei/81
Cartea zilelor noastre. Mihăiță, de Adrian Simeanu/81
Literatură și film. Vanda, de Alexandru Jurcan/82
Șevalet. „Stări și Culori” la Tel Aviv, de Dana Kessler/82
Catrene alergene. Epigrame, de Nicolae Mățaș/83
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/84
De la un clasic citire. Ioan Bălan/84
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/85
Scrisoare din Canada. Despre Respect, de Milena Munteanu/86
Scrisoare din Turcia. F. Uçcan/86
Scrisoare din Constanța. Guner Akmolla/86
Panoramic cultural (foto)/87

Nicolae Suci, Autoportret

Nicolae Suci, Dealuri

Nicolae Suci, Uitare

Număr ilustrat cu lucrări de Nicolae Suci

Miezul unui ev aprins

Legitimarea prin insinuarea în istorie

Nu e vorba de a propune dezbaterii despre instaurarea și consolidarea regimului comunist vreo noutate aducându-se în discuție ceea ce mi se pare bine desemnat prin expresia *insinuare în istorie*. E doar o revenire și o insistență în plus pe tema uneia dintre componentele acțiunii de anvergură pe care, instalându-se la putere așa cum s-a instalat și satisfăcându-și vocația totalitară, partidul comunist a trebuit să o includă în programul lui „de luptă”. Și-a tratat prin ea, nicio îndoială, sindromul propriu de ilegitimitate, dar, firește, cu deosebire le-a impus guvernaților, în locul imaginii unui ocupant sosit peste noapte și care se putea înțelege că ar urma să nu rămână mult timp acolo unde s-a așezat, pe aceea de forță care emană din ființa profundă a poporului și vine, numită oricum sau nenumită, din străfundul istoriei acestuia și tocmai de aceea îi reprezintă poporului idealurile, năzuințele, însușirile și valorile cele mai de preț. Însă, precum se știe, mai ales doar *reprezentivă* – termen din fondul lui lexical principal –, chiar dacă însușirile și tradițiile cele mai..., iar acestea pot fi și ele *representative*, dar atunci când se impune, desigur, sunt *progresiste*. Or, trebuia procedat astfel încât să fie văzut, fie și cât se poate, ca parte și participant nemijlocit la facerea istoriei – drept care un capitol ideologic amplu se dedică fundamentelor ideatice care îl înfățișează ca prezență fizică și actor al istoriei naționale.

Grav, curent, pe scară largă, populară, dar, lesne de explicat, cu credibilitate mereu discutabilă și, deci, cu un grad relativ de reușită, se practică și *asocierea* cu tot ceea ce partidul își poate astfel însuși: lupta pentru eliberare socială și, ceva mai cu fereală la început, națională, lupta anticolonială, lupta pentru progres în toate, democrație, cultură, egalitate etc., inclusiv „lupta pentru pace”.

Așa se asociază cu mai toată istoria națională și cu mapamondul „internaționalismului proletar” – dovedind preferință specială pentru revolte, răzvrățiri, răscoale, chiar haiducie, apoi mișcări revoluționare și

revoluții și, în fine, ceea ce e de la sine înțeles, tot ce ține de mișcarea muncitorească. E vorba, de bună seamă, de un spirit care agită conștiințele în istorie și care în același timp îi anunță venirea pe lume ca forță organizatoare de nivel superior și mai ales aducătoare de lumină și de orizont pentru transformarea nemulțumirii și răzvrătirii haotice în acțiune cu program, conștient asumată și condusă spre o țintă precisă. Asocierea iscă însă frecvent întrebări și face vizibile destul de des fracturi anevoie de explicat. Asocierea cu poporul, de pildă, deși la ea nu s-a putut renunța explicit niciodată, s-a dovedit a fi mai curând o capcană, întrucât o mulțime de lucruri, cum ar fi credința și practicile religioase, obiceiurile au cerut fie explicații, fie derogări care în cele din urmă au pus în discuție valori de partid la care nu se poate face rabat.

Insinuarea în istorie însă, practică cu inteligență cinică și combinată cu asocierea, a dat, propagandistic vorbind, rezultate mereu bune. Nu e mai ferită de riscul ridicolului – dar dinaintea acestuia comunismul n-a probat vreodată o sensibilitate de luat în seamă. A fost însă aptă să producă efecte negative de o extremă gravitate, deoarece acțiunea ei insistență și de durată, mai ales în condiții de totalitarism și de cenzură, dar în sine greu de contracarat în mase, a atacat și afectat zone profunde ale conștiinței individuale și colective, precum cele ale mentalității, iar nu doar componente din stratul cultural de suprafață.

Și e neapărat de spus că, deși amândouă acestea au operat doar în planul imaginii și nu în cel al realității propriu-zise sau, de fapt, tocmai de

aceea, ele au putut induce mutații, deformări, falsuri rezistente în timp și care, la rândul lor, instrumentalizate, participând apoi la reprezentarea realității, au multiplicat răul. O mulțime de urme ale conviețuirii cu atare „adevăruri” ar fi de depistat până azi, la o adică, în straturile noastre culturale profunde – cele pe care nu le conștientizăm curent, dar care pot fi active –, primite prin contact nemijlocit cu lumea care le-a generat și le-a vehiculat, dar și, ceea ce la prima vedere este ciudat, ca moștenire.

Cartea Ilenei Vrancea din 1962, *Tradiții ale criticii literare marxiste din România. 1930-1940*, participând la o atare facere pe teren literar și, mai larg, cultural, ține de stalinismul întârziat, poate inertial, dar destul de probabil că și pus la lucru voluntar, din datorie, în considerarea exercițiului și sarcinilor de serviciu ale gazetarului-activist.

Cel puțin la fel de important de spus poate fi însă că această antologie de texte „progresiste” interbelice „cu privire la problemele literaturii românești” din aceeași perioadă, precedată de un amplu studiu introductiv, ilustrează relevant cum, dacă o nevoie de partid o cere (nevoia privește tocmai construirea retrospectivă a unei istorii proprii și distincte a partidului comunist din România, pentru legitimare), soldatul partidului se execută ferm și cu zel și contează pe libertatea de a susține cam orice despre orice. Fără scrupule profesionale și morale și, în plus, în cazul de față – dar fără să trebuiască vorbit propriu-zis despre o excepție –, într-o pledoarie apropiată de cea gazetărească al cărei limbaj îi face concurență celui al lui Sorin Toma din pamfletul antiarghegian cunoscut – peste care, totuși, la această dată, trecuseră deja niște ani și niște schimbări.

Poate că, aici, angajarea să țintească persoane în chip ceva mai difuz – dar asta e posibil să fi numai o impresie. În orice caz, tăietura e la fel de radicală, iar paleta nepăsărilor felurite nu e mai puțin frecventată. Că Ileana Vrancea a dat în destul de scurtă vreme semne de emancipare ideologică și estetică studiindu-l pe Lovinescu și scriind multe sute →

AUREL BUZINCU

de pagini despre acesta, nu e totuși cazul ca faptul să emoționeze din cale afară. S-au mai emancipat similar și alții din aceeași categorie – și este cât se poate de adevărat că unii au reușit să contribuie astfel, poate chiar decisiv ici și colo, la potolirea propagandei în anumite privințe și la lărgirea țarcului ideologic. Cel, însă, la îngustarea căruia participaseră din plin ei înșiși. Dar nu cred că ne paște riscul vreunei atitudini nepotrivite dacă privim lucrul în față și îi spunem pe nume – pentru cunoaștere: *Tradiții ale criticii literare marxiste...* este un monument al stalinismului târziu, într-o oarecare măsură chiar desincronizat, și el și-a avut rostul lui în facerea și consolidarea la noi a unei tradiții a exagerării și a falsului cultural și literar – iar rostul aceasta s-ar putea să fie unul cu efecte negative mai consistente decât cele pozitive ale studiilor autoarei despre Eugen Lovinescu.

De altfel, grija de a legitima faptele în baza ideologiei partidului comunist și în maniera acesteia, pe de o parte, și de a exprima propagandistic capacitatea și competența partidului de a face și desface orice nu par să o fi părăsit vreodată pe Ileana Vrancea – dacă nu cumva a fost la mijloc o adâncă ipocrizie de lungă durată. Chiar și în 1975 (*Confruntări în critica deceniile IV-VII. E. Lovinescu și posteritatea lui critică*), vorbind despre „erorile de diagnoză” ale primelor decenii postbelice și despre revenirea asupra lor, susține: „Condițiile propice cercetării obiective nu le-au creat deci vivacitatea polemică a unor critici talentați și antisociologizanți de ieri, ci [le-]au fost create criticii literare și climatului vieții spirituale în genere de cadrul vieții ideologice de după Congreșele IX și X”. Partidul, prin urmare, ar fi reparat ceea ce s-ar datora, de fapt, „insuficienței pregătiri marxiste a unora din criticii literari activi în primii ani de după 1944, în comparație cu buna pregătire marxistă a criticilor activi în ultimul deceniu” – fapt care a avut drept consecințe, precum rezumă autoarea, desigur că, acum, în baza unei bune pregătiri marxiste: „Supralicitarea unei literaturi didactice, confuzia între valoarea socială și politică a ideilor propagate și între valoarea artistică a operelor, contestarea unor valori artistice de primă mărime;

exemplul devenit <clasic> în imputările adresate criticii literare din primii ani ai deceniului VI este excesiva elogiere a poeziei lui A. Toma și negarea poeziei lui Tudor Arghezi; răsfrângerea acestei concepții asupra criteriilor adoptate față de literatura trecutului; manifestarea unei <idiosincrazii> față de criteriul estetic”. Fapte însă scuzabile: „Să începem cu mult discutata supralicitare a literaturii didactice, ale cărei merite cetățenești prevalau asupra valorii artistice (n.n. – A.B.: adică asupra ...literaturii înseși!). Un asemenea fenomen nu a fost provocat de gustul personal al câtorva critici și nu a constituit în sine (s.a.) un element reprobabil. Orice perioadă istorică dominată de acute confruntări politice, sociale, de importanță crucială pentru destinul unei națiuni, exercită, în toate domeniile vieții spirituale, ceea ce cu un termen mult uzat se numește <comanda socială> a epocii; sub imperiul unei asemenea comenzi, ia naștere o literatură militantă, manifest politică, a cărei rezonanță în actualitatea imediată – nu întotdeauna și în conștiința posterității – este determinată în primul rând de capacitatea de răscolire, prin mijloace adesea retorice, a simțirii colective, înrăurite de imperativele ceasului prezent”.

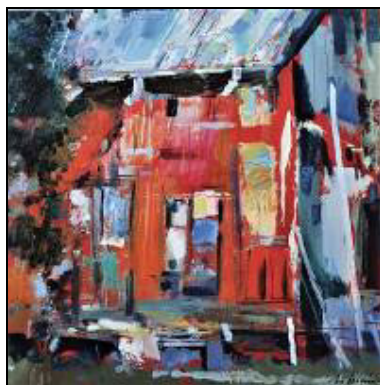
Într-adevăr, o astfel de „literatură” n-o împiedică nimic să ia naștere oricând – mai ales că epocile fără confruntări vor fi fost cu totul rare în istorie –, doar că la fel de rar se va fi întâmplat și ca o astfel de „literatură” să vrea să ia cu totul locul, tot sub comandă, literaturii înseși.

Sigur însă, suntem asigurați în privința aceasta, „epoca a dovedit că nu are nevoie de balast acoperit sub

egida ei”, iar în legătură cu „erorile de diagnoză”, ar trebui avut în vedere – ceea ce e odios – că ele „nu întâmpină un timp, în revistele vremii, niciun fel de alte opinii”. Deși ce altceva să fi fost oare, spre exemplu, o frază ca aceea care îl trimite pe Arghezi în afara vieții publice prin Sorin Toma în ianuarie 1948: „ne obișnuiserăm, când lucrul nostru era gata, să ni se spuie dacă e bun sau prost, întrucât ceea ce învățaserăm că privește pe cititor e calitatea, ca la ciorapi...”? Desigur, acutele confruntări și, în consecință, comanda.

În esență, precum „adevărul vieții” – de fapt, un adevăr preconcept, ideologic – este principiul structurator suveran în ceea ce se cheamă și în condițiile realismului socialist „operă de artă”, tot așa, un adevăr de partid decide și operează în scrierea istoriei, inclusiv a celei literare, care a devenit parte a celei politice, ca și în operațiunea complementară de preluare critică a moștenirii culturale. Nu e însă numai atât – a prelua resemnificând și, dincolo, a lăsa deoparte, a îndepărta, a bloca accesul. Acestui tratament oarecum pasiv i s-a adăugat mereu un etaj intens activ – al interpretării prin care, în baza criteriilor ideologice și ale nevoilor de partid, un fapt cultural sau artistic este ponegriț și înlăturat prin proces public, asta cu efectele de rigoare în planuri multiple, în vreme ce altul este pus în valoare, promovat, impus la scară de masă și folosit tot propagandistic. Întocmai cum spune Ileana Vrancea, în baza interesului politic și ideologic, ignorându-i-se valoarea culturală sau artistică – ilustrând, adică, pentru cineva din afara logicii de nișă a luptei de clasă, o fațetă a absurdului înșuși, unul al atotputerniciei arbitrarului care brusc acționează liber și cu puteri fără margini într-un teritoriu cu reguli, criterii și valori consacrate, al unei invazii tenebroase de nepământeni ignobili. Întocmai, de asemeni, cum a și procedat Ileana Vrancea lucrând, sub „comandă socială” (adică de partid) la constituirea unei tradiții a criticii literare marxiste în România.

Îmbrăcate în expresiile cunoscute și mult vehiculate, cele două orientări gata de încăierare, „critica literară științifică promovată de *Contemporanul*” și „estetismul aristocratic al *Junimii*”, străjuiesc→

Nicolae Suci, *Casă pe sărărie*

drumul doar schițat de până la marile confruntări ale anilor `30.

Acum, partidul comunist, în paralel cu organizarea și conducerea clasei muncitoare în bătălia acesteia contra dușmanului de clasă, cu lupta contra fascismului și fascizării țării și în condiții de continuă stare de alertă și de vigilență sporită în relație cu aliații conjuncturali șovăielnici („torărășii de drum” din această etapă), acționând și în ilegalitate, s-a angajat eroic și în combaterea sămănătorimului, gândirismului, suprarealismului, a modernismului nonfigurativ, ermetic, decadent, freudian etc. și a reprezentanților acestor orientări.

Frontul din urmă devine obligatoriu în baza viziunii despre coexistența antagonică, în societatea capitalistă, a celor două culturi, una a clasei exploatare și cealaltă a clasei muncitoare.

Condițiile sunt ale crizei generale a capitalismului care, aflat în ultima lui fază, cea imperialistă, reacționară, își caută salvarea instaurând regimuri fasciste și pregătind agresiunea contra Uniunii Sovietice pentru a împiedica răspândirea ideologiei marxist-leniniste aflată în plină ascensiune în opțiunea popoarelor și având o influență tot mai mare printre intelectualii cinstiți. Extrema dreaptă, produsul crizei, mizează pe agresiune, brutalitate, asasinat, abaterea atenției poporului de la marile probleme ale umanității, proclamare și practicare a cultului morții, cultivarea obscurantismului, a „faptei iraționale”, a naționalismului, misticismului, a ignoranței, a urii față de cultură – pe care ar vrea să o desființeze –, față de rațiune și față de umanism. Cultura și arta „burgheziei imperialiste fascizante” sunt reprezentate de intelectuali mediocri, neonești, vânduți dușmanului de clasă al proletariatului și care susțin „turnul de fildeș”, fuga din actualitate, neimplicarea în viața reală, adică social-politică, autonomismul estetic, naționalismul, idealismul filosofic – tot atâtea capcane de care oamenii trebuie feriți. Tocmai de aceea, demascarea ideologiei burgheze este sarcina de partid cea mai importantă a anilor `30, dar și tema cea mai pregnantă a cărții Ilenei Vrancea – care, retrospectiv și completându-i pe autorii textelor pe care le antologhează, demască și denunță, mai ales pentru uzul zilei în care își

ține discursul, personalități („literații drepte”, „scribii drepte”), idei, convingeri, acte, gesturi, atitudini, demersuri ca fiind burgheze și reacționare, fasciste sau slujind fascizării, criticii maioreștiene diversioniste și „literaturii de dreapta”.

Li se adaugă acestora lucruri vehiculate mai puțin, precum „cârdășia de clasă încheiată tacit între inițiatorii pogromurilor antisemite și marea burghezie evreiască, interesele comune de clasă care transcend naționalitatea – cam ca în condițiile „internaționalismului proletar”.

Dar, conform frazei șablon, „Ofensiva forțelor de dreapta împotriva culturii s-a lovit de ideologia clasei muncitoare, de influența ideologiei Partidului Comunist Român”, iar „Partidul Comunist Român a fost singurul care a luptat cu consecvență pentru salvarea culturii naționale de invazia obscurantismului fascist, pentru promovarea unei literaturi progresiste, legate de viața poporului” și a realizat „în acei ani de teroare și marasm ideologic, un front al criticii literare marxiste, care a reușit să-și afirme poziția științifică fermă în principalele probleme estetice și politice ridicate de cea mai frământată epocă din istoria literaturii române”.

Și se citează, în acest context, din documentele de partid ale vremii, recomandarea de a se pune „munca literară” în slujba misiunii revoluționare a comuniștilor – ceea ce avea să facă ulterior, ajuns la putere, cu și mai mare avânt și succes partidul clasei muncitoare –, ca și aprecierea, în orizontul aceluiași considerent, a importanței intelectualilor în desfășurarea bătăliei – intelectuali pe care însă partidul n-a avut motive să-i aprecieze și mai târziu.

După Congresul al V-lea (ținut la sfârșitul lui 1931 în Rusia) – iar asta se întâmplă după un congres mult mai important și mai cunoscut, al „scriitorilor proletari”, ținut la Harkov, și care și-a avut urmările lui în România –, aflăm că partidul s-ar fi folosit în misiunea propagandistică de trei categorii de publicații: *presa proprie* – ilegală, conspirativă, cu circulație în consecință –, publicațiile pe care le-a *condus* și publicațiile pe care le-a *îndrumat*.

Acestea din urmă, „progresiste” și cu apariție legală, erau de fapt infiltrate de activiști promoscoviți, cu siguranță că și susținute material din

Nicolae Suciu, Lumini în atelier

aceeași sursă, și găzduia producția gazetărească a unor literați cu vederi de stânga sau care au migrat spre stânga – dar nu neapărat politic –, în mare parte proveniți din mișcarea avangardistă și antifascistă necomunistă, social-democrată, dar și simpatizanți ai URSS, dintre care unii aveau să rămână activi și după război, ca scriitori și ca gazetari. Ileana Vrancea notează corect că partidul comunist nu a dispus în acțiunea lui pe terenul literaturii și criticii literare de personalități proprii și n-a produs literatură propriu-zisă, ci manifeste și militantism (deși în textele antologate apar destul de frecvent formulări precum „scriitori de partid”, „beletristica proletară”, „literatura revoluționară”, „literatura proletară”, „formarea scriitorilor muncitori”).

Ceea ce nu amintește autoarea și trebuie avut obligatoriu în vedere pentru obținerea unei imagini cât mai apropiate de realitatea timpului e legat de influența care se va fi exercitat, prin activiști și agenți de influență sovietici, în viața literară și în publicistica din România în anii dinspre mijlocul deceniului mai cu seamă, atunci când la Moscova, în marșul lui dictatorial, Stalin face ordine în breasla și în viața scriitoricească, decide cum trebuie să fie literatura de care comuniștii au nevoie și depune strădani cunoscute pentru a atrage simpatia unor scriitori occidentali și, firește, pentru a influența prin aceștia spiritul public european: desființează Asociația Rusă a Scriitorilor Proletari, pe care o socotește compromisă, și înființează în locul ei, spre a ține în mai mare →

măsură sub control lumea scriitorilor și unealta scrisului, Uniunea Scriitorilor Sovietici, organizează primul congres al Uniunii Scriitorilor Sovietici – căruia i se datorează, între altele, instituirea „metodei realismului socialist”, iar în 1935, orchestrează organizarea la Paris a unui congres internațional al scriitorilor pentru apărarea culturii.

De asemeni, Ileana Vrancea ignoră sau vrea să facă de ignorat faptul că în marea lor majoritate, autorii textelor antologate ca reprezentative pentru militanțismul marxist interbelic, chiar dacă gestic lor este probată și deși unii dintre ei chiar s-au înscris în partidul comunist în anii acestuia de ilegalitate, sunt tineri intelectuali aflați în aventura căutării – și în exprimarea zgomotoasă a momentelor acesteia –, într-adevăr într-o perioadă cu multe și felurite provocări, că, apoi, de regulă aceștia au trecut printr-o experiență avangardistă – asta însemnând și nemulțumire, revoltă, iconoclastism în multe înțelesuri, chiar și revoluție, inclusiv marxistă.

Iată câțiva dintre cei prin care partidul comunist se insinuează în istoria interbelică: Geo Bogza – teoretician al avangardei, suprarrealist, întemnițat pentru pornografie în literatură; Miron Radu Paraschivescu – gazetar de stânga și pe urmă comunist, dar cu debut avangardist și autor al *Cântecelor țigănești*, care nu sunt chiar un manifest stângist; Eugen Jebeleanu – gazetar cu vederi de stânga, dar poet cu începuturi ermetice; Ștefan Roll – de asemeni un avangardist care ajunge gazetar de stânga și tot așa Ion Călugăru și alții. Inclusiv vedeta plutonului, Alexandru Sahia, cu experiența lui monahală, e de privit și prin această lentilă. Și în orice caz, nu e nici abil și nici fericit să te afli în situația de a cita punctul de vedere al lui Gala Galaction despre mișcarea muncitorească și despre ideologia acesteia.

Ce face critica literară marxistă a anilor '30? Îl apără pe Mihail Sadoveanu de legionari, dar, ce nu știuseră Sorin Toma și alți marxști români mediocri, aceeași critică îl apără și pe Tudor Arghezi de aceeași agresori, care amenință să-l bată „la spate în piața publică”.

Mai mult, o voce pe care autoarea o citează îi promitea lui Arghezi în 1937: „Nu vom contesta și

nu vom coborî niciodată poezia ta de acolo unde tu ai urcat-o. O vom stima și n-o s-o uităm niciodată” – cea ce a ținut aproape zece ani.

A mai făcut critica literară marxistă interbelică și alte gesturi conjuncturale, dar mai ales s-a războit, în numele luptei de clasă și a valorilor ei de etapă, cu cine și cu ce a considerat că trebuie să se războiască. Astfel, Emil Cioran a promovat „fapta irațională” și ideea de desființare a culturii; Dan Botta a făcut estetică gândiristă și a susținut mișcarea fascistă; revista „Gândirea” a fost „un izvor teoretic al mișcării fasciste din România și o pepinieră a legionarismului”; Mihail Dragomirescu, reprezentant al idealismului estetic, s-a conciliat cu gândirismul; „ideologul în sutană”, Nichifor Crainic (care tocmai ieșea din închisoare acum) căuta „puncte cardinale în haos” în plină criză economică, participând astfel la ascunderea adevărului și promovând evadarea din realitatea socială și din actualitate; Nae Ionescu, plătit de ambasada Germaniei, teoretiza „trăirea românului în eternitate”; sub conducerea lui D. Caracostea, Fundațiile Regale au trecut de partea fascizării culturii; „influență nefastă, profund dăunătoare a exercitat în această perioadă asupra unei părți a intelectualității burgheze filosofia iraționalistă și estetica lui Lucian Blaga” (care murise de un an și tocmai se începea editarea postumă a operei poetului); Al. Brătescu-Voinești s-a alăturat huliganilor, iar „cu elogierea fascismului în *Gorila*, Rebreanu s-a autodesființat ca scriitor”; Dragoș Protopopescu și Mircea Eliade sunt mic-burghezi prinși de „dragostea pentru huligani”, Mircea Eliade fiind și „teoretician al tuturor locurilor comune, admirat ca romancier de duduie erotice și adolescenți în tranziție”, iar Panait Istrati, un spirit anarhic, ar continua să otrăvească și după moarte anumite minți și spirite etc.

Drept care Ileana Vrancea este revoltată în 1962 că „în activitatea de reconsiderare critică a moștenirii literare românești”, cu referire nemijlocită la Liviu Rebreanu și Panait Istrati, „delimitarea netă a laturilor negative este abandonată total” și opera întregă este „îmbrățișată fără niciun fel de rezerve”.

ACATIST SUB CREANGĂ DE PIN

La ce mi-ar mai folosi numele
când nimeni prin el nu mă strigă?
Pinule,
nu vrei o tristețe în plus?
Singurătăților rigă
cărora din ele m-ai spus?
Ecoul, trecut de zănoagă,
ar vrea să se-ntoarcă
precum steaua
ce-și bea din fântână
amarul, de parcă
blestemul de aur
și-ar dori prin sărut să-și culeagă.
Zburătoarea
cu aripi albastre
îți bate de-aseară în lemn.
Ce fel de morse îți scrie,
Mărunte în semn,
cu numele meu pentru punte,
cea albă, tăcândă, din scânduri?
Pentru ce,
în noaptea fără de undelemn,
te îngânduri?
Ia numele meu, cât mai este.
De poveste,
iar te-ndoiești că a fost?
Scrie-l pe albul răscrucii -
Odihnă cărărilor
ce prin el s-au tot dus!
Tu, care porți
lacrima lui Dumnezeu,
spune părintelui vânt
să mă înșoapte prin cetini,
pe unde doar pinul
își curge aminul...
Și urcă,
frate de sânge, și umbră,
și plâns de vioară,
în genunchi, peste piatră,
fă-te cărare singurătăților,
dar urcă mereu,
du-o mai dincolo de sus,
pe unde lumina
în inima ei se scoboară.
Oare cântecul meu
ar putea să-ți fie povară
c-o simplă tristețe în plus?

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

Față în față „Regele poeziei” și „Împăratul poezilor” (Alecsandri și Eminescu)

Scriind despre *Conferința lui Alecsandri* (*Eminesciana*, I, 1971), ținută la 14 octombrie 1883 la Ateneu, întru ajutorarea lui Eminescu (peste două săptămâni acesta va fi trimis la Sanatoriul Ober Döblind de lângă Viena), Perpessicius reconstituia ecoul publicistic al acesteia în epocă („omagiul bardului național” cum scrie un ziar antiliberal!) și conchidea cu rânduri de un regret vădit îndatorat: „Ne-ar mai trebui, desigur, un răgaz, pentru a epiloga, cum se cuvine, în marginea acestui eveniment și a deducțiilor câte se oferă pe tema raporturilor Alecsandri – Eminescu...” Tocmai asupra acestor raporturi încercăm a glosa în cele ce urmează, știut fiind faptul că „bătrânul bard al României”, cel ce întruchipa, la data ace, pe „poetul nostru național” (Românul), va supraviețui mai mult de un an posterității eminesciene în creștere, adică până la 22 august 1890.

Iată un subiect care, dincoace de documente, interesează istoria literaturii române și căruia nu o dată i s-au oferit interpretări tendențioase, de interes anexionist, exagerările trecând dintr-o parte în alta a balanței în coloratura instantanee a umorilor jucăușe! Se cuvine, așadar, o recapitulație atentă a tuturor datelor menite a releva climatul epocii, starea de spirit, mentalitatea ce prezida conștiința celor ce se vedeau contemporani și pe care „împrejurările” destul de delicate îi împiedicau, desigur, să comunice. Deși existau raportări reciproce de stimă, de înțelegere, de afecțiune...

Se știe, mai întâi, că între mentorii spirituali ai lui Eminescu, Alecsandri se bucura de o apreciere nemărginită. În expresivitatea poeziilor din tinerețe sunt, desigur, identificabile și urme din poezia lui Alecsandri. Chiar poezia *De-aș avea*, cu care tânărul „privatist” din Cernăuți debuta în „Familia” din 25 februarie / 9 martie 1866 este atât de apropiată – prozodic și artistic – de *Doina* lui Alecsandri, încât ea a apărut multora drept o „imitație”, anunțând însă un condei abil, dexteritate stilistică, vocație tematică ușor livrescă, în general un lirism învăluit, aprofundat. Și mai târziu „modelul” Alecsandri se va dovedi productiv, dar bineînțeles în modulația eminescianismului. Vom exemplifica cu „Făt Frumos din tei”, de mai târziu, în care sunt valorificate atât

tema cât și unele expresii tipic alecsandrine și privitor la care G. Călinescu aprecia că „nenorocul lui Alecsandri a fost că Eminescu a supt toate fluidele inefabile, toate elementele metafizice, lăsând numai materialul litografic, care însă este redus.” (Istoria literaturii române de la origini până în prezent, ed. a II-a, 1982, p. 298.)

Prin 1868-69, Eminescu redacta prima sa lucrare dramatică terminată, *Amor pierdut – viață pierdută* (*Emmi*), pornind, desigur, de la poezia lui Vasile Alecsandri *Emmi*, din 1860 (acțiunea se petrece pe la 1852, când „bardul”, care e în mod cert prototipul eroului, avea în jur de 30 de ani). Că poezia constituise pentru poet, în acești ani ai adolescenței sale literare, mai mult decât un simplu pretext literar, o aflăm din confesiunea pe care Toma Nor, eroul romanului *Geniu pustiu*, i-o face prietenului său: „Mi-ai trimis poeziile lui Alecsandri. Îți mulțumesc. Citesc pe *Emmi*, singurul lucru în lume care-mi poate storce lacrimi. Într-adevăr, voi aștia care trăiți în lume numai pentru ca să trăiți, aveți o idee ciudată de moarte... voi vă imaginați scheletul unui mort și ziceți – moarte. Pentru mine, e un înger drag cu o cunună de spini, cu fața palidă și cu aripi negre. Un înger... îngerul visurilor mele...” Așadar, o metafizică a morții, așa cum vom întâlni-o mai târziu în marea sa poezie, încă de acum cristalizată într-o concepție ce va deveni și poetică.

Când în 1870, la 15 august, apărea pe prima pagină a „Convorbirilor literare” poemul *Epigonii*, personalitatea cultural-politică și artistică a lui Alecsandri își trăia o ipostază apogeică, venirea „bardului național” la „Junimea” însemnând, deopotrivă, protocol cenaclier și sărbătoare literară. O spune G. Panu în

însemnările sale și o spun toți apropiații „Junimii” ieșene. Aceasta e și imaginea „veselului Alecsandri”, căruia i se dedică în *Epigonii* nu mai puțin de trei strofe, evocându-i-se, în metafore plastice, meritele literare, strofe care au acolo menirea de a încheia prima parte a antitezei romantice, în care elogiul nețărnut al scriitorilor de dinainte nu putea satisface întru totul „exigențele” mentorului junimist!

Acum „bardul național”, numit de Eminescu „rege al poeziei veșnic tânăr și ferice” (o intuiție exactă!), savurându-și gloria (care tânjise să devină europeană, în 1870, când la Montpellier Alecsandri obținuse „*Le prix du chant latin*”) devenise un om „atât de exterior” încât de-a dreptul el se confunda cu „idolul contemporanilor” – străduindu-se el însuși a fi „la nivelul trebuințelor politice ale vremii”. Astfel, crede G. Călinescu, era firesc să-i lipsească „capacitatea speculativă” ori „răgazul de a medita asupra structurii marii arte”.

Strofele din *Epigonii* puneau, așadar, dincolo de un elogiu binemeritat, un diagnostic exact al imaginii lui Alecsandri în conștiința literară a epocii (de o *epocă Alecsandri* anterioară uneia eminesciană vorbea și Garabet Ibrăileanu): „Și-acei rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice./ Ce din frunză îți doinește, ce cu fluierul îți zice,/ Ce cu basmul povestește, veselul Alecsandri...”

Poetul este un „rege al poeziei”, constată Maiorescu în 1889, așadar „care alt rege ar fi putut să-l premieze”, se întreba retoric criticul, referindu-se la refuzul lui Eminescu de a merge la Palat spre a primi medalia „Bene Merenti” (*Eminescu și poeziile lui*, 1889)...→

ZENOVIE CÂRLUGEA

Să precizăm, totuși, că în privința sintagmei „*rege al poeziei*” Eminescu nu e tocmai original, căci ideea de a-l gratula pe Alecsandri cu expresia de „rege al poezilor” o avusese un alt poet pe nume Dimitrie Petrino, liberalul care îl va înlocui, la conducerea Bibliotecii Centrale din Iași, pe Eminescu, intențându-i acestuia chiar un calomnios proces, în 1876, privind lipsa de mobilier și a unui număr mare de cărți din fondul bibliotecii! (Cu toate acestea, mai târziu, la moartea lui, Eminescu va scrie fără pic de ranchiună...). Iată un scurt „istoric” al sintagmei care a făcut o adevărată carieră în cercetarea literară românească.

În revista „Albina” din Pesta (nr. 3-4/1870), - revistă în care Eminescu va publica mai multe articole de atitudine pe teme naționale -, apare și articolul *O scriere critică*, în care poetul, care apărase cândva „Lepturariul” în 6 volume al lui Pumnul (criticat și de Maiorescu în „Observări polemice”, 1869), se ocupă de data aceasta de broșura lui Dimitrie Petrino – *Puține cuvinte despre coruperea limbii românești în Bucovina* (Cernăuți, 1869). Între alte observații critice, Eminescu persiflează sintagma de „*rege al poezilor*” cu care D. Petrino (unul din poezii cu care Maiorescu ilustra „direcția nouă”, 1872) îl gratula pe Alecsandri:

„În cap. IV – scrie recenzentul Eminescu – *criticul îl laudă pe dl Alecsandri și-l face regele poezilor, lucru la care aplaudăm și noi, până ce vom avea și un împărat al poezilor, care adică să-l întrecă pe dumnealui, ceea ce, spus fără compliment, va fi cam greu, deși suntem de o natură care nu disperă niciodată.*” (s.n.).

Ceea ce putem aprecia că s-a și întâmplat – mirabilă predicție eminesciană.

Vorba lui Macedonski: „*Poetul e un rege și i se cuvine un tron.*”

„*Regele poeziei*” era, în viziunea eminesciană, „veșnic tânăr”, „ferice” și „vesel”, o imagine dedusă, desigur, atât din operă cât și dintr-o itinerantă condiție biografică și fără griji. Chiar N. Iorga, - scriind despre „suveranitatea literară” a lui Alecsandri, - remarcă „scrisul spornic” și „ușor” al acestuia, care „se juca elegant cu versul ce venea totdeauna la chemarea lui”, ba chiar de caracterul „idilic”, „sentimental”, „ușor romantic”, satiric, puțin revoluționar, pe rând, „după cum cerea societatea în mijlocul căreia trăia”. Iubind *epoca Alecsandri*, această clasă boierească a timpului se iubea pe sine și se identificase cu el, pe când Eminescu se va adresa unui nou mod de sensibilitate

și idealitate romantică.

Așadar, când în 1907-1908 Nicolae Iorga își scria „*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*” - vol. 3, Cap. III – el își intitula capitolul al treilea din cel de-al treilea volum chiar așa: „*Regalitatea literară a lui Vasile Alecsandri*”. Se preciza că Alecsandri, cu prestigiul său tutelar de scriitor, „putea transmite unei generații de scriitori nu numai influența sa, ci o întreagă tradiție, în concepție și formă.”

Dar steaua repede suitoare a lui Eminescu îi face, încă de pe la 1870, pe admiratorii acestuia să-și arate rezervele față de „bătrânul bard”. Însuși Maiorescu, în studiul „Direcția nouă în poezia și proza română” din 1872 se vede în situația de a recunoaște expresivitatea noii sensibilități ce-o impunea poezia eminesciană, arătându-se oarecum „stânjenit” în a-l numi pe poet îndată după Alecsandri. Numindu-l pe autorul celor trei poeme analizate (*Epigonii, Venere și madonă și Mortua est*) drept „poet, poet în adevăratul înțeles al cuvântului”, mărturisea sincer că „ne vine greu să-l cităm îndată după Alecsandri”: „Cu totul osebbit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginele iertate, până acum așa de puțin format încât ne vine greu să-l cităm îndată după Alecsandri, dar în fine poet, poet în adevăratul înțeles al cuvântului este d. Mihail Eminescu. De la d-sa cunoaștem mai multe poezii publicate în «Convorbiri literare», care toate au particularitățile arătate mai sus, însă au și farmecul limbajului (semnul celor aleși), o concepție înaltă și pe lângă aceste, - lucru rar între ai noștri – iubirea și înțelegerea artei antice.”

Alecsandri simte cu timpul că nu spre el ci spre Eminescu se îndreaptă acel curent de simpatie generală din epocă. Când doi tineri scriitori de talent, Vlahuță și Delavrancea, afirmaseră că steaua suitoare a lui Eminescu îl depășise cu mult pe Alecsandri și că tânăra generație nu mai are ce găsi valoros în poezia lui, Maiorescu înțelege că e de datoria lui să intervină și să lămurească „însemnătatea” de altă natură (culturală, desigur) a lui Alecsandri. Prilej, totodată, de a deschide o discuție teoretică despre raportul dintre „poet” și „critic”. Subiectivismul primilor, zice Maiorescu, este incompatibil cu „obiectivismul” flexibil, generos al celorlalți! (*Poeți și critici*, 1886).

Înțelegem că articolul lui Maiorescu avea rolul de a-l apăra pe Alecsandri de curentul de simpatie

eminesciană, lansând argumentul de „totalitate a acțiunii sale literare”, mai bine zis culturale, în perioada prepașoptistă, pașoptistă și postpașoptistă.

Eminescu, aflat acum în agonia sa morală și luptându-se cu boala de cel puțin trei ani, vorbea acum aproape din posteritate, - el nu mai putea controla, nici influența întrucâtva opinia de simpatie generală, care creștea de la sine.

Poetul, care trăise dezinteresat toată viața în „lumea ideilor generale”, era, vorba lui Maiorescu, de o „seninătate abstractă”, atât în melancolie cât și în veselie (*Eminescu și poeziile lui*, 1889). El nu făcuse, în epocă, nici un gest, nu-și exprimase nici o intenție în a-și disputa întâietatea literară, văzând bine, desigur, că aceasta venea de la sine!

Departee de lumea intrigilor și coteriilor literare, Hyperionul poeziei românești are constant față de „bătrânul” Alecsandri o comportare ireproșabilă de prețuire, simpatie, înțelegere.

Când Vasile Alecsandri devine victima unei „analize critice” din partea lui Macedonski, imputând Academiei că, în loc să fie generoasă cu un literat tânăr, premiază cu 10.000 lei un vechi membru al ei, care are totul, ba chiar stație de cale ferată pe moșia sa, Eminescu nu trece cu vederea irreverența și, fără a-l numi pe Macedonski, îi adresează preopinentei un pamflet teribil, singurul apărut în „Timpul” și semnat de poet: „*Acea fizionomie de frizor nu s-apucă doar să critice ceva de-o samă cu el; nu, de Alecsandri se leagă.*” Între manuscrisele poetului s-a descoperit, însă, acest portret vitriolant al celui ce era socotit de poet nu altul decât nepotul celui ce vânduse capul lui Tudor Vladimirescu la 1821: „*Există aici în București un soi de smintit de care se păzește toată lumea (...) El, în gândul lui de dobitoc, e mai mare poet decât Alecsandri și, ca s-o dovedească, înjură pe venerabilul bătrân în modul cel mai neomenos: el e mai învățat decât toată Academia (...), deci face Academia albie de câine (...) Un escroc, un plagiator, un pornograf.*”

De la astfel de ostilități până la „afacerea” vestitei epigrame macedonskiene din 1883 nu e mult (efectul de bumerang al acesteia va fi simțit de Macedonski din plin!).

Iată, în cele mai dificile împrejurări, imaginea „venerabilului bătrân” în conștiința poetului național. Să precizăm că Eminescu își exprimase, în mod direct și constant, prețuirea față →

de autorul „Pastelurilor” în mai multe articole din „Timpul”, reproducându-i chiar unele texte, precum poemul *Către generalul Florescu* (9 februarie 1878) și *Cântecul gintei latine* (cu care Alecsandri fusese premiat la concursul de la Montpellier). Mai mult chiar, într-o cronică literară (publicată la 22 iulie 1879 în „Timpul”) la ediția îngrijită de Antonin Roques din poeziile lui Alecsandri („*Légendes et Doïnes. Chants Populaires Roumains d'après les recueils de M.B.Alexandri*”, Paris, 1879), Eminescu realizează cel mai înălțător omagiu adus „frumoasei culegeri a lui Alecsandri”, apreciind că „aceste cugetări simple și primitive sunt îmbrăcate în mantia regală a poeziei”. Miorița este „o inspirațiune fără seamăn”, chintesentală, „un suspin al brazilor și al izvoarelor de pe Carpați”, o „doină măiastră”, care, prin prospețimea și adâncimea cugetării, prin „veșmântul de aur” al meditației asupra destinului uman integrat în mersul naturii cosmice, îi amintește de „marele Lucrețiu”. Dar să dăm citire elogiului eminescian privind quintesențiala filozofie a spiritualității noastre exprimată de „Miorița” carpatică:

„Închipuți-vă de pildă un păstor rătăcit pe Carpați, petrecând lungile nopți înstelate în mijlocul turmei sale, neavând altă petrecere decât din timp în timp lătratul cainilor săi sau strigătul plângător al oilor sale. – Acest om care nu știe nici limbă, nici gramatică, nici versificațiune, insuflat numai de priveliștea naturii și de geniul ascuns care a aprins sufletele brazilor cei vechi, apucă deodată flautul și lasă cugetarea să se rostească în șoapte blânzi și armonioase, și iată *Miorița*, acea inspirațiune fără seamăn, acel suspin al brazilor și al izvoarelor de pe Carpați; acea doină măiastră care s-a publicat în capul frumoasei culegeri a lui Alexandri. Ce se află totuși în acest cântec? *Nimic* și *tot. Nimic*, căci cugetările nu sunt decât cugetările simple ce le poate avea un adevărat cioban. *Tot* fiind că aceste cugetări simple și primitive sunt îmbrăcate în mantia regală a poeziei, acel veșmânt de aur pe care atâți învățați l-au căutat cu colecțiuni și dicționarii în mână și pe care un simplu păstor poate să-l afle în vârful Carpaților, într-o noapte de vară:

Soarele și luna

*Mi-au ținut cununa,
Brazi și pâlținași
I-am avut nuntași;
Preoți munții mari,
Pasări lăutari,
Păsărele mii
Și stele făclii.*

Astfel vorbește un păstor de oi când merge a se cununa

Cu o mândră crăiasă

A lunei mireasă (...)

Ce zicem pentru *Miorița* am putea să zicem pentru întreaga culegere a poeziilor populare. Am putea să zicem și pentru poezia chiar a lui Alecsandri și nu putem să-i facem o mai mare laudă. D-l Alexandri s-a adăpat la acele limpezi și ascunse izvoare și de ace prin tot ce a scris se simte că umblă una din acele suflări răcoritoare care suflă de pe vârfurile cele înalte. Ca marele Lucrețiu ar putea să zică și dânsul:

Juvat integros accedere fontes

Atque haurire.

[Se bucură apropiindu-se

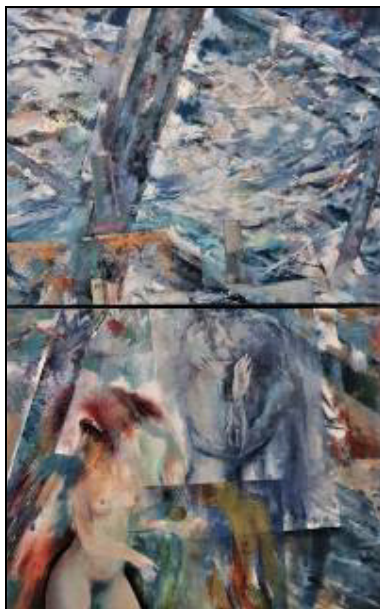
de apele neînceptute și ca să soarbă...]

Apele neînceptute, cum ziceau în limba lor poetică românii,

Atunci când vorbeau românește”

(V. și eseuul lui Grațian Jucan, *Eminescu și Miorița*, în „Poesis”, Satu-Mare, anul XVI, nr. 176-177 / 8-9, aug.-sept. 2005, pp. 84-87).

Că nenorocirea ce l-a atins pe Eminescu în iunie 1883 l-a indignat profund pe Alecsandri o vedem din corespondența sa purtată cu Ion Ghica, pe care îl informează, la 22 octombrie 1883, că cei 2000 de franci strânși în urma conferinței de la Ateneu „*pour le malheureux Eminesco, en dépit de Macedonski*” vor servi la transferarea bolnavului într-un sanatoriu la Viena: „*Le malade sera prochainement transféré à Vienne dans une maison de santé. Dieu veuille qu'il guérisse!*” (Ms. 804, II, 99 v). La 15/27 decembrie

Nicolae Suciu, Eros și Psyche

1883 se arată interesat să primească din partea lui Maiorescu „*les poésies du malheureux Eminesco, réunies en un volume*” (*Ibid.*, p. 112 – 112 v), iar de Crăciun, tot din Mircești, îi face aceluia cunoscut că Maiorescu „*s'est aussi occupé de la publication des poésies du pauvre Eminesco, qui viennent de paraître en un joli volume*” (*Ibid.*, 113 v). Într-o scrisoare din 1884, aceeași urare deplină adumbrată de premoniția iminentă a unui sceptic lucid: „*Dea Dumnezeu ca însănătoșirea bietului Eminesco să fie deplină!...Însă mă tem...*”

Alecsandri călătorește mai tot timpul în Europa, Africa, deși nu mai era la vârsta tinereții. Din 1885, e numit ministru al României la Paris și de aici încolo – «dotat cu «instincts de nomade» - își împarte existența între capitala Franței și «drăgălașul» Mircești. La un moment dat își pune chiar uniforma diplomatică, arătând «*éblouissant comme le soleil*»... (*Istoria misiilor mele politice*). O viață itinerantă și fără griji, apreciază G. Călinescu, explicabilă prin aceea că „Alecsandri e un «rentier», de unde și superficialitatea operei sale”.

Autorul „Doinelor”, „Lăcrimioarelor” și „Mărgăritărelelor” simțise, desigur, că nu mai făcea obiectul sentimentului de simpatie generală, dar nu poartă ranchiună proaspătului consacrat, cel puțin așa dă impresia. Retras cât mai mult din viața publică, încearcă a se apăra cu „argumente culturale”, singurele pe care le înțelegea, cum zice G. Călinescu: „*Poetul care cântă natura-n înflorire, / Simțirea omenească, a Patriei mărire, / Chiar slab să-i fie glasul, e demn de-a fi hulit, / Când altul vine-n urmă-i cu glas mai nimerit?*”

Recunoștea, așadar, glasul „mai nimerit” al celui ce cu adevărat devenise poetul național și față de care înțelege că trebuie să manifeste, cu bonomie, o înțelegere, chiar simpatie confraternă, conformă cu eticheta castei sale: *E unul care cântă mai dulce decât mine? / Cu-atât mai bine țării și lui cu-atât mai bine, / Apuce înainte s-ajungă cât de sus, / La răsăritu-i falnic, senclină-al meu apus!*”

Gest de rară noblețe și condescendență literară.

„Resemnare aparentă – afirmă probant G. Călinescu – căci se socotea mereu un «vultur» încolțit de lăstuni (...) Renumele lui Alecsandri se prăbuși odată cu moartea omului, făcând locul unei desconsiderări tot atât de exagerate ca și cultul lui. În realitate, Alecsandri este un scriitor viabil.”

Mai altfel, despre

Veronica Micle

(XXII)

Identic putem proceda și cu nenea Iancu, fiindcă, se știe bine că era un farsor de clasă... Explicația, din punctul meu de vedere, ține de *science fiction* sau, în orice caz, de o misterioasă atitudine. Misterioasă? Nu, răzbuțare, fiindcă motivațiile sunt destul de palide privitoare la despărțirea Veronicăi de Eminescu, adică: prin căsătorie, sigur că Eminescu nu va mai produce creații de valoare; apoi, cu același scop: prin căsătorie, Eminescu va mai scăpa de sărăcie, va renunța la poezie, vor apare copiii... Iar prin despărțire, Veronica va avea, în sfârșit, ceea ce merita după mărturia de la proces... Așadar, nu!, și-o fi spus Maiorescu frecându-și palmele. Însă, mai era ceva care apare ca o chestiune accidentală: este vorba despre un amănunt oarecum mirabil, fiindcă, după cum se cunoaște, trioul Maiorescu, Slavici și Macedonski, au fost împotriva unei căsătorii a poetului cu Veronica, astfel că, de frică să n-o piardă, Eminescu nu scăpa ocazia s-o îmbărbăteze, printre zeci de rânduri de dezmierdări. În orice caz, cam în vremea aceea, Eminescu, probabil cu lehamite în suflet, îi adresează Veronicăi o scrisoare destul de... veninoasă în legătură cu Maiorescu, făcând trimiteri batjocoritoare la un proverb care îi explică destul de limpede starea, scriindu-i Veronicăi că, vorba ceea: *râde vârșă de baltă și baba de fată. Cine s-a găsit să-ți facă morală în privința relației cu mine? Maiorescu. O fi el critic, o fi el om de litere, dar iubirea mea pentru tine și desinteresarea ta copilăroasă și adevărată cu care ai fost și rămâi a mea, aceasta nu ar fi găsit-o la nici una din doamnele pe care le-a perindat.*"

Frumusețea și dragostea Veronicăi, cu toate bunele și relele ei, îl făcea pe Eminescu să sufere, uneori acut, se spune, de gelozie, să se simtă marginalizat, părăsit – acesta s-a dovedit nu odată ca fiind motivul certurilor și al despărțirilor, dar și motivarea unei ambiții, a unui orgoliu de mascul rănit. Ceea ce se știe de multă lume, este că Eminescu, în genialitatea lui, dorea și spera într-o iubire totală, absolută, mai ales că bărfitorii și cărcotașii, făcând front

comun, se dezlanțuiau mai tot timpul din fleacuri mărunte lansând cu hârnicie cotidiană tot felul de speculații și răutăți greu de suportat și de Veronica, sau cu precădere de ea, ca femeie, în plus cu psihicul erodat, și destul de vulnerabil după ani de vicisitudini...

Personal nu am vreo îndoială: Veronica Micle a fost toată viața un om al suferinței pe toate planurile: rămasă orfană, cu o mamă care a făcut o... afacere din căsătoria ei cu un om mai în vârstă decât ea cu 30 de ani, dar profesor, profesorul ei!

Astfel că, la 16 ani, Veronica era deja mamă (prima naștere), la 18 ani, a doua naștere...

Încă adolescentă, soție și mamă a două fetițe... Nu avea cum să se bucure de copilărie, nu avea cum să se bucure de adolescență, nu avea cum (mă rog, și din cauza sărăciei) să-și termine studiile; a suportat un mariaj greu și a rămas văduvă la 29 de ani, cap de familie, fără venituri doar din lucru de mână, promisiunile de acordare a pensiei de urmaș au durat câțiva ani, oricum fiind o sumă insuficientă pentru toate cheltuielile gospodărești și întreținerea casei...

Nici măcar îndrăgostirea de Eminescu nu a însemnat o trecere/depășire a problemelor din viața ei, deja bine instalate financiar, material și spiritual, pentru că povestea ei/lor de dragoste nu a fost una simplă, ci, mai degrabă complicată, cu sușuri și coborâșuri, cu sinuoșități, cu sincope, la toate adăugându-se, și trebuie s-o facem, problemele de boală declanșate împrejurul vârstei de 30 de ani, toate cele reflectate, inclusiv presimțirea morții, în mai toate poeziile Veronicăi.

Evident, puteam avea în vedere un apogeu al romantismului specific secolului al XIX-lea.

Ea însăși, într-o scrisoare adresată lui Alexandru C. Cuza, în aprilie 1889, își radiografia existența bine

condimentată cu momente tragice: „Lumea m-a acuzat de lipsă de simțire și de umanitate față de Eminescu. Sunt lucruri mai presus de puterile cuiva, vă mărturisesc sincer, nu pot să-l văd lipsit de minte, eu care am cunoscut pe Eminescu în cea mai splendidă epocă a vieții sale intelectuale.

Și așa sunt fără nici o lege și fără nici un Dumnezeu, să-mi rămâie cel puțin acela al poeziei, care pentru (mine) s-a fost întrupat în ființa lui Eminescu”.

Acest „fără nici o lege și fără nici un Dumnezeu”, este de-un tragism, după părerea mea, aproape depășind condiția umană, după care ne amintim, și trebuie s-o facem!, de Shakespeare și Prințul Danemarcei: *The rest is silence!*

Iar ca să rotunjesc oarecum zestrea informațiilor și a bizareriilor legate, sau referitoare la legătura dintre Veronica și Eminescu, aceasta, „printr-o stranie coincidență, chiar în momentele în care Eminescu se prăpădea pe patul de spital, iubita sa Veronica scria un poem chiar despre moarte și iubire.”

Scria Veronica: „Ce n-ar da un mort în groapă pentru-un răsărit de lună!”/Ai zis tu, și eu atuncea, când pe-a dorului aripe/ Duși de-al iubirei farmec, – privind cerul împreună –/ Noi visam eternitate în durata unei clipe.// „Ce n-ar da un mort din groapă pentru-o jerie de rază”/ Ce din lună se coboară și pământul îl atinge;/ Să mai simtă încă-o dată fruntea că i-o luminează/ Și că-n pieptul său viața cu căldura sa răsfărânge!// Sigur, noi credeam că dânsul ar schimba cu bucurie/ A sa liniște eternă, pacea lui nestrămutată/ Pentru-o rază de la lună, pentru-o dulce nebunie, / Pentru-o clipă de iubire din viața de-altă-dată.// Însă clipa de iubire zboară, zboară far-de urmă/ Și în locul ei amarul și pustiul ne rămâne;/ Ah! și ca să porți povara unui chin ce nu se curmă/ Tu cu moartea ta în suflet te târâști de azi pe mâne;/ /...../ Dac-ar da un mort din groapă pentru-un răsărit de lună/ A sa liniște eternă, eu aș da de voie bună/ Toate razele de lună, toate razele din soare/ Să te pot uita pe tine, să simt sufletul că-mi moare. / (Veronica Micle – *Raze de lună*, 1889.

DUMITRU HURUBĂ

Corespondența lui Dimitrie Stelaru

(XLIII)

1968

Scrisoarea Revistei „Tribuna” (Cluj, str. Universității nr. 1) trimisă la 23 ianuarie 1968 lui Dimitrie Stelaru, la Buftea.

Cluj, 23 ianuarie 1968

„TRIBUNA. SĂPTĂMÎNAL DE CULTURĂ, Cluj, Strada Universității, nr. 1, Telefon: 1-43-31, 1-32-11

Tovarășului **Dimitrie Stelaru** – [la] Buftea

În calitate de colaborator al revistei, ne adresăm dvs. cu rugămintea să binevoiți a vă abona la publicația noastră și a ne acorda tot sprijinul în popularizarea ei, recomandând-o cercului de prieteni și cunoștințe.

Abonamentele se primesc prin oficiile și factorii poștali. Un abonament constând pe 3 luni, 13 lei, pe 6 luni, 26 lei, iar pe un an 52 de lei.

Cu mulțumiri anticipate,

Semnătură: indescifrabilă”.

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea de felicitare din partea pictorului Ion Mirea, trimisă la 16 februarie 1968, de la Paris, lui Dimitrie Stelaru, cu prilejul apariției volumului „Mare Incognitum”.

Paris, 16 februarie 1968

„Monsieur Dimitrie Stelaru*

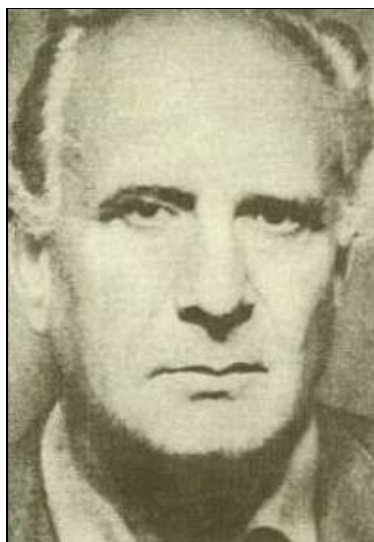
Dragă Stelaru,

Volumul împlinit de versuri, *Mare incognitum*, îl am la cap. Îți mulțumesc pentru gândurile care le ai pentru mine. Poate că nu le merit.

În schimb, aș vrea să fii sigur că „orbul de la apus” nu te-a uitat niciodată.

Mai aflu că sănătatea ta scârțâie. Și mă întristează, așa cum mă mai întristează și faptul că nu aud pe nimeni de la Lovinescu încoace, care să-și dea seama că poezia ta și-a împlinit destinul și a pășit peste golul care ar fi rămas, fără tine, lipsit de acoperire mare.

Poate că ar trebui să faci și tu un tur de vagabond[lând?]. De ce nu ceri să te ducă vre-o aripă de avion și

până pe aici? De ce? Ce trebu[i]e făcut? Spune și scrie-mi.

Te îmbrățișează, **Mirea”.**

Note

1. *Plicul nu este trimis prin poștă, ci prin intermediar. Textul scrisorii este scris pe o carte de vizită format mare, unde sus, stânga, este scris „MIREA”, iar jos, stânga, este locul expoziției: Cité Internationale des Arts, 18, Rue de L’Hotel de Ville, Paris 4e France.*

2. *Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.*

*

Scrisoare de felicitare (anvelopa unei scrisori - felicitare*), trimisă de Fănuș Neagu, din București (Calea Griviței nr. 401, Bl. P, scara C, etaj VI, ap. 25), la 8 martie 1968, cu prilejul zilei de naștere a poetului Dimitrie Stelaru, aflat la Buftea.

Note

1. *Nu am văzut conținutul scrisorii.*

2. *Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit acest plic gol al felicitării, în 1989, lui Gheorghe Sarău.*

*

Scrisoarea din 17 aprilie 1968, trimisă de traducătoarea și secretara literară Polixenia Karambi*, din București (str. Berzei, nr. 14 bis, Of. p. 45), lui Dimitrie Stelaru, la Buftea (B-dul RSR, nr. 44, data poștei: 19 aprilie 1968), cu prilejul Paștelui.

București, 14.04.1968

„Tovarășului Dimitrie Stelaru

Bulevardul R.S.R., nr. 44,

Buftea, Regiunea București

Nobilul meu prieten (dacă îmi îngădui să te numesc astfel)

Hristos a înviat, sănătate, voce bună și tot ce-ți dorește sufletul d-tale atât de generos. Cred că cei ce au norocul, fericirea să stea cât de cât în preajma d-tale sau să te cunoască cătuși de puțin se simt mai puțin meschini, mai dispuși, mai dornici să se apropie de ceea ce e frumos, curat în jurul nostru.

Polixenia Karambi

Strada Berzei, nr. 14 bis, București 45”

Note

1. *Polixenia Karambi era traducătoare și lucra ca secretar literar alături de directorul – regizor Bebe (Liucian) Giurchescu la Teatrul de Comedie din București.*

2. *Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare lui Gheorghe Sarău, în 1989.*

*

Scrisoarea lui Dimitrie Stelaru, trimisă de la Buftea, în 24 aprilie 1968, mamei sale, la Turnu Măgurele (Turnu Măgurele, str. 1 Mai nr. 35)

Buftea, 24 aprilie 1968

“Pasca Stoicea

Turnu Măgurele, str. 1 Mai, nr. 35

Dragă mamă,

Citesc în ziare că s-a luat hotărârea ca Turnu Măgurele să devină Municipiu. Cu alte cuvinte, va fi pe viitor un oraș mare. M-am mirat că blocurile începute s-au oprit chiar la cocioaba matală.

Noi tot căutăm o altă casă, dar nu găsim, fiindcă chiriiile s-au ridicat. Deocamdată nu știm cum vom face.

Scrie-ne tot pe vechea adresă.

Și altceva, nu-mi mai da sfaturi cu băutura, fiindcă povestea asta s-a terminat.

Încolo, sintem sănătoși, ne zbatem, repet, în problema cu locuința.

Dacă ai de comunicat ceva, scrie-mi. Pe aici e foarte cald, fiindcă n-a mai plouat deloc”.

Te îmbrățișez,

Mite

[Dimitrie Stelaru, Buftea, str. 7 Noiembrie nr. 37]”.

Note

Scrisoarea lui Dimitrie Stelaru trimisă de la Buftea (strada 7 Noiembrie, nr. 37), mamei sale, la Turnu Măgurele, reproducă aici după Al. Raicu (1974: 277; 1978: 164).

GHEORGHE SARĂU

Memorialistică Jurnalul lui Mircea Radu Iacoban

Dramaturg, scenarist și prozator, Mircea Radu Iacoban (născut în 1940) e o figură proeminentă a vieții culturale a Iașului, mărturie stând impresionanta sa carieră ce a urmat după absolvirea Facultății de Filologie a Universității ieșene „Alexandru Ioan Cuza”: 1961-1966, crainic la Studiourile Radio Iași și București; 1966-1970, secretar general de redacție la revista „Cronica”; 1969, numit director al Editurii „Junimea” din Iași; 1979-1990, director al Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iași; după 1990 a fost pentru o perioadă corespondent de front la Chișinău ca trimis al ziarului bucureștean „Românul”, pentru a scrie despre conflictul transnistrean; 1994-2004, director al Teatrului „Lucaefărul” din Iași; din 2018, redactor-șef al revistei „Cronica veche”. Opera sa literară numără peste 30 de volume de proză, publicistică și dramaturgie.

Jurnalul lui Mircea Radu Iacoban, materializat în volumul „Un deceniu cât o viață”, este o expunere de relatări memorialistice, trădând o admirabilă eleganță polemică, dar și un anume talent sadovenian, evident mai ales în mărturisirile privind descinderile la pescuit, la cules de ciuperci, ca și în evocările ieșirilor la vânătoare, una dintre marile sale pasiuni.

Comentariile evenimentelor sunt deosebi complete pe amintiri din trecut, memoriile propriu-zise fiind însă filtrate drastic. Un interes special suscită amintirile de la „Junimea” din anii în care în România funcționa cu energie cenzura.

În fine, volumul reprezintă un jurnal pe cât de sentimental, pe atât de polemic, fiind totodată o dovadă incontestabilă a unui spirit intelectual remarcabil.

Fragmente: „Hai la ghebe! Pălărioarele galben-cafenii au năpădit poienile și românul își amintește că-i frate cu codrul. La ceas de toamnă deplină, pădurea nu-i nici galbenă, nici verde: stratul ruginii foșnește de-acum sub pași, pe crengi au rămas frunze încăpăfnate, ce-și tremură ultimele zile pe ram. Ici-colo, cite o margaretă mult întîrziată, așază o pată albă ce rimează cu făptura la fel de albă și de gingașă a mestecenilor rătăciți printre goruni”.

= 15 februarie 2004: „Vânătoare în județul Suceava, pe meleagurile lui Labiș (Sasca-Mălini-Fălticeni). Ninge frumos și caligrafic. Sub omăt se distinge fostul terasament al căii ferate înguste Găinești-Slatina-Mălini. Labiș

venea la Fălticeni cu «mocănița»? Mă aflu în postură de braconier, fiindcă am pușcă de împrumut (nu mai sunt membru al AJVSP, pentru neplata cotizației – la vremea excluderii eram șomer, cum s-o fi plătit?). Ninge cu fulgi mari, mașcați, parcă-s petale. Camarazi de escapadă: prof. Dr. Mihai P. și dr. G. Pădure majestuoasă de brazi, apoi dealuri cu tufe stinghere de alun și sânger. Nici picior de vânat, n-am tras un foc, așa că... până la urmă n-am încălcat legea. Oricum, mai bine: s-a întâmplat ceva, nu știu ce, nu știu cum, dar nu mai pot ucide animale (după ce am fost, vreo 35 de ani, vânător împătimit!). Azi, discuțiile la «concluziile» în jurul focului din poiană alunecă neprevăzut către persoana lui Ion Antonescu. Bucovinenii par a fi posedate, fără excepție, de partea mareșalului! Probabil ar putea fi vorba despre o reacție de auto-apărare în fața haosului ce a dominat România post-revoluționară; în Bucovina, ordinea încă-i la mare cinste”.

= 27 aprilie 2010 – Mai ales în plină primăvară, virusul plecărilor, cuibărit în cine știe ce meandre ale sufletului, se vede că atacă centri inerției. În formele acute, maladia ne azvârle dintre membranele de beton, fugărindu-ne din creastă în creastă, ca o streche blajină și caldută (...) Așa se face că, tronc, în astă dimineață m-am urcat în «săgeata albastră» de Galați, numai și numai din dor de Dunăre”.

= 8 octombrie 2006 – La întoarcere, dr. G. face o manevră greșită (viraj prea strâmt) și barca tip caiac de la remorcă, în care mă aflu cu dr. Maxim, se răstoarnă în mijlocul Dunării Vechi. Cad la fund, încotoșmănat și cu cizme de cauciuc /.../ Greu de înnotat cu cizme și tot harnașamentul; izbutesc, totuși, să ajung la barca «Laguna». Apare, din... fundul Dunării, și dr. Maxim. Este «pescuit», aruncându-i-se șnurul unui juvelnic” etc.) sau de culesul ciupercilor („Prima expediție în căutarea ciupercilor pe drumul forestier către Arșița – 8 septembrie 2007 – Pădure foarte puțin umblată. Gălbiori și pânișoare la discreție. Ciuperci supradimensionate: roșcovii au pălăria cât o farfurioară, gălbiorii, cât palma. Mai sunt locuri, în țara asta a noastră /.../ unde nu rag difuzoarele tâmpe, răsuflarea văzduhului prefiră boare de cetină și pajiștile nu-s spurcate cu peturi, pungii și gunoaie /.../ deocamdată absente în cotloanele Carpaților Orientali”.

= 7 martie 2013: „Scriu aceste rânduri în ziua în care se împlinesc 60 de ani de la moartea lui Iosif

Visarionovici Stalin. Eram copil, la Ițcani, și în acel martie de neuitat, când au început să urle fluierile locomotivelor și sirenele fabricilor, să bată clopotele bisericilor, credam că n-o să se mai învârtă pământul și că ne va cuprinde noaptea cea veșnică. Mă miram că soarele totuși răsare și că, de durere, păsările nu cad trăsnite din pomi. Dacă n-ai trăit perioada înfloririi cultului «tătucului popoarelor», realitățile de atunci par povești de speriat cei slabi de înger! În 1953, Stalin teroriza și mort”.

= 10 februarie 2004: „În primul rând, la noi n-a funcționat o cenzură, ci șaptezeci și șapte de cenzuri adiacente, subsecvente, colaterale, superpuse, juxtapuse, subînțelese, implicate ș.a.m.d. Unele întru totul stupide – ceea ce nu le făcea mai puțin periculoase – altele amical-contondente, dar și unele abia bănuite, întrezărite, inaccesibile. E simplu de deșertat reproșurile în cărca unei unice Cenzuri, destinul cuvântului scris își încălcea însă firul într-o rețea orweliană mult mai complicată și contorsionată, de care generația postdecembristă de scriitori pur și simplu n-are habar (...) Toate forurile amintite mai sus avansau obiecții, «implementau» pile, rezervau prefețe și studii introductive pentru instructorii din sistem și, mai ales, verificau dacă așa numitele «comenzi sociale» («omul nou», canalul Dunăre-Marea Neagră, metroul ș.a.) se regăseau în Plan (...) Ultima etapă a pre-cenzurii: aprobarea Secretariatului CC al PCR. Nimeni n-avea acces la respectivul for, de unde și imposibilitatea aflării motivației în virtutea căreia cutare titlu dispărea din plan (la acest nivel, nu se adăuga, ci doar se operau tăieturi). În materie de teatru, pre-cenzura era și mai terifiantă”.

DORIN NADRAU
(S. U. A.)

Exerciții de autoexilare

ÎNTÂLNIRE DE NOAPTE

E tare greu să-ți explici de unde provine farmecul ce-ți invadează porii sufletului la Belgrad. Poate de la femeile teribil de frumoase, indiferent de vârstă, care agită aerul străzilor, fără să fie provocatoare, ci doar adevărate. Poate de la bărbații puternici, vorbind și răsând tare, de parcă ar interpreta roluri pe o scenă cât orașul. Altfel, se circula rău, ca-n București, doar că viața e mai ieftină, dinspre Dâmbovița privită, iar râul Sava e mai curat.

A căzut o toamnă luminată peste oraș. De la fereastra camerei din hotelul „Continental”, unde sunt așezat, pâcla înșorită a dimineții remodelază contururile Catedralei Sfântului Sava, făcând-o abia bănuită, înspre vămile orizontului.

În berăria din apropierea hotelului, unde se bea – ca peste tot, aici – „Jelen Pivo”, dar și o altă bere, „Lav”, vin, cu precădere, lucrătorii de la auto-service-urile din zonă. Sosesc, din când în când, surzătorii, după fiecare bacșiș primit, cer o sticlă de la Milan și freacă apoi, satisfăcuți, câte un Malboro între degetele înnegrite de motorină, pe care mă tem să nu le văd aprinzându-se de la chibriturile pocnind vesel.

Încep să bănuiesc, privind în jur, de ce-i plăcea atât lui Nichita Stănescu, Belgradul. Întâi, pentru că a-vea aici mulți prieteni adevărați, care-l încărcau de bucuria lor de-a trăi, și-apoi – pentru că orașul însuși e tonic. Îl văd lingându-și rănilor războaielor cu un optimism molipsitor, mustind de-o senzualitate difuză și răvășitoare, în același timp. Am simțit, aici, că înseși zâmbetele se relativizează, iar ura-i încarcerată-n uitare.

Citesc puțin la Belgrad, spre a-l trăi mult, adică intens, cât se poate. Noaptea, de pe terasa restaurantului „Reka”, Dunărea pare un balaur negru, solzuit de femeile, îmbrăcate-n culori pastelate, care-i acoperă malul pe care stăm. Totul se întâmplă ca o închipuire zămislită tocmai spre a se topi în nepieire. Curată alchimie sentimentală!, îmi zic, de care știu a da seamă doar siluetele trecătoarelor din preajmă, ca umbre de lebede profilate pe-un lac întins peste Belgradul tot. Mă simt mai prietenos cu mine decât prin alte locuri. Și remorez un alt poem, de puțini știut,

al etern tânărului Nicolae Labiș, intitulat „Întâlnire de noapte”:

„Astă noapte n-am putut dormi.
Poate m-au trezit greierii de pe-afară
Cântându-și iubirile lor trecătoare de vară

Cu monotonul cri-cri.

După ploaie se scutură-n geamuri
frunzarul de dud,

E-o lună pe ceruri senine.

Cu fruntea și șiacul veșmintelor ud

A venit Eminescu la mine.

A venit și s-a dus ca un vânt

Prin perdelele nopții tremurătoare.

Cartea lui pe prichici tremurând

A gemut și mi-a căzut la picioare.

Morții i-am răs orișicând într-un
dinte;

Mă dojenesc și oamenii că răd

Când văd pe cineva cu obrazul de
ceară și hâd

Călătorindu-se cu picioarele reci
înainte.

Mă simțeam fără moarte și poate
eram,

Lumea din jur se iubea.

Mă uitam cu dispreț și știam

Că unde-i iubire putrezește-n
adâncuri ceva.

Nici n-aveam vreo pricină să mor.

Iubirea doar, necontenitei mamă

Motivează moartea și-o cheamă.

Mă simțeam necăpătuit călător,

Având înaintea nesfârșirea drumului
mare

Curmat la popasuri de vin și de soare.

Dar când ai ieșit în apusul cel trist pe
cărare,

Ochii tăi, culcuș înghețat și
strălucitor

Al gândurilor, mi-au oglindit
frumusețea albastră a clipei

Și duișia morții care te-atinge prin
orișice clipă cu sfârșul aripei.

M-ai împăcat cu moartea și te-ai dus
Vrăjita minune a pământului

Lăsându-mă umbră în vânturi, de
mort.

Astăzi spaima de moarte, fără
crâcnire, supus,

Ca pe o cruce fatală ce nu-i a mea a
fost.

.....

A gemut și mi-a căzut la picioare

Cartea de pe prichici tremurând.

Prin perdelele nopții, tremurătoare,

El a venit și s-a dus ca un vânt.”

Chiar dacă imperfect, neșlefuit pe
de-a-ntregul, poemul istorisește un
fapt nu atât artistic, cât existențial: la
doar 18 ani (neîmpliniți), Labiș își
dădea de știre că a priceput adâncile
sensuri ale eminescienei „Glosse (în
metru antic)”, care începe cu versul
pe care, personal, îl socotesc a fi cel
mai frumos și mai cutremurător / tul-
burător dintre toate cele scrise vreodată
în limba română: „Nu credeam
să învăț a muri vreodată”. Nici ado-
lescentul nu învățase, până la acea
„Întâlnire de noapte”, ce i-a limpezit
toate tâlcurile zicerii lui Eminescu.
Iar după ce povestește cum și ce a
priceput, cu grabire, după doar trei
ani, făptuiește ceea ce-nvățase.

Aici, la Belgrad, îmi vine să zic,
precum Nichita Stănescu într-un oc-
tombrie de acum exact 36 de ani: „A
venit toamna și iar ni se face dor de
cristalinul cântec al neuitatului nostru
Nicolae Labiș. A venit din nou toam-
na și în gânduri tresare un braț cu
steag fluturând deasupra luptei îm-
potriva inerției. Cal alb călcând neu-
birea-n potcoave. Vultur smulgând
din clonț crivățul din aerul rece.

Ochii lui sunt cei care au urcat în
tablourile lui Tonitza o astfel de
privire, o privire care, blândă și
catifelată, a inspirat și continuă să
inspire forța celui inspirat de poporul
său. Bătrânul Toma Alimoș probabil
că avusese în mit aceiași ochi, în
timp ce-și aduna sub brâu mașele
sfârtecate. Ciobanul Mioriței, desigur
cu aceiași ochi rotunzi și căprui,
ceruse să-i cânte fluieraș de fag, mult
zice cu drag, fluieraș de os, mult zice
duios...

A venit toamna când luna căpruie
catifelează genele aurii ale frunzelor,
și un dor de Nicolae Labiș mă
cuprinde; și din nou la masa mea pun
un pahar plin cu vin roșu mai mult.
Cine știe? Dacă i-o fi sete și va veni
să-l bea?”

Belgrad 2010

DAN MUCENIC

Vitrina

TRECÂND PRIN LUMEA CEA MARE

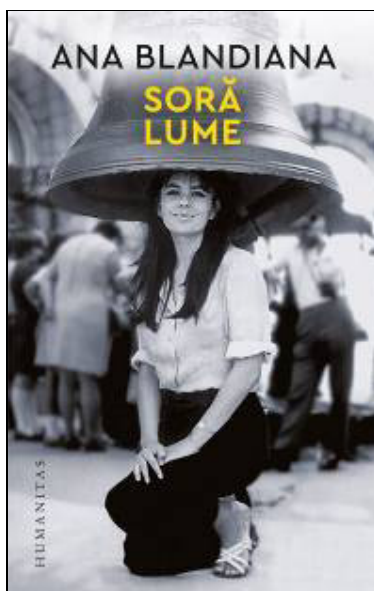
Absolventă în 1960 a liceului din Oradea, respinsă la facultate pe motiv de origine socială nesănătoasă, cu tatăl deținut politic, scrie poezii și își descoperă bucurii spirituale în versuri. Hotărâtă să se afirme, ia trenul și ajunge la Cluj, timidă, dar hotărâtă, intră în redacția revistei „Tribuna”, unde un tânăr redactor, absolvent al Politehnicii, îi zâmbește și-i acceptă două poezii pentru publicare. Ea îi spune că semna cu pseudonimul Ana Blandiana, după denumirea satului bunicilor materni, fiindcă adevăratul nume (Otilia-Valeria Coman) i-ar fi pricinuit neplăceri, aflându-se că era fiica unui deținut politic. El o conduce la gară și-i propune prietenie, apoi chiar să se căsătorească, contrariind-o.

Acesta a fost un posibil început al cuplului Blandiana – Rusan (1935 - 2016), dar și al carierei tinerei soții (n.1942), care, urmează Facultatea de Filologie din Cluj, și, urmându-și chemarea, încurajată de soț, publică două volume de poezii, apreciate pentru stilul original, fiind acceptată ca membră a Uniunii Scriitorilor.

După absolvirea facultății, tânăra familie se mută la București, lucrând în redacția publicației „Viața Studențească”, dobândind experiența jurnalistică și a creației literare, cunoscând din interior unele oportunități.

Timpul își deapănă anii, lunile, zilele și familia citește, scrie, publică, afirmându-se ca prozator apreciat - El, ca poetă talentată, dar și prozatoare - EA. Cei doi soți colaborează, iar din 1989, se angajează în viața țării și a cetății, ca ambasadori ai culturii, afirmându-se curajoși ca voci publice (în Organizația neguvernamentală *Alianța Civică*, care realizează, sub egida Consiliului European, „Memorialul victimelor comunismului și al Rezistenței de la Sighet” și reînființează PEN Clubul Român – România etc.)

În anul 2020, Ana Blandiana publică volumul „*Soră Lume*” (Editura Humanitas), o mixtură originală de jurnal, memorii, eseuri, reportaje, reflecții, topind impresii, trăiri, emoții, peripeții, bucurii și dezamăgiri din drumurile prin Lumea cea Mare a patru continente (Europa, America, Africa, Asia), pe unde a

dus-o fie poezia, fie notorietatea funcțiilor pe care le-a avut în țară. În pseudoprefața „Compașiunea ca formă de cunoaștere”, autoarea precizează că „Această carte va fi – chiar dacă cele mai multe dintre episoadele sale se petrec într-un trecut recent – una a prezentului, mai precis a prezenturilor succesive, o carte de proză cu personaje, printre care eu însămi sunt un personaj, cărora li se întâmplă tot felul de lucruri, care trec prin pățanii, accidente, peripeții, cu sau fără semnificație, fapte derizorii sau evenimente istorice, pe care le-am înțeles sau nu atunci, în clipa desfășurării lor, și care acum, sub razele timpului coborât spre apus, lasă umbre prelungi cu tâlcul adesea schimbat” (p. 7). Din nenumăratele ieșiri peste hotare, scriitoarea va înțelege că „Și cei bogați, și cei săraci, și cei norocoși, și cei fără noroc, și frumozii, și urâții, și învingătorii, și învinșii, și inteligenții, și proștii, și șmecherii, și naivii, și înțelepții și nebunii, toți au sfârșit prin a-mi trezi compasiunea, despre care cu timpul am înțeles că e o treaptă a înțelegerii și o formă de cunoaștere” (p.7).

Structurată în 47 de capitole, cu generice transparente pentru conținutul lor (*O călătorie inițiată; Caietul pierdut; Poezia ca mijloc de supraviețuire; Copiii greci; Amintiri cu Ceaușescu* etc.) sau metaforice, sugerând realități dureroase (*Aeroporturi, Lebede și frontiere; Criza de răs; Frontiera de sticlă; Lacrimi libere; Ca o hârtie de calc* etc.) cartea de proză a Anei Blandiana înfățișează realități de pe scena vieții tripi-

dante a poetei, însoțită sau nu de soțul ei, în ieșirile peste mări și țări, fie înainte, fie după 1990, ca persoană publică, apăsată de gloria celebrității, dar și privată, mereu dornică să vadă, să cunoască locuri, oameni, obiceiuri, să înțeleagă lumea în rostogolirea ei caleidoscopică. Dacă în scrierile anterioare, universul care se cerea descifrat era țara, în acest volum, autoarea cunoaște LUMEA, mereu comparată cu locurile și cu oamenii din mijlocul cărora a plecat, cu libertățile și cu restricțiile înțelese sau mai puțin înțelese atunci, cu clarificările motivate de vârstă, de experiențe, de circumstanțele din România, în urma cutremurului social-politic al anului 1989.

Din desfășurări epice, în care se resimte apetitul narativ și pasiunea profesională a scriitorului dotat cu un discret simț al observației și al introspecției, cu neașteptate capacități asociative, Ana Blandiana devolează situații și oportunități nebănuite și neștiute de cei mulți. „Tangajul istoriei”, provocat de oarecari libertăți și de cunoscutele restricții, cu invitațiile nesperate la festivaluri, schimburi culturale, burse, premieri, în diferitele colțuri ale lumii, sunt dublate de febricitatea reactualizării cunoștințelor de limbă din respectivele țări, de procurarea atlaselor, a hărții orașelor din traseu, de cataloage și ghiduri ale muzeelor, de caiete și pixuri, obligatorii pentru notarea ad hoc a impresiilor despre lumea prin care trecea, având astfel pregătirea necesară pentru rapidă acomodare la realitățile întâlnite. Purtând corespondență cu personalități apreciate de pe mapamond, vorbind franceza, engleza, italiana, având curajul propriilor opinii, dar și prezența de spirit de a se adapta rapid la situațiile ivite în nebănuite circumstanțe, autoarea face față onorabil multor încercări. Energia necesară îndeplinirii formalităților de obținere a vizei și alte proceduri premergătoare plecării presupun un om expeditiv, energetic, exigent și hotărât.

Manifestând preocupare pentru prezentarea mai mult sau mai puțin cronologică a ieșirilor din țară, autoarea derulează filmul din perioada studenției a primei călătorii în URSS, în cele trei secvențe „O călătorie inițiată” (I, II, III). Grupul condus de vigilența supraveghetoare-ghid →

LIVIA FUMURESCU

Lena, mereu atentă, pretutindeni prezentă, le limitează dorința de a-și stabili ei obiectivele de vizitat și de a-și manifesta interesul pentru anumite aspecte. Ciudată întâlnire nocturnă cu românul Vasile Cucoș i se clarifică ulterior, aflând că el era kaghebigul care o dubla pe Lena în unele ieșiri clandestine ale grupului. Ulterior pentru scriitorii români a fost derutantul aranjament al Lenei la vizita făcută Ludmilei, traducătoarea din română în rusă, ținută și ea sub permanentă supraveghere.

Beneficiind de nesperate dar motivate oportunități, Ana și Romi s-au bucurat de posibilitatea de a profita de delegația în Iugoslavia pentru a vizita Italia, împlinindu-și o veche dorință de a se bucura de obiectivele Cetății Eterne. Cu discret simț al umorului, cu apreciată savoare stilistică, autoarea relatează eforturile celor doi de a-și procura, înaintea plecării, alimente nedegradabile, precum salam de Sibiu sau conserve, compensând diurna insuficiență pentru vizitarea în condiții de minimă decență a altor țări.

Invitația pentru o săptămână la Paris, la un recital pe scena Teatrului Odeon, o confruntă pe poetă cu atmosfera revoluționară a tinerilor socialiști, fiind prinsă și ea, absolut întâmplător, în ambuscadele luptelor de stradă, în derutanta înfruntare a numeroși răsculați, inexplicabilă pentru tânăra venită din liniștita Românie, aflată sub autoritate dictatorială.

Subtilitatea interpretărilor și a reflecțiilor nu pot ascunde nedumerirea, uimirea, îngrijorarea, chiar teama specifică cetățenilor din Europa de Est, care nu pot înțelege răbufnirile „euforiei revoluționare”. Gândurile autoarei în fața realității și a complicațiilor impuse de greva generală din Franța, se împletesc cu neajunsurile cotidiene, cu lipsa banilor care să-i permită cazarea în condiții decente. O problemă care-i este potrivnică și în alte ieșiri peste hotare, a fost nepotrivirea între pseudonimul de pe invitație (Ana Blandiana) și cel real de pe pașaport (Rusan Otilia-Valeria) sau de pe biletul de avion spre Mexic și pașaport, ca să-și dovedească identitatea (p.259).

Cele trei planete narative, poate doar excursuri explicative sub genericul „O dovadă că eu sunt eu” (I, II, III) relatează „Povestea

Congresului Mondial al Scriitorilor (Internațional PEN) la Guadalajara - Mexic, din octombrie 1996, din perioada activității frenetice la Alianța Civică. I se propusese chiar candidatura la funcția de președinte a Internațional PEN. Admirabil sunt surprinse momentele de uimire și de flatare, dar și de înțelegere că șansa era „mai mult a țării decât a mea” (p. 248), fiind vorba de „prezența României în fruntea unui organism mondial de prestigiu... ar fi fost un mare câștig, mai ales în acel moment..., când speram că, prin alegerile iminente, țara va ieși în sfârșit din postcomunism” (p.249). În scrisoarea - răspuns de intenție, scriitoarea pleda pentru rolul scriitorilor în respiritualizarea omului. Au urmat complicațiile cu obținerea vizei, cu neliniștile zborului transatlantic de aproape 20 de ore etc. Escala la Londra, înaintea zborului spre Dallas, a confruntat-o cu emoțiile declanșate de lipsa vizei pentru America, pe care o neglijase în vârtejul obligațiilor civice din țară. În amfiteatrul Congresului, cu reprezentanți din întreaga lume, s-au confruntat două tabere, susținând opinii diferite privind schimbarea statutului organizației. Polemicile s-au extins și asupra altor teme, detaliat prezentate în secvența a III-a. Dilema chinuitoare a candidatei la președinție, după toate suspiciunile din timpul lucrărilor, a fost clarificată, în telefonul nocturn la București, de către vizionarul Romi, precizând că „țara n-avea decât de pierdut din amestecul într-o asemenea încălceală de interese care nu pot duce la nimic bun” (p.273). A doua zi, anunțând de la tribună decizia de a-și retrage candidatura, reprezentanta României a propus înghețarea tuturor hotărârilor vreme de un an, până la următorul congres, inclusiv cea a schimbării președintelui, pentru a se limpezi în timp „criza de identitate” a organizației.

Emoționanta întâlnire cu regele la Comana, vizita Majestății Sale la Mănăstirea Putna în ziua de Paști 1992, intervenția regelui din balconul Palatului, dar, mai ales, înțelegerea jocurilor din culisele istoriei sunt înfățișate cu oarecare dezamăgire, dar și cu emoția și sentimentalismul specifice autoarei.

Cartea Anei Blandiana dezvăluie cu adevărat „o Lume”, cunoscută din

interior, printre aparențele și realitățile unor locuri, oameni, fapte și întâmplări, trezindu-ne interesul și potolindu-ne curiozitatea pentru ceea ce cunoaștem din auzite, poate multe aspecte țesute din imaginația unora sau ale altora, cu bună intenție sau cu ascunse

Recitalurile organizate la diferite Festivaluri de poezie (Luxemburg, Londra, Berlin, Vilencia, Trieste, Troms, Durban (Africa de Sud), sunt prilej de rememorare, dar și de reflecție, completându-se cu călătoria în Finlanda, la Festivalul Literar de la Lahti, în Grecia, în Portugalia, în Japonia, unde a vizitat o Mănăstire Zen din Kyoto, a cărei stareță îi știa poeziile traduse în engleză. Perioada bursei pentru studiile de la Iowa City-SUA, unde află povestea familiei de medici emigranți, este dublată de ample reflecții pe „studiu de caz”, privind nefericirile multor generații trecute prin ororile și urmările războiului, ale comunismului, ale demolării satelor și bisericilor sau ale libertăților ciuntite, ale dramei emigranților și ale cenzurării corespondenței celor plecați etc.

Aflăm detalii despre Internațional Writing, care avea un program de colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, asigurând burse de studii multor scriitori români (Ivasiuc și soția, Adrian Păunescu și soția Constanța Buzea, Marin Sorescu și soția, Ștefan Bănuțescu și soția etc.). Drumul, preferat de soții Rusan cu vaporul, „a îmbogățit nesfârșit America noastră, adăugându-i nu numai romantismul care îi lipsea, ci și nostalgia pe care n-aș fi descoperit-o altfel” (p. 137). Întâmplări banale, dar cu ecou, sunt relatate de la escalele la Casablanca, la Messina sau din drumul cu vaporul Raffaello și cu savoea poveștii de viață a sicilianului americanizat în cei 40 de ani de muncă la New York, țărănul care se întorcea în satul său ca să-și găsească o noră.

Anul 1990 „exaltat și delirant” în România, dar și următorii, insultele și calomniile unora-altora, fenomenul Piața Universității, mineriadele, suspiciunile sunt secvențe ale istoriei recente, scriitoarea recunoscându-și „patetismul romantic până la ridicol, de exaltare naivă și derizorie, de bune intenții și nepricepere” (p.333), filtrate din interiorul etapei dificile și confuze, în care noul și vechiul →

se înfruntau printr-o diversitate de mijloace agitate ale vremurilor. În acel an al încercărilor, relatarea, cu mare intensitate emoțională, a aflului de români de la Otopeni, care plecau definitiv din țară, o apropiere sentimentală de mulți conaționali-emigranți, dar „sentimentul melodramatic al despărțirii se dizolva în dureroasa bucurie de a fi reușit, pentru câteva ore și întâmplător, să ne simțim atât de aproape” (p.143).

Interpretările cu substrat politic, economic, social, dar preponderent circumscrise umanului, luminează disponibilitățile psiho-intelectuale ale autoarei, precum în povestea de viață a sorei Maria de la Providenza, convinsă să-și viziteze după zeci de ani locurile natale, trăind amara dramă a înstrăinării în circumstanțe nebănuite.

Impresiile zguduitoare de la Muzeul Zidului din Berlin, de la Poarta Branderburg, i-au sugerat, într-un fel, ideea Memorialului de la Sighet. Pendulând mereu între ce a cunoscut în ieșirile peste hotare de dinainte și de după 1989, Ana Blandiana relatează, cu firească mirare, nedumeririle despre plaja privată, capitalistă, și cea liberă de la Capri, când își tăiasse talpa piciorului într-un ciob de sticlă din apa mării, ajungând la Spitalul lui Axel Munthe, unde află de „favorurile pecuniare” făcute membrilor în străinătate de Guvernul României. Sunt găzduiți apoi la primitoria familie a lui Giani, cu „oameni prietenoși, expansivi, pasionați, curioși de tot ce le-am putea spune despre o țară socialistă”. Cei doi tineri menținuseră legătura telefonică de când Romi, delegat al revistei *Viața studentescă*, îl cunoscuse pe simpaticul Giani la un congres studentesc internațional la Roma.

Dificultățile obținerii vizei de ieșire din țară prelungite până în preajma ceremoniei de decernare a Premiului Herder poetei Ana Blandiana, devoalează culisele criteriilor de favorizare a onora din preajma puterii. Traseul ocolit pe coasta Dalmației de la întoarcerea în țară și hotărârea celor doi - Romi și Ana, să-și valorifice astfel premiul, îi confruntă cu posibilul accident nocturn din Bulgaria, cu bunăvoința dezinteresată a localnicilor care le sar în ajutor și-i găzduiesc cu amabilitate, simțindu-i apropiați sufletește, ca fiind tot dintr-o țară socialistă.

Detaliile vizitelor în Vietnam și în China, cu care se încheie volumul și captivantul volum, oferă cititorului posibilitatea înțelegerii diferențelor dintre ieri și azi în țările ieșite din strânsoarea comunismului și a dictaturilor umilitoare și sufocante.

Se pare că autostrăzile, șoselele cu cincizeci benzi, mallurile, zgârie-norii cu lozincile roșii, specifice socialismului, programul stabilit de la Shenzhen și Hong Kong, întâlnirile cu poeți și ziaristi n-au reușit să camufleze grațiile reale și spirituale care învăluiau teama de adevăr din „Revoluția Culturală și Piața Tienamen” (p.412).

Realitățile întâlnite și subtilele comentarii însăilate despre binefacerile restricționate de „umbra grațiilor omniprezente” ale tehnologiei ultraperformante de care dispuneau oamenii, având iPhone și televizoare ultramoderne, dar „cu internet limitat național, cu interzicerea rețelelor de socializare internaționale și a posturilor de televiziune străine”, cu lagăre și închisori pentru cei care își criticau liderii etc. au surprins „apăsătorul sentiment de tulbure nesiguranță”.

Gândul poetei se duce înspre oamenii de pe întregul glob, care ieșeau în stradă, „exasperați de postadevăruri și de fake news, împotriva guvernelor de dreapta sau de stânga” (p. 398).

Gândindu-se la „libertatea interzisă” din adolescența ei, pe care n-o vor cunoaște tinerii prinși în zbuciumul contemporaneității, autoarea își acceptă vârsta cu înțelegeră, ca pe un avantaj, care să o protejeze în fața rostogolirilor tot mai amenințătoare și mai neprevăzute din întreaga Lume.

Ca un omagiu adus partenerului de viață și de idealuri, autoarea apreciază în repetate rânduri „cenzura realistă și protectoare a lui Romi”, ale cărei calități, calm și înțelepciune, găseau totdeauna soluția optimă în cele mai complicate situații (p.126).

După interesantele memorii ale drumurilor prin „soră Lume”, dublate de pertinente reflecții filozofice, istorice, politice, sociologice și umane, ultimul capitol al cărții se convertește într-o concluzie cuprinzătoare la ale noastre nedumeriri, sub genericul „Apocalipsa second-hand”, actualizată în contextul pandemic care a cuprins omenirea,

Reiterând lista cu unele „coincidențe” care circulă pe internet (*Ciuma din 1720, Holera din 1820, Gripa spaniolă din 1920 și Coronavirus din 2020*), coroborând realitățile ciclice ale pandemiilor din istoria omenirii cu previziunile biblice, cu conotații mistice și cu subtilitățile logice privind declinul contemporaneității, autoarea formulează interesante raționamente la întrebările care frământă mințile semenilor, surprinși într-un război invizibil, în luptă cu un dușman necunoscut și nevăzut, care s-a înstăpânit pe viețile lor de pe întregul mapamond.

Reflectând la posibilele cauze ale năvălirii covidului în viețile noastre, scriitoarea concluzionează că, nu fără motiv, se insinuează în cugetul nostru, mărturisită sau doar gândită, ideea că „*tot ce se întâmplă nu e fără legătură cu propriile noastre fapte și păcate*” (p. 416).

Este provocatoare încercarea ei de a descoperi argumente pro și contra pentru înțelegerea cauzelor și efectelor pandemiei care a tulburat viețile oamenilor ca o veritabilă „Apocalipsă second-hand”, recurgând la raționamente livrești (romanul lui Wels), sociologice (Thomas Robert Malthus), politice (globalizarea), psihice (explozia de violență și dorința de distrugere) sau istorice (Revoluția Franceză, Revoluția Rusă, Războiul Civil din Spania, aberanta prigoană și Gulagul din Europa de Est etc.). Nu zadarnică este concluzia oamenilor de știință că „**Nimic nu va mai fi ca înainte**” (cu referire la conotațiile noțiunii de acasă, de familie, de sărbătoare religioasă, de civilizație și confort etc.), în condițiile posibilelor „*planuri istorice diferite, unor proiecte divine de sens contrar*”, având în comun „*nu numai marile schimbări de destin a milioane de oameni, ci și întrebările despre ei înșiși pe care oamenii sunt obligați să și le pună după aceste schimbări*” (p.420), despre ce e bine și ce e rău în viața noastră, în mentalitatea noastră, care se impune a fi regândită.

Raționamentele Anei Blandiana despre această pandemie e bine a fi înțelese în viziunea lui Kirkegaard, care afirma că „*Viața trebuie trăită privind spre viitor, dar ea nu poate fi înțeleasă decât privind spre trecut*” (p.423).

Baladele Marelui Târg

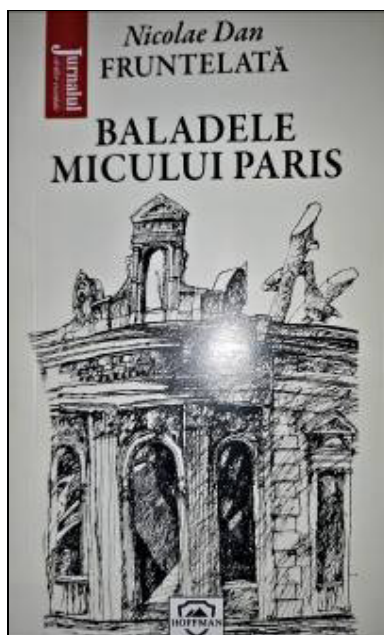
Bucureștii au fost un mare sat departe de marile forme de relief, pierdut în câmpia fluviului european, așezat pe firul unui râu fără importanță, dar împrejmuț de păduri și lacuri pline de viață. Dar nu așezarea și peisajul au marcat specificul lacului, ci identitatea „micului Paris”, ci și ceva în plus, ceva „ce n-a văzut Parisul” și anume culoarea și pitorescul balcanic, polarizarea violentă între bogăție și sărăcie, frumusețe și mizerie. Această diferență și rezoluție specifică a atras mereu interesul scriitorilor, iar poeții chiar au căutat spațiile marginale din punctele cardinale, de ieșire și intrare în oraș, Colentina și Rahova (est/vest), Pieptănari, drumul Giurgiului și Chitila, Mogoșoaia, sud/nord.

Primul mare împătimit de București, Mateiu Caragiale (care avea ca strămoș pe Nicolae Filimon) și-a exprimat absolutul iubirii printr-o declarație de dragoste înflăcărată: „Arză-l focul, București !”

Venit de departe și așezat târziu în Marele Târg, Nicolae Dan Frunteletă este un îndrăgostit întârziat, când Bucureștii au mai puțini prețuitori, iar aceștia legați fie de istoria, fie de marginile sale. Nicolae Dan Frunteletă se plasează în Răsăritul orașului, deschis spre Bărăgan și în drumul spre Marea Neagră, nu spre Vestul mai colorat care duce spre Codrii Vlăsiei.

Nicolae Dan Frunteletă a parcurs mai multe etape sau faze, care nu reprezintă neapărat o evoluție: după începuturile foarte ferme cu care încerca o cristalizare identitară a rădăcinilor și originii, a parcurs și o epocă de formalizare intelectuală, dar a survolat și spiritul ludic pentru a se situa în orbita „bucureștismului” creator și mai târziu a căpătat gustul eflorescențelor localiste ale poeziei cartierelor și micilor comunități care alcătuiesc Marele Târg în rezoluția lui alchimizată dintre marele sat balcanic și supranumele onorant de Micul Paris.

Cântecele suburbane, romanțele de mahala amintesc de începuturile epocii moderne în care vechile cartiere erau orașe în oraș cu viață proprie, cu legendari protagoniști locali, drame și confruntări, intrate în folclorul comunitar, ca artă și spiritualitate. *Cântecile țigănești* ale lui Miron Radu

Paraschivescu nu sunt o variantă locală a celebrului Romancero gitan al lui Federigo Garcia Lorca, ci creația cultivată a unui poet despre originala și blestemata comunitate.

Nicolae Dan Frunteletă preia modelul de folclor urban, îl prelucurează, îl adaptează și-l ridică la rang de artă fără frontiere etnice sau lingvistice. În mod firesc, *Cântecile țigănești* ar trebui cântate și cunoscute în limba țigănească, dar autorul, prin „țigani” înțelegea și „pe alții”, cu referință la etniile dominante care tolerau neamul gitan.

Suburbia bucureșteană nu subînțelege numaidecât comunitățile migratoare sedentarizate, ci diversitatea de locuitori ai unui spațiu marginal din harta marelui oraș.

Textele lui Nicolae Dan Frunteletă nu reiau modelul de creativitate, ci vorbesc despre această lume ca temă și structură de creativitate prin două cicluri: *Planeta Colentina* și *Moartea bătrânelor cartiere*, lucruri semnificative pentru identitatea bătrânului/tânărului București.

Tot timpul, Bucureștii au fost un oraș de cartiere, aproape independente, cu specificul lor și de o astfel de deschidere rezolutivă se pasionează și Nicolae Dan Frunteletă.

Târgul balcanic, așezat în plină câmpie, departe de Dunăre, de Mare și de Carpați, a arătat mereu o deschidere spre petrecere, chefuri cu femei și aventuri în care se găsea și se putea întâmpla orice, ca un spațiu al tuturor posibilităților și, consecutiv, a

fost supranumit „Micul Paris”.

Puțină lume își mai amintește că această sintagmă care a făcut o tradiție strălucită, aparține lui Paul Morand în cartea sa din 1934 despre România, și o explică (în traducere): „... lecția pe care ne-o dă Bucureștiul nu este o lecție de artă, ci una de viață: el învață să se adapteze la orice, chiar și la ceea ce e cu neputință de adaptat.”

Baladele nu sunt nici lamentații, nici cântece de bucuria petrecerii, ci evocări de evenimente, sentimente, caracter și situații care nu se pot genera decât în acest spațiu de trecere dependent cândva de Istanbul și devenit la sfârșitul secolului al XIX-lea „Micul Paris”.

Poate nu întâmplător Nicolae Dan Frunteletă a ales să fie prefațat de un coleg de facultate, Titus Vîjeu, care ne spune că *Baladele Micului Paris* (Editura „Hoffman”, București, 2021) se intersectează cu celebrele „poemas sobre de Buenos Aires” ale genialului scriitor argentinian Jorge Luis Borges.

Titus Vîjeu subliniază că despre București au scris poezii frumoase printre alții, Ștefan Baciu, Ion Minulescu, Miron Radu Paraschivescu și se pot adăuga mulți alții.

Poetul vede metropola ca un spațiu al mitului și în reprezentarea balaurului din poveste, ca în textul *Șarpele vechi*: „Ca la un șarpe fantastic/ m-am gândit la el./ orașul cel mare tolănit/ în marginea Bărăganului vechi/ L-am închipuit în verile incendiare/ nemișcat, mort aproape, suierând rar/ ca un vânt obosit al deșertului/ pe spinarea lui, insectele-oameni/ toți veneticii, ca mine, ca tine/ beți de căldură, anesteziați/ de mirosul grădinilor de vară/ ciorbă de burtă, mici cu muștei,/ cântece de țigani parșivi./ sclipiri de femei galeșe./ păcatele noastre/ L-am închipuit și în iernile răsăritene/ mușcat de Crivăț, plângând/ ca un copil pierdut de țâța mamei/ auu, auu, îngropat în zăpezi/ orașul meu urât și iubit/ ca însăși viața aceasta/ Șarpe fantastic, zeu scitic, soare get/ într-o istorie renegată/ Micul Paris al amintirii mele/ când nicio Franță nu mi se arată/ valahul simbol, naștere și moarte/ din Colentina până-n niciodată...” După acest poem simbolic și reprezentativ pe pagina următoare, urmează o *Ars poetica*, →

AURELIU GOCI

un text, paradoxal, enigmatic, poate chiar ermetic, pentru un univers poetic explicit, sau poate ilustrativ pentru creația sa din volumele anterioare: „Noi, noaptea și duminica/ mergem cu saniile-n paradis/ ninge lumina, troiene de cuvinte/ de-a dreapta și de-a stânga poetului/ fiecare își pune în hamuri un lup/ din pădurile vechi ale alfabetului/ fiecare e dus de o fiară/ ca de un vânt mai pribeag, mai amar/ ea se trezește noaptea și duminica/ dar chiar de atunci, din ce în ce mai rar/ e sărbătoare/ ori un chin e drumul/ prin iarna aspră-a ultimului vis/ noi, fratele meu alb, doar noaptea și duminica/ mergem cu saniile-n paradis.”

Singura punctuație e o virgulă după primul cuvânt și punctul din final. Primul vers al volumului începe optimist – „Firească bucurie e lumina...”, ultimul e depresiv, ca să nu zic pesimist: „... Sunt bătrân, îmi e greu/ Îmi e dor ca unui nebun/ de orașul trecutului meu”, fără punct la final într-un text care se numește *Romantica*. Mai degrabă vârsta rămâne o motivație paradoxală, o datorie de „bucureștenizat”, decât un elan sufleteș bine temperat.

*

Nicolae Dan Frunteletă a fost socotit multă vreme un poet important, dar fără distincțiile de strictă rezoluție individualizantă: danubian la granița Olteniei cu Mehedinții, nu performa niciun discurs introvertit, nu se concentra exclusiv asupra limbajului și nu performa într-o eflorescență ludică.

Iată că o nouă rezoluție individualizantă se confirmă și după mai bine de o jumătate de secol în capitală a devenit bucureștean. Prin poezie mai ales pentru că orașul a devenit principalul său subiect, iar bucureștismul marchează specificul ființei creatoare.

Pornind de la o înțelegere superioară a spațiului poetic, poetul se exprimă pe sine printr-o foarte atentă supraveghere a textului. De la titlul general, la ultimul punct, textele, de mare limpiditate, sunt cursive, întotdeauna performante în ceea ce privește semnificația și morala implicată sau învățătura implicată.

Fără să fie atras de experimentele textualiste, Nicolae Dan Frunteletă se încercă și în exerciții metatextuale, dar în spirit ludic și nu ca rezoluție identitară.

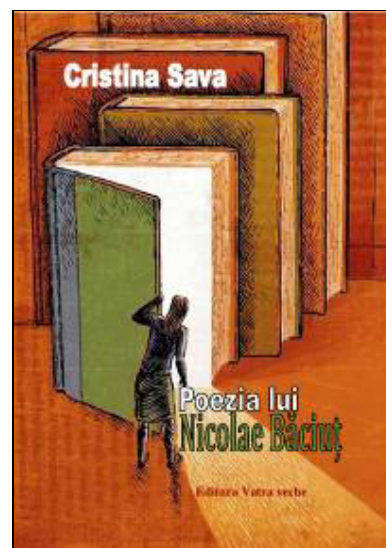
Ocean întors – 65 TRANSPARENȚE

Un eseu atent documentat, dens în argumentare, dovedind competență în materie și luciditate critică într-o abordare comprehensivă și simpatetică totodată ne oferă *Cristina Sava* în concisul volum *POEZIA LUI NICOLAE BĂCIUȚ* (Editura Vatra Veche, Tg. Mureș, 2021).

Titlurile de recomandare pentru autorul vizat sunt multiple și considerabile: „poet, eseist, traducător, scriitor și jurnalist, editor, fondator de cenaclu, fondator de reviste”, animator cultural de elită, poligraf (abordează: publicistică, poezie, critică și istorie literară, memorialistică, reportaj de călătorie, monografii). Este beneficiar al numeroase premii pentru poezie, traducere, publicistică. Autor al unor remarcabile volume de interviuri cu personalități marcante din literatura română contemporană. Realizatoarea studiului are ea însăși un condei prolific, fiind apreciată pentru o carieră istorico-literară însumând numeroase titluri. Condiții așadar prielnice pentru o analiză și interpretare avizată, revelatoare.

Eseul pornește de la ascendența clujeană echinoxistă a poeziei lui Băciuț, materializată în debutul de excepție cu volumul *MUZEUL DE IARNĂ* (1986). Poetului i se atribuie un „discurs alambicat, din zona esteticului”. „Poesisul (Ars poetica)” lui Băciuț este „gândul filozofat”, „meta-poezia”. Comentatoarea îl încadrează „vârstei a doua echinoxiste” care (consideră Petru Poantă) doar parțial (ca tehnică) pot fi asimilați poeziei postmoderniste, dar adevărat, ei „nu mai scriu ca predecesorii lor din prima vârstă echinoxistă”. Arta lui N. Băciuț e asimilată unei poetici „a profunzimilor”, cu „revărsări ale sacralului în profan”, „o dualitate a existențialului ființei”.

Autoarea își sprijină demersul pe consistența unor evaluări critice de referință. Cap de afiș este apelul la vocea de autoritate a criticului-mentor echinoxist Ion Pop, care rezumă astfel esența poeziei în discuție: „putere de invenție metaforică”, „notații adesea totale”, „o violență a concretului” ce reprimă, „alături de comentariul ironic și autoironic, pornirile sentimentale”. Potrivit lui C. Ivănescu Nicolae

Băciuț „dematerializează cuvântul”, tinzând spre „purificare”. Autorul profesează o poetică a lui „dincolo”, „aproape-departe”, „afară-înăuntru”. I se atribuie „un senzualism rece, ușor livresc al versurilor”. Cornel Moraru întrevide un „poet instruit și inteligent, sigur pe mijloacele sale”. Constanța Buzea remarcă un liric ce „iubește și exprimă esențe”. N. Manolescu îl găsește „interesant”, „îndeosebi prin finețea scriiturii, elegantă, concisă și rafinată”; are „ingeniozitate metaforică”, „acuratețe stilistică”; și (cu o ușoară distanțare): „în definitiv un calofil, cu emoții discrete”. După Cristian Livescu, Băciuț „face trecerea între echinoxistii menierist-încifrați ai anilor 70 și cei ai textualismului livresc anafectiv, în nuanța sa clujeană din deceniul nouă”. La polul opus, Marian Papahagi vede în el „un poet al imaginii și închipuirii și nu al „textualizării”; modelul „echinoxist rămâne dominant”. În aceeași cheie opozitivă față de Cristian Livescu se află și Viorel Chirilă: „Versurile din *Muzeul de iarnă* îl situează pe Băciuț mai degrabă în vecinătatea primei generații echinoxiste(...), prin caracterul reflexiv al textelor”. Pentru C. Stamatoiu poetul e „grav și melancolic, geometru abstract al trăirilor... ușor livresc.” Simptomatic îi apare „eul nevoit să se retragă în fața unei perpetue ofensive a realului”. Petru Poantă remarcă „știința ambiguității...exemplară”, iar Al. Cistelean apreciază că „drama poeziei lui Băciuț e, într-adevăr, intimă lui Nicolae Băciuț și revelațiile sale→

IOAN MARCOȘ

din interior sunt tulburătoare”. Remarci consistente aduce Eugen Simion privind resursele biografiei „dominată de fantasmale cunoscute ale poeziei post-blagiene. O biografie a Poeziei și ... a Poetului care umblă prin lumea plină de tâlcuri pentru a afla arhetipurile și înțelesurile. Nicolae Băciuț nuanțează această călătorie orfică printre lucrurile gravide de semnne”.

Cristina Sava preia reflexia critică atestată în textele invocate, oferindu-ne o amplă serie de interpretări ale lirismului atestat în suita apreciabilă de volume semnate de un poet profund, consecvent unei formule de creație, ca și unui crez poetic de substanță – coordonatele unei arte poetice. Iată, într-o prezentare succintă configurația acestora.

În secțiunea de analiză *Memoria muzeului de iarnă* dedicată volumului de debut al autorului, eseista insistă pe implicațiile „metaforei imaginii în oglindă”. Poetul aduce „fiecare cuvânt în fața oglinzii”, la capătul unui „drum inițiativ” al sufletului” încărcat de „povești enigmatice”. Expresia e o tentativă continuă de a „ieși din ascundere”, „o luptă între „vânător și vânat”, dintre „viață și moarte”. Conturul unui „*destin livresc*” se profilează într-un orizont ce înfruntă „profanul”.

Sub aspect formal, „ca echinoxist” Nicolae Băciuț preferă „picturalul din cuvinte”. Poetul – „actorul vieții” predestinate caută un „dincolo de înțelegere” a lucrurilor „active”. El e chemat a „produce ceea „vindecare” prin poezie a sinelui în Sine”. Pe această cale „a fi în poezie este a fi în țipăt”, act de „vizionarism”, „perpetuu „joc” magic, generat de reflexia în oglindă” (p. 25). În căutarea arhetipului, rostirea poetică e „renunțare la grandilocvență”. O hartă de simboluri, „*Muzeul de iarnă*” e și prototip al „sanctuarului mitic”. Spațiu privilegiat, poemul e un „topos al cuvintelor în „mitologic”, animat de atitudinea minții „în oglindă”. Meditația lirică „reiterează triumful poeziei ca o nouă facere”.

O altă fațetă a „poesis”-ului lui Băciuț detectează exegeta în volumul CASA CU IDOLI (prezentat în secțiunea „POESIS ÎN CASA CU IDOLI”). „Philos și Sophia” ar însemna întâlnirea realizată cu „dragostea de înțelepciune”, într-o

„republică” a dialogului interior” (p. 29): „Philos și Sophia./ trandafir, petale,/ mireasmă,/ viață,/ moarte”. „Philo-Sophia” - aflăm – se manifestă ca o inițiere a ființei către ființialitate” (30). În termeni mai transparenți, poetica lui N. Băciuț este „unificare a senzațiilor și emoțiilor”, „tremor” creat de „prezența metafizicului”. Devenirea se fixează în cuvânt, Spiritul creator se reflectă în „atitudinea teologului hermeneut” (30). Poezia e intrare privilegiată într-un „timp nostalgic”, mărturie asupra unui „univers spiritual”, viziune realizată prin metaforă. Exercițiul special de înțelepciune, poetica autorului e spiritualizare sau, în termeni mai pretențioși, „matca stilistică a percepției elementelor sacralului”. (p. 31). Vehicul al „poetului-vizionar”, metafora instituie relația dintre „cuvânt și rațiune”, integrează „Philos” și „Sophia” (32).

Cât privește nuanțele imagisticii aferente, comentariul remarcă prospețimea („La marginea cuvântului/ un câmp negru respiră/ prin firele de iarbă” - 32), profunzimea („mă nasc în tine printr-o moarte/ și cresc în tine ne-ncetat/ cu-albastrul care ne desparte” - p. 33), expresivitatea („metafora vie”: „cel care nu se poate-apropia - / sunt umbra, sunt lumina ta.../ sunt apa prinsă-n gheața sa/ și sunt placenta din cuvânt - / sunt cel ce sunt/ când nu mai sunt” - 33). Orizontul imaginii o situează „între mitic și magic”, cu „ecouri novalisienne”, acel accent pe „cogito ergo sum”, poesis „in love of wisdom/ îndrăgostit de înțelepciune” (*Philos și Sophia*).

Secțiunea „UMBRA DIN

Nicolae Suciu, Fereastra din Delta

MANUALUL DE CEARĂ”, rezervată volumului al cărui titlu îl parafrazează, remarcă subiecte din „dualul” existențial, tinzând spre sublimare sacrală. (35). Trăirea și expresia ei metaforică se reazemă în ontologic. Lirismul degajă reflexe filosofice din căutarea unui „întreg” în dezvoltare. Poezia lui N. Băciuț este „descifrarea” unei „prezențe” care „se refuză” (36), meditație asupra limitei și libertății. „Ardența poeticului” o dă „legătura între spirit și materie”, potențialul de concretețe din nedefinit („o zi oarecare -/ ca o carte plutind peste ape”). În opinia eseistei, N. Băciuț trece, în MANUALUL DE CEARĂ de la „discursul” interiorității la cel al „exteriorității”. Poezia e „transcendență a egoului”, „fiara scăpată din cușcă”, „fereastră deschisă spre un „alt anotimp”, un „dincolo de vedere”, „cădere-n/ cer/ a unui sfânt” (38). Poetul, cu imaginarul „departelui-aproape” are „înțelegerea celuilalt”, el poate fi asemeni unui „portal” deschis către împăcarea cu „celălalt” (39).

Conturând „Umbra din *Manualul de ceară*”, exegeta o asimilează morții („moartea se făcea depărtare./ timpul ei era fructul oprit” - 41) sau lacrimii („mai fă-mă lacrimă curată”; „ochi împietrit în lacrimă” - 42). În termeni de analiză, „Manualul de ceară” este „expresia dualului ființei”, Bună vestire ca „portal” al spiritualității” (42).

Secțiunea „POETUL ȘI POEMUL PHOENIX” caută poemelor un sens „dincolo de simbolistica” păsării-miracol Phoenix – „simbol solar, al timpului, al învierii, „materie și spirit” (41). Imaginea ei e „corelată „pietrei filosofale” la nivelul metaforei deschise și hierofaniei cuvântului”. Ea încarnează ieșirea din timp („timpul e mărunț - // prea mult nisip în el/ și nu-s clepsidre să-l încapă” - 44). „Poemul Phoenix” înseamnă zborul, eliberarea. Poetul locuiește „poeme/ cărora le cresc pene și fulgi/ și-nvață singure să zboare” (44). Rostirea e dematerializată, vocea devine „șoaptă” armonizată la voința „sacralului”. Comentatoarea notează: „această armonizare a două principii constituie esența poemelor din volumul de față”. Nicolae Băciuț aduce „mesajul din sticlă, deloc voalat”, altfel spus: „scriu/ un mesaj./→

cuvinte transparente/ pe o sticlă transparentă.../ scriu.../ la fereastra apei, din care să crești tu/ ultimul meu cuvânt” (46). Poetul alternează contrapunctic „imagini ale materialității” cu „evanescente ale imaterialității” („Să punem răurilor scară/ să urce peștii-n pergamente./ pe solzii pietrelor să-și spună/ arginții zilelor absente” (46).

În opinia eseistei, lirica metaforei „Phoenix” implică „o întreagă fenomenologie a „rotundului bachelardian”. Coroană de sensuri, poetul e „copacul viu” (47); el „se simte definitiv și definit în dialectica lui afară și înăuntru” (p. 50). „*Poemul Phoenix* e o geometrizare a focului poetic”. N. Băciuț e, ca urmare, „creatorul unei lumi cosmice poetizate” (50).

În secțiunea **AUTPORTRETUL UNEI ZILE DE NAȘTERE** (vol. „Cincizeci și cinci” - 2012) autoarea circumscrie succint componentele unei tehnici poetice mature, de certă complexitate. O „ars poetica” intens combinatorie, bazată pe transpunerea în cuvântul ales a realelor. Poemul e „locus sacer”, centrul unor „stări sufletești” vecine cu starea de venerație, a profunzimii. „Anotimpul” poetului e „dincolo de spațiu și timp” (52). Poezia nu e străină de o „psihanaliză a existenței”. Viziunea poetică e asimilabilă unui „panteism” potrivit căruia „scrierea” spațiului urmează o „dialectică a rescrierii”, orientată spre sacral și transparență a sensului în absolut. Un nex de simboluri (apa, podul, fereastra) mediază ascensiunea. Poezia se clarifică drept „dincolo”, derealizare, „aprofundarea concretului”, acord al „ființei cu ființialitatea” (53).

Un „**CUIBAR DE CUVINTE**” (referință la „**POEME VERZI PE PEREȚI**” - 2013) numește eseista „arta” cuvântului în poezia lui N. Băciuț. Aceasta „vine dintr-un registru al formelor liricii picturale”. Ea atestă „ardenta expresivității unui optzecist”. „Artizan al versului”, N. Băciuț are un „cult pentru imagine, o imagine a unei interiorități specifice” (56). În poeme „iconografia spirituală devine un aproape-departee al exigenței existențiale” (56). Discursul poetului întrunește „trăsăturile poeziei filosofico-didactice” într-o formulă incluzând „plasticizarea cuvântului” definită nu chiar ca un „descriptivism,

ci mai degrabă o exteriorizare a emoției în perspectiva eternității” (58). Sensibilitatea melancolică ocazională meditațiile elegiace, ce nu exclude însă tonalitatea speranței.

Exersarea în livresc fără ostentație, „sugestia cromatică”, spațiul natural cu atmosfera de *illo tempore* sunt atuuri forte ale poetului. Analista îi apreciază expresia drept „un model de scriitură contemporană” (58).

Cu **NICIODATĂ DESPĂRȚIREA DE ÎNGER** (referire la *Despărțirea de inger*, 2014), Cristina Sava degajă cu precădere conturile artei poetice a autorului. E asociată „sensibilitatea stării de Sine” cu „ideea de îngerime” – „o continuare a celei evocate de Voiculescu” : îngerirea „dusă până la contopirea cu infinitul”. Poezia profundă se apropie, în extremis, de „taina tăcerii”. Mesajul e condus „ca într-o parabolă care pleacă de la pretext spre a ajunge la context”. Altfel spus, poetul „surprinde Absolutul în evoluția de normalitate a destinului” (64). Ca în „Portret de inger”, dominat de „pregnanța plasticității imagistice... cu funcțiuni stilizate”. Exegeza atribuie poetului Băciuț „niciodată despărțirea de inger”, niciodată despărțirea de poezie.

Interpreta denumește raportul cu divinul (din „*La taclale cu Dumnezeu*”, 2016) „Un anotimp de paralele inegale”. Așa cum transpare din sensurile volumului, poetica lui N. Băciuț e „despre răspundere și vină, despre existența libertății, echivalentă cu modul dual de a „fi” în lume”. Revelația divinității dimensionează natura eului: „eu sunt un om de zăpadă/ iar ochiul tău./ Doamne./ peste ceruri închis./ nu poate să mă vadă” (68). Primează devenirea în „spațiul” libertății, unde poetul străvede „efectele contemplativului”, țintind „Absolutul” surprins în cotidian. Cugetul poetului prinde în „ideogramă” poetică manifestarea „irealului”: „Pielea mea întinsă la soare/ ca niște rufe la uscat” (73). „Faptul de a fi” e o continuă „stare de veghe”. Vremea „taclalelor” sacre, „anotimp de paralele inegale”, e „o întâlnire în livresc între Creator și creație, într-un anotimp de „coborâre a Creatorului și „urcare” a creației poetice” (74).

În **PLEOAPA LUI HOMER** (exegeză a volumului cu același nume, 2017), cartea „condensează o

întreagă literaturizare a Sinelui” (77) în „semantismul unei filosofii de viață”. Cu aceasta vine „înțelegerea finitudinii”. Râvnita „taină a tăcerii” se desăvârșește în „arderea Sinelui în sinele poetic”. În „metafore deschise” ca într-o parabolă a salvării de „sine”, poetul stă la „taclale” cu poezia lăuntrului”.

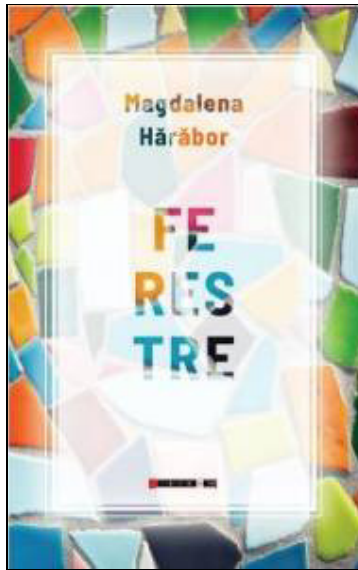
Meditația lăuntrică absoarbe rotația timpilor, a anotimpurilor, insul poetic aflându-se astfel **SINGURÂND PRINTRE ANOTIMPURI** (glosă la *SINGURÂND*, 2019). E sugerată aici „metafizica dualului „a fi”, căutarea „coordonatelor imperativului metafizic manifestat în esența spectacolului poetic” (87). Percepem o „poezie a determinării metafizice”, a arhetipurilor, preocuparea, în rostirea poetică, pentru „analiza cunoașterii existențiale”. În decorul liric e invocată „nunta de argint”, mai presus de ritual, sacrificială („nunta nu e./ nu va fi/ decât o margine de zi/ bătută-n cuie -” 87). Motivul nunții, revers al tăcerii, al „ascunderii în sine”, atinge în extremis taina tăcerii: „dac-aș putea să n-am trecut./ dac-aș putea să n-am cuvinte./ să te ating doar cu tăcerea mea./ cu ochii doar să te aștept./ să strig” (87). Ne întâmpină poetul „conștient de un „întreg”, în care există incompatibilitatea dintre fire și spirit”. Poezia lui N. Băciuț este o „metaforizare a „sufletului-gândire”, o lume a eului, „aproapele-departee”, abilitate a poetului pentru „autocunoaștere”. O cunoaștere în limitele „vremelniceii”, compensate însă de „harul” cuvântului creator” (93). Poetica lui Nicolae Băciuț e sinonimă, în dinamica ei, cu „o arheologie a anotimpurilor”, „întoarcere în „illo tempore”, „tablou al imaterialității”, „mesager al tainelor de sus”. O coborâre orfică, am adăuga, dublată de ascensiunea în transparența luminii.

Interpretarea Cristinei Sava poartă (tot pe linia înțelepciunii) un complex de puneri ale textelor în context convertind (cu o certă vocație teoretică) rostirea lirică densă a unui poet profund într-un excurs hermeneutic ambițios, concentrat, cu multiple sugestii. Formularea uneori „dificultă”, absconsă constituie o provocare în plus a lecturii. Revelările, contrapunctice, sunt compensații cu atât mai edificatoare.

INTERPRETĂRI

O surpriză așa-zicând tare, mai degrabă rodnică, mi-a oferit cu o lună, două în urmă Magdalena Hărăbor, profesoară la Liceul brașovean „Dr.Ioan Meșotă”, autoarea a cărților **Ferestre** (Editura Eikon, București, 2021) și **Exercițiul clipei** (Editura Rafet, Râmnicu Sărat, 2021). Cărți, se înțelege, de poezie. Grăitoare în această ordine e **Ferestre**, titlul volumului, ca și cele două poeme din cuprins, **Ferestre 1** și **Ferestre 2**, dând seama, aș spune, de locul privilegiat de inițiere al *Poemului*, apoi de calea ideii către încorporarea, cum ar spune o *metafizică a poeziei*, în graiul poetic. Ideistica și graiul poetic sunt aci (precum în iconografia sacră cunoscută) ca aureola nedespărțită de aripa și fruntea angelică, una și nedespărțită (sau cum spune poeta însăși: „Aureola face parte din tine”). În **Fereastra 2**, de exemplu, o poezie inspirată și profundă totdeauna, frumoasă ca o înălțare, ca un zbor, autoarea s-ar găsi, iată, în fața zămislirii (aidoma lumii întregi prin fereastra deschisă) a poemului: acesta se scrie pe sine, se autoenunță deodată cu scriitorul (cu exigențele și poticnirile sale), avem adică aici și o celebrare, excelent redactată, a actului scriiturii, a ivirii poemului („Te uiți pe fereastră/dând la o parte perdeaua subțire/și simți alunecarea printre degete ca pe o licărire//și lumea de afară nu știe de tine/nu te privește//ți-ai încheiat azi rolul de paiață/mâine altul urmează/ cantonată în ea realitatea trasează linii despărțitoare/ai senzația că ești trădată/de cel mai bun prieten/întinzi o mână după tine/nu vrei să recunoști că ești singură/cu o lumină frântă-n patru pe pereți/ochiul de-afară nu trece prin sticla mată//Și așa se consumă timpul cu meditații/reflecții șterse nu știi ce drame, ce bucurii întâmpină când ieși/din odaie//pe fereastra deschisă/perdeaua își fâlfâie mătasea sub adierea vântului/de-amiază.../perdeaua fină stinge ecoul/pășilor nevăzuți”.

În chip firesc, poezia Magdalenei Hărăbor a atras fără întârziere atenția criticii literare, venerabilul Cornel Ungureanu autorizând, ca să zic așa, cu recunoscuta sa expertiză

în domeniu, lucrarea lirică a autoarei (o poezie deopotrivă a bucuriei și durerii de a fi, consemnează criticul, cartea Magdalenei Hărăbor fiind un „jurnal al stării poetice”, un „monolog aspru al singurătății”), altcineva, Ioan Lascu, remarcând la proaspăta scriitoare gingășia și consistența, pasiunea și dăruirea.

Firește, urmând unei lecturi fidele și atente, propozițiuni ale criticii de întâmpinare, poetica Magdalenei Hărăbor îndurând însă, în sensul bun la cuvântului, și exercițiul întemeiat al interpretării. Fără adică exces așa-zicând hermeneutic, dar țintind luminarea traseelor, a *ideității* ascunse, poezia Magdalenei Hărăbor din *Ferestre* fiind menită, în intenția autoarei (sunt aci adică, și „biografeme” tandru camuflate?), căutării perpetue, parcurgerii drumului, purcesiei, precum călătoria aceea la înfățișările tainice; informării, iar nu opririi pripite în formă. Să citim **Verticalitate**, un poem întins, atingând (fără însă de versul final, pus în paranteză, care putea să lipsească) splendoarea: „Sunt un copil al copacilor/Un aer ușor trece peste mine prin iarbă/stând în umbra frunzei de mesteacăn//Spre înălțimi mă ridic/cu fiecare dimineață cu fiecare mugur de dragoste/Mai adaug o respirație și încă una/un sunet de viață/Înfloresc din sărutul unei raze/din mângâierea de rouă//Anii mei jucăuși saltă-n inele de timp/încrustați în coajă de stejar/Îmi aduc aminte de cei dragi/Pe-un braț al salciei când mă culc/Necuvânt și visez/Nesincopată

poveste/A pământului din care am crescut//Sunt un copil al arborilor de la drum/Hoinar prin anotimp//Pe care îl îmbrățșez cu ramurile mele/Mă regăsesc în refugiul frunzei/al stelelor/călătorind prin văzduh// A-daug câte-un vis/La scara mea de cer./ (rădăcinile mă împing pe verticală).”

Așa cum a critica e, cu, de pildă, vorba unui Georges Poulet, a gândi, tot astfel a poetiza este o lucrare a gândului, refăcând liric legătura cu aspectele concrete ale existenței în lume. În felul acesta comentatorul, criticul descoperă deopotrivă subiectivitatea și obiectivitatea – va fi, prin urmare, o surprindere a lucrurilor și o surprindere de sine. Aceasta nu ar însemna, oare, că interveția criticului reia, prelungeste, încheie, el, o operă dispersată? Se refugiază autorul operei în comentariul critic ori acesta încearcă a ieși din strânsoarea, din captivitatea operei? Orișicum, practicând interpretarea, comentariul nu face altceva, fiind un act al spiritului, decât să repete lucrarea autorului operei: să fie în același timp o surprindere de sine și o surprindere a lumii. O căutare a adevărului despre sine, în același timp cu deschiderea (prin ferestre sau de după o perdea) spre adevărurile, multiple, ale lumii, precum în acest scurt dar dens de întrebări impronunțabile, poem: „Se miră/În fraze împotmolite, nu pot înainta/Bâjbând în noapte/Caut inefabilul prin amintiri//Atât de rar ne este dată starea/Rămâne deschisă în noi fereastra/Cum suntem azi/Nu am fost ieri/Marea și cerul senin/Ne respiră timpul rămas//Simțim altfel, urcăm în starea de mâine/Adăpostim în noi/muguri de miei” (**Printr-o perdea densă lumea se uită la mine**).

Încă proaspătă, lipsită deocamdată de manierizarea ce covârșește prea repede literatura noilor promoții, atractivă prin simularea deschiderii de sine, prin ratarea deciziei, așadar a căderii în proză și, cu unele excepții, în reflexiunea dianoetică (precum în caz, ultimul vers din **Verticalitate**) practicând o scriitură în cheia lirismului nestrămutat, Magdalena Hărăbor este așteptată de pe-acum în prima linie, la noi, a liricii feminine de azi.

A.I.BRUMARU

Scrisoare din Las Vegas

Bună dimineața Dle Nicolae Băciut,

Îndrăznesc a vă contacta în speranța că o picătură de frumos în oceanul acesta imens al cuvintelor nu tulbură, ci ajută la creșterea „mareei” de cititori!

După o perioadă de aproape doi ani de dor năprasnic, am reușit să călătorim în România - să apucăm pe drumul de ACASĂ (locuim în Las Vegas). Ajunși în Reghin, nu am ratat ocazia de a o vizita pe doamna Emilia Amariei, la Idicel. Personal, o cunosc pe domnia sa încă de când eram o copilă, la Toplița, vecine fiind, de cartier.

Cu ajutorul rețelelor de socializare am redescoperit-o... Într-un mod surprinzător pentru mine, în postura de scriitor! Astfel, am ajuns în posesia romanului *Flavia*, publicat de Editura „Vatra Veche”.

Dna Emilia mi-a dat de înțeles ca ar fi încântată să-mi expun părerea despre noua sa creație.

Iată-mă acum, în fața monitorului, trimițându-vă un email prin care îndrăznesc a vă expune recenzia romanului *Flavia* și care m-ar onora nespun să fie publicată în revista „Vatra Veche”. Sunt convinsă că și Dna Emilia Amariei ar simți aceeași împlinire.

Deopotrivă, îmi exprim deschiderea de a mă alătura echipei Dvs. de corespondenți pentru revista literar-culturală „Vatra Veche”.

Nu am un trecut pompos în presa scrisă (scurte colaborări cu jurnale locale, la Toplița, Miercurea Ciuc, în urmă cu mai bine de 10 ani) dar am încrederea că se întrevede un viitor luminos în a scrie. Am, în schimb, 9 ani de activitate radiofonică și doi ani în televiziune (Toplița, Reghin, Tg. Mureș).

Nu am avut distinsa ocazie de a vă cunoaște personal, dar în știrile culturale redactate/prezentate de mine, deseori am făcut referire la și la persoana și personalitatea Dvs.

Sunteți o persoană demnă de toată aprecierea și mă opresc aici. Nu vreau să considerați că vă „periez”.

Poate... caut doar... motivația de a scrie.

Când scriu... zâmbesc! Mă pierd... Mă cui băresc în „coconul” meu și simt o stare pașnică! Frumos sentiment!

Sper să nu deranjeze în niciun fel acest email. Totodată, voi înțelege dacă spațiul redacțional este limitat și recenzia nu poate fi publicată.

Mulțumesc anticipat.

Cu profundă considerație,

ELENA-MIHAELA GLIGA

„FLAVIA”

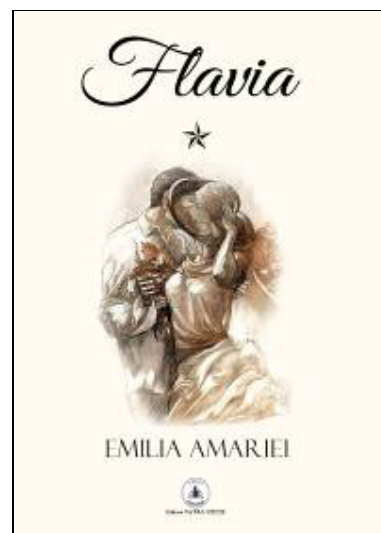
Am avut șansa de a o cunoaște pe scriitoarea Emilia Amariei în altfel de veșminte, nu în calitate de poet, prozator sau romancier. Eram vecine... O zăream „fugitiv” prin cartier (Cornișa) la Toplița, pe când eram doar o copilă/adolescentă. Mereu emana o eleganță greu de descris, care îmi crea un soi de admirație tacită asupra-i. Îmi spuneam deseori: „Ce sclipitoare e mama lui Tudor!” - nu știam că și interiorul domniei sale este atât de sclipitor!

Iată că, după mulți ani, am redescoperit-o pe doamna Emilia Amariei ca fiind un slujitor al scrisului. Și nu unul oarecare. Deoarece cuvintele domniei sale sunt ca o « mană cerească » pentru cititori, mai ales pentru cei legați strâns de obștea străbună, de patrie, de glie. Prin poeziile, prin articolele sale și, acum, și prin romanul *Flavia*, autoarea ne ține făclia aprinsă spre a găsi puterea să visăm, să sperăm, să credem în noi! Ce miracol! Acela de a scrie în plină armonie cu Universul! Acela de a schimba oamenii prin carte!

Agerimea scrisului stă în sângele-i de moldoveancă, iar firea-i cumpătată e-o caracteristică ardelenescă. Născută în Sabasa, comuna Borca, județul Neamț, a fost adoptată cu drag de meleagurile ardelenene. Ce împletire de culturi! A fost îmbrățișată de colegii de breaslă, din Ardeal, astfel că a devenit Membră a Ligii Scriitorilor Români – Filiala Tg. Mureș. Se bucură de o activitate publicistică bogată, cu interviuri și apariții televizate, numeroase prezentări și lansări de carte, participări la Festivaluri Internaționale și Naționale de poezie, de literatură patriotică.

Creația literară a Emiliei Amariei a ajuns la maturitate! Și iată că excelează prin această operă complexă - romanul *Flavia*, structurat în două volume. O carte care nu rămâne indiferentă criticilor literari. Premiile încep să apară... așa cum era de anticipat!

Ca să citești *Flavia*, trebuie să fi pregătit să TRĂIEȘTI prin ea. Nu e un roman de dragoste! Nu este unul istoric! Nu-i de investigație! Și nici filozofic! E un roman despre VIAȚĂ!

Poate chiar despre a ta! Citind-o, am descoperit că fragmente întregi erau rupte din realitatea mea, așternute mai apoi pe filele romanului *Flavia*. Parcă, Emilia Amariei ar fi pătruns subtil în mădularile mele, în cele mai minuscule celule din corpul meu, în mintea mea și-n sufletul meu și cu un clește ar fi extras stări, trăiri, amintiri... Și, DA!... am avut nevoie de timp să-mi pot înfrunta trecutul! Drept vă zic, la unele capitole mă opream din citit! De tot ! Nu răzbeam din cauza durerii... a rănilor ce nu s-au cicatrizat... Uneori treceau zile bune până să găsească puterea de a o cuprinde iar pe *Flavia*.

Oh, ce carte „GREA”!

Cum oare să-ți simți grumazul suprimat? Noduri în gât? Șanț de lacrimi să-ți brăzdeze obraji? Să trăiești adevăta cea mai neagră durere? Sau să experimentezi momente de reală neputință și repulsie? Să exalți de bucurie precum un copil? Să te pătrundă starea de împlinire sau de relaxare? Cum poți să simți acea fierbințeală? Dorință? Ispită sexuală? Gădilituri? Și... TOATE într-un singur roman?!

Triunghiul romanului de dragoste-istoric-psihologic

Zbuciumul feminin transpus în romanul *Flavia* printr-un lanț de metafore, descrieri minuțioase, armonioase, echilibrate, cu o stilistică impecabilă ce cuprinde dialog, poveste în poveste, tablouri, expozițiuni, reprezintă obiectul acestei capodopere contemporane.→

ELENA-MIHAELA GLIGA

Atât tema cât și compoziția fac din „fîca” Emiliei Amariei, *Flavia*, un roman ce nu trebuie să lipsească din beletristica personală.

Un stereotip al vremurilor de ieri, de azi și de mâine, care s-ar putea bucura de o ecranizare spectaculoasă. Atât de realist este reflectată FEMEIA acaparată de stările ei, uneori în antiteză: de la agonie la extaz, de la dorința la ură, de la neputință la speranță, de la neîncredere la mândrie, de la frustrare la renunțare... care se converg într-o VICTORIE a Vieții însăși! Această sculptură femeiască, de fapt, a existat dintotdeauna! Doar că nu s-a găsit încă creatorul care să o contureze atât de complex, precum Emilia Amariei. Și... poate că, noi, toate, am fost o Flavia... odată, cândva, pentru un timp...

Descrierea în cel mai mărunț detaliu abundă - astfel că din primul capitol nu mai sunt un simplu cititor! Mă contopesc cu romanul! Alături de protagonistă mă plimb prin sat, adulmec mirosul de zăpadă, ascult susurul apei, mă minunez de dantela de gheață, simțămintele îmi sunt trezite la viață; de la frig, de la emoții, lacrimi îmi brăzdează obrazul, îmi vine să o cuprind pe Flavia și să-i fiu alături! Ce urmează?!? Asta a reușit Emilia Amariei! Să stârnească o curiozitate avidă! Să te țină „cu sufletul la gură”!

Tabloul *Flaviei* este și o reflecție a **Tipologiilor iubirii**, pentru că regăsim deopotrivă povești de iubire: platonice, aranjate, interzisă, însă romanul e construit pe fundația unei iubiri cu totul și cu totul DESĂVÂRȘITE! Toate și-au făcut loc printre rândurile celor 47 de capitole ale romanului, tipărit în două volume de Editura „Vatra Veche”.

Trecerea de la un capitol la altul se face atât de suav în contextul prejudecăților, minciunilor, durerii, lacrimilor amare împletite cu dorințe dulci, sacrificiului, compromisului, frustrărilor, rebeliunii, dar și al motivațiilor și speranțelor!

Istoria a fost demult scrisă... dar am citit-o printre rânduri! Intriga, suspansul, instinctul de supraviețuire... sunt deopotrivă piperul acestui roman.

Prin coordonatele atât de precise (timp și loc), autoarea a creat un spațiu tridimensional pe care mulți dintre noi l-am cunoscut de-

adevăratelea. O realitate dură! Abia acum aprofundăm evenimentele petrecute în istoria nu de demult trăită de noi și chiar dacă îi dăm un plus valoare astăzi, înțeleg, iată, că e prea târziu!

Cum poate cineva așeza atât de armonios, de lin, ideile, să se contopească atât de bine? Vorbim de constrângerile unei lumi conduse de invidie, din umbră, prin orbire, credințe negre, descântece, incantații dar și de un regim asupritor - comunismul securiștilor... Unde mai punem și legea sătucului de odinioară cu tipologiile umane, clevetirile și tabieturile personale, legile nescrise ale vieții de la țară, subiectele tabu, etichetările personale, obiceiurile, chiar și porecelele țăranilor, ierarhia în sat și în familie, sacralitatea străbunilor, divinitatea, credința creștină! Aici vorbim despre o REALITATE imprimată pe paginile *Flaviei*! Un personaj creat să răzbească prin toate legile universului, constituțiile și normele sociale, doar-doar reușește să ilumineze puțintel mințile cititorului - porumbelul alb: Fragila dar și Titana Flavia!

Teama de gura satului, de regimul politic, de Dumnezeu a existat dintotdeauna. În timp, doar decorul se schimbă! Și pionii - adică oamenii! Zbuciumul se reîncarnează în fiecare generație, așa e istoria - se repetă! Poate că această scriere este și un semnal de alarmă: Treziți-vă! Credeți în iubire! Fiți mai blânzi, mai iertători! Răbdarea este Paloșul vostru! Speranța este Scutul! Credința sunteți voi și prin voi Dumnezeu lucrează la cele văzute și nevăzute! Ultimele capitole ne arată că firul vieții își urmează cursul, oricât de dureros ar fi acesta.

Prin *Flavia*, autoarea nu ratează prilejul de a-și exprima „Of-ul” într-un mod îndrăzneț, frustrant, uneori vizibil afectată de realitatea paralelă. Astfel, găsesc pertinente observațiile cum că „banii sunt ochiul dracului”, sau că vetrele românești sunt lovite de „divorțuri sau moarte”, ori că „divide et impera” a devenit un principiu de conducere!

Iată de ce, cred că FLAVIA s-a născut din dorința de a idolatriza VIAȚA în deplinătatea ei! Cu bune și cu rele!

DRUMUL SPRE TENERIFE

(II)

Totuși, activitatea poetică și activitatea religioasă nu se pot confunda, chiar dacă și una și cealaltă se străduiesc să înscrie sacralul în lume, pentru a instaura un loc deschis transcendenței, unde triumfă forțele spiritului : „drumul spre tenerife /nu e nicidecum/ultimul drum/ pentru cine vrea/să-nțeleagă/ pentru cine are/urechi de-auzit și/ ochi în stare să/vadă/drumul spre Tenerife/e **drumul**/ adică mișcarea eului/în sfârșit conștientă de/sine de propriul/ mister de/tebrosu-i traseu/ monocentric/ adică eul ce s-a/ descoperit în/sfârșit/în eterna sa ascensiune/edenică/adică mizeria nesfârșită/a trupului/incapabil să călătorească/spre propriul duh/adică istoria luptei/dintre carne și duh” (2009, p. 49-50, fragment 21)

La drept vorbind, nu se pune pentru Dorcescu problema de a reactiva vechea dezbateră teologică asupra divorțului dintre carne și spirit. Dimpotrivă, tot interesul poetului este orientat spre indispensabila legătură dintre cuvânt și scriitură, convins fiind de ambiția demiurgică a poeziei de a face să existe ceea ce inventează ea și ce îi oferă omului exercițiul deplinei sale libertăți.

Un asemenea punct de vedere ar fi putut să pară suspect în optica vechilor teologii.

Să-i recunoaștem lui Dorcescu această îndrăzneală a gândirii, care refuză să abandoneze omul unui timp îndurat cu pasivitate.

În raportul său cu timpul (fragmentul 20), autorul nu este doar torturat de meditația asupra vieții și morții, limbajul său este traversat, totodată, de cuvântul divin și, în plus, de invadarea Istoriei de către Spirit.

Trebuie să vedem în această orientare filosofică un răspuns la anii de represiune pe care i-a cunoscut România într-un trecut recent? Ori-cum, forțele spiritului sunt prezente în autor și îl conduc la o manieră de a „dori absolutul” (Renard 1970 : 153), ce mărturisește despre încrederea într-o practică semnificantă, pe care postmodernitatea ar avea mai degrabă tendința de a o lua în răs, convinsă de totala neputință a →

CLAUDE LE BIGOT

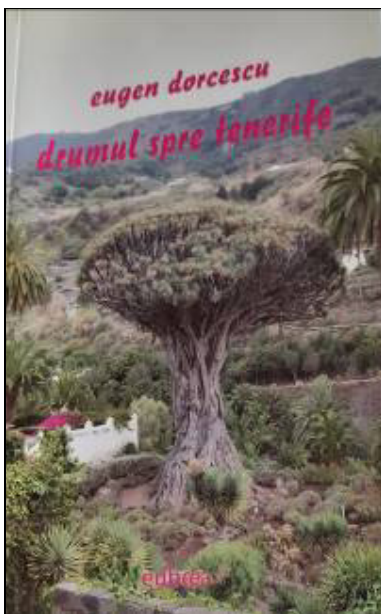
Las Vegas, Octombrie 2021

cuvântului poetic : „un glas lăuntric/
nocturn/un glas venit/din locul acela/
nevăzut/neștiut/din locul acela/ de
negăsit [...] / locul acela/există/ adică
se află dincolo de/ toate puterile și/
iscodirile minții/ un glas venit de/
acolo mi-a spus/ într-o noapte/ târziu/
că drumul spre/ Tenerife/ e începutul
drumului/ de-ntoarcere/ în paradis/
așa mi-a spus El/ béni soit-II” (2009,
p. 65-66, fragm. 30)

Înfruntarea dintre trup și duh, ale
cărei ecouri teologice s-au atenuat,
încă dă astăzi o rațiune de a fi exer-
cițiului poeziei: a testa materialitatea
limbii, pentru a exploata efectele ce
țin scriitură, și a construi un sens,
care spune ceva despre fundamentele
înseși ale realității. Această interroga-
ție este condusă cu luciditate de Dor-
cescu, după un ritual ce ne permite să
circulăm în labirinturile lumii cu o
relativă seninătate, fiindcă limba poe-
ților reduce antagonismele: „... din-
tre carne și duh/ un război ce nu/ s-a
oprit nici o/ clipă/ de atâtea și atâtea/
decenii/ și care dintre cele două/ forțe
are șanse/ să-nvingă?/ niciuna devas-
tat/ sunt doar eu/ locul înfruntării lor/
crude nepotolite/ privește-mă bine și/
te cutremură/ eu sunt un duh/ pătat cu
limfă și/ sânge/ și tot eu sunt/un trup
ucigaș/ în care duhul veghează/ fără
odihnă/ cu spada alături” (2009, p.
98-99, fragm. 47)

În ciuda eforturilor sale de a găsi
un echilibru liniștitor, poetul poate fi
cuprins de îndoială și poate descoperi
că strădania sa de a gândi și exprima
realul este inutilă, întrucât limbajul nu
își ține întotdeauna promisiunile.
Fragmentul 25, în centrul poemului,
pare a exprima un moment de
descurajare: „am pus pe hârtie/
aceste cuvinte/ zadarnice într-un/
moment de/ zadarnic răgaz/ pe-
zadarnicul meu/ drum/ spre Tenerife”
(2009, p. 58, fragm. 25)

Totuși, acest scepticism nu ajunge
să afecteze poezia lui Dorcescu,
fiindcă poetul găsește în asceza
poetică mijlocul de a se sustrage
curselor estetismului și ale
virtuozității înșelătoare. Scriitura sa
provine dintr-o sensibilitate pudică și
lucidă, care nu se încrede în industria
verbului. Am văzut mai devreme că
referirile la peisajul canarian rămân
discrete și concretețea lor se
încadrează în coerența unui peisaj
mai mult mental decât fizic. Căutând
un peisaj dedesubtul cuvintelor,
Dorcescu nu se conformează

preceptului lui Paul Valéry, care
înțelegea să facă din poemul liric
„dezvoltarea unei exclamații”; el își
ancorează lirismul într-o „scriitură
precară”, după expresia lui Jérôme
Thélot, care nu are a transmite un
mesaj în sensul politic al termenului,
ci se preocupă să facă sensibile
emoțiile sufletului. În același timp,
căutarea unei posibile salvări
mizează pe intervenția voinței divine;
seninătatea ar fi atunci accesul spre o
stare afectivă obținută prin
rugăciune. Se poate vorbi de „poezie
precară” în sensul prim, ancestral, al
adjectivului (din lat. *precarus*,
din *prex*, *precis*, *prière*: „obținut prin
rugăciune”, n. n., Mi.-I.D.). Orientare
ce se cuvine salutată la acest poet,
care probează că lirismul de azi nu
cedează în fața exaltării.

O nouă desfășurare lirică

E ceva paradoxal în scriitura lui
Dorcescu, ceva ce ține de contrastul
dintre gravitatea reflecției și modestia
tonului. Poetul face să se lovească
brutal simplitatea unei deplasări ae-
riene și sentimentul ascensiunii, care
derealizează stilul cronicii. Lectorul
observă aceasta încă de la debutul
celui de al doilea fragment: „încerc
să fiu ceea ce/ voi deveni/ adică mai
întâi un/ călător spre tene-rife apoi/
un sojourner un locuitor temporar/ al
tenerifei/ liber în auto-crația sublimu-
lui în/ autocrația fru-museții/ urcăm
la bordul avionului/ saab/ zbor cu
mici turbulențe/ cu nori/ vânzoliți cu/
aterizare normală” (2009, p.11,

fragm. 2)

S-a spus foarte clar că poetul nu
va ceda „sublimului”, nici celebrării
gratuite („liber în autocrația
sublimului în/autocrația frumuseții”),
nu acceptă nimic ce ar putea să
fleteze calitățile peisajului obiectiv.
Mai mult încă, ceea ce fonda altădată
lirismul romantic în confuzia dintre
stările de spirit și dinamica forțelor
naturale și nu avea drept țel decât să
sublinieze opoziția dintre eu și lume,
această concepție este ruinată de
însuși faptul că subiectul care con-
templă peisajul este bântuit de ideea
de a ieși din sine: „eu însumi/ strivit
între săgețile/ aprinse ale dimineții/
smuls din propria-mi/ bătrânețe sinis-
tră/ neretărind nimic/ nemaivisând
nimic/ eu însumi pornit pe/ drumul
spre tenerife/ drumul alb și singur și/
iluminat ca o cărare a lunii pe mare”
(2009, p. 14 fragm. 3)

Dacă parcursul conduce la un
delicios vertij, în care eul este uitat,
autorul face experiența unei de-
subiectivări, își moare sieși pentru a
se abandona clipelor de surpriză,
chiar de extaz, pe care i le oferă
călătoria: „iar funcția lui [a
drumului?] e/ să mă poarte în/ amiaza
nesfârșită/ înecată-n lumină/ să mă
poarte spre/ marea ogindă/ spre
ocean/ lacrima azurie a soarelui/
unde/ chipul meu neschimbat/ chipul
meu întru totul/schimbat/ se
descompune limpid și/ aseptice/
dezvelind armătura nevăzută/ a
duhului” (2009, p. 23, fragm. 7)

Cufundându-se în apele
oceanului, călătorul își anihilează
identitatea, suferă metamorfoze ce îi
eliberează spiritul (limba română
stabilește nuanțe între : *spirit*, *suflet*,
duh). Această metamorfoză este
tradusă prin paradoxuri abrupte,
singura modalitate de a exprima
smulgerea din sine.

Evoluția călătoriei lăuntrice dă
naștere unui ritm foarte personal, prin
care poetul pare a vrea să meargă
până la limita cuvântului, desăvâr-
șind o poezie prolixă, adică o poezie
ce își înlănțuie sintagmele fără a
multiplica elementele de subordo-
nare, fără să fi recurs la o hipotaxă
greaoie, care ar fi frânat întrucâtva
alura voiajului.

Numeroasele repetiții sintag-
matice, reluările și leitmotivele ani-
mă ritmul călătorului și cele câteva
pauze – acelea unde intervine vocea
bătrânului →

eremit – strecurate în versurile mai lungi. Această formă de prolixitate elimină toate efectele somptuoase ale rimei, ceea ce nu înseamnă că Dorcescu este insensibil la efectele sonore.

Căutarea unui ritm sintactic este prioritară și, pentru a-și redobândi suflul, această căutare recurge la îngambamente brutale și total neașteptate, prepozițiile rămânând suspendate la sfârșit de vers și dislocând astfel sintagmele. Totuși, Dorcescu nu bravează sintaxa pentru a părea modern; pur și simplu, el optează la exigențele unei gândiri ce progresează pornind de la rupturi și juxtapuneri. Acest stil ar putea să ne amintească o formă de oralitate care șterge stratificările unei scriituri ce s-ar sprijini prea mult pe logica discursivă. Este de ajuns să ne oprim la fragmentul nr. 13, din care cităm doar finalul: „drumul spre ceea ce numeam/real ireal/ convențional non-convențional/ probabil/ improbabil oniric/ difuz bisolar bilunar/ aseman-tic suprasemantizat/ într-un cuvânt/ abia îndrăznesc a rosti/ spre ceea ce numeam și/ numesc/ într-un limbaj ce transmite/ mesaje doar/ între mine și mine/ agonizantul meu paradis/ tenerife” (2009, p. 36, fragm. 13)

Un ultim punct merită un comentariu, dat fiind că el bulversează deprinderile noastre privitoare la percepția de sine și la perceperea celuilalt. Teza susținută de Blanchot și Lévinas, care ne învață că „întâlnirea Celuilalt este inseparabilă de deschiderea spre lume”, își află limitele când înțelegem că această deschidere este abisală (apud Michel Collot 1989 : 94).

Celălalt și lumea au partea lor nevăzută, care se reconciliază, într-un anume fel, cu misterul orizontului, ce ne scapă pe măsură ce înaintăm către el.

Fragmentul 34 este foarte interesant în această privință. Dorcescu se întreabă dacă cunoașterea Celuilalt, care nu se lasă sesizat așa de ușor, ne revelează ceva din noi înșine. În măsura în care identitatea este, și ea, schimbătoare, individul se descoperă închis într-o mreajă, unde partea sensibilă a două entități frânează o cunoaștere reciprocă. Paradoxul alterității este asemănător structurii orizontului, insesizabil la nesfârșit: „drumul spre tenerife [...] nu seamănă cu nici o

cale/ spre ce-i/ cât de cât și/ în orice chip/ în afara eului/ nu seamănă cu/ nicio cărare/ spre alteritate/ drumul spre Tenerife/ e-alteritatea însăși/ adică/ identitatea cea/ mai profundă/ cea mai adevărată/ cea care/ deși a ta/ străină ți-a fost/ străină îți/ este și/ probabil/ cât timp vei fi viu/ la fel de străină/ îți va rămâne” (2009, p. 75, fragm. 34)

Dar ce nu spune Dorcescu, nescrutând paradoxul structurii orizontului, este că această prezență absentă domină intersubiectivitatea și misterul orizontului, la fel cum invisibilul din Celălalt poate deveni obiectul dorinței mele. Dacă ne fixăm pe ceea ce prezidează originea poemului liric, vom vedea că aceasta coincide cu dorința de a umple un hiatus și de a răspunde la necesitatea absolută de a lumina misterul.

Transcendența poate ajuta aici; dar în egală măsură imanența, dacă se vrea cu adevărat a o situa în materia semnificantă a poemului. Este rolul imaginilor sau al metaforelor, al expresiei figurate, care nu devoalează decât mascând; acest mod de reprezentare decalată este poate mai aptă a „face văzută” partea nevăzută a lumii.

Dorcescu nu a renunțat la acest rol; doar că el plasează atare capacitate în puterea demiurgică a poetului. Dacă ar trebui să avem în vedere alți autori deschiși tematicilor religioase, după căderea lui Ceaușescu, despre care se poate spune că participă la redzvoltarea lirismului, ar fi potrivit, poate, să fie citată Liliana Ursu, cu publicarea, în 1996, a cărții *Înger călare pe fiară*, din care aceste câteva versuri amintesc de gândirea lui Dorcescu :

Nicolae Suci, Peisaj de la Meteora

* CLAUDE LE BIGOT (n. 1946), profesor emerit la Universitatea din Rennes 2, Haute Bretagne, Franța, este autorul mai multor lucrări și a numeroase articole publicate în Franța și Spania. Cităm titlurile câtorva dintre cărțile sale : *Comprendre le texte poétique*, 2006 ; *À quoi bon la poésie, aujourd'hui ?* 2007 ; *Questions de littérature générale*, 2015 ; *Les polyphonies poétiques: Formes et territoires de la poésie contemporaine en langues romanes*, 2016 etc. A fost director al Centrului de Studii și Cercetări privitoare la Peninsula Iberică al Universității din Rennes 2. Studiile sale aprofundează poetica textului, istoria poeziei și istoria culturală. Mai recent, se preocupă cu traducerea textelor poetice. Este consilier literar al revistei „Les Langues néo-latines” (Paris).

«urc /treaptă după treaptă,/rugăciune după rugăciune/până la Tine/Între revelație și adorare/nu sunt decât o pietricică rostogolită/în cer».

BIBLIOGRAFIE

COLLOT Michel, *La poésie moderne et la structure d'horizon*, Paris, PUF, 1989.

DORCESCU Eugen, ----, *Elegías Rumanas*, 2020, Editorial Arcesis, La Muela (Zaragoza), traduction de Coriolano González Montañez.

LE BIGOT Claude, *La experiencia de la insularidad o el viaje hacia la alteridad en la obra poética de Andrés Sánchez Robayna*, dans „La nueva literatura hispánica”, 2020, n° 24, pp. 223-226.

----, *Le sacré comme tension entre l'imaginaire et la visée ontologique: l'exemple de Andrés Sánchez Robayna*, dans *Écritures poétiques, Écritures du sacré: Interactions*, Coordonné par Bernadette Hidalgo Bachs, Université Blaise Pascal, 2015, pp. 64-75.

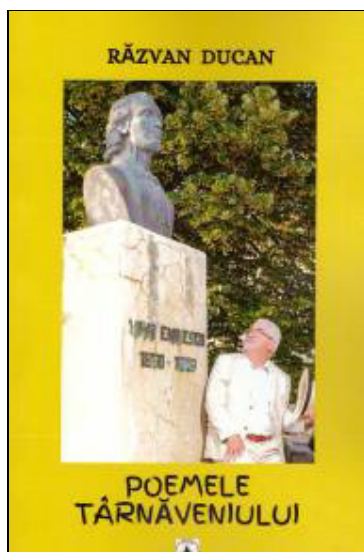
RENARD Jean-Claude, *Notes sur la poésie*, Paris, Seuil, 1970.

(Traducere din franceză de Mirela-Ioana Borchin)

POEME PE CORD DESCHIS

Răzvan Ducan „este printre puținii poeți care au configurat o mitologie a locului natal, încercând de semnificații simbolice ceea ce a intrat în rezonanță cu existența lui poetică (...), pp. 5-6”, scrie vocea avizată a scriitorului Nicolae Băciuț, în prefața volumului de versuri „Poemele Târnăveniului” (Editura Vatra veche, 2021, Târgu-Mureș). Volumul, semnat de Răzvan Ducan, are referințe critice dintre cele mai edificatoare și care aparțin unor oameni de litere speciali, Ioan Nistor, Horea Gârbea, Titus Andronic, Nicolae Băciuț, Adrian Păunescu, Ioan Găbudean, Ilie Muntean, Ion Buzași, Darie Ducan, Elena M. Cîmpan, Cezarina Adamescu, Mariana Cristescu, Valentin Coșereanu, Aurel Hancu, Melania Cuc, Cleopatra Lorințiu, Nicolae Suci, Ioan Marcoș, Lazăr Lădăriu, Liliana Toma, Traian Vasilcău, Mircea Daroși, Horea Bădescu, Cristina Sava, Adriana Dandu, Puiu Răducan, Nicolae Rotaru, Theodor Codreanu.

Pe drept cuvânt, la propriu și la figurat, poemele poetului neomodernist, Răzvan Ducan, de o naturalitate sensibilizatoare, fulgurante imagini hermeneutic discursive, accentuează nu melancolismul, ci realismul poetului ancorat în cotidian, în ceea ce s-ar putea numi o „geografie” a cultului pentru oameni și locuri din proximitatea înțelegerii, dublată de vizionarismul social și cultural, impregnate în însăși fibrele rațiunii sale de „a fi” în lume. Dacă volumul se deschide cu „Cerulea locului meu de naștere” („.../ stă sprijinit pe proptelele/ puținței mele de a viza./ Fiecare vers e o deștepenire./ Fiecare poem e o ridicare de cric./ Cuvântul pasăre are aici zborul/ mai sus decât însuși pasărea./ Cuvântul lumină este mai îndepărtat/ decât lumina venită, de la ani lumină,/ de pe cea mai îndepărtată stea./ (...)/ unde nu cer simplu,/ ci mulțumesc, albastru,/ pentru puțința/ de a fi poet.” p.7), vom vedea că poemul de final, „După” (pp. 74-75), închide ciclicitatea premisei inițiatice („Poemelor Târnăveniului/ nu li se va pune punct niciodată,/ virgulă doar,/ fiindcă vor fi continuate,/

chiar dacă numai/ în subsidiar./ Poemele Târnăveniului/ sunt despre înțelegerea rostului/ în acest loc sfânt/ ...// Poemele Târnăveniului/ sunt despre nopți senine de vară/ și despre oameni cuminți/ care din apa Târnavei,/ cu mâinile goale, scot stele/...// Poemele Târnăveniului/ sunt despre statornicile/ și multele fapte./ sunt despre construcții./ și construcția om./ înainte de toate./ Poemele Târnăveniului/ sunt despre legătura specială/ față de cei de azi, mâine și ieri,/ despre magnetul locului./...// Poemele Târnăveniului/ sunt despre forța de transfigurare./ a flului de-a fi./ sunt despre clipa./ .../ pentru a visa și iubi./ ... “), surprinzând în plan exterior, de data aceasta, ca după o „apocalipsă” analitică, prin ideea de a *transmite corect* ipostazele discursului poetic.

De la „Cuvântul lumină” la „Poemul a visa și a iubi” nu există decât „un pas” pe care poetul îl face, determinat de rolul său mesager al „tainelor” nescrise, dar știute și înțelese, prin menirea sa, prin harul mesianic, pentru Târnava sa pe care, simultan, o *soarbe* („cu mici înghițituri de vis,/ având în mână un codru de pădure,/ din graiul dealului unde urcam ades./ să las priveliștea ca să mă fure”) și o *plânge* („în fibra mea de harul,/ din meandrele tale de a fi dezghiocat pe pământ,/ antidot al înstrăinării mele de min./ smălțuiești trecerea mea prin cuvânt.” p.8). E firesc să sesizăm o ușoară melancolizare de vers eminescian atâta vreme cât poetul de pe Târnava Mică este legat de Eminescu și-l poartă în „gând și simțire”, în

„versul-mirare” al existenței și trecerii Astrului prin Târnăveniul de altă dată. Un Târnăveni al *aducerilor aminte* (*Pe vremea aceea*, pp. 40-41), în care mirosul teilor a rămas, unde „tăcerea” locului devine „taină” (ne)comunicării, într-o imagine husserliană („la bustul lui Eminescu/ Acolo tac./ Eminescu îmi ia tăcerea/.../ și după ce o controlează la sinceritate .../ Cu tăcerea astfel folosită./ merg acasă/ și o bag în mașina de spălat apatii./ Tăcerea mea se curăță și poate fi refolosită.” („O poveste mică”, pp. 42-43). În termenii capacității exemplarității individuale și a celei reprezentationale, se crede că „tăcerea” este „glasul” durerilor mari. Răzvan Ducan e „tăcere” și e „vindecare” prin vers.

Discursul poetic, în însăși consubstanțialitatea existențialului, ca esență a devenirii, în cele din urmă, nu este altceva decât paradigma axiomei dintre limbaj și identitatea expresiei care aduce în proximitatea ei o realitate de tip *analitic wittgensteiniană* („Eu contempți gânditor pe o bancă./ Și-nvăliu cu ochi critic soclul de beton./ Îmi întreb îngerul, dacă știe de Eminescu./ Câtă sfințenie a avut în carnea de om ?” – p. 44, „Îmi arde buza după Eminescu”). Arta discursivă a lui Răzvan Ducan se fixează în ceea ce am putea numi *posibilitate lingvistică* a universului emoțional („Când vin la tine, vin la mine./ .../ Când vin la tine, vin creștin./ .../ Când vin la tine, devin altul, .../ Când vin la tine, îmi fac dar./ .../ Când vin la tine, nu-s numai eu./ Ci smerit întru Dumnezeu./...” – p. 42, „Când vin la tine”). E vorba și despre o hermeneutică a acceptării unei autenticități pe cât de explicită, pe atât de încrustată în însăși inteioritatea metaforei deschise, în cuvântul care explicitează modalitatea de ființare eminesciană („Dezamăgirea o citesc în ridurile de bronz./ da, și statuiele pot avea dezamăgiri./ simt are voltaie între Eminescu și Goga./ cu împărțiri despre marile iubiri./ Două vizuini de artist aproape una de alta./ din care răzbate o tristețe de catifea./ ce adaug incognito tristeții lor în duet./ cea mai umilă tristețe, cea a mea.” – p. 48, „Astăzi n-am găsit bancă lângă Eminescu”). Anume întrebări →

CRISTINA SAVA

din arealul discursului, între hermeneutică și retorică, sunt urmate de răspunsuri care par să deschidă anume fulgurante de dependență de real camuflat în ireal („Am fost la mine în oraș,/ și m-am așezat pe o bancă,/ în parcul din fața Primăriei./ .../ lângă bustul lui Eminescu./ Acesta a coborât de pe soclu/ și a venit lângă mine.// *De ce m-ați lăsat fără picioare, m-a întrebat ?//* Picioarele vorbesc drumului spre depărtări./ ...// *Bine, dar de ce m-ați făcut și fără trup ?//* Riscam să-ți contopești trupul/ cu cel al pământului nostru./ ...// *Mâinile, mâinile, de ce mi le-ați luat ?//* Știu, mă acuzi în numele Veronicăi./ pe care o îmbrățișai./ dar îmbrățișai pe toată lumea/ și aici iubirea prea multă te face suspect.// *Dar din bronz, de ce m-ați făcut din bronz ?//* Să te fi făcut din versuri./ din lumină de lună./ din lumină de la Agafton./ din materia filozofică./ din adâncimi și înălțimi, a ce ?/ La noi metafizica nu are nici o valoare/ ...// *Bine, dar de ce m-ați făcut singur ?//* Pentru că ești singur./ așa cum și noi suntem singuri./ .../ A, era să uit !/ Mai iartă-ne că am pus pe soclu și o dată a morții./ ceea ce un nonsens/ ...// *Vă iert/ fiindcă așa cum nu am putut învăța/ a muri vreodată./ n-am învățat nici a neierta vreodată !*” – pp. 51-53, „Eminescu, cel de la mine din oraș”).

Comprehensiunea este una dintre multele valențe ale relaționării limbajului aplicat și utopiei diltheyiane, în volumul poetului Răzvan Ducan care are un abilitatea de a comprima timpul în vers, un „loc locuit” de ființilate, istorie, știință, etică. Astfel că într-un *alt-plan*, „Stau pe o bancă”, poate pe aceeași „bancă” eminesciană, poetul, într-o mereu ascensiune către *Înalt*, într-o prefigurare a *sacralului în profan*, într-un citadin pe cât de înțeles, pe atât de neînțeles de „trecători” și *mirabila sâmânță* „a trecerii” noastre, vede „ceasuri curgând”, *trupuri daliene, aparențe, nepăsări*, și toate ca niște „cercuri, cercuri.../ văd eclozând secunde./ și alte limbi mai văd./ cum fac în toate prăpăd.// Și caut martori./ că și-n mine o limbă./ într-un cadran de carne/ se tot plimbă.” (p. 57) Se știe că una dintre „coordonatele” livrescului său, scrise pe *cord deschis poetic*, este alchimia cu

patria și elita poezilor care „locuiesc” poezia, precum Adrian Păunescu. „Epistola 23 către Adrian Păunescu” (p. 60) e una sangvinică, e una patetică, este una care își caută reflexia în mult așteptatele axiome ale unei gândiri filozofice și idei filozofale de care poetul nu duce lipsă: nici unul, nici celălalt. Nimic nu este întâmplător ! („În plata Domnului, de fapt, lăsați-! Lăsați-l în pace !/ E netransmisibilă boala ce o are, oricum,/ Și-n definitiv, visele noastre de mâine/ Le chiar prisosește acarul Păun ?”) Fără îndoială că în întregul volum sunt vizibile acele *puncte de vedere ale artei*, conjugate cu argumentele unei valorizări intenționale de caz pentru un *plus valoare*, dat ideii de *adevăr și metaforă*. Nu este chiar indiferent (deloc, am spune) nici pentru Răzvan Ducan, acel *Beurteilungsvermögen (facultatea de apreciere)* a gustului pentru „arta frumoasă” (Gadamer) și, atunci, poetul are în perspectivă „arta obiectului”, căutând „desăvârșirea gustului”. Se vede că în aplicarea „gustului pentru frumos” tot în elementele naturii poetul găsește „verbul” în acțiune („Bunicul meu”, pp. 64-66), ca *semn lingvistic*, menit să aducă plinătatea *metaforei vii* (Ricoeur).

În versurile volumului „Poemele Târnăveniului” apar și diferențieri a tot ceea ce este „frumos” ori a tot ceea ce poate rămâne în „memoria” colectivă. Se poate crede că în dat-ul destinului liric, normele poeticii (aplicate de Răzvan Ducan) aparțin unei „ierahii” interioare, scrise în *poeme pe cord deschis*, la vedere; sunt, dar, într-o „dincolo de vedere” („În aeternum, la Cimitirul „Trei brazi”./ am aprins o lumânare de mângâiere./ dar înainte de-a se stinge./ eu însumi am ars lumânarea până-n prăsele.” p. 63, „În aeternum”), de aceea, considerăm, în cazul poetului, că este esențial să distingem „frumosul” natural și, poate să-i spunem „frumosul liniștei” - un „chip” chipuit care va renaște într-o Eternitate celestă. Reflexia „sacralului în profan” atrage atenția asupra „artei” și al „artificiului”, produs de poet, în versurile sale, cu scopul bine determinat de a-și pregăti cititorii pentru înțelegerea condiției limitative al „frumosului” (propriu-

zis) și al conceptului de „frumos” ca idee, în arta poetică („Ar fi trebuit să mă faci fără formă./ să nu aibe de unde mă apuca./ să nu dislocuiesc nici un aer./ ca să nu știe unde să mă caute./ Aș fi vrut să mă faci fără timp./ ca să rătăcesc împleticită./ printre limbile de ceas./ Ar fi trebuit să mă faci fără nume./ ca să știe cum să mă strige.” p. 62, „Tu, mamă”) La un moment dat, se observă că poetului, într-o ironic-jovială remarcă despre *timp și vremuri*, nimic nu-i scapă („Ninge superstar la Târnăveni./ dar pentru copii/ iarna e un alt joc./ unde viteza ninsorii/ se poate regla/ touchscreen.” p. 68, „Ninge superstar la Târnăveni”). Ne amintim de Fichte și Schelling, dacă se permite, că „arta” este „un tip de productivitate atotcuprinzătoare ce include și natura înțeleasă ca produs al spiritului” („Sunt necăjit și nu-i de-a bună./ am fost de dimineață/ în piața de legume și fructe a orașului./ să vând parcele de pământ de pe lună.// ...// Aveam oferte bune./ mai ales pe partea luminată./ cea cântată de poeți și de câini lătrată.// Dar am constatat/ că oamenii nu mai vor să viseze./ chiar și visele sănătoase/ și le-au pus în proteze.// ...// Îmi voi recita marfa cu încăpățănare./ și voi vinde parcele de pământ de pe lună./ fără intermediari./ direct de pe cer.” p. 67, „Încăpățănare”). Răzvan Ducan, să fie unul dintre poeții de factură idealistă ?

Ceea ce aduce noutatea expresiei lirice, din acest volum, este un „Erlebnis” („trăire”) condiționată de „faptul-de-a-fi-trăit” (Erlebtein), în măsura în care, acesta din urmă ca idee/ concept în metafora deschisă și hierofania cuvântului este nu numai simțit, ca „trăit”, ci și înțeles, ca „impact”, conferind volumului o semnificație durabilă. Structura poemelor se vor „a fi” proiecții ale unor concepte și concepții cu intenționale metaforice și înțelegere lassoniană, în ideea de „poeme autonome” la adresa unui „loc” locuit de poezie (cum am arătat, deja). Și, cum spune poetul Răzvan Ducan, în „Poemele Târnăveniului”: „Atât deocamdată. Măine, știrile pe larg.” (p. 71-72, „Atât, deocamdată”). Rămânem în meditația hegeliană „meine ganze Erlebnis”, a *poemelor pe cord deschis*, oferite cu amabilitate, într-o *estetică idealistă*.

În cercul meu

Cerul de la capătul scării

Mihaela Aionesei, poetă, membră a Uniunii Scriitorilor din România, are un frumos parcurs literar. Pe lângă multe alte volume de poezie, anul acesta întâmpină cititorul cu **Cerul de la capătul scării**, titlu care pare el însuși că vrea să exprime o întregă filozofie de viață. Volumul apare la cunoscuta editură rămniceană Rafet.

Mihaela Aionesei scrie cu patimă și cu zel despre o lume interioară, asemenea unei scări care duce la cer. Suișul îi e greu, dar are capacitatea să vadă și mai ales să simtă că drumul acesta împovărat, al propriei ființe, prin lumea care nu este tocmai paradisul visat, trebuie parcurs cu blândețe și încredere, fiindcă acolo sus este acea viață în care sufletul își găsește alinarea.

Poeziile sale sunt adumbrite de tristețe, de amărăciune și de acea fericire „împlântată într-un vârf de sabie”. (**În plânsul pietrelor**). Poezia sa este una apăsătoare, a îndoielilor, a plângerii, a strigătului de durere, poate chiar a provocărilor ori a pocăinței. Ea oscilează permanent între viață și moarte, între bucurie și durere. Urcă și coboară spre o golgotă imagină, autoflagelându-și sufletul, considerând că nu a făcut totul pentru a se mântui. Da, poezia Mihaelei Aionesei este puternic atinsă de suflul dumnezeiesc. Ea se disculpă prin îngerii săi și prin confesiunea creștinească: „... Mă decojesc/ de dorul Lui ca o sămânță/ și înțeleg fără să mă împotrivesc/ că asta-i marea biruință:/ să pot urca Golgota/ când toți ceilalți coboară/ și în iubire să rămân un prunc/ cum am mai fost.../ Ori o fecioară.” (**În plânsul pietrelor**).

Laitmotivul scării este evident, după cum urcușul și coborâșul, acțiuni care țin, evident, de spiritul uman: „Nu ne rămân decât amintirile-/ scări înguste pe care urcăm/ coborâm și iar urcăm/ în speranța că vom găsi/ în privirea pierdută/ un semn pentru care/ să merite să ne aruncăm/ în flăcări.” (**La capătul îndoielilor**). Ori căderea și ridicarea: „Sunt un om liber să cad./ Să mă ridic. Liber să-mi înalț temerile/ dincolo de colțul blocului/ unde seara răsar schiopătând stelele/ și toți îngerii se adună pentru o rugă”. (**Libertatea de-a fi asemeni mie**).

Moartea este o temă universală, abordată în fel și chip de-a lungul literaturii universale, dar pentru Mihaela devine o obsesie, un mod de justificare a vieții, cumpănă și fâgaș spre mântuire, iar ca poet, spre

nemurire. Astfel, se întâlnesc sintagme propice: „mirosul de moarte”, „coro(a)na morții”, „de-atâta moarte”, „moartea își ascunde rostul”, „cuvinte speriate de moarte”, „moartea se leapădă de oameni”, „moartea rânjește în pantoful roz”, „am învățat să dansez cu moartea de gât” etc.

Mihaela este și o mesageră a dragostei față de glie, iar asta reiese din câteva poezii cu iz patriotic. E dovada faptului că ea este și o luptătoare care arborează steagul înfrățirii pretutindeni, participând trup și suflet la nenumărate evenimente ale istoriei actuale, cu zbuluciumul vremurilor în care trăim. Sunt câteva titluri demonstrative: **Deseori pe interzis, Urcăm Golgota, Și de va fi..., Primul rai, Stare de nestare** și altele.

În acest volum, Mihaela Aionesei se angajează în poezii lungi, masive, uneori compuse din fragmente, teatral, tocmai pentru a reliefa că tot ce ține de Dumnezeu și de pământ este de luat în seamă. Ea atinge atât subiectul pandemiei, cât și trecutul mai apropiat ori mai îndepărtat, susținând un paralelism între lumi ale aceleiași vieți, cu bunele, dar, mai ales, cu ne-bunele: „Învățăm repede să ne îndepărtăm/ unii de alții. La fel de repede/ și sloganul: „Spălați-vă pe mâini!”/ Ca roboșii ne spălăm pe mâini, pe față/ de prieteni, de iubire, de viață/ fără să știm spăla picioarele nimănui.” (**Laudă licuricilor**); „Învățăm și noi să ne spălăm pe mâini de teamă/ de părinți, de prieteni și frați păstrând între noi distanța/ că doar asta ni se repetă în reclama de fiecare zi./ dar „sângele apă nu se face” când vor ei”. (**Răspund provocării de a respira printre grații**).

Uneori, Mihaela introduce aproape versuri-aforisme, invitând la reflecții

asupra vieții, destinului, menirii, morții, într-un fel echidistant, așa cum ai privi de departe și totuși lucrurile se apropie de tine, cu dioptriile prin care privești cu nemăsurată curiozitate mediul uman, înconjurător, științific, spiritual: „Viața- poezie pe pâine... Cât cuprinde”. (**Reflecție**); „Tu vei fi piatra pe care-și ascut înțelepții idei”. (**Vorbește-mi...**); „Ce repede se întunecă/ în oameni...!” (**Echinocțiu**); „Bate un vânt străin de iubire.” (**Bate un vânt cumplit dinspre Dumnezeu**); „În ochiul unui animal rănit se scrie istoria.” (**Fericiți...**); „Mâinele meu e un înger/ cu inima în Soare!” (**Diletanților mei**); „Cine-și cunoaște setea/ nu va muri adăpându-se!” (**Ploaia sticloasă de aprilie**).

Versul Mihaelei Aionesei este unul de neștrămutat, asemenea pietrei pe care o valorifică în multe dintre poeziile sale din acest volum: „Piatra pe care n-am aruncat-o înapoi/ a crescut cât urletul unui tren Siberian/ cât zăpezile năpraznice care se aștern/ și eu le las ca și cum tu ai veni/ să-mi scrii pe suflet ultimul refren...!” (**Ultimul refren**); „Perna devine un pietroi/ legat de gâtul credulului!” (**Somn orb**); „Piatră cu piatră mă adun./ Nisip cu nisip./ Îmi pipăi rănilor/ să-mi simt crucea...”. (**Am învățat să dansez cu moartea de gât**); „Stă scris pe o piatră/ pe care nu știi cine/ a ridicat-o din curiozitate./ prețul fiecărei încercări/ cu o vărsare de sânge se plătește”. (**Scris pe o piatră**).

Mai are poeta un semn al crucii de care nu se dezmințe, fiindcă este legată de părinții săi pe care îi evocă în diverse poezii, cu mare căldură sufletească și evlavie: „Aici lângă cruce/ mă-ntâlnesc cu mama/ pe inserat se apropie/ cu cerul în spate și tata.” (**Lângă cruce**); „În liniștea unui/ miez de rugăciune/ ca în brațele mamei/ mă arunc și mi-e bine.” (**În liniștea unui miez de rugăciune**).

Mihaela Aionesei scrie o poezie de atitudine și puternică credință, de nezdruccinat, după cum reiese chiar din ultima poezie din acest volum: „Au încercat unii să mă convingă/ că ei sunt adevărul și calea/ uitând că fără Tine, Doamne./ în viață sunt doar voluntari./ ... și am rămas în cercul meu/ un spectator uitându-mă în urma lor/ cum se zoresc la... tăietor”. (**Un spectator**).

Mi se pare că în acest volum, Mihaela subscrie gândului lui Martin Luther King: “Credința înseamnă să faci primul pas chiar dacă nu vezi toată scara.”!

OTILIA ARDELEANU

ȘAIA PIPENU

DAN VIOREL NOREA, inginer programator, un intelectual rafinat, inventator în domeniul automaticii, cunoscut în lumea haikuiștilor și umoriștilor conștanțeni de ani buni, publică la Editura Ex Ponto, în 2021, volumul de proză scurtă, „Șaia Pipenu”. Intrat în lumea fenomenului haiku din România, dar fiind și un umorist înăscut, a fondat în decembrie 2008 Clubul Umoriștilor Conștanțeni, al cărui președinte este și în prezent. Titlul ales pentru cartea în discuție pare deconcertant la început, apoi amuzant și chiar provocator. Tip jovial, autorul vrea să ne atragă de la început în lumea familiei sale, cartea având, după opinia mea, un caracter autobiografic neromanțat, dar și de jurnal, cu pagini de amintiri, memorii, bazate pe documente istorice. Aduug faptul că o văd ca o Saga de familie, bineînțeles păstrând proporțiile unui astfel de roman, povestită într-un stil absolut original.

Pe coperta I Dan Norea își prezintă familia în fragmente de fotografii, suprapuse, numai cât să se vadă chipurile celor dragi lui, din vremea copilăriei și a tinereții tumultuoase, iar pe coperta a IV tronează el însuși în ipostază de bunic fericit, ținându-i în brațe pe doi dintre nepoți. Coperta îl va lămuri pe cititor de unde vine titlul cărții, ce poartă numele unei povestiri din cuprinsul ei.

Dar să ne familiarizăm cu creația acestui valoros scriitor, prea puțin cunoscut ca prozator, și mai mult ca poet de haiku, senryū și epigrame, publicând mai întâi pe site-urile literare agonia.ro și poezia.ro. După cum mărturisea la un eveniment cultural, a abordat mai multe specii literare: poezie clasică și modernă, poezie de influență niponă, proză umoristică, proză fantastică, epigrame. A debutat acum 50 ani, cu o poezie modernă „Facerea lumii”, foarte inspirată, de excepție, ce-i va confirma, incontestabil, talentul poetic. A publicat poezii de influență lirică japoneză prin diferite reviste, Haiku și Albatros, ale celor două Societăți de Haiku de la București, respectiv Constanța.

După ce fusese publicat în câteva antologii de poezie, haiku și epigramă, a debutat editorial în 2011

cu „Epi...gramatica”, un volum de epigrame. În 2013, a publicat „Raiul”, proză scurtă umoristică. În același an, „Ucenic la școala senryū” (o specie lirică umoristică de influență niponă). În 2014, îi apare volumul de epistole umoristice „Gondola de Constanța”, coautoare Ina Simona Cîrlan, umoristă venețiană. În 2015 publică poezii umoristice în volumul „Facerea lumii”, iar în 2017 „Calendar în 17 silabe”, coautor poetul ieșean Eugen Deutch. În 2019, îi apare un jurnal de călătorii sub formă de proză scurtă „Călător prin lume amator de glume”.

Să revenim la titlul inedit. Inițial a oscilat între „Nouă vieți” și „Jurnalul unui programator”, dar ulterior a ajuns la titlul *Șaia pipenu*, care trezește zâmbete condescendente. Cartea cuprinde în cele 206 pagini Un *Cuvânt (de citit neapărat) înainte*, apoi povestirile sau narațiunile propriu-zise, încadrate în nouă capitole, pe care autorul le-a intitulat: Viața nr.1, Viața nr. 2, Viața nr. 3 ... Viața nr. 9, fiecare având un preambul.

Am citit cu mare interes cartea, ca să aflu un prozator talentat prin originalitate și stilul narativ abordat. Haikuist și epigramist foarte bun, nu știam încă în ce tip de proză se înscrie M-a cucerit, atât prin conținutul atât de fermecător al întâmplărilor și faptelor, prezentate într-un discurs aproape standard al limbii române, cât și prin felul de a povesti, de la prima până la ultima pagină. Narațiunile au fost scrise în

perioada 2005-2010, dar, după cum se vede, s-a hotărât târziu să le publice într-un volum. Mai citisem două proze scrise de Dan Norea, cu vreun an în urmă și mi-au plăcut, dar nu era suficient. Citind și recitind pagini din carte am încercat să pătrund mesajul textelor, și ceea ce a simțit autorul când s-a hotărât să le ofere cititorului. Am fost impresionată de atitudinea față de evenimentele vieții lui și față de personajele ce i-au determinat formarea personalității, personaje ce evoluează alături de autorul narator. Lucrarea este originală după felul dispunerii materiei și autorul, meticulos, doar a fost programator, este atent la unele detalii și conduce discursul narativ cu talent, printre firele epice multiple.

Volumul debutează cu un senryū scris de regretatul Jules Cohn Botea, poet și dramaturg bucureștean, care a excelat în scrierea acestei specii, ca și autorul nostru. Iată textul: „surprinzător -/ o poză foarte veche/ pretinde că sunt eu”.

Cu discreție sugerează că de fapt în această carte vorbește despre propria-i viață, începând cu anii fragezi ai copilăriei. În *Cuvântul (de citit neapărat) înainte*, care-l invită pe cititor să-l citească, mărturisește că a trăit mai multe vieți în mod succesiv, reconstituind „nouă perioade distincte, în care totul se schimbă – scenă, activități, anturaj, până și numele sub care eram apelat de cei din jur (...) E ca și când am trecut prin mai multe reîncarnări succesive (...) o teorie hindusă spune că omul trece prin nouă reîncarnări succesive pentru a ajunge în Nirvana”.¹ Nu uită să facă trimitere, și la legenda despre cele nouă vieți ale pisicilor. Apoi încearcă să explice de ce ar fi trebuit să poarte primul titlu „Nouă vieți”, după care trece la al doilea - „Jurnal de programator”, motivându-l: pentru că a practicat această profesie toată viața. Iar când a venit cu explicația de ce a ales *Șaia pipenu*, am considerat mărturia ca cea mai nobilă expresie a iubirii pentru cei dragi, pe care o putem auzi în zilele noastre maculate de viziunile moderne occidentale, și îmi permit s-o citez: „Am ales titlul →

LAURA VĂCEANU

¹ Dan Norea, *Șaia pipenu*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2020, p.7.

plecând de la faptul că, pe durata celor nouă vieți, ceea ce a rămas constant a fost familia – fratele, soția, copiii, nepoții”.² Așa că a ales titlul acestei povestiri din *Viața nr. 7*, care ar însemna „sarea și piperul” în limbajul unui copil de 3 ani, nepotul autorului. Mai departe insistă că cele „nouă vieți” sunt distincte, având un preambul la început. Prezentând prin propria-i viziune titlul, face o breșă și vorbește despre enturaj care nu a avut influență asupra formării personalității lui, și consideră că nu poate avea asupra individului, acesta având posibilitatea să aleagă.

Își continuă demersul narativ, precizând că preambulul poate fi considerat ca element de biografie „având o continuitate vizibilă printre textele de proză scurtă ce pot fi citite independent ... Unele texte pot fi numite pagini de jurnal literar, altele sunt pură ficțiune”.³ Cu alte cuvinte, autorul pleacă de la ideea că cititorul trebuie să fie bine informat asupra a ceea ce el a spus, adică în ce cheie să citească povestirile. Afirmă chiar că nu consideră cartea roman autobiografic, nici culegere de proză scurtă, adăugând că, mai mult de jumătate dintre texte, au apărut pe site-uri literare, în reviste și în cele două volume precedente, la care eu nu am ajuns încă.

Dar să vorbim despre cele nouă vieți, nouă capitole, le-aș considera eu. *Viața nr.1* îl prezintă pe copilul pus în fața unor evenimente neașteptate – este o retrospectivă a copilăriei. *Viața nr. 2* notează mutarea de la Turnu-Măgurele la Constanța, absolvirea Liceului „Mircea cel Bătrân”, introducerea personajului tata Titi, liant al familiei, ce i-a marcat viața pozitiv. Povestirea se realizează potrivit fluxului memoriei, nu este exclusiv cronologică. Permanent se raportează la familie, prin reîntoarceri. Tot aici face o incursiune în genealogia familiei, cu origini în Mărginimea Sibiului prin străbunicul din partea tatălui. *Viața nr.3*, prezintă adolescența, tinerețea, studenția la Facultatea de Automatică Secția Calculatoare București, prilej fast de a se apropia de artă. Vizionarea unor spectacole de teatru, operetă, operă, concerte simfonice, va conduce la

formarea spirituală a personalității sale care s-a amplificat de-a lungul vieții. Ba chiar implicarea în arta amatorilor, studenți, i-au format caracterul, ca și relația specială cu fratele său. S-a apropiat de cărțile de pictură: „Prima dragoste a fost Renașterea. A doua a fost Impresionismul”. Avea program comun cu fratele său, antrenamente de judo, cumpărau cărți, albume, studii de artă, vizionare de film. În această viață, face o breșă și schimbă focalizarea prin povestirea „Îngerul păzitor”. Aici, ca un profan încearcă să explice, într-un mod original existența acestor ființe nepământești, făcând trimitere la Biblie. Această viață se încheie cu imaginea Timișoarei din care evadează ca să ocupe pentru totdeauna un post în Constanța. Capitolul al IV-lea îl instalează la Centrul de Calcul conștanțean în aprilie 1973, unde înregistrează primele succese: creează programul SAREFI, strecoară și întâmplări de familie, era căsătorit acum, avea deja două fete. Se observă stilul bonom de a povesti, alternând între limbajul neologic și cel informal, aluziv, stărnind discret ușoare zâmbete. Tot în această *Viață 4* se arată un excursionist pasionat, tot așa cum era și ca programator.

Viața nr. 5 începe în 1982, și vorbește despre apartința pe lume a băiatului, dar și un alt program nou creat *Socrate-mini*. Ca urmare a predat 3 ani la Universitate, în cadrul unei Școli postliceale de informatică, apoi 5 ani a fost profesor asociat la Liceul „Ovidius” la clasa de informatică. *Viața nr. 6* prezintă o nuntă la țară de tot râsul cum ar spune un umorist ca el, căreia îi contrapune chipul primei educatoare, nu a lui, ci a fiicei celei mari. *Viața nr. 7*, începe în 2000, pe când se asociază la firma *Multisoft SRL* provenită din *Unisoft*. Aici vorbește despre familie, despre excursiile la munte și în deltă, însoțit de fetele sale. Capitolul se încheie cu o proză „așa-zis fantastică”, inspirată din realitate de unde culege știri false, cărora le dă o interpretare personală. Personajul principal al narațiunii este un comisar de poliție aflat în urmărirea unui criminal, care s-a dovedit a fi doar un jurnalist în căutarea unor fapte spectaculare. *Viața nr. 8* are în vedere întâmplări de la 65 la 70 de ani, amintind de

grupul de colegi din promoția sa, AutCalc 1972, cu care s-a întâlnit ani buni. În 2007 s-a apropiat de lumea haikuului, mai întâi prin blogul *Romanian kukai*, administrat pe atunci de poetul de haiku Corneliu Traian Atanasiu, apoi participând la Congresul organizat de Societatea de Haiku a devenit membru al acesteia, iar mai târziu s-a alăturat poezilor de la Cenaclul „Mihail Sadoveanu” al Cercului Militar Constanța. În narațiunea „Paradoxuri” încearcă să-și facă un autoportret, dar sfârșește prin a-l cita pe poetul Șerban Codrin care afirmă: „*Din capul locului trebuie recunoscut că Dan Norea este victima propriei sale inteligențe. În general, scriitorii simt povara talentului și se supun cu amărăciune, așezați la masa de scris, unde concep în travaliu romane, piese de teatru, poeme. Dan Norea îți lasă tot timpul impresia că fluierează ștregărește și de nimic nu-i pasă, deci scrie în pauze...*”⁴. *Viața nr. 9* vorbește despre împlinirea a 70 de ani, pe 28 octombrie 2019 – zi memorabilă, săbătorită alături de membrii familiei, cele trei fiice, fiul, ginerii și nora, dar și nepoții, acum adulți.

Volumul se termină cu povestirea „fantastică”: „Riscul de longevitate”, sub același auspiciu al umorului de bună calitate, prin care autorul propune perioade futuriste, presupunând că un pensionar ar trăi după pensie încă 80 de ani, adică din 2049 până în 2139. Ultima pagină înscrie o parodie la o poezie scrisă de Mircea Dinescu.

În această carte timpul apare cu toate cele trei valori. La început avem *trecurul* împletit cu *prezentul*, ca în final, *viitorul* să încheie bucla timpului, în care autorul trăiește cele nouă vieți. Lucrarea este atractivă, narațiunile îl cuceresc pe cititor cu siguranță, autorul folosind tehnica racursului (a rezumatului). Dialogul este mai rar utilizat, iar descrierile apar atunci când simte nevoia să detalieze anumite aspecte din viață sau diferite obiective vizitate. Din fiecare viață, transpare dragostea infinită față de toți ai săi, respectul și aprecierea semenilor prin relațiile sincere pe care le cultivă. Am spus doar foarte puțin din bogăția de fapte frumoase ce se derulează în fața ochilor lectorului.

² Ibidem, p.8.

³ Ibidem, p.9.

⁴ Ibidem, pp.158-159

Afinitățile electivale ale criticului

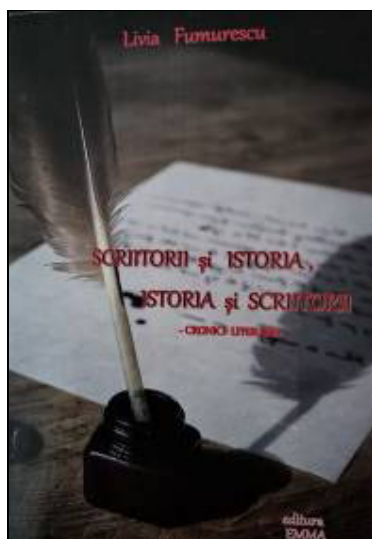
Miron Costin a spus un adevăr emoționant despre valoarea cărților în existența noastră: „Că nu ieste alta și mai frumoasă, și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților”. Cufundându-ne în lectură îi cunoaștem pe alții, dar suntem călăuziți în același timp să ne cunoaștem mai bine pe noi înșine. Interacțiunea, cu autorul și cartea sa ne ușurează singurătatea, fiind o minunată formă de sociabilitate.

Livia Fumurescu a publicat recent chiar în orașul ei de baștină, Orăștie, o culegere densă de cronică literară *Scritorii și istoria, istoria și scriitorii* (Ed. Emma, 2021), în care își concentrează atenția asupra a trei autori de proză și poezie: Radu Ciobanu, Marcel Petrișor și Mircea Vaida-Voevod, selecția datorită impactului dramatic al istoriei asupra biografiei lor precum și datorită apartenenței lor la spațiul transilvănean, la etosul și tradiția lui. Am putea vorbi de un patriotism local al autoarei, intîm atașată de Țara Zarandului ale cărei ecouri profunde se aud mai ales în opera lui Marcel Petrișor și Mircea Vaida-Voevod, nelipsind însă nici din proza lui Radu Ciobanu.

Cine nu se înfioară de evocarea mormântului lui Avram Iancu de la Tebea sau a Gorunului lui Horia, simboluri care depășesc nivelul patriotismului local, fiind emblematic pentru istoria zbuciumată a luptei de dezrobire națională a bătrânului Ardeal și pentru epopeea Măritei Uniri. Livia Fumurescu are o acută conștiință a imperativului perpetuării etosului patriotic, a sentimentului identității naționale, singurele capabile să învîgoreze coeziunea unei națiuni așezate în calea tuturor răutăților, precum națiunea noastră.

Autoarea crede în valoarea educativă, parenetică a literaturii, văzând, de pildă, în romanul *Heralzii* de Radu Ciobanu „o autentică lecție de istorie, confirmând totodată extraordinara importanță a presei de calitate, pusă în slujba interesului național și a înălțătoarelor aspirații ale întregului neam”. (op. cit., p. 51).

Prozatorul însuși a ținut să reliefeze rolul clasei țărănești în păstrarea zestrei naționale: în familia Prodanilor era cultul tricolorului, al limbii române și al dorinței arzătoare de unire cu Țara. Nu degeaba ne-a îndemnat Tudor Vladimirescu „țineți cu poporul ca să nu rătăciți”.

Lectura este pentru Livia Fumurescu prilej de autodescoperire și catharsis: „Citiitorii acestei captivante cărți [Dincolo de așteptare de Radu Ciobanu] ... se vor îmbogăți cu un „suport spiritual”, descoperindu-și acea „comoară din adâncuri...” care duce la „dobândirea echilibrului” și la „iluminarea lăuntrică”. (op. cit., p. 85).

Autoarea este atrasă de dramatismul coliziunii scriitorilor amintiți cu forțele represive ale dictaturii comuniste.

Având un caracter polemic și de recuperare a demnității anulate de regimul totalitar, operele lor se circumscriu unei literaturi mărturisitoare, prin activarea memorării faptelor demnice.

Revolta odinioară refulată și orgoliul rănit de mașina de tocat personalității a perioadei staliniste își găsesc expresia în romanele autobiografice ale lui Radu Ciobanu, Marcel Petrișor sau Mircea Vaida-Voevod. Astfel romanul *Crepuscul* (1992) de Radu Ciobanu (n. 1935), premiat de Uniunea Scriitorilor, este cronică a familiei Moldovanu „prinsă sub șenilele” invaziei sovietice. Este o familie tipică pentru burghezia ardeleană din vestul Transilvaniei, bine structurată, trecută prin furcile caudine ale exproprierii, silită să îndure distrugerea rânduielii ei statornicite de-o viață.

Marcel Petrișor (n. 1930), originar din Ocșișor, Țara Zarandului, a suferit tortura brațului dictatorial în mod direct într-o detenție de patrusprezece ani la Casimca-Jilavei, temniță în care a fost aruncat de la vârsta de douăzeci de ani. *Anii de mucenicie ai temnițelor comuniste* (2011) în buna tradiție a strigătului mărturisitor al lui Paul Goma sunt un act de virulentă condamnare a totalitarismului.

Mircea Vaida-Voevod nu s-a ciocnit fizic de pumnul de fier al terorii roșii, dar a fost adânc stigmatizat de soarta tragică a tatălui său condamnat la douăzeci de ani de pușcărie politică, precum și de aceea a bunicului său, un făptuitor al Marii Uniri, condamnat după invazia sovietică la domiciliu forțat la Sibiu. Durerea ostracizării studentului pus să plătească el însuși pentru vinovăția fără vină a tatălui și a bunicului, ilustrul Alexandru Vaida-Voevod și-a lăsat amprente adânci în proza cu accente autobiografice și în poezia sa. În cazul lui Mircea Vaida jugul totalitar pare cu atât mai apăsător cu cât se confruntă cu o subliniată conștiință heraldică a personajului principal, un alter ego în romanele sale. Și nu este vorba de bogăția materială a familiei Corinda care va fi avut nu-i vorbă conace și palate, cât mai mult de împletirea în genealogia acestei familii a eforturilor românești seculare de rezistență și dezrobire națională, istoria acestei familii confundându-se cu însăși istoria neamului nostru robit din Transilvania. Neamul Corinda, alias neamul Vaida-Voevod întruhidează stabilitatea celor legați de glie în sensul eminescianului „dar noi locului ne ținem/cum am fost așa rămânem”. Durerea personajelor de factură autobiografică în romanele lui Mircea Vaida-Voevod nu este cauzată de jefuirea materială, ci mai ales de o tragică depozedare spirituală, o depozedare de istorie, de identitatea autentică. De aceea pe bună dreptate notează criticul Petru Poantă că „Literatura devine pentru Mircea Vaida-Voevod (...) singurul substitut posibil al unor însemne heraldice pierdute. Muntele și istoria, precum și blazoanele de noblete (...) nu sunt elemente ale imaginărilor poetice, sunt mai degrabă proprietăți ale unei biografii orgolioase.” (op. cit., p. 149).

Într-o anumită măsură biografia Liviei Fumurescu se regăsește în această literatură mărturisitoare a crimelor dictaturii, deoarece ea însăși a fost chinuită de numeroasele hărțuiri ale tatălui său de către politrucii regimului de democrație populară. Persecuțiile la adresa tatălui ei, harnic meseriaș în Orăștie, au condus la moartea lui prematură, apăsând greu asupra familiei lăsate fără apărare. D-na Fumurescu a simțit ea însăși sabia lui Damocles deasupra capului, adică amenințarea cu exmatricularea din facultate, strecurată printre presiunile puse pe spinarea tatălui său care trebuia cu tot dinadinsul încovoiată. Mărturie stau cărțile ei→

SILVIA URDEA

Ambalajul de staniol (2011) și *Asumarea istoriei din înscrisuri private și din amintiri despre locuri, oameni și meseriași din Orăștie* (2016, 2020).

Fără a ignora schimbările alerte ale realității, Livia Fumurescu este o partizană a adevărilor eterne deduse din codul moral creștin, din experiența de viață a generațiilor în succesiunea lor. Ea este o tradiționalistă care în contextul globalizării îndeamnă „să nu ne uităm rădăcinile” deoarece „tradițiile și înaintașii reprezintă coloana vertebrală a neamului românesc” (op. cit. p. 206).

Cei trei scriitori analizați sunt o vie oglindă a crezului ei. Romanele *Nemuritorul albastru*, *Călărețul de fum* de Radu Ciobanu, *Serile-n sat la Ocișor*, *Temeri*, *Strigoii Ocișorului* de Marcel Petrișor, *Corinda* de Mircea Vaida-Voevod sunt toate expresia literară a unor secvențe istorice majore și a bogăției spirituale, etice, etnografice a unei umanități vii din comunități încheiate, pline de seva trăirilor vițuroase.

În sensul acestei legături cu pământul care te-a zămislit criticul evocă nostalgic în cazul acestor trei scriitori întoarcerile lor la matcă, la acea matrice stilistică originară. Mircea Vaida nu se poate imagina fără revenirea printre gorunii Zarandului sau alături de prieteni în octombrie al fiecărui an la șezătoarele *Clubului pietrelor albe*, în pădurile Bradului. Scriitorul își face un titlu de glorie confesându-se „Zarand sunt”, „acolo mi-a fost zidit sufletul.” (op. cit., p. 133). El crede în Gorunul lui Horia, în mormântul tribunalului Avram Iancu și „în neamurile mele de suflet - gorunii solitari din Țara Zarandului.” (op. cit., p. 134).

Reîntoarcerea la matcă și ideea *marii treceri* sunt un leit motiv în comentariile mai ales introductive ale cronicilor Lievei Fumurescu, leit-motiv dezvoltat cu măiestria celei care a gustat din euforia penelului: „... pe oriunde ne-ar duce pașii pentru cei mai mulți dintre noi, există o vreme a întoarcerilor ACASĂ, în locurile dragi, purtătoare de nostalgice amintiri, în care umbrele părinților și ale tuturor celor iubiți, trecuți în veșnicie, ne teleportează emoțional în anii fericiți ai copilăriei și adolescenței ... trăind bucurii cu care niciodată nu ne vom mai întâlni. Farmecul acelor timpuri, care și-au pus amprenta asupra firii și caracterului, îl descoperim treptat, în tăcuta curgere a nisipului prin clepsidra viețuirii noastre, de ființe trecătoare pe acest pământ darnic și

primitor, în care, după urcușuri și coborâșuri, după bucurii și supărări, după întâlniri și despărțiri, ne regăsim liniștea în veșnica odihnă a gliei primitoare.” (op. cit., p. 106).

Fragmentul este un poem al nostalgiei și o elegie în miniatură.

Livia Fumurescu citește empatic, cenzurându-se mereu pentru a rămâne în cadrul judecăților critice obiective. Nu poate rămâne rece însă la constatele reveniri ale lui Marcel Petrișor în perimetrul Ocișorului natal, unde a ctitorit o biserică, mulțumind lui Dumnezeu că nu l-a piedut în temniță, nici la tribulațiile familiilor asaltate de răul dictaturii din romanele lui Radu Ciobanu sau la traumele adânc săpate în conștiința personajelor din proza lui Mircea Vaida-Voevod.

Autoarea procedează la o lectură comprehensivă a textelor supuse analizei, pipăindu-le la toate palierele de semnificație și la particularitățile lor stilistice. În spiritul observației filozofului Heidegger că „limba îl vorbește pe om” ea acordă deosebită atenție felului în care limbajul se pliază pe semnificație, dând citate inspirate pentru a evidenția frumusețea fiecărei opere în parte.

În opinia ei și limbajul critic trebuie el însuși să sugereze esențialul disecției analitice. Astfel cronică la romanul *Crepuscul* (1992) de Radu Ciobanu o intitulează sugestiv *Fascinația luminilor care se sting*, iar subtitlul la cronică romanului *Casa fericiților* (2019) de același autor este *Drama demolărilor*, trimițând succint la esența temei. Pentru a circumscrie zbuciumul sufletesc subsumat conștiinței tragice a existenței în volumul de poeme al lui Mircea Vaida-Voevod *Praful de pe tobă* (2019) Livia Fumurescu îl citează în titlul cronicii chiar pe poet: „Cuvântul scris e rană,/ Cineva plânge în mine ...”.

Cuvântul, limbajul, creația reprezintă o temă seducătoare pentru criticul Livia Fumurescu. Scriitorii selectați îi oferă un material bogat în acest sens. Radu Ciobanu a reflectat nu doar în eseistica sa asupra artei, ci a intrupat în romanele sale, în special în *Nemuritorul albastru* (2012) condiția creatorului, libertatea lui, raportul lui cu puterea, perenitatea creației în sensul aceluia *ars longa, vita brevis*.

Pentru zugravul Toma de la Curtea domnitorului Petru Rareș „frumusețea avea rostul să-l bucure și să-l înalțe pe om. Însuși Dumnezeu nu era la urma urmelor decât frumusețe” (op. cit. p. 31). Și dacă frumusețea artei îl bucură pe om, concluzia care se desprinde de la

sine este că „salvarea nu poate veni decât de la artiști, fiindcă se pare că lumea nu se poate schimba în bine pe calea rațiunii, ci pe cea a intuiției - e nevoie de inspirație! după cum sună opinia Norei Iuga, autoarea jurnalului *Berlinul meu e un monolog*. Subscriind la această opinie, Radu Ciobanu exprimă un crez similar în dialogurile sale cu Monica Pillat din volumul *Dincolo de așteptare* (2016): „cultura și spiritualitatea sunt singurele soluții de supraviețuire” (op. cit., p. 84). Cât de mult l-au ajutat spiritualitatea, credința să supraviețuiască încremenirii din gulagul comunist ne-o spune Marcel Petrișor pentru care tot ce se întâmplă în închisoare era veșnic: „veșnică foamea, veșnică setea, veșnic frigul, întunericul, veșnică pânda, veșnică suspiciunea și, mai veșnic decât orice, amintirile.” (op. cit., p. 100).

Cuvântul, cartea, frumusețea artistică iată drumul spre regăsirea de sine a omului. „Țin în palmă cuvântul,/cheie ce lumea descuie,/fără el sufletul nu e.” (op. cit., p. 194) ne asigură poetul Mircea Vaida-Voevod. Bombardați de „*electronic hallucinations*” (halucinațiile electronice) ale televizoarelor, după expresia jurnalistului american Chris Hedges (n. 1956) se impune o întoarcere la lumina cărților ca să ne salvăm valențele omenești. „Toate dregătoriile sunt trecătoare și-ți pot fi luate oricând cu silă ori cu viclenie, numai puterea dobândită din cărți nu ți-o poate nimeni răpi” este mesajul scriitorului Radu Ciobanu exprimat în romanul său *Nemuritorul albastru*, considerat de critică o capodoperă incontestabilă. Să-i credem pe cronicari și pe scriitori. Ei sunt cele mai de încredere călăuze, așa cum ne instruește criticul Livia Fumurescu în foarte substanțiala sa culegere de cronici literare, *Scriitorii și istoria, istoria și scriitorii*.

Interviul acordat de Livia Fumurescu lui Miron Simedrea, inserat la sfârșitul cărții, face dovada unei vieți rodnice, plină de hărnicie și dăruire, cu împliniri profesionale remarcabile la clasă și în afara ei, în editarea de lucrări pedagogice, în slujirea comunității prin activism cultural sau ca primar al orașului Brad, luptând să rețeze hidra corupției și să optimizeze viața concitadinilor ei.

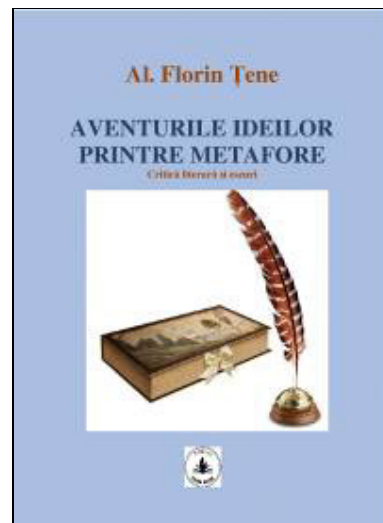
Ignorând singurătatea sau limitele pe care anii ni le pun, Livia Fumurescu se află în perpetuă competiție cu ea însăși, aspirând spre autodepășire. Livia Fumurescu se conduce după proverbul *pomul se cunoaște după roade și omul după fapte*.

Aventurile ideilor printre metafore

Pasiunea și spiritul dinamic de cercetător al fenomenului literar îl face pe scriitorul Al. Fl. Țene să se aventureze în lumea ideilor de mare interes cultural. El își descarcă clo-cotul frământărilor lăuntrice printr-un admirabil exercițiu analitic pe care îl practică de ani buni în domeniul creației artistice. Volumul *Aventurile ideilor printre metafore*, titlu simbolic, construit printr-o excelentă sintagmă stilistică, a apărut în acest an la Editura „Vatra veche” din Târgu Mureș și se încadrează în topul lucrărilor de critică literară și eseuri care înno-bilează patrimoniul nostru istoriografic. Prima surpriză oferită de acest volum vine chiar din lectura Cuprinsului, care insumează 122 de studii, articole și eseuri extinse pe 718 pagini. La baza acestui demers se află potențialul intelectual al autorului, bogăția lecturilor parcurse de-a lungul anilor, precum și talentul său de prozator, poet, eseist, critic literar și publicist consacrat. Cartea are o greutate consistentă, atât ca volum cât și prin admirabilul său conținut. Este scrisă la temperaturi ridicate, cu un tăiș ascuțit, dar echilibrat și transparent. Al. Fl. Țene e orientat către sin-teze, având o optică personală pe care o demonstrează printr-o vastă cultură. Atras de filozofie și fascinat de ideile marilor gânditori ai tuturor timpurilor, începând cu Platon, Aristotel, Seneca, Socrate și continuând cu Nietzsche, Bergson, Hegel sau Kant și până la Patapievici, analizează comparativ operele lor, urmărind să stabilească unele similitudini privind relațiile existențiale din perspectiva veacului în care trăim. Într-un articol din cuprinsul acestei cărți, autorul spune : „Mărturisesc faptul că mi-a făcut plăcere să mă întorc la anumite „delicatesuri” ale marilor filosofi”. Studiind lucrarea lui Platon, intitulată „Republica”, Al.Fl. Țene se oprește asupra câtorva noțiuni estetice, adevărate virtuți, care ar trebui să ne însoțească și în zilele noastre : „,drep-tate, înțelepciune, cumpătare”.

Tot aici subliniază faptul că, „Republica” propune un model rațional al Omului, dar și unul al Statului, al Educației, al Științei”. Este opera care a influențat de-a lungul timpului pe mulți reformatori sociali și politici” (*Raționamentul platonian în folosul omului*). Ce bine

ar fi, dacă s-ar întâmpla așa ceva și astăzi! Cu aceeași meticulozitate analitică vorbește despre Nietzsche, Bergson și Hegel, evidențiind importanța filozofiei în dezvoltarea literaturii (*Nietzsche între răsăritul zeilor și amurgul lor*). Cartea cuprinde mai multe cronici și eseuri literare prin care autorul evidențiază opiniile unor critici, dar și propriile sale opinii, bazate pe imaginația sa critică capabilă de a construi viziuni coerente și revelatoare asupra operelor și vieții lui Gib.I.Mihăescu, Lucian Blaga, Mihai Eminescu, etc. În acest sens corectează idei, formulări eronate, interpretează justuțea unor păreri, dă sugestii, pătrunde până acolo unde logica nu mai poate fi combătută de nicio metodă. Alexandru Fl. Țene face un adevărat rechizitoriu la adresa acelor scriitori români care și-au vândut conștiința de luptători pe baricadele scrisului, colaborând cu regimul comunist. „Acuz pe toți scriitorii care au lucrat în redacțiile ziarelor, revistelor literare și editurile comuniste de genocid moral și cultural la adresa poporului român” (*Rolul realismului socialist în falsificarea adevărului istoric*). Autorul colindă cu vervă și erudiție prin istorie și artă în ideea eliminării unor informații false despre formarea limbii și a poporului român, despre unele personalități istorice sau artiști de seamă din panteonul nostru cultural, precum Constantin Brâncuși, George Enescu, Ciprian Porumbescu și alții. Nume importante din literatura universală devin pentru Al. Fl. Țene un bun pretext pentru

propriile sale digresiuni eseistice : Dreiser, Proust, Shakespeare, etc. Comentariile lui denotă o deosebită pasiune pentru speculația filozofică, pentru dezbateră de idei. Cele mai multe articole sunt dedicate activității de creație, adică literaturii, în care vorbește despre genuri literare, structuri compoziționale și figuri de stil, între care, metafora devine universul poeziei, iar eul poetic o adevărată „coloana vertebrală”. La acest capitol se înscrie și problema curentelor literare, întregite mai nou cu prologmodernul, iar critica literară se află la ordinea zilei. Unele eseuri au un caracter polemic prin care autorul nu ezită să spună lucrurilor pe nume. Într-o arhitectură bine argumentată sunt scrise și articolele: „Limba operei literare este artă”, „Literatura română, liantul care ne unește”, „Literatura în folosul democrației” ș.a. Scormind prin „lada cu amintiri”, cum spune Doru Dinu Glăvan, Al. Florin Țene se întoarce la origini, printr-un minunat expozeu autobiografic. În diversitatea problematicii acestei lucrări de rezonanță se înscriu și eseurile despre religie , despre jurnalism și nu în ultimul rând despre „precaritatea istoriilor literare de la noi”. Impresionant în scrisul lui Al. Fl. Țene este matura stăpânire a limbajului critic, capacitatea de a-și scoate în evidență ideile. Sobrietatea și precizia sunt cuvintele care definesc stilul său critic. Prin această carte și prin alte 86 de volume tipărite, autorul confirmă încă o dată că este un adevărat apărător al valorilor noastre culturale.

MIRCEA DAROȘI

DARIE DUCAN, PIESE NOI

După *Trilogia burgundă* (2013) și *Mica trilogie* (2020), Darie Ducan vine cu o nouă „trilogie” dramatică (*Niceta și alte piese*, Vatra veche, 2021), ale cărei părți componente sunt date astfel: *Lada de zestre*, Paris, 2019; *Niceta*, Paris, 2016, *Statuia libertății*, Paris, 2020.

Referitor la *Trilogia burgundă* remarcam incidența, în teatrul lui Ducan ca și al altor tineri dramaturgi, a unor subiecte aparent non-dramatice. În noua formulă dezbateră trece din planul conflictelor exterioare înspre o radiografie existențială. Disputa teatrală se mută înspre condiția insului ca entitate captivă căutând compensarea într-un alter-ego ideal. Se reliefează preponderent umanul din medii periferice sau insolite. Analiza câștigă și ea un nou specific, ea marșând spre micro-detalii, imponderabile. Confruntarea devine frecvent autointerogare. Ca registru de percepție, psihologismul lasă loc meditației poetico-lirice. Teatrul recent, cel mai adesea nejuțat, e mai aproape de arta cuvântului, corelat puterii imaginii. Autorul, ca și alți confrăți de generație, insistă pe expresia negativă, pe tușa trivială, „naturalistă”. De altfel, în încercarea teoretică asupra „artei imunitare” - concept elaborat de el însuși, autorul conchide că moralitatea în noile condiții e accesibilă, paradoxal, printr-o „imoralitate de tip arhimedic, contrapunctică, pentru a reuși să urnească angrenajul normalității”. Strategia astfel asumată echivalează cu preluarea în negativ a tradiției, e o formă de comunicare cu aceasta, o condiție a inovației, a unei noi creativități. Modelul propus în „arta imunitară” ar fi o „iluzie rodnică...un instrument de lucru”. Noua tehnicitate se vrea o mutație într-o altă paradigmă a valorilor, una proprie douămiismului: „nepriceperea, abandonul, caricatura amară sunt tocmai umorile” acestei literaturi. O regăsire în „visătorie, în liricitate” conduc teatrul „în microcosmos, în detalii, nu în structură”. Rezultă astfel o plasare înafara spectacolului, „înapoi la literatură”, la primatul expresivității. Se impun punerile scenice în metaforă, parabolă, alegorie. Diminuând ponderea acțiunii exterioare, teatrul liric al lui Ducan își diversifică altfel mijloacele

de relevare a misterului existenței. O rețea densă de metaforizări îndrăznețe constituie suportul tensiunii dramatice. Forța dialogului e purtătoare de sensuri decisive, dincolo de nexul faptelor, al evenimentialului.

Păstrând aceste aspecte de tehnică și atitudine în demersul scenic, noile piese din trilogia *Niceta*...recuperează într-o anume măsură dimensiunea „realului”, unul autohton bucureștean, de nouă periferie, cu o dinamică specifică, plină de efecte tari, de surprize în procesul de revelare a caracterelor. Intensitatea „înscenării” (chiar dacă realizată din atmosfera de înaltă tehnicitate pariziană) poartă aici marca unei nostalgii modelatoare.

Lada de zestre acumulează, în formula unui dialog restrâns, între EL și EA (reluat în secvențele esențiale în monologul Curierului, situat la rându-i în rama relatării unei Asistente medicale) mai multe straturi ale unei dezbateri dramatice acerbe, într-o confruntare de sincerități ultime pe durata unei certe în cuplu. Din dezvăluirile reciproce, „aruncate” față-n față, fără menajamente, reiese oroarea de banal și repetitiv a vieții în doi, teama de „eșuarea într-o relație”, dazamăgirea în fața limitelor celui-lalt. Monologul Curierului (reproducere condensată a reflecțiilor celor doi parteneri) conturează istoria cuplului, înflorirea și destrămarea relației, într-o analiză în dublu registru, ironic și grav, contrapunctic. Cu unele diferențe de tonalitate, versiunea fiecăruia e reluată, interpretată, demers din care reiese identitatea reală a fiecăruia. Faptele cheie din trecutul celor doi parteneri motivează deciziile lor prezente. Se profilează o „ea”

dominatoare: își izolează partenerul, îndepărtându-i prietenii, menținându-și însă prietenii proprii („Sfânta Treime”); dă jos de pe pereți tablourile (ce-i drept, nereușite) ale tatălui lui, binefăcător al amândurora și le dosește într-un dulap; îi face pierdut câinele abandonându-l într-un sat depărtat; îi alimentează viciul fumatului oferindu-i o geantă cu țigări de ani vechime, „mușegăite” și poate îmbibate de substanțe dubioase. În tandem cu caracterizarea E(le)i reiese și caracterul lui E(mi)l. El își apare lui însuși, în raport cu „abuzurile” Elei drept o natură slabă, dovedind lașitate, indiferență. Esența problemei - constată el - este lașitatea de fond, „dependența” de lașitate. Monologul condensat redat de Curierul/actor ca fiind al Lui (Emil) culminează cu seria de considerații excentrice despre numita geantă de țigări vechi, de mirrosuri tari, scoase demult din fabricație, care însă conduc (prin apelul ironic la memoria involuntară) la un șir de asocieri/revelații relevante pentru conturile subconștientului, reprimat în relația cu Ela („Vorba aceea, compar femeile avute cu țigări care nu mai sunt demult”).

În conștiința E(le)i, care suspectează existența unei idile a lui cu o altă femeie, vina este a ei, nu „suficient de originală pentru el”, neștiind a „tachina așa divers cum îl tachinează ea”. Dacă în disputele cu El Ela apare dură și cicălitoare, în monologul interior aceasta dezvăluie atașament, iubire durabilă („Dar îl iubesc, așa, cu creierul ăsta de conopidă al meu”). Plânge la gândul pierderii lui. Regretă glumele ei „tari”, abuzul verbal neglijent, comunicarea pe dos, expresie a orgoliului. Recunoaște în sine că „numai alături de el sunt întreagă”, de unde disperarea la gândul adâncirii rupturii („sint că înnebunesc în acest joc de uzură”). Resursele de luciditate par mai puternice în cazul ei, ca și intensitatea analizei („Orice întâlnire a noastră e un test” - p. 53). Neputând ieși din relație fără a o proba astfel inautentică, Ela rămâne „în joc”, cu prețul erodării psihice inevitabile. Concluzia e a inconsistenței comunicării în lumea vitezei, a consumului rapid de energie, asemuit „vieții” bateriilor de mobil, efemere. Fațada, dialogul, comunicarea ascund mereu un rest inefabil („Ce ascunde pe dedesubt omul→

IOAN MARCOȘ

meu?” - p.56). Finalul piesei aduce și o clarificare de situație: curierul cu puteri aparent supranormale (reproduce de unul singur cea mai consistentă parte din replicile cuplului) se arată a fi ofițer SRI care în mod „voluntar”, caritabil, când cei doi erau încă în viață înregistra și reda fiecăruia opiniile celuilalt, cu speranța (nerealizată) de a-i împăca. Șansa realizării în cuplu eșuează neașteptat, ambii sfârșind pe un pat de spital la ATI, „conectați la aparate”, „cu mască de oxigen și tuburi”, ținuti în viață din îngăduința „domnului doctor” încă câteva luni, până se epuizează banii din vânzarea apartamentului lor. Eroarea celor doi parteneri, crede „curierul”, era de a o „ține fiecare pe a lui”, în dauna iubirii pentru celălalt. Neputința lor de a pune împreună „lada de zestre” a fiecăruia le este, posibil, fatală.

Un cuplu disfuncțional e în miezul dezbaterii scenice și în *Niceta*, piesă în trei acte situată tot într-un București „fabulos” al studenției autorului, cu personaje tineri neînduplecați, radicali, de extracție socială diferită dar uniți de aceeași sete de a-și realiza proiectul de viață plasat într-un absolut ireductibil. Tudor și Maria încearcă să iasă din fundătura financiară prezentă (urmează să fie scoși din apartamentul pe care nu-l mai pot plăti și evacuați într-o „boxă” a blocului insalubră), iar soluția, extremă, este ca fata să se „sacrifice” dându-se creditorului. Pe acest fundal sumbru au loc confruntările între Tudor și Geo, Tudor și Ovidiu dar mai ales Tudor-Maria, „teste” și ele de rezistență psihică și morală, în finalul cărora ni se dezvăluie „secretul” intrigii: Limitele caracterului lui Tudor sunt probate de hotărârea, ținută ascunsă o vreme, declarată în cele din urmă, a lui Ovidiu și Maria de a-l „trăda”/părăsi pe acesta și a se uni într-un nou cuplu.

Latura de rezistență a piesei este tehnica de zugrăvire a caracterelor, prin trimiteri abile la datele de mediu ale vieții acestora, la ipostaza dublă, de tineri intelectuali inteligenți, ambițioși dar și victime ale constrângerilor materiale care-i împing la periferie, în stereotipia „vieții la bloc”, cu efecte dure, la limita cruzimii. Autorul tratează materia dramei cu vizibilă dexteritate, referentul dezbaterii e desemnat aluziv, niciodată numit. Limbajul de

periferie relativă e mânuit fără efort, devenind marcă a unei atitudini *cool* în fața întâmplărilor. Se apelează, în spiritul tinerei generații, la codul IT (Tudor propune derutarea oponentilor prin plusarea pe imagine: „Să îmi urc canalele de pe youtube, blogul, paginile Facebook plus câteva intrări la TV” – p. 68), la fumat, la moda tatuajelor, la înjurături, vulgarisme. Expresii eliptice păstrează atmosfera de suspans spre care Darie Ducan are o predilecție constantă: „**Ovidiu** (cu respect): - O...Stai liniștită, nu ți-am trimis invitația ca să. **Pauză./ Maria:** - Nici eu nu ți-am dat accept ”ca să”. Dialogul are ritm, o ascuțime a replicilor, cu răsturnări de situație rapide, cu finalitate mereu deschisă. Protagoniștii își mențin „cărțile” la piept, se confesează altora doar sporadic, păstrând mereu, ca la floretă, garda sus, gata de o nouă ripostă („**Maria...** Sau crezi că nu îți spuneam?/ **Tudor:** - Nu am spus asta. **Maria:** - Dar nici altceva nu ai spus./ **Tudor:** - Nu îmi poate fi atribuit ceva doar fiindcă nu am spus altceva”). În încercarea de a-și rezolva problema financiară, Maria și Tudor par a ajunge captivi în puterea unui „clan” mafiot (coincidență sau nu, Boris - o cunoștință de a lor, asasinată, a „plutit” aproape un an în barajul Vidraru). Dispariția pare a fi avut conivența autorităților. Sub presiunea situației extreme (într-o confruntare brutală recentă Ovidiu îi propune lui Tudor perfectarea unei afaceri incluzând și cedarea, pentru un weekend, a apartamentului disputat și a parteneriei sale Maria) cuplul asediat ajunge la o stratagemă – înlocuirea Mariei cu o „fetiță”/prostituată ce ar urma să fie „instruită” în consecință. Între practicile la modă intră și consumul de alcool – stimulent al comunicării. Se bea de unul singur (Tudor), în doi (Tudor/Maria), acasă (aceeași) sau în oraș (într-un bar, Tudor și Geo, apoi Maria și Tudor). Fumatul e, de asemeni practică (la ambele sexe) uneori obișnuită, alteori afectare, strategie de comunicare. Intriga din *Niceta* continuă ca o înlănțuire de „mutații” în regim de farsă. Într-o tentativă de negociere Tudor încearcă, fără succes evident, să obțină din partea durului „boss” Geo, fata de schimb care s-o înlocuiască pe Maria în patul lui Ovidiu. Pasul următor – în același bar, un tete-a-

tete Tudor/Maria conversând despre „înșelare”, însemnând pentru el trădare, pentru ea sacrificiu. Intriga continuă pe un alt palier cu Geo și Ovidiu (în poziții cheie la Consiliu) plănuiind să schimbe la Registratură datele persoanelor, pentru a deposeda cuplul vizat - de proprietatea asupra apartamentului. În paralel asistăm la degradarea relației Tudor/Maria prin restrângerea spațiului de locuire – din apartamentul înstrăinat, în boxa-garaj de bloc, grotă subumană. Ei își continuă ruminarea interioară (el despre mutarea cutiilor cu obiecte casnice la subsol, ea – despre o posibilă graviditate). Înstrăinarea celor doi se adâncește pe motive materiale. Tudor, fără slujbă, se rezumă la a-și cultiva „spațiul de rugăciune”. I se adaugă, subit, Maria rămasă și ea fără ocupație. În situația extremă ea îl acuză de slăbiciune, amenințând („așa nu mai merge”) întâia oară cu părăsirea menajului. La exterior, tandemul Geo/Ovidiu se menține pe aproape, speculând în marginea mai multor alternative de forțare a involuției cuplului. Cei doi soți se agață, fără a reuși, de posibile aspecte ale relației ce i-ar putea ține împreună. Planurile legate de viitorul (educarea) copilului eșuează în cearta despre paternitatea (incertă) a acestuia. Finalul marchează prăbușirea definitivă a șirului de incertitudini prin ”lovitura de teatru” administrată de „Ovidel”/Ovidiu, în acord cu nehotărâta Maria, ajunși în cele din urmă să dea pe față relația lor și hotărârea de căsătorie, pentru care cer, cu cinism, acordul perdantului Tudor. Morala intrigii e suprimarea iluziilor, probate imposibile într-o lume strivită de povara realelor.

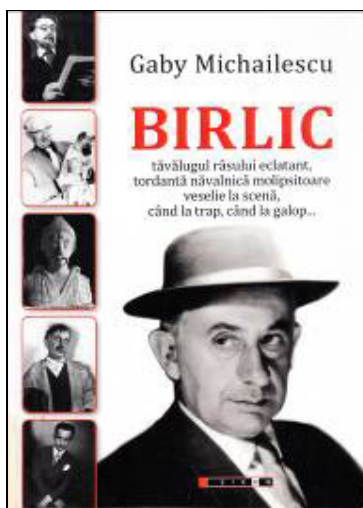
Statuia libertății – piesă cu accente situate între farsă și feerie comică aduce în prim-plan un merry-go-round de evenimente, fapte, confruntări consumate tot în mediul periferic al vieții de cartier, aici în tonuri mai puțin sumbre, avându-i ca protagoniști pe membrii unor grupuri/ clanuri locale nu lipsite de idei și inițiativă. Acțiunea începe într-un bar, iarna în preajma Crăciunului, unde doi prieteni, Adi și Maxim, foști „băieți de cartier” deveniți familisti își expun, când la unison, când în contradictoriu, opiniile neortodoxe despre viața înăuntrul sau înafara cuplului (exemplu: la bărbați a fi→

Cartea zilelor noastre

Birlic

Adăugire celebră la un nume actoricesc de anvergură în teatrul și filmul autohton din veacul trecut. Una nici că se poate mai norocoasă pentru Grigore Vasiliu. Fălțișenean cu mare talent, merit a sluji scena cu toată ființa-i. Iubit de oricine-l vedea jucând, pe viu sau pe ecran. Comediant autentic, comparat adesea cu Chaplin ori de Funès. Care stârnea râsul pe dată, da' nicidecum la voia-nțămplării. Descrind frunți și viață nemuritoare dând unor personaje de top din dramaturgie, cinematografie. Plasându-le de-a pururi în panteonul culturii naționale, să nu le uităm...

Gaby Michailescu, un impresar cu faimă în interbelic și după, lucrat-a mult cu Birlic. Dăruindu-i până la urmă, pe merit, o carte*. Un miniro-man, așa zice. Cu poze și amintiri care mai de care. Istorie de netăgăduit într-un secol deloc liniștit. Scrisă c-un soi de condei nicicum de farmec lipsit. Chiar poetic așa zice, deși textul e-n proză. Căci e plin de culoare, specificitate, original. Evident, de informație

inedită, felurită, binevenită. Nu doar protagonistul găsiindu-și locu-n filele cărții. Ci și alții, artiști cei mai mulți. Michailescu zugrăvind inedit, iscusit o lume. Cu-a' sale gusturi și aplecări la distracție firești, comicul nelipsind dintre ele defel. Așa că aflăm util detalii picante, șarmante despre artiști. Întâmplări nu numai ilare, ci și dintre celea mai triste, mai dureroase. Precum trecerea chinuitoare, istovitoare pe la Canal, ca represalii specific pro-

letare. Îndreptățind ideea clară că și povestea impresarului olteano-bucureștean are partea ei de contribuție utilă la memoria națională. Pe lângă faptul meritoriu că se înscrie vizibil în perimetrul literaturii. Gaby arătându-se, neașteptat, un cronicar pitoresc al epocii. Satirizează îndrăzneț, da' cu rost vădit. Descriptiv iscusit, portretist izbit dă nimerit importanță graiului popular și m-a dus cu gândul la Creangă, intens. Altfel spus, rezumativ, e plin de umor, de lirism, de talent. Reală plăcere, maxim interes stârnind cu opul său. Păcat că lasă de dorit corectura, săcâitor. Afectând volumul, altfel remarcabil, dedicat din inimă acestei entități dâmbovițene a comediei dell'arte. După cum îl caracterizează, deloc exagerat, Michailescu pe Vasiliu-Birlic. Actor născut, nu făcut, categoric. Români pierzându-l acu' jumate de veac, din nefericire. Căci se poate trece și de la râs la plâns, nu doar invers. Chestie de soartă, firește...

ADRIAN SIMEANU

*Gaby Michailescu, *Birlic*, Ed. EIKON, 2015

→căsătorii înseamnă „a fi puțin și femeie”, în vreme ce „masculul alfa” se impune singur). Părerile „macho” ale celor doi contrastează cu poziția lor reală, „feminină” de... familiști. Dialogul alunecă, de la subiecte frivole (femei preferate, „pufuleții lotto”) la nostalgia după Crăciunul de altădată, cu colinzi la scara de bloc, cu întâlniri cu neamuri și prieteni. În contrast – „azi Crăciunul nu mai e Crăciun. Omul s-a înstrăinat. Nici vecinii de bloc nu ni-i mai cunoaștem”. Răul a început, cred cei doi, când comuniștii laici au rupt lanțul comunicării și sărbătorii instalând interfoane. Faptul că acestea s-au păstrat și după 89 arată că n-a fost o Revoluție adevărată, ci una falsă, a *fake one*. Zis și făcut, cei doi trec la acțiune. Își mobilizează „tovarășii” de cartier, trecând pe echipe la dezafectarea interfoanelor în seara Crăciunului. Într-o frenezie a demontărilor cu ranga ortacii aduc, în scene de un comic truculent, liniște vecinătății. Grija anti-eroilor improvizați, însă bine motivați, de a păstra măsura în violență, e sursă de efecte hazlii în cascadă. În registru grav, autorul punctează remarci despre tradiție ca formă autentică de

civilizație. Schimbul de replici e concis, telefonat - un amestec de sobrietate și ironie. Statura liderilor autoproclamați e dinamită constant de inconsistența gesturilor, amplexarea redusă a faptelor. Schițele de portret frizează caricatura, ca în cazul lui Max care, „în pijamale bătrânești, stă în pat, mănâncă semințe de floarea-soarelui și se uită la televizor. Zapează alert și utesat”. Telefonează la numitul Gogu, ordonându-i spargerea interfoanelor din „cvarțalele 3,4 dinspre Dristor”. Apoi adoarme în fața TV. Tensiunea dramatică se menține în scene „tari” precum cea din parc, între grupuri contrare negociind dur condițiile operațiunii comune. Limbajul e pe măsură – „gangsteresc”, de slang, codificat. Urmează „operațiunea” propriu-sisă, revelându-i pe „atacatori” cu micimile lor superstițioase. Spre final, echipa Adi-Max ajunge la bătaie, după care cei doi se târăsc răniți, oboșiți, frustrați, spre locuințele proprii. Epilogul, parțial happy-end, ni-i arată pe învingători reuniți la un festin organizat de temutul Borilă și mama lui, „țarina a bătrână” Snejana, cu intenția (expusă tot în registru comic)

de a perpetua „tradiția” sarmalelor. Disputa contrapunctică între nerăbdarea oaspeților din sufragerie și încetineala culinară a gazdei sfârșește cu evadarea acestora urmată de lamentația bătrânei rămasă singură și neconsolată. Monologul ei simbolic e asemuit unui tatuaj pe carcasa porcului sacrificat ritual, în căutarea trecerii mitologice pe tărâmul „tineretii fără bătrânețe”, al eternei sărbători.

Asemănătoare grație mediului comun de inspirație – periferia bucureșteană a anilor 2000, noile piese publicate recent de înzestratul Darie Ducan diferă ca formă de abordare a temelor asumate, ele materializând tot atâtea experimente în formularea dramatică a unor intuiții scenice autentice. Concepute ca o suită coerentă, „precum mesele însumând ziua: dimineața, la prânz și seara”, ele iau aspectul unui banchet literar de evidentă diversitate și bogăție. Strânse în chinga unei expresivități tăioase, pe alocuri greu accesibile, ocultată de abundența figurării metaforice, cele trei piese/părți ale trilogiei sale poartă mesajul energetic al unei personalități autoriale autentice.

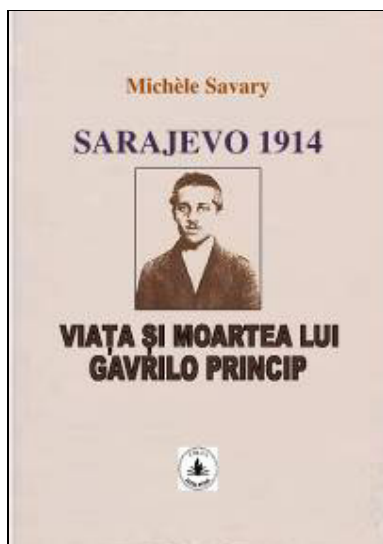
Eveniment editorial

Michèle Savary, Sarajevo 1914

Atunci când, imediat după anul 2000, se încheia, în Balcani, ceea ce mulți au numit „deceniul urii”, materializat în războiul din Serbia, și după faimosul acord de la Dayton, Ohio, care părea să reglementeze crizele din abia dispăruta Yugoslavia, scriitoarea franceză Michèle Savary, o înfocată partizană a Serbiei – tradiția pro-sârbească a Franței părănd a se încarna în venerabila doamnă – dedica această carte atentatului de la Sarajevo, petrecut cu opt decenii în urmă și declanșator al primului război mondial.

Ceea ce s-a petrecut la 28 iunie 1914, pe cheiul Appel al râului Miljiacka, în inima capitalei bosniace, prin fapta lui Gavrilo Princip care asasină pe moștenitorul tronului austro-ungar, arhiducele Franz Ferdinand, și pe morganatica-i soție, conțesa Chotek, devenită ducesă de Hohenberg, este narat de Michèle Savary într-un chip alert, colorat și remarcabil documentat. Eroul principal, bosniacul sârb, de nici douăzeci de ani, din Grahovo, iubitor de cântece istorice naționale, de litere clasice și de romane ale unor Walter Scott și Alexandre Dumas, se declara „naționalist iugoslav”, dar murea în temniță, în aprilie 1918, cu câteva luni înaintea proclamării regatului care, mai târziu, se va numi Iugoslavia.

Prin evenimentul de la Sarajevo,

„Austria avea să obțină acel război la care visa, dar care va fi propriul său mormânt” scria, cu nedisimulată satisfacție, autoarea, o foarte bună cunosătoare a istoriei dinastiei de Habsburg, iar prin moartea brutală a nepotului de frate al longevivului împărat Franz-Iosef, nu doar Balcanii de Vest, ci întregul Sud-Est european, întregul continent și, mai apoi, întreaga planetă aveau să fie zguduite, celebra „belle époque» având să sfârșească în fum și sânge.

Cu siguranță, pentru a înțelege înfruntările etnice, confesionale și religioase din Bosnia și Croația, din Serbia și Macedonia, după moartea lui Tito (1980) și după dispariția Iugoslaviei (1991), trebuie știut ce s-a întâmplat în ultimele două veacuri,

ceva încă mai nimerit decât ștreangul: moartea lentă; timp de trei ani și jumătate, ținut mai întâi, zi și noapte, în lanțuri, într-o carceră neîncălzită, apoi spitalul militar. Aceasta se întâmpla în Theresienstadt (Terezin, în cehă). Tânărul suferea de tuberculoză osoasă: îi amputară brațul stâng. Hrana era demnă de un lagăr de concentrare. Gavrilo suportă toate aceste încercări cu un calm stoicism, dar nu și dezavua niciodată patria. Se stinse la 28 aprilie 1918, cu doar câteva luni înainte de triumful cauzei sale.

Grație unor documente cehe, inedite în Franța, putem relata cum a fost agonia și moartea umilului student care a deviat destinul umanității.

Cu o cunoaștere admirabilă a Casei de Habsburg, Michèle Savary ne oferă, în această lucrare, mai mult decât o biografie a lui Princip, la

trebuie cunoscută doctrina „ilirismului”, a „veliko-sârbismului”, a „federalismului croat” și a „centralismului sârbe”, cu nostalgia Serbiei Mari, a imperiului lui Ștefan Dușan, recurentă de la Ilija Garašanin la Slobodan Milošević, ba chiar până la cărturarii de azi de la Belgrad. Tot așa cum trebuie înțeles ce se întâmplă în Kosovo, „geografia emoțională a națiunii sârbe”, cum s-a spus nu fără teme, după cum trebuie știut câte ceva despre endemică dispută a ortodoxiei sârbești cu musulmanii din Bosnia și cu croații catolici.

Peisajul balcanic de la 1914 este astăzi, după o sută de ani, nu foarte diferit, chiar dacă, odată cu moartea lui Franz Ferdinand, la Sarajevo, dispărea și acel ideal politic al „Statelor Unite ale Austriei Mari”, pe care românul Aurel C. Popovici încercase să-l schițeze (1906) și, chiar dacă pentru „Serbia eroică și martiră” – cum o proclama Nicolae Iorga într-o conferință la Ateneul Român (octombrie 1915) – locul represiunilor austro-ungare l-au luat sancțiunile Uniunii Europene.

Cartea scrisă de Michèle Savary se citește mai curând ca o anamneză și ca o explicație pentru ceea ce se întâmplă încă în aceste părți de lume care pot părea „notre Asie d'Europe”, cum le numea cândva un celebru literat din aceeași Franță de unde vine și autoarea noastră.

Acad. RĂZVAN THEODORESCU

urma urmelor așteptată. Ea propune, într-un stil uluitor, o meditație asupra ipocriziei și degenerescenței unei mari civilizații. Apropiind figura lui Princip de cea a Charlotei Corday, ea relansează în cele din urmă o delicată dezbatere, ancorată totuși în mari pagini ale istoriei umane: cea a legiuității tiraniceidului.

*

Michèle Savary nu este înrudită cu socialistul dușman al școlilor private, nici cu regizorul: este fiica scriitorului romand Léon Savary (1895-1968), dar, fiind pe jumătate franțuzoaică, a ales să fie cu totul, la bine și la rău. A fost gravor și pictor înainte de a se consacra operei sale de istoriciană; lucrările sale despre Maria-Antoaneta i-au luat mai mult de treizeci de ani.

Editura L'Âge d'Homme

Cuvânt înainte

Sarajevo (Bosnia), 28 iunie 1914. Un tânăr sârb de nouăsprezece ani, Gavrilo Princip, ucide cu o descărcare de pistol pe arhiducele Franz-Ferdinand, moștenitor al tronului Austro-Ungariei, venit, de ziua sărbătorii naționale sârbe, să comande niște manevre militare a căror temă era un atac împotriva Serbiei. Această cinică provocare stârni mânia tinerilor patrioți sârbo-bosniaci. Austria, care dorea cu pasiune războiul, folosi atentatul ca pretext pentru a declanșa ostilitățile și a aprinde toată Europa.

Nu se menționează nicăieri ce s-a ales de Gavrilo Princip. Datorită vârstei sale fragede fu iertat de spânzurațoare, dar justiția asupritorului găsi

Michèle Savary,

o scriitoare franceză balcanofilă

Înainte de orice, pe Michèle Savary o recomandăm temeinic ca pregătire de istoric: cunoștințe consolidate, zi după zi, printr-o documentare minuțioasă de zeci de ani. Lucrarea despre Maria-Antoaneta este exemplul cel mai elocvent: treizeci de ani de muncă, o muncă de ocnaș, pusă în slujba respectării adevărului. Scrierile domniei sale, fie ele un fel de reportaje contemplative, fie o îmbinare de poetic și filosofic, par a nu uita erorile și, mai ales, ororile istoriei.

Poate din voia întâmplării, am cunoscut-o pe doamna Michèle Savary la sfârșitul lunii iunie 2001, pe aeroportul Otopeni. Am călătorit împreună, nu cu Air France, ci cu TAROM. Deși nu știam încă cine este, am tras repede concluzii despre forța ideilor sale, despre finețea nuanțurilor în interpretări.

În avion, vecinul meu de călătorie, un muzician și, după înfățișare, francez „get-beget”, a avut amabilitatea să cedeze doamnei Savary locul, închiriat expres pentru violoncelul său, la dorința noastră comună de a continua conversația începută înaintea îmbarcării. Crisparea inerentă oricărui zbor mi-a fost curmată brusc de cuvintele, neașteptat de tinerești, pe care dânsa, persoană cu părul de mult albit, le rosti: „Ah, j'adore la sensation que le décollage donne! On se sent tellement libre...” Cu această frază, din care străbătea radicalitatea dublată de naturalețe, Michèle Savary m-a cucerit. Conversația se purta în trei, în franceză. Nu mică mi-a fost însă mirarea când, la sfârșitul călătoriei, am aflat că muzicianul, „francezul”, se numea Vasile Comșa, român neaoș, din zona Brașovului, stabilit de multă vreme în Franța. Franceza lui era însă impecabilă, fără cea mai mică umbră de accent străin. Nu degeaba, prin tradiție, românii sunt considerați francofili! Dar uluirea mea avea să sporească descoperind eu că, deși fusese pentru scurt timp la noi, și doamna scriitoare se descurca admirabil în română. Apărătoare înversunată a virtuților limbii franceze, citându-l des pe Rivarol, mi-a mărturisit că are prieteni în țara noastră, că învățase românește cu ajutorul unor casete cumpărate din Paris, apoi își dăduse osteneala să acumuleze cunoștințe lexicale pe teritoriul românesc.

În timpul zborului, mi-a vorbit sumar despre ultima lucrare, apărută în acel an, carte de „fervoare și mânie”, așa cum autoarea o caracterizează, ea însăși, în dedicația pe care a avut bunăvoința de a mi-o face. Fără a-i împărtăși integral opiniile (câțiva ani mai târziu, un mic diferend a aruncat, provizoriu, tăcerea între noi), am admirat în Michèle Savary o scriitoare extrem de curajoasă, ce nu se sfia să-și expună tranșant considerațiile despre jocurile politice internaționale.

„Adevărul nu fuge niciodată de cel care-l caută”, îmi spunea dânsa, subliniind că, pentru a evita falsurile, se documentează mereu la fața locului, în spitale, pe străzi, învățând limba ținuturilor pe unde trece, ca să înțeleagă mai bine ceea ce vede și aude.

M-a invitat să-i fac o vizită, la Paris, adăugând, pentru a mă convinge: „Je cuisine très bien, vous allez le constater.”

Oază în mijlocul metropolei clocotitoare, locuința sa din Villa Longchamp, în spatele Trocaderoului, atât de aproape de Tour Eiffel, între muzee celebre (Musée Guimet, Muzeul de Artă Contemporană, Muzeul Omului, Muzeul Marinei...) mi-a dezvăluit-o pe Michèle Savary, din alt unghi. Tonuri de albastru de jur-împrejur: pereți, covor, haine, farfurii, cănițe, boluri; muzică preclasică, manuscrise împrăștiate, cărți, multe cărți, dezordine artistică. Încăperea oferită – adevărată cameră de meditație în fața operelor sale, acuarele și nu numai, ce surprind în peisaje principiile metamorfozelor naturii și ale vieții, prin culori simbolice (albastru – apa „sine qua non”, verde – regnul vegetal). Unele păreau a fi inspirate (și chiar erau) de Delta noastră.

Dormeam cu geamurile deschise, era o vară pariziană neobișnuit de caldă, și mă trezeam în zgomotele uriașului furnicar. Cu o discretă grijă ospitalieră, îmi punea seara în cameră, pe o farfuriuță, câteva picături de citronnelle, care să mă ferească de atacul vreunui eventual țânțar.

Vorbeam despre una, despre alta. O admirase cândva pe Elvira Popescu. Casa în care a locuit Elena Văcărescu se află pe o stradă alăturată, purtând o plăcuță memorială pe fațadă. Mi-a călăuzit pașii spre biserica ortodoxă din Paris. Mi-a făcut hatârul de a-mi da să citesc și de a-mi cere părerea asupra câtorva capitole (în manuscris) din cartea despre România, pe care o pregătea, carte dedicată unei doctorițe

din țara noastră. Cunoștea în amănunt etimologia cuvintelor românești și vorbea cu fină competență despre mănăstirile din nordul Moldovei.

Dar despre tărâmurile noastre, despre spiritualitatea românească, dânsa vorbește în mai multe dintre lucrările domniei sale. Citez: „Să precizăm că Transilvania este inima latină a României, această țară minunată, singura țară care este în același timp latină și ortodoxă [...] Acolo au venit mai întâi legiunile lui Traian – regiune pe care, spre disprețul oricărei dreptăți, Austro-Ungaria a menținut-o sub dominația sa.” (*La Serbie ...*, pag. 61). Simpatizantă a ortodoxismului, scriitoarea notează, de asemenea: „Biserica ortodoxă a supraviețuit pentru că ea a fost fidelă în toate [...] Există la ortodocși, fie ei greci, slavi sau români, un fel de inocență: pentru ei religia nu trebuie, în orice caz, să fie masca nemărturisirii.” (Ibidem, pag. 105)

Dar din tot ceea ce s-ar putea spune despre Michèle Savary, prezentarea ce i s-a făcut în 1959, cu prilejul apariției primei sale cărți, *Race de la Rigueur* (adevărată călătorie în străfundurile curajului și ale fricii) mi se pare a fi năucitor de valabilă încă: „Considerat ca o asceză, parașutismul a fortificat-o pe naratoare, o stoiciană ce se poticnește, biciuită de ființe mai slabe, mai puțin lucide [...] Din umilință se va naște în sufletul ei o forță nouă, precum și certitudinea că adevăratul curaj este în altă parte, dar, în mijlocul grosolăniei generale, ea este tragic de singură.”

CRISTINA-RODICA MAZĂLU

Cristina-Rodica Mazălu, autoarea traducerii cărții *Sarajevo 1914. Viața și moartea lui Gavrilo Princip*, de Michèle Savary, este absolventă a Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București.

DIVINAȚIILE

CULTURA ÎNTRE ILUZIE ȘI REALITATE

Cultura are mai multe fațete. Unele au o bază serioasă, științifică. Altele pornesc din dorința omului de a afla ce se petrece dincolo de aparențe. Setea de cunoaștere, curiozitatea și, mai ales, interesul au jucat un rol important. Doina Bălțat și Dumitru Hurubă au publicat la Editura Vatra Veche, în anul 2021, o carte de cultură generală, un adevărat dicționar cu un titlu spectaculos: *Divinațiile, origini – evoluții – practici**. Cartea acoperă o zonă de interes pentru cititorul pasionat, el călătorind cu autorii prin istoria empirică a lumii. Este importantă divinația? Este actuală? Iată întrebări care capătă un răspuns în carte. Există o listă lungă de trimeri referitoare la problemă, cei doi s-au documentat intens, materialul adunat este masiv. Răspunsul se întinde pe 410 pagini, destul de mult pentru rezerva de timp a omului, destul de puțin pentru istoria lumii.

Divinația este, totuși, o știință. Ea se preocupă de metodele de precizie a viitorului (sau de aducerea trecutului în prezent) prin cele tradiționale domeniului, precum oracole, preziceri, chiromanție, astrologie, deci prin mijloace cunoscute spre o zonă necunoscută. Este și o artă, arta de a descifra necunoscutul, bazată pe o pretinsă putere a unor oameni de a ghici lucruri necunoscute, ascunse percepției umane obișnuite. Cu timpul, aceste metode s-au standardizat, au intrat pe mâna unor inițiați sau șarlatani și au făcut carieră în toate vremurile. Ideea era că în spatele celui care practica divinația era un zeu! De aici și putere, puterea de a manipula, de a atinge ținte subiective, bine interesate pentru cei care le practicau și care aveau o valoare materială evidentă.

Adevărul este că divinațiile au influențat și provocat psihologia, parapsihologia, arta, filozofia, teologia, ritualurile spiritiste de orice fel. Pentru prima dată apare menționată divinația în Babilon, acolo unde exista „o poartă a zeilor”, deci legătura dintre vizibil și invizibil. Lipsa de învățatură a oamenilor a dus

la dezvoltarea acestei științe oculte... Teoria matematică actuală a dezvoltat sisteme care pun în ecuație **întâmplarea** ca eveniment care poate influența realitatea. Între seriile simultane, dar independente, pot exista apropieri. Apoi fizica prin teoria vibrațiilor sau englantarea... Până la urmă, mintea omului a avut/are capacitatea de a evada din real și rigoare și a plonja în lumea ascunsă de dincolo de vălul imediat al formelor. Nume importante au marcat istoria, de la Nostradamus la Edgar Cayce sau chiar la Sigmund Freud sau Jean Piaget, ceea ce nu-i puțin.

Divinația se leagă de ocultism, o concepție despre viață care proclamă existența în creație a unor forțe supranaturale misterioase care pot face legătura cu lumea perceptibilă. Este o pseudoștiință care are ca obiect lucrurile ascunse, tainice, dincolo de percepția obișnuită.

Autorii, după o documentare destul de întinsă, se apropie de hipnoză, telepatie, premoniție, telechinezie, levitație... Doar înșiruirea acestor denumiri trezește atenția cititorului. Marile evenimente din istoria nu au scăpat de influența, iar pe unele locuri chiar de determinarea, făcută de actele de divinație. Trimerile sunt multiple, autorii citează din cărțile de cultură generală, istorie, literatură, alte științe. Fiecare perioadă din istorie este analizată, autorii remarcând evoluția divinațiilor în funcție de epocă, de nivelul de cunoaștere, de sistemul politic de putere, de slăbiciunile umane. Influența creștinismului asupra lor a redus mult

puterea acestora, dar practicile au rămas și s-au transformat. Autorii au citat din L'Estrange: „Nu este nevoie decât de obrăznicie din partea unuia și de credulitate din partea celuilalt, pentru a apela la serviciile unui ghicitor” (p.11). Ei continuă: „Această atitudine, de cinică superioritate este uneori sinceră, de foarte adesea, dacă am putea citi ceea ce se află dincolo de suprafață am afla că nu este decât un văl purtat pentru a ascunde o teamă profundă, o teamă de spirit iritată, născută dintr-o credință semi-recunoscută în puterea pe care, cu atâta ușurință, o sfidează”.

Cartea tratează, pe rând, o mulțime de practici divinatorii, are un epilog lămuritor, o bibliografie selectivă bogată, care pleacă de la istoria filozofiei oculte și abordează numeroase texte bine ancorate în cultura lumii, privind incursiunile în paranormal, dicționare de simboluri și credințe, arta ghicitului, Europa fermecată, cu legăturile dintre superstiție, rațiune, religie, tehnici ale ghicitului, enigmaticele morții și ale vieții, prezența spiritismului, vindecări miraculoase, legătura dintre tot ceea ce este viu și om etc.

Totuși, cartea trebuie citită doar ca o incursiune în cultura ascunsă a lumii, cea care fascinează pe cei predispuși să creadă orice.

Oamenii s-au folosit de lucruri imposibile pentru a prezice viitorul, uneori apar aspecte cinice, precum ghicitul în fecale sau în deplasarea cânilor pe străduțele cetăților vechi. Alteori, unele tehnici au influențat științele riguroase, precum scrisul de mână utilizat în criminalistică. Clarviziunea a fost abordată chiar de serviciile secrete, promovată prin persoane cu abilități speciale. Alteori, unele tehnici au fost preluate în religie.

Spectaculoase pentru omul obișnuit au rămas ghicitul în palmă, ghicitul în cafea. Pentru literatură sau pictură și, mai ales, cinema, expresiile feței umane au format cadre bine definite, pentru a exprima stări, situații, evenimente...

Pe vremea Imperiului Roman, exista o practică uzuală de a efectua sacrificii și a ghici în măruntaiele animalelor, ca o formă de comunicare cu zeii, desenând legătura dintre lumea de jos și lumea de sus. Un astfel de practicant (Spurinna) →

CONSTANTIN STANCU

a prezis viitorul pentru Iulius Caesar, ceea ce i-a adus un anumit prestigiu, menționat și-n scrierile vremii. Iată o nouă întâmplare care a punctat societatea în antichitate.

O perspectivă aparte o au sibilinele. Grecii și romanii, în vechime, aveau un adevărat cult pentru acestea.

Ciudat, aceste divinații au influențat și creștinismul, ulterior, datorită slăbiciunilor umane pentru sfera mistică a vieții, indiferent de religia practică. **Cărțile sibiline** sunt cunoscute în lume, fac parte din bibliotecile care se respectă, de numeroase ori citate.

Generații de femei au captat darul clarviziunii, mai ales în zona mediteraneană. Ele reaminteau despre situația muzelor sau a nimfelor, specific culturii grecești. Pe de altă parte, făceau parte din tagma preoteselor care funcționau pe lângă un templu păgân. Creștinismul a preluat, după modelul vechi testamentar, profețiile sibilelor asemănător profeților din zona iudaismului.

Au fost publicate numeroase texte legate de prezența acestora în viața spirituală a societății. Capitolul dedicat acestora este interesant și acoperă viața mistică a Europei pe mai multe sute de ani, chiar Michelangelo le-a pictat pe Capela Sixtină, ca preotese acceptate. Legăturile dintre diversele civilizații, modelate de culturi diferite, sunt evidente și reflectă o lume captivă misterului.

Divinațiile s-au practicat în moduri diverse, fantezia umană generând numeroase proceduri, unele mai bizare ca altele. **Rumpologia** este considerată ca o pseudoștiință care se preocupă de studiul viitorului unei persoane prin cercetarea caracteristicilor fesei...

Și alte practici... generatoare de bani, putere, manipulare... Se studiau mișcările sau salturile unei pisici, apoi divinația prin flori, ghicirea cu ajutorul broaștelor, a fâinii, a apei, a cerii pentru sigilii, cercetarea cepei, a alunițelor sau mersul animalelor prin cetate...

Toate acestea s-au extins în folclorul popoarelor, marcând viața oamenilor, divinațiile fiind preluate în emisiunile de televiziune în mod curent, ca mod de manipulare a unor categorii de oameni. Cei care se

preocupă de ingineriile sociale, aplică unele tehnici. Serviciile secrete fiind și ele preocupate de tot felul de proceduri divinatorii pentru a impune anumite situații. În mod cert, religiile din toate denomiunțile au de luptat cu aceste practici oculte.

La finalul cărții, autorii au ținut să precizeze că au fost preocupați de a transmite cititorilor informațiile necesare referitor la acele persoane preocupate de a descifra lucrurile ascunse, mai puțin cunoscute, mai ales a viitorului. Cartea este și o incursiune în istoria lumii, în camerele puterilor care au dominat societatea.

Apar lucruri inedite, ciudate, uimitoare, la limita dintre realitate și iluzie, lecturile oferind și date de cultură generală... Numeroase personalități preocupate de istorie, religie, mistică sunt citate în carte, de la Platon la Mircea Eliade, de la Eugen Celan la Ovidiu Naso Publius etc.

Sunt amintite numeroase opere scrise pe această temă, autorii au depus o muncă intensă pentru a lămuri unele aspecte interesante din viața oamenilor aflați sub presiune unui destin complex...

Autorii cărții, în introducere, țin să sublinieze: „Cei mai mulți oameni cred în fenomene paranormale, precum fantome, deochi, premoniții onirice sau alte manifestări ale unei puteri supranaturale.

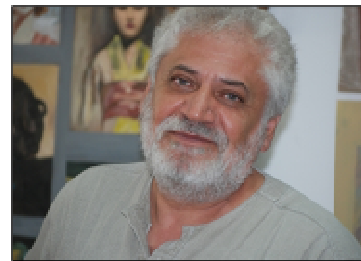
Cu toate-acestea, chiar și persoanele care aparent resping superstițiile și refuză existența supranaturalului, cad adesea în plasa gândirii iraționale” (p. 6).

Prin divinații destinul omului s-a arătat/ arată ca unul complicat, țipătul după Creatorul care să lămurească necunoscutul, care îi este inaccesibil la un anumit timp, este definitoriu pentru limitele sale, captiv în trup, în mintea sa, în bula sa de interese, în sistemele sale de organizare socială...

Țipătul ia forme bizare, greu de definit, unele penibile, altele care s-au consolidat în științe utile: parapsihologia, sociologia, religia, matematica, fizica, studiul luminii, medicina, criminologia...

*Doina Bălțat; Dumitru Hurubă – *Divinațiile, origini – evoluții, practici*, 410 pagini, Târgu-Mureș: Editura Vatra veche, 2021.

Ferestre albastre

„Fereastra, Ferestrele sufletului, cum le denumesc, pentru că Fereastra a constituit pentru prima dată, primele imagini primordiale despre lume. Și primele imagini le am de la vârsta de trei ani!”

Nicolae Suci

În vara lui 2001, în atelierul pictorului din Baia Mare – **Nicolae Suci**, (1) am intrat și noi cu sfiata pășirii într-un templu. Tablouri multe, diferit dimensionate, covoare strămoșești țesute în culori naturale, miros de vopsele, peneluri, creioane, șiruri de sticlucă cu soluții colorate, obiecte cu vechime incertă, flori de busuioc atârând în lumina ferestrei aflată la înălțime...

Părea mai mult înalt decât larg atelierul, încât mișcarea privirilor noastre putea desena calm zig-zagul unei electrocardiografe de inimă sperioasă. Cam întuneric pentru îndeletnicirea plastică, mi s-a părut. Ansamblul dădea impresia unui colaj: pe canavaua obiectuală – imaginarul subtil. Gazda noastră scotea febril, spre desfătarea sufletului nostru, fel de fel de pânze în care culorile dansau îmbrățișându-se în forme miraculoase. Ce era pe șevaletul de lucru nu-mi amintesc, poate o pânză-n freamătul așteptării..., dar alături ori pe suprafețe adecvate stăteau cuminiți obiecte de uz gospodăresc: vase de lut, câni, o sită, un ciubăr, o puțină, oale, ulcele, un blidar, un scăunel, un peretar, o strachină cu niște mere, o carafă cu apă... Ca pe vetrele românești din tablourile semnate de Nicolae Suci.

Nevăzându-se de prea multă vreme, inevitabil, scriitorul Theodor Codreanu și pictorul Nicolae Suci au deszăgăzuit amintirile despre Sârbi – satul natal de pe malul →

LINA CODREANU

drept al Bârladului. Se revărsau în replicile lor dragostea și nostalgia pentru locul lor de baștină, unde au copilărit. La despărțire, ne-a dăruit tabloul *Vatră din Maramureș*, executat pe hârtie canson, special creată pentru pasteluri.

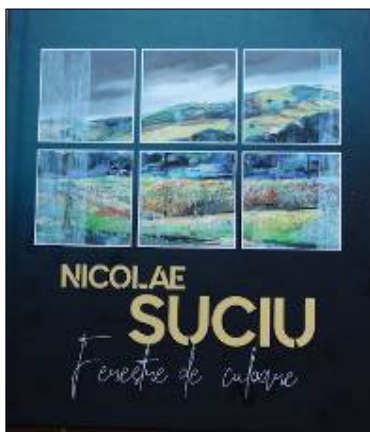
Ascultând destăinuirile celor doi, am înțeles că punctul arhimedic al pictorului a rămas copilăria din Sârbi, unde prin fereastra casei natale a perceput magia luminii lucind pe smalțul oalelor de lut, aureolând ninsorile apocaliptice ori bălțile cu stuf din lunca Bârladului... A mărturisit-o însuși la expoziția *in duo* – „Dialog pe simenze: Sandra Chira și Nicolae Suci” – de la Galeriile de Artă din Baia Mare: „Dacă mă întorc în copilărie, primele două imagini pe care le-am conștientizat au fost: lumina venită printr-un fascicol de fereastră și a luminat dulapul din bucătărie al mamei, cu toate smalțurile care erau pe oalele folosite pentru lapte pus la prins și tot ce mai era în dulap. Pentru mine, sticla a constituit cel mai mare miracol, de aceea am predilecție de a picta smalțuri și a picta glazuri fără să știu că peste ani de zile voi ajunge chiar să fac oale și glazuri, la Faimar. Un alt paradox, pe mama după tata, o chema Olaru. Eu știu ce-s ciudățeniile astea, în timp!

A doua imagine, tot de când eram copil, nu împlinisem trei ani..., prima a fost toamnă cu fascicol de lumină, de aceea pictez oale, fereastră, pervazul ferestrei.

A doua imagine, să revenim, a fost iarna, peisajul de iarnă pe care l-am văzut prin fereastră. Nămeții erau atunci mai mari decât casele, copacii erau ca niște policandre încărcate cu zăpadă și promoroacă. Și îmi mai amintesc de niște câini ciobănești înhămați la sănii, cu care coborau, pe derdeluș, copiii, până în ogradă și în grădină. Tot atunci au început să apară și dezamăgirile când am văzut că zăpada începe să dispară și să facă loc noroiului [...]”.

(2)

Poate, pentru aceea, la maturitate, artistul a materializat tonurile de albastru și a umplut cu el amintirile și visurile nedefinibile. Toată seninătatea inocenței însăilată odinioară în desenele cu petalele florilor a devenit moștenirea conservată în albastrul inundând fereastra sufletului de artist:

„Desenez de când mă știu. Cea mai frumoasă perioadă din viața mea a fost copilăria, când mergeam cu vacile la păscut. Neavând cu ce să desenez, deoarece pe vremea aceea nu se prea găseau creioane colorate, desenam cu ajutorul petalelor de flori și de multe ori în noroi, pe malul apei”. (3)

Nicolae Suci se rupe uneori din lumea fizică și nimeni nu-l mai găsește. Se tănuiește într-un loc sigur, străjuit de tăcere, dar învolburat de imagini. Dacă s-ar putea asculta cu urechea interioară s-ar auzi în atelierul pictorului cum aleargă vântul peste lanuri hăituind polenul florilor ori fluieratul nepăsător al sobarului, bătaia clopotului în turlă, torsul monoton la roata olarului, clipocitul apei de izvor...

De peste șase decenii, Nicolae din zona Moldovei de Mijloc respiră în armonie cu lumina, pe care încearcă neostoit să o țămurească în cadrele picturilor sale lucrate tocmai în Baia Mare. În fapt, din fiecare tablou, ca de pe pervazul unei ferestre, unduiește către privitor câte o adiere din sufletul artistului Nicolae Suci pe care o percepe cel înnobilit cu sensibilitatea oportună...

Artistul plastic trăiește în ritmul cromatic al macilor, ce par a se depărta în cercuri după tehnica contrapunctului, aude simfonia vremuindă din afara ferestrelor translucide în care florile captive bat cu petale, vede urcușul zvelt al turlilor de biserici către înălțimile magice ale Maramureșului, simte mirosul din buchetele florale odihnindu-și corolele întoarse gravitațional spre pământul-mamă... În fiecare colțșor al atelierului, stă încuibată o atmosferă mineralizată pe

care maestrul o însuflețește sub peneluri încât, dacă străinul e sensibil atent, aude foșnetul lanului de porumb, ține-n palmă apa mării, simte vibrația aerului peste otava din vale, vede cum bătrânele ulcele de pe vatră stau adunate la taifasul veacului...

Și Pictorul? În liniște, ocolește un smoc de grâu copt, răsfoiește un album, pășește printre culori, deschide o fereastră către sine, își lasă uitat aleanul într-un peisaj de pe șevalet căruia i-ar mai trebui o scamă de nor și, nevăzut, de pe o pânză ia un urcioc și soarbe apă, apă vie...

Notă: Nicolae Suci: pictură – *Vatră din Maramureș* (2000); album – *Ferestre de culoare* (2020).

Nicolae Suci – n. 21 mai 1956, Sârbi – Banca, jud. Vaslui. Prof. univ. Baia Mare, artist plastic specializat în grafică, pictură, arte decorative (frescă, mozaic, vitraliu), membru UAPR. A urmat Facultatea de Muzică și Arte Plastice din Iași, unde a fost singurul student bursier și, în postura de șef de promoție, a absolvit în 1981, a obținut licența cu specializarea Pictură-Restaurare-Profesor de desen. Timp de patru decenii, a profesat/creat la Baia Mare și a avut peste 30 de expoziții de grup și personale, în țară și în străinătate (Rusia, Germania, Japonia, Polonia, Ungaria, R. Moldova, Belgia, SUA, Franța, Spania). A fost distins cu numeroase premii și distincții pentru pictură, grafică, pictură pe ceramică. Volume publicate: *Structuri tipologice și modele estetice în pictura de peisaj - de la plen - air la transavangarda în pictura Centrului Artistic Baia Mare* (2006), Nicolae Suci: album de artă (Iași, 2008), *Tehnici și tehnologii pentru pictura de șevalet* (2008), *Cer și pământ* (Baia Mare, 2011 - album), *Poetica limbajului vizual* (2012), *Ferestre de culoare* (Iași, 2020 - album), *Linie, formă, culoare, cuvânt* (Iași, 2020 - texte publicistice).2. Conversația telefonică despre expoziție a fost redată de Nicolae Teremtuș, în „Gazeta de Maramureș”/ 1 iunie 2016.

3.Confesiunea pictorului din textul *Nicolae Suci*, „pata de culoare a Băii Mari” – postare pe 8 februarie 2013, pe blogul Laviniei Radu (<https://laviniaradu.wordpress.com>).

Istoria și enciclopedia unui oraș

Autorul știe tot despre Râmnicu Vâlcea, și se documentează încă, fiind chiar mai mult decât un istoric și un enciclopedist al spațiului identitar. D. Petre Cichirdan este îndrăgostit și pasionat de Râmnicu Vâlcea așa cum a fost posedat de București, în urmă cu câteva decenii prozatorul Petru Popescu înainte de a se pierde în imensitatea Statelor Unite ale Americii. Nu numai harta diversifică rezoluția, caracterul, ci și diversele medii sociale generate de comunitățile umane. D. Cichirdan scrie cursiv, elaborează firesc ca toți cei care performează automatismele cotidiene ale scrisului. Și știe să mănuiască un număr impresionant de personaje dintr-o foarte diversificată tipologie prin care realizează o credibilă reprezentare morală a contemporaneității.

Cartea impresionează mai întâi prin dimensiuni – peste 500 de pagini – structurată în două părți, subliniat inegale, prima *Orașul de piatră*, de 50 de pagini, a doua *Orașul de carton*, de 450 de pagini. Chiar și diferența atât de mare marchează o ruptură, cu semnificație, pe care cititorul urmează să o descifreze. Pe pagina 3, se inversează titlurile și se aduce și o precizare structurală: *Apocalipsa după 2000, Orașul de carton (Roman epistolar)*.

Narațiunea este dinamică, scrisă cu pasiune gazetărească și vorbește despre alți oameni pasionați precum Andrei Vartic, de profesie fizician – spectroscopist pasionat de istoria dacilor. În expediția sa în spațiul Sarmizegetuzei, basarabeanul Andrei Vartic redescoperă metalurgia dacică cea mai avansată din lume și scrie mai multe cărți despre civilizația și enigmele Daciei.

Găsește și un cui dacic care nu a ruginit de două mii de ani. L-a dus și la Institutul Metalurgic din Leningrad, și la Moscova, unde a fost cercetat. Cuiul era format din alfa – fier pur în proporție de nouăzeci și nouă virgulă nouăzeci și șapte la sută. Acest cui dacic a generat o întregă poveste, pornind, desigur, de la întrebarea cum putea fi creat de o populație de daci primitivi și sălbatici. Este incipitul unei serii întregi de întrebări care privesc istoria

noastră care cuprinde și relaționarea dintre daci și români. Iată această minune istorică în cuvintele autorului: *Cucerii mai târziu de romani (numai paisprezece la sută din teritoriul Daciei) care au sosit cu o mică armată de o sută cincizeci de mii de legionari și cărora le-au trebuit mai mult de șase ani să cucerească cei câțiva kilometri din spațiul dacic. Oare s-a întrebat cineva cum a putut rezista în fața Romei, o simplă civilizație țărănească?*

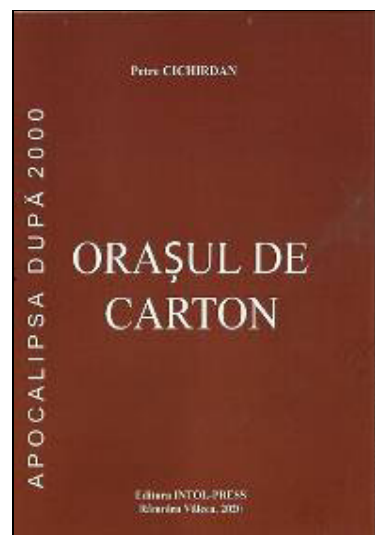
De ce se temeau romanii de daci ? De ce Caesar și Burebista au murit în același timp?

De ce la moartea lui Caesar (care dorise să pornească războiul împotriva dacilor) și până la cucerirea a numai paisprezece la sută din Dacia, de către Traian, au mai trebuit să treacă o sută cincizeci de ani? (...) Ce ar fi avut de împărțit ei, dacii și romanii, ca aceștia din urmă, după cucerirea unei bucăți așa de neînsemnate din teritoriul Daciei, să declare cea mai lungă sărbătoare cunoscută până în zilele noastre, o sărbătoare de nici mai mult, nici mai puțin de o sută douăzeci și trei de zile, în care poporul roman putea să mănânce și să bea gratuit pe socoteala statului... o sută douăzeci și trei de zile ?

Ce or fi sărbătorit de fapt romanii ?

Referințele la „epoca de aur” comunistă apar destul de estompate, dar justificat, pentru că, se pare, la noi, nici așa numita Revoluție, nici vremea noului mileniu nu au însemnat frontice absolute pentru a contura o „nouă” Românie. Societatea, în dezvoltare și evoluție în diverse epoci, a perpetuat același spirit comunitar și o explicită identitate națională.

Un roman elastic structurat, nu zic dezlânat, pentru că tipologic ascunde o enciclopedie a unui perimetru urban nu întotdeauna strălucitor și performant, dar rezolutiv prin specific și sprijinit pe cursul Oltului. Voiam să spun că structura narativă este permisivă pentru orice situație și orice variabilă tipologică. Având ca temă centrală orașul Râmnicu Vâlcea, trebuie spus că autorul e un enciclopedist, se pricepe la toate, cunoaște toată regiunile țării și toate locurile cu celebritate, trecând ușor de la descrierea Dealului Cupolei de la Vâlcea, la Bulevardul Kiseleff.

Am afirmă și universul complex al romanului, care are și o zonă ficțională, dar reprezintă, în același timp, o istorie și o enciclopedie, conturând chiar și o utopie a unui spațiu sacralizat.

Cartea are un titlu normal, *Orașul de carton*, pe orizontala paginii, sub numele autorului, și un titlu vertical aproape de cotorul cărții – *Apocalipsa după 2000*, nu neapărat eliptic, cât vizionar catastrofic.

Orașul de carton își datorează numele și renumele derizoriu din perioada după cel de al doilea război mondial până în 1989.

D. Petre Cichirdan are o viziune simplă, totalizantă, cumulativă asupra genului proteic.

Romanul poate conține orice, este permisiv și absorbant, nu are alte limite decât amplitudinea umanității, în felul acesta devenind un document al creșterii și descreșterii trestiei gânditoare, absorbind istoria, credința, natura, societatea, inclusiv forțele malefice subterane care au animat aspirațiile materiale și spirituale ale comunității „sapiens”. Fundamentală rămâne povestea care nu se termină niciodată într-un spirit optimist că binele, dacă nu alungă răul din lume, îl ține sub control și-i atenuază forța distructivă.

Autorul scrie direct, obiectiv, cu încredere că umanitatea va depăși profeția apocalipsei pusă în titlu.

AURELIU GOCI

Petre Cichirdan, *Apocalipsa după 2000: orașul de carton (roman epistolar)*, Ed. Intol-Press, Râmnicu Vâlcea, 2020

Autobiografie și ficțiune

Tentațiile memoriei – Ambasador în Musonia, de Constantin Lupeanu

Topirea elementelor autobiografice într-un roman de ficțiune constituie substanța universului din cartea *Ambasador în Musonia*, scrisă de Constantin Lupeanu și publicată la editura Rawexcoms, 2021.

Paradigma discursului este ilustrată de raportul dintre tentația autenticității și transformarea estetică a realității.

Romanul păstrează narațiunea confidențială în zona artistică, mergând până în punctul în care regimul temporal al retrospectivității implică un autor dihotomic. Într-o formulă originală, registrul scriiturii reconstituie personalitatea autorului prin jocul pendulării dintre viață și artă, dintre confesiune și ficțiune. Autoreferențialitatea garantează caracterul romanesc al istoriei care se scrie, experiența fiind integrată de artist, într-un imaginar al memoriei.

Eul ficțional, N. Ocul insinuează în narațiune suprapunerea planurilor temporale (prezentul cotidian cu trecutul îndepărtat) permițând astfel, efectuarea unor sondaje interioare adânci.

Ficționalizarea naratorului permite naufragiul spre structurile de adâncime ale spiritului, subiectul auctorial căutând prin intermediul confesiunii, să recompună adevărurile vieții.

De la bun început, Musonia este proiectată ca spațiu imaginar, instituind procesului ficțiunii o pondere mai mare față de zona autoreferențialului, astfel atrăgându-ne atenția asupra modului în care trebuie citite și înțelese faptele, evenimentele.

Confesiunea lui N. Ocul dezvăluie pe de-o parte aspecte din lumea diplomatică, iar pe de altă parte, reconstituie poveștile de iubire care l-au transformat.

Experiențele sentimentale ale personajului-narator alcătuiesc o lume nouă, cu deschideri spre misticism. Spațiul cultural asiatic imprimă nu doar putere de seducție, ci și o filozofie de viață aparte, unde materialul și senzorialul alcătuiesc un

tot unitar. Dinspre evenimentele cotidiene ale Ambasadei Musoniei, spre poveștile de iubire cu tâlc, N. Ocul ne pune la dispoziție o lume nouă, o civilizație diferită, o ideologie complexă. Confesiunea are o ramificație amplă, plecând de la rememorări din adolescență și ajungând în spațiul cel mai apropiat de timpul povestirii.

Povestea romantică din tinerețe, iubirea adolescentină dintre eul narator și Delciza proiectează liric, un tablou al înălțimii emoționale. Altfel stau lucrurile cu Aroma, o tânără asiatică fermecătoare, cu un caracter dezinvolt, cu personalitate misterioasă. Ea este cea care i-a dezvăluit personajului, mirajul Asiei, prin prisma manifestării sentimentale. Sexualitatea și spiritualitatea, în accepțiunea Orientului îndepărtat sunt două dimensiuni care se completează, se suprapun. În gândirea asiatică, trupul constituie expresia materială a spiritului, iar exprimarea trăirilor nu implică nici un obstacol. Libertatea este deplină în manifestarea iubirii, Aroma fiind expresia femeii pentru care trupul și spiritul se supun unei singure legi: cea a absolutului. În același registru al gândirii orientale, povestea de dragoste cu Aramona imprimă acel caracter mistic specific civilizației asiatice. Dragostea este unic reper în lumea înconjurătoare, N. Ocul trăind cu maximă intensitate fiecare emoție. Și cu toate acestea, nici Aramona nu se dezice de tradiția asiatică, nu renunță la obiceiurile străvechi, la soțul impus de părinți. În subsidiarul ritualurilor de voluptate, se remarcă filozofia mistică, fiindcă aceste povești vorbesc despre calea acceptării și a transcenderii prin eros. În gândirea Orientului, plăcerea și încântarea erotică nu au nici o valoare, dacă nu se reflectă și în

spațiul conștiinței. Ei bine, tocmai această viziune definește erotica asiatică. Privite din acest unghi, poveștile de dragoste clădesc un univers spiritual complex, elementele culturii și civilizației asiatice fiind regăsite în substratul paginilor.

Dincolo de rememorările sentimentale, confesiunea are desigur și caracter socio-politic, dezvoltând teme de real interes. Implicațiile diplomatice sunt proiectate într-un spațiu imaginar (Musonia), insinuându-se într-o manieră subtilă, modul în care se derulează acțiunile diplomatice și efectul acestora asupra bunului mers al lumii. Prin vocea personajelor (ambasadorul Raoul, consilierul economic Pavel Pamba, Pepe Doi) este prezentată viața politică, economică, administrativă a unui stat, situațiile prin care trec devenind repere în înțelegerea mersului istoriei. Evenimentele la care iau parte personajele traduc pulsul intern al unei țări, tensiunile care se produc în momentul schimbărilor unor guverne. Practic, pe marginea întâmplărilor acestor personaje, ni se dezvăluie în toată complexitatea ei, lumea diplomației. Fiecare scenă surprinde felul în care deciziile politice pot schimba istoria unui stat, personajele fiind expresia simbolică a unor voci decizionale în momente cheie. Eul ficțional captează în substratul poveștilor, lecții despre diplomație, fără să cadă în didacticism, ci mai degrabă, stilizând ideile, adunându-le în pilde cu tâlc.

Ambasador în Musonia e un roman unde autobiograficul se prelungește în ficțiune, fără ca scriitura să-și piardă caracterul autenticității, și nici pe cel estetic, imaginarul explorând sensurile profunde ale mesajului.

Cartea negociază limitele auctorialității, creatorul gestionând toate palierele interpretative prin metoda discursului și prin reflecțiile estetice propuse.

Constantin Lupeanu propune drept formă de legitimare a identității, literatura, scriitura. Identitatea capătă în actul narativ, forma cea mai înaltă, devenind expresie a permanenței în timp. În acest caz, romanul este o narațiune identitară individuală.

Dr. MIHAELA I. RĂDULESCU

Chopi and King Samovar Ciopi și Regele Samovar

O poveste bilingvă pentru copiii de la 3 la 100 de ani

Am avut bucuria să citesc de curând o carte care m-a bulversat și aș vrea să pot înșira aici, cât pot eu de frumos, motivele pentru care lectura ei a fost, pentru mine, un regal.

Autoarea cărții, Daniela Cupșe Apostoaei - născută în România - scriitoare și autoare de film, trăiește în Canada, la Calgary. Am avut ocazia să o cunosc de departe, prin Zoom, la ședințele lunare ale Cenaclului Eminescu din Montreal, condus de Leonard Voicu, președintele ACSR (Asociația Canadiană a Scriitorilor Români). Din cauza (sau mai curând datorită) pandemiei, întrunirile din ultima perioadă s-au făcut prin mijloace video-electronice, lucru care a făcut posibilă participarea și a celor din Ontario (ca mine), dar și a Danielei și a altor membri din restul Canadei.

Daniela a prezentat, în cadrul cătorva întruniri ale Cenaclului, un film realizat de ea, o carte de poezii - din care ne-a citit - și, recent, cartea pentru copii - în variantă bilingvă - scrisă de ea și ilustrată cu mult talent de fiica ei, Andreea Hozan.

Daniela ne-a mărturisit, când ne-a arătat cartea, că, atunci când s-a hotărât să o scrie, a pornit de la o idee din cultura japoneză bazată pe arta Kintsugi, artă folosită pentru repararea obiectelor crăpate sau rupte. În tradiția japoneză, această artă folosește, în scopul restaurării obiectelor, materiale prețioase, cum ar fi aurul sau amestecuri care conțin aur. În felul acesta, obiectele reparate dobândesc o valoare mai mare decât au avut-o înainte de a fi suferit degradări.

Scopul scrierii acestei povești, ne spunea autoarea - care are, de altfel, un mare talent în a povesti - a fost să-i învețe pe copii să aibă încredere în ei, indiferent de înfățișarea lor fizică sau de orice i-ar deosebi de ceilalți copii de aceeași vârstă.

Povestea în sine e un basm fermecător și excelent povestit. Acțiunea se petrece într-un oraș, Naharan, dintr-un legendar ținut al regelui Takumi, care e un samovar, iar locuitorii sunt toți vâșuțe de ceramică sau mici porțelanuri fine.

Aici trăiește și eroul principal, Ciopi, un băiețel-ceșcuță, care are un mic defect, o crăpătură. Din păcate, în acel ținut funcționa o lege care discrimina vâșulețele care aveau crăpături sau alte mici defecte.

Nu voi istorisi povestea, pentru a lăsa cititorului să se regaleză cu ea. Desigur, finalul e, ca de obicei în basme, cel dorit de cititor: binele învinge.

Interesant mi s-a părut faptul că, spre deosebire de marea majoritate a basmelor în care forțele răului, după lupte crâncene și prelungite cu forțele binelui, sunt învinse, în povestea de față nu există forțe rele. Aici toate personajele sunt bune, singura problemă pentru vâșulețele cu defecțiuni fiind acea lege aprobată cu multă vreme în urmă de bătrânii din Adunarea Ulcelelor Înțelepte, pe care nimeni, nici chiar însuși regele, nu avea autoritatea să o schimbe.

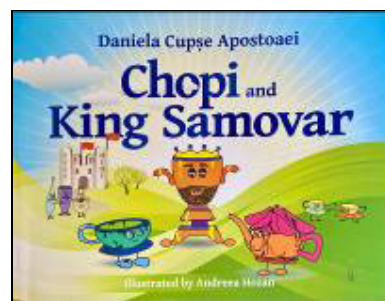
În final, desigur, lucrurile se aranjează, vâșulețele cu crăpături își recapătă strălucirea și, mai ales, încrederea în calitățile lor.

Desigur, intenția autoarei este de a-i învăța pe copii să fie convinși de valoarea lor, indiferent dacă se deosebesc de ceilalți copii. Eu însă, ca persoană care a plecat din țara natală la o vârstă adultă și a ajuns într-o țară în care se vorbește o altă limbă și se practică alte obiceiuri, citind cartea, am simțit-o ca și cum, pe lângă copii, mi s-ar fi adresat mie și tuturor emigranților ca mine.

Cei care n-au schimbat țara poate nu au trecut prin momentele de traumă sufletească - și chiar trupească - pe care este nevoit să le depășească un emigrant, pentru că acesta nu va fi niciodată identic nici cu cei născuți în țara gazdă, nici cu ceilalți emigranți

Nicolae Suciuc, Peisaj Nowy Sacz

veniți din alte țări. Va fi diferit de toți ceilalți, precum vâșulețele din poveste. Va vorbi ani de zile cu un accent străin, pe care cei din jur îl vor remarca. Asimilarea durează mulți ani, iar diferențele, deși se micșorează, nu dispar niciodată. Povestea are darul de a convinge cititorul că tocmai aceste diferențe dau valoare fiecăruia.

Și, ar mai fi ceva. Cu cât avansează în vârstă, omul se ciobește pe ici pe colo, la fel ca vâșulețele din poveste. E oare cazul să-și piardă încrederea în el?

Trebuie să mărturisesc că n-am mai întâlnit niciodată o atât de emoționantă și plină de farmec pledoarie adresată copiilor, adolescenților, tinerilor și bătrânilor, de a se simți iubiți pentru caracteristicile lor și mai ales pentru ceea ce-i deosebește de ceilalți.

Cartea este ilustrată în mod magnific de fiica autoarei. Imaginile sunt nu numai grăitoare și cu talent colorate, dar ele sunt prezentate grafic ca și cum ar fi desenate cu creioane colorate direct pe foile cărții. Le-am și pipăit ca să mă conving că ele fuseseră tipărite, atât de puternică a fost senzația că citeam o carte tipărită și desenată pe un bloc de desen ca cele pe care le aveam ca elevă, cu mulți ani în urmă.

În sfârșit, ediția bilingvă mărește accesibilitatea cărții. Sunt sigură că toți cei care vor citi (sau cărora le va fi citită) cartea, indiferent de vârstă, de țara în care locuiesc și de orice deosebire a lor față de cei din jur, vor fi nu numai profund emoționați, dar vor avea - ca și mine - multe de învățat din ea.

Excelenta prezentare grafică îi aparține lui Miron Codruț.

VERONICA PAVEL LERNER

Adresa pentru comenzi este <https://destinyproductions.ca/shop/books/chopi-and-king-samovar/>

Aniversări

NICOLAE SUCIU - 70

Opera unui alt fel de... obsedant deceniu

În tumultul vieții sale, Nicolae Suciuc a fost mereu în mijlocul frământărilor și căutărilor culturale și, din când în când, și-a îngăduit evadări spre limanul creației, încercând să-și asigure și hrană spirituală pentru un drum lung. Drum care a ajuns în rotundul unei vârste venerabile și care i-a îngăduit să-și recupereze din acel timp pe care nu l-a alocat scrisului. A se vedea și distanța de la debutul în presă (1975), la debutul în volum (2011). De aici și dorința sa de a da un ritm alert creației, într-o competiție cu sine însuși.

Într-un deceniu a reușit să adune în raftul de bibliotecă o operă respectabilă (cât alții într-o viață!), una care atestă multiplele sale disponibilități creatoare, în teritoriile prozei, teatrului, dar care a valorificat și calitățile de rafinat și profund interpret, analist al cărților confrărilor contemporani și al unor autori canonici.

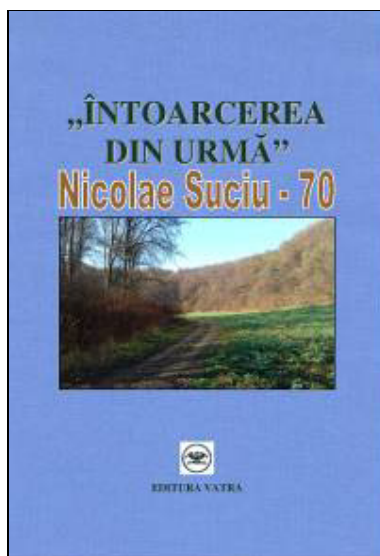
Intrând mai târziu în viața literară, Nicolae Suciuc a ales condiția alergătorului singuratic de cursă lungă, detașat de tentațiile înregimentărilor literare de circumstanță.

Bonom și cu simțul măsurii, n-a asaltat instanțele critice la modă, ci și-a lăsat cărțile nu în voia sorții, ci la dispoziția unor scriitori apropiați, care țin de afinitățile sale electiv.

Așa s-a născut această carte, „Întoarcerea din urmă”, un gest fără orgolii sau aroganțe, ci unul de bun simț, care nu face decât să pună în ecuație o receptare critică, pentru a da seamă despre valoarea unei opere, indiscutabil de distincție și rezistență.

Cartea asigură și salvarea de risipire până la pierdere a comentariilor critice lăuate/abandonate/risipite în hățișul unei prese literare ea însăși în nesiguranța statutului său oscilant, între varianta tipărită și cea electronică. Nicolae Suciuc dă astfel mai puțin de lucru posterității care va avea între preocupările ei și recuperarea unor opere și a unor autori cu care veacul, dacă nu a fost nedrept, a fost cel puțin indiferent.

Arhitectura cărții urmează (de la debutul cu proză scurtă din 2011, *Ziguratul iubirii*, la cel mai recent roman, *Didactica nova*, din 2021) succesiunea genurilor preferate și în cadrul acestora ordinea aparițiilor editoriale.

Cei care i-au citit cu responsabilitate și prietenie morală asumată cărțile lui Nicolae Suciuc aproape se constituie într-un grup compact, chiar dacă cu autori de vârste diferite și situați în orizonturi (inclusiv geografice) de largă extindere.

Între ei se distinge Lőrinczi Francisc-Mihai, care realizează un demers critic asimilabil monografului, cu parcurgerea aproape în integralitate a operei lui Nicolae Suciuc.

Ion Brad, Valentin Marica, Monica Grosu, Lucia Szombati, Ștefan Melancu, Ligia Csiki, Valeria Bilț, Andreea Sămărtinean, Ioan Marcoș, Răzvan Ducan, Nicolae Băciuc, Mircea Petean, Maria Vaida, Ștefan Borbely, Zenovie Cărlugea, Darie Ducan, Mihai Ardelean, Ioan Popa, Ion Mărginean sunt cei care intră în agenda bibliografiei critice a lui Nicolae Suciuc, unii chiar cu 3-4 comentarii critice.

Între aceștia, eu am fost nu doar lectorul și „judecătorul” câtorva dintre cărțile lui Nicolae Suciuc, ci și, în unele cazuri, editorul acestora. Însă, dacă nu am fost editorul cel mai frecventat de Nicolae Suciuc, pot spune că marea majoritate a comentariilor critice la cărțile acestuia au fost găzduite de revista *Vatra veche*, care și-a oferit paginile sale și pentru texte care apoi le-am regăsit în volumele tipărite ale autorului.

E nu doar un semn de apreciere a noastră, ci și de solidaritate cu un autor care s-a dovedit un temerar pe care nu l-a îngenușat nici timpul, nici vremurile și și-a urmat cu credință și speranță chemarea.

Era păcat să lase să se irosească talanții care i-au fost dați.

NICOLAE BĂCIUC

Ancheta „Vatra veche”

CUM SUNT VĂZUT DE VECINII CARE ȘTIU CĂ SUNT SCRITOR

(I)

1. Niciodată nu mi-am pus serios problema în ceea ce privește reacția vecinilor la ideea că eu îmi petrec cel mai mult timp citind și scriind. În primul rând nu cred că toți vecinii mei de ieri, de azi și dintotdeauna au știut sau știu acest lucru. Oricum, pe cei care știu că eu scriu îi cunosc mai întâi după priviri. Priviri în care se citește, chiar și vag, o mixtură de admirație și indiferență specifică *timpurilor noi*. Timpurilor noi de alaltăieri, de ieri și de azi. Priviri care parcă ar spune: „Cum zice el că e scriitor, când noi știm cine e. Că e fiul lui Liț și al Măriei, simple vinituri de prin Hundorf” sau priviri care parcă ar da de înțeles: „Bravo lui! Dar despre ce scrie?” la care, evident, parcă i s-ar putea răspunde: „Nu știu, că eu nu prea înțeleg ce scrie el”. La care s-ar adăuga alte priviri care parcă ar spune: „Nu degeaba lui moșu-său dinspre tată îi zicea, în Hundorf, Nonic Sfătosul, iar celui dinspre mamă Ciuful lui Zaria Liț (adică Zaharie, fiul lui Nicolae Dan) sau: „Probabil că trebuie să fii sfătos din cale afară, ca citind, să mai și scrii”.

Din capul locului e bine de știut un lucru: un vecin nu e nici frate și nici prieten, deși îi suplinește pe amândoi. Atât pe frate, cât și pe prieten. Mai apoi e bine de știut încă ceva: că primul cu care te vezi când te scoli și când deschizi porțile curții/ ușa apartamentului e vecinul, indiferent dacă el știe că ești scriitor sau nu. Frumos, urât, gură bună, tăcut, invidios, neinvidios. La el alergi mai repede decât la un frate sau la un prieten care nu locuiește așa aproape. Aceasta, cu toate că acum, odată cu digitalizarea, femeile nu mai merg în vecini, ca odată, după o lingură de ulei de mâncare (bunăoară, la vecina de peste drum), după un pahar cu zahăr sau după un dop de oțet sau să-i ajute să numere „ochiurile” obiectului tricatat. Nu mai mergi să-i ajuți vecinului să castreze porcul, să acopere casa, să facă mortarul pentru tencuit zidurile sau să desfacă porumbul toamna, în clacă. Acum, dacă dai telefon, rezolvi totul în →

NICOLAE SUCIU

câteva minute, iar dacă vrei să stai la poartă cu cineva, la taclale, mai bine renunți tolânindu-te pe canapea și întreținându-te cu televizorul, cu Skype-ul sau cu Whattzapp-ul. Fiecare cu apartamentul lui, cu televizorul lui, cu telefonul lui, în timp ce singurul care ne leagă pe toți este blocul.

Dacă ar fi să scrii despre vecini în ziua de azi, ar fi destul de greu și mai ales de când am intrat cu toții, în *Zodia Pandemiei*. Nu despre vecinul care știe că scriem va fi greu să scriem, ci despre noi înșine, de care ne-am depărtat mai tare ca niciodată. Se zice că trebuie să-ți iubești aproapele ca pe tine însuși. Dar de unde va ști aproapele că eu mă iubesc pe mine însumi și, dacă nu mă iubesc, cum o să iubesc pe el? Și-apoi aproapele ăsta cine e de fapt? Prieteni, cunoștințe, colegi, frați, fii, fiice, părinți, bunici, trecători pe stradă și vecini, nu? Prin urmare, să zicem că pe toți ăștia îi iubesc ca pe mine însumi, în cazul în care eu mă iubesc pe mine așa cum ar trebui să mă iubesc. În acest caz trebuie să-mi iubesc o anumită categorie de vecin care, când iese în în porțiță, mai nou, nici măcar nu mă vede. Mai repede își vede animalul de companie, decât să mă vadă pe mine. Când ajung aproape de el, dau din cap, ca să schițez măcar un salut, după care eventual să intru în vorbă cu el și mai apoi, povestind noi așa, să-l întreb dacă știe că eu sunt scriitor. Dar el, stând tot cu ochii în display-ul ifonului, nu mă observă, ca și cum eu aș fi ceva invizibil. Odată i-am zis cu o oarecare rețineră: „Bună ziua”, iar el, ca speriat, m-a întrebat: „Ați spus ceva?” Însă repede m-am decis: decât să mă dea în judecată că am îndrăznit să-l salut, mai bine mă fac că plouă și trec și eu uitându-mă la uși termopane, la ferestre, la stâlpii de beton armat de pe stradă și la orice obiect care, cu siguranță, n-are cum să mă vadă, chiar dacă i-aș face un semn cu mâna, ca Ceaușescu când, aflat în balcon, s-a despărțit de dragul său popor sau, mă rog, dacă obiectelor le-aș da binețe cam așa: „Vă salut, domnule Stâlp!”; „Ce mai faceți doamnă Bancă de parc?”; „Ce bine arătați, domnule Tomberon dezafectat!”; Tot ciung, domnule Copac?”. Și-atunci cum aș putea eu verifica ce gândește vecinul X sau Y sau Z despre mine ca scriitor, din moment ce el nu consideră că ar

trebui să mă bage în seamă? Oare care vecin de-al meu („femeile au fost întotdeauna mai devreme acasă”) știe că eu, scriind, îl respect și că volumul pe care o vecină din îl citea ieri pe banca din fața casei, e chiar romanul meu?

2. De subliniat ar fi că, din câțiva zeci de vecini, dacă or fi doi-trei care posedă una sau două dintre cărțile mele. Ceilalți mă știu, cei mai mulți, ce-i drept, de pe Facebook și, dând like-uri, se mai și laudă că citesc ceea ce postează eu sau ceea ce se postează despre cărțile mele (Postările cu multe fotografii sunt cele mai „likeuite”/lăcuite din câte am văzut). La câteva minute după ce vecinul meu de peste gard mi-a dat like, ne întâlnim în stradă și, după ce mă salută, mă întreabă ce mai fac, fără să amintească ceva despre cartea căreia îi dăduse el, like cu câteva minute în urmă.

Sunt și câteva vecine care-mi citesc într-adevăr, postările și, implicându-se în sfera scrisului, își exprimă chiar dorința de a vedea acțiunea cutărei piese de teatru semnată de mine, pusă în scenă. Este o vecină care mi-a spus direct: „Sunt mândră de tine. Mă bucur că are și orașul nostru oameni mari”. O, ce frumos! Astfel de luări de poziție sunt adevărate pansamente cu rivanol pe răni grave, pentru truditul în ogorul scrisului. La polul opus se află un vecin mai neortodox, care mă întreabă de ce mai scrie cine mai scrie, dacă tot nu se citește. Intenționat impersonal, cred, ca să nu se supere persoanele de față. Îi răspund însă, suficient de personal: „Nici eu nu știu de ce mai mâncăm, dacă tot ne flămânzim și de ce ne mai spălăm dacă tot ne murdărim etc.”. Trist, dar adevărat. Niciun vecin nu se compară cu cel mai bun prieten al meu din copilărie, tot vecin evident, D., azi plecat în veșnicie. Fusese singurul care rămăsese loial față de mine, cu toate că era stabilit la Beiuș de mulți ani și chiar dacă nu putea participa la lansări. D. venea ulterior acasă și achiziționa mai multe exemplare din cartea lansată de curând, atât pentru el, cât și pentru colegii săi de birou de la Rieni („*European Drings*”) și era deosebit de sincer. Citind și recitind *De amicitia*, a lui Cicero (mai ales fragmentul pe care-l predasem la clasa a XI-a prin anii 1994-2000) el îmi apărea întotdeauna într-o imagine

aureolată. Pe el puteam să-l măsoz cu șublerul de măsurat prieteni. Era aproape un etalon. După ce citise primul meu volum de eseuri, întâlnindu-ne la mine acasă, la un pahar de vorbă, a recunoscut că parte din cărțile mele, pe mulți dintre colegii noștri de liceu îi depășesc, fiind „prea savante” și că el însuși nu prea înțelege „tot ceea ce citește acolo”. Da, a fost primul om pentru care sinceritatea se confunda cu propria sa carte de vizită. Și eu, la rândul meu, simțeam nevoia să-i răspund cu aceeași loialitate, asigurându-l că orice carte de-a mea, cât vorbește despre mine, tot atâta vorbește și despre prietenii și vecinii mei (puțini știu asta) și chiar despre bătrânul oraș de pe Târnava Mare unde, de bine, de rău, am copilărit. Chiar dacă, repet, în carte, concitadinii mei nu sunt menționați cu numele lor adevărate. Unii vecini, și nu numai vecini, sunt preocupați cu identificarea, în cărțile mele, a unor persoane cunoscute în oraș, riscând chiar să confunde personajul cu omul în carne și oase, uitând că unul e om de hârtie, care nu va muri așa de repede, iar celălalt e din carne și oase... I-am amintit apoi, de recomandarea pe care i-o făcuse Ramon de Gomez de la Serna lui Gabriel Garcia Marquez, pe când era încă tânăr prozator, de a renunța la denumirea reală a Branquillei, cum era în ciornă, „fiindcă – zicea Gomez - era un nume atât de condiționat de realitate”, încât „avea să-i lase cititorului foarte puțin spațiu de visare” și Ramon Gomez de la Serna adaugă ceva foarte important: „Sau fă pe prostul și așteaptă să-ți pice numele din cer. La urma urmelor, Atena lui Sofocle nu a fost nicidecum cea a Antigonei”. Toate aceste recomandări i le face Gomez de la→

Serna, nu înainte de a-i vorbi tânărului romancier despre raportul dintre folosirea timpurilor verbelor și personaje: „Dumneata trebuie să fii conștient că drama s-a și petrecut și că personajele nu se află acolo decât pentru a o evoca, așa încât trebuie să te lupți cu două timpuri” (G. G. Marquez, *A trăi pentru a-ți povesti viața*, RAO 2002). Și am conchis: „Vasăzică unde e persoana cu care ne întâlnim noi pe stradă, astăzi, în acest oraș și unde e personajul?” Nu degeaba, la lansarea celui de-al doilea roman, *Fascinantul corn de vânătoare*, în 2013, i-am amintit lui D., de întâlnirea marelui scriitor Thomas Mann cu concitadinii săi din Lübeck. Întrebat fiind dacă cutare sau cutare personaj nu e altul decât cetățeanul din Lübeck cu care acela seamănă leit, autorul *Casei Buddenbrook* a răspuns că toate personajele lui sunt el însuși, atât cele masculine, cât și cele feminine. Mai apoi făcusem aluzie la studiul *Comediile d-lui Caragiale* a lui Titu Maiorescu care se inspirase din experiența marelui dramaturg după reprezentația *Nopții furtunoase* la *Teatrul Național*, când o doamnă din înalta societate a Bucureștilor se recunoscuse în personajul Veta.

Bunăoară i-am mărturisit aceluiași prieten intim, ce constatase. Că pe concitadinii mei ca de altfel și pe vecinii mei, de fapt nu-i interesa ieșirea din stereotip prin lectura cărții mele, (Ce să mai zic? Regulă generală, nu?). Preocuparea de bază a unora dintre ei era să ghicească ce cunoscut de-al lor s-ar putea ascunde în dosul unui personajului principal, sau ce concitadini de-ai noștri s-ar putea ascunde în dosul celorlalte personaje din roman. Prin urmare, lectura romanului, pesemne, nu fusese, concluzionez eu, decât o simplă vânătoare de găselnițe, de indivizi care ori că au existat cu adevărat în „cloaca” aceea a vechiului orașel, ori mai există și azi în carne și oase. Ceea ce-i determinase pe unii să gândească așa fuseseră trăsăturile izbitor de asemănătoare dintre personaje din roman și oamenii reali. Și nu m-aș fi gândit vreodată că acest examen de a da răspunsuri unora și altora despre existența concretă a personajelor mele ar putea deveni pentru mine o minune mai epuizantă decât însăși scrierea cărții. Greșeala, cred, a fost tot a mea, încă de la

lansare: ca să se cumpere cartea bine de tot (nu m-am gândit că, dacă va fi cumpărată, va fi și citită!) am dat destul de pripit câteva răspunsuri afirmative, la întrebări de genul: „Așa-i că X din roman e cutare și cutare concitadin care locuiește pe strada cutare, la numărul cutare?” Atâta mi-a trebuit, să confirm, chiar dacă pasager, printr-o schițare cu capul, că în următoarea săptămână și începuseră să se anunțe unii la telefon, cum că vor să stea de vorbă cu mine. Nu-mi venea să cred că devenisem peste noapte un cetățean foarte important pentru orașelul meu și pentru toată împrejurimea. Îmi treceau prin minte tot felul de gânduri că respectivii, mai ales respectivele, or fi având copii, nepoți, părinți, bunici, străbunici care poate s-au regăsit în gesturile, faptele, gândurile, intențiile unora dintre personajele mele. Și în definitiv, de ce mă căutau? Simplu: ca să le confirm dacă ceea ce se aude în oraș, cum că X ar fi cutare și Y, cutare, e adevărat. Dacă ziceam „da”, începeau că „să vezi că cetățeanul cutare s-a comportat mult mai grav decât personajul X al dumitale și că d-ta, scriind așa, nu iubești adevărul” sau că un alt cutărică a fost prea cumsecade, ca să facă ceea ce d-ta l-ai pus acolo în roman să facă și zice: „Știm că el nu mai trăiește, Dumnezeu să-l ierte, dar îi trăiesc copiii și aceștia te vor lua cândva la întrebări, așa să știi”. Venise la un moment dat, o femeie între două vârste, să mă felicite că „am pus-o” în roman, chiar dacă am exagerat cu iubirile palpitante din tinerețele ei: „Nu-i așa, d-le profesor, că despre mine e vorba în paginile alea? Dar eu, să știi că niciodată n-am lucrat la un penitenciar cum spui d-ta acolo, în roman. Nu te superi că te fac atent. Lumea în oraș, așa crede, că în

Nicolae Suci, Ligia Csiki

tinerețe, am lucrat la un penitenciar și că am mai fost și lesbiană. Atuncea nici nu se știa măcar de așa ceva. Și niciodată nu m-a chemat Cleopatra Weiss. Noi, cei din familia noastră, n-am avut veac, nume de neamț. Dar eu m-am recunoscut în feminitatea Cleopatrei. Uite așa eram de nebună, d-le profesor, ca Cleopatra. De fapt nu eu am fost cea care a observat asemănarea dintre mine și Cleopatra, turbata aceea din romanul dumitale. A observat-o un fost amic de-al meu cu care, în timpurile bune, mă vedeam an de an, fără să știe soțul meu, Dumnezeu să-l ierte, c-a murit, la Călimănești unde mergeam la băi. El îmi scrisese de asta și încă unul, al cărui nume nu vreau să-l dau acuma. E vorba de un domn care, pe-atunci, era un om bine făcut. Făcea naveta la Copșa Mică și, întotdeauna când lucra de noapte, dimineața, reîntorcându-se de la navetă pe la cinci, până să ajungă acasă la nevastă și copii, se oprea la mine. Mă iubea tare mult. Iubirea noastră era de la orele 5,30 la orele 6,30, când el lucrând de noapte, venea la mine dimineața până să se crăcească de ziuă, iar când lucra ziua, la mine venea noaptea, pe neașteptate. Uneori venea direct de la păzit de porci mistreți, unde pleca de acasă de lângă nevastă, ca să nu facă animalele dracului cucuruzul de la delniță, zob. Niciodată nu venea cu mâna goală săracu, așa tare mă iubea. Și asta a murit singur, de nemâncat și de nespălat, pentru că nevastă-sa, ștoarfa dracului, îl părăsise ca pe-un câine, ca să se stingă în mizerie. Mie îmi place Cleopatra asta din romanul dumitale pentru simplul fapt că nu-i o fandoșită. E o directă și o sinceră, domnule. O mare doamnă și o dulce. Scrie ceea ce e adevărat, ceea ce-a simțit cu adevărat. Nu minte. Scrie ceea ce simte. Așa cum simt și eu, →

Răzvan Ducan, Nicolae Suci

Trec toamne prin mine

Așez într-o nișă săpată-n eter
Cuvinte de aur venite din cer,
Să-i fac scaldătoare vieții de-apoi,
Poemul fluid al iubirii din noi

Ce-a fost ca un fulger aprins între
zări,
Ca apa ce mână din munte spre mări,
Un cosmos ticsit de planete și sori
Sau roua căzută pe suflet, în zori,

A fost nebunie, desfrâu și extaz,
Furtună ce-a rupt al vieții zăgaz,
Neant, curcubeie, culori și lumini.
Copacul cel geamăn cu două tulpini,

Prin care mai trece ades un fior,
Când vântul adie și simt că mi-e dor,
Și-n toamna târzie frunzișul golind,
Trec vise de-aramă prin mine jelind.

Treceau pe drumuri umbre...

Trecea un om pe drum cântând din
frunză
Și nucii plini de păsări tremurau,
O inimă-într-un piept bătea ascunsă,

Iar câinii sorții-n depărtări lătrau.

Se cheamă deal cu deal, în zorii zilei,
Și vânt cu vânt adie prin frunziș,
Miroase-a iarbă câmpul alb al filei,
Pe care-am scris cruciș și curmeziș,

A iarbă și-a pământul rupt de sapă;
Sudoarea-mi udă tâmplele... și scriu,
De dragul turmei albe ce se-adapă
În valea unei văi dintr-un pustiu.

Dar vine seara lumii obosite;
Trudite gânduri mișună prin văi,
Se-ntorc din țărini fețe ponosite
Și-n mine ard cuvintele-văpăi...

Treceau pe drumuri umbre fără
număr,
Pădurile se lepădau de munți,
Venise noaptea ce-mi dormea pe
umăr
Și liniștea cu pașii ei cărunți.

Dă, Doamne, iarnă blândă...

Dă, Doamne, iarnă blândă lumii oarbe
Ferește-ne de frigul fără glas,
Nu ne lăsa pustiei care soarbe
Fărăma de iubire ce-a rămas.

Te uită cum se stinge omenirea,
Și porțile se-nchid în urma sa.
Văd ziduri înălțate spre iubirea
Din care a purces și ea cândva.

Mă uit în gol, căci nu-mi găsesc
oceanul,
N-am loc de umbre, aripile dor,
În fața mea vuieste crunt oceanul;
M-aș înălța, dar nu mai știu să zbor

Și se aude-n lume tristă veste
Că vine iarna lumii cea mai grea,
Chiar zânele vor îngheța-n poveste
Și focul fără foc va îngheța

Și n-am de-un ceai - o lingură de
miere,
Să-îmec amarul zilelor în el,
Să capăt sens, lumină și putere,
Să-mi scot la luptă sufletul rebel

Spre-a rupe hâda mască de pe chipuri,
Lumina să o scot de sub obroc,
Căci, prea ne-am transformat în
prototipuri
Duse de val, de soartă, de noroc...

EMILIA AMARIEI

Ancheta „Vatra veche”

→dar diferența e că eu nu pot scrie”.
Promițând că-mi va duce poze atât cu
amicul cu care se vedea la
Călimănești, cât și cu navetistul mort
de inaniție, (probabil ca să mă inspir
pe viitor) ca să văd eu că ei aveau alte
trăsături, nu ca ale celor șase sau
șapte bărbați cu care Cleopatra se
căsătorise, ca să moară căsătoriți cu
ea, ca și când ea însăși i-ar fi omorât.
Doamne ferește.

- Și să mai știți un lucru, -
continuase doamna atunci - d-le
profesor: cum că eu niciodată n-am
avut printre florile de casă, nici
filodendron, așa cum spuneți în
roman că aveam, nici pomul vieții,
călca-le-ar să le calce!, plante pe care
le primise Cleopatra cadouri de la
colegii de serviciu de la penitenciarul
unde funcționa. Nu vă supărați că vă
fac aceste observații, da? Dacă vreți
să mai scrieți despre mine, vă aduc
enșpe mii scrisori de dragoste
făcătoare de infarct, ca să vă inspirați
din ele. Toate scrisorile primite de la
bărbați bine și pe cele în care eu
răspundeam la scrisorile lor. Trăiam,
d-le, din scrisori. Abia așteptam să-mi
aducă poșta vreo scrisoare de la
„zăpăcitul” cutare și s-o ascund, ca să
nu aflu soțul pe care-l aveam la

timpul prezent de atunci. Aveam o
groapă în fundul grădinii, în care
încăpea numai bine, o lădiță de lemn
unde țineam pe vremea aceea, toate
scrisorile „deochete”. Nu erau ele
deochete. Așa le ziceam eu, de
dragul lor. Erau mai bine-zis
excitante. Numai ce le citeam și deja
mi se făcea de bărbat. Că dacă afla
soțul, un om tare închis și posac ce
era? Nu l-ați cunoscut. Lucra la
Fabrica de cărămidă și suferea al
dracu’ cu plămâni. Dacă afla că
primesc scrisori sau că mă întâlnesc
la Călimănești cu alți bărbați, mă
nenorocea, nu alta. Îmi băga fierul
înroșit acolo unde nu le arde pe femei
soarele. Că tot așa bătea șaua ca să
priceapă iapa: < Ai grijă, fomeie
bună, că te pune Ucigă-l-Crucea să te
prind cu vreunul pe-acolo, pe unde
umbli la tratament, că-ți bag fierul -
beton înroșit în foc acolo-n
născătoare, de oi fi de mama minunii,
chit că oi face pușcărie >. Câteodată
nici nu mai zicea „născătoare”, că
zicea pe românește așa cum îi spune
la organul femeiesc. Am scăpat ca
prin minune, d-le profesor. Mă
urmărise chiar la Călimănești. Venise
acolo pe nepuse masa, cu amândoi
copiii, cu fetița de opt anișori și cu
băiatul de cinci, ca să mă vadă,

chipurile, că li se făcuseră dor de
mine. Doar peste o săptămână urma
să revin acasă.

Eu însă, cu cinci minute mai
șmecheră decât ei, îi zăresc așteptând
pe una din bănci, că tocmai veneam
de la masă cu amicul de mână. (Parcă
acuma văd: mâncaserăm ciorbă de
varză, chiftele marinate cu sos de
roșii, iar la desert savarine cu frișcă).
Când i-am zărit, repede m-am
desprins de ibovnic și am venit la
banca unde mă aștepta familia, fără să
schitez nici cea mai mică teamă.
Povestind cu D. despre acest caz, ne
întrebam ce s-ar fi întâmplat dacă
doamna n-ar fi fost străină de
Dumbrăveni și, fiind băstinașă și
plecată demult din orașul nostru, s-ar
fi recunoscut într-unul dintre
personajele mele și m-ar fi dat în
judecată.

Oare cum i-aș fi demonstrat eu că
nu e așa sau că n-aveam cum să știu
ce aventuri avusese ea în tinerețe? La
urma urmelor, întrebarea mea ar fi
următoarea: cum mă întâlneam eu cu
un asemenea personaj pitoresc, dacă
respectiva femeie nu s-ar fi cunoscut
cu o vecină de-a mea (Dumnezeu s-o
ierțe, că a plecat în urmă cu ani buni,
la Domnul), la care venea n vizită, dar
foarte rar?

Muzeul Memorial „Cezar Petrescu” Buzeni

De-a lungul timpului, locul retras, puternic energizat, protejat de măreția munților, aerul curat au făcut ca Buzeniul să constituie loc de atracție pentru turiști, cât și pentru persoane și personalități dornice de odihnă, relaxare și înfăptuirea pasiunilor creatoare.

Unul dintre aceștia a fost și scriitorul și jurnalistul român Cezar Petrescu, care, deși s-a născut în județul Bacău, în anul 1892, a preferat să își cumpere o casă aici, pe o stradă liniștită, de la poalele munților, situată pe partea stângă a localității, la extremitatea dinspre Brașov. Strada astăzi poartă numele scriitorului. Aici și-a petrecut viața timp de 24 de ani, în perioada 1937-1960, când a realizat cea mai mare parte a creației sale. După tumultul vieții în care l-a purtat profesia de jurnalist puternic implicat în viața societății, aici și-a găsit liniștea necesară creației literare, după cum a afirmat el însuși.

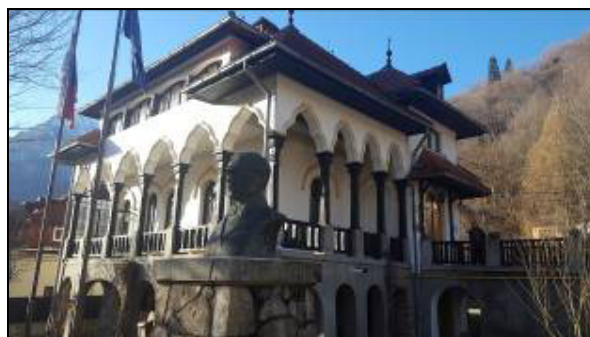
Privită din exterior, este o casă solidă, din piatră, cu etaj, cu verandă, cu balustradă de lemn, cu ancadrame de culoare la ferestre și cupole.

Pe unul din pereții verandei este fixată o plăcuță pe care sunt menționați moștenitorii-donatori ai casei către statul român: soția- Florica, surorile: Ștefania, Aurelia, Smaranda, Silvia, fratele – Virgiliu.

În curtea casei se află statuia scriitorului pe al cărei soclu este un citat prin care autorul își formulează un modest, în realitate mareț și realist crez artistic: „Fără a mă asemui cu marele Balzac, încercat-am și eu, năzuit-am și eu să scriu o cronică a epocii mele, a patriei mele, a poporului meu.” O completare a crezului său artistic se află și într-o mărturisire existentă în muzeu: „îndeletnicirea scriitoricească a fost unica rațiune a existenței mele, unica justificare a trecerii mele prin viață”. Atât prin aspectul exterior, cât și prin cel interior, casa se înscrie în cel mai autentic stil românesc și oferă o sinteză a vieții și activității omului, scriitorului și jurnalistului Cezar Petrescu.

Este alcătuită din demisol și două etaje. Primul etaj este format dintr-un hol pe mijloc și patru camere, transformate doar în trei.

În camera din dreapta se află o bogată **expoziție documentară**, dedicată devenirii omului și scriitorului Cezar Petrescu. Cum este și firesc, se începe cu fotografia

care prezintă rădăcinile acestuia: casa bunicilor, chipul tatălui Dimitrie Petrescu și cursul de agronomie al acestuia care fusese inginer agronom și profesor. O fotografie o înfățișează pe mama autorului, Olga Comoniță, care a locuit aici un timp, alta oferă imaginea tandră a mamei cu fiul ei Cezar. După cum însuși mărturisește, de la tatăl său „a moștenit sensibilitatea artistică, dragostea de natură și pasiunea intelectuală” și de la mamă: „energia, voința și simțul realist” (plicant documentar).

Pentru mama sa care a locuit un timp aici avea o dragoste și un respect deosebite și ei îi dedica primul volum când publica o carte. Anii de școală sunt evocați prin caietul din clasa întâi și romanul „Apostolul” dedicat profesorului său Nicolae Apostol.

O hartă urmărește drumurile lui Cezar Petrescu prin București.

Cea mai mare parte a expoziției oferă o imagine a scriitorului și graficianului Cezar Petrescu. O parte din cele 70 de volume câte a scris în total se află aici: „Întunecare”, „Apostolul”, „Fram, ursul polar”, „Năluca”, „Pif-Paf-Puf” etc.

Expoziția evidențiază totodată cultul lui Cezar Petrescu pentru mama sa căreia i-a dedicat cartea „Papirul” și pentru Mihai Eminescu căruia i-a consacrat opera sa capitală, trilogia: „Luceafărul”, „Nirvana”, „Carmen Seculare” și un volum „Romanul lui Eminescu”, despre care se spune fără să existe dovezi că i-au adus un câștig așa de mare, încât i-a permis să își cumpere casa de la Buzeni. Opera literară a scriitorului s-a bucurat de recunoaștere internațională și într-o vitrină pot fi privite traduceri ale acesteia în limbile: italiană, franceză, maghiară, engleză, rusă. Cărți cu dedicații primite de la scriitorii: Panait Istrati, Sadoveanu, Demostene Botez etc. și o fotografie care îl înfățișează împreună cu prietenii conturează deja sentimentul colegialității și al prieteniei care l-a caracterizat întreaga viață, fapt apreciat de George Călinescu: „Cezar Petrescu ca om trăiește din cultul prieteniei, din afecțiune.”

Holul este dedicat artei și prieteniei, dovadă cele trei sculpturi: Horia, Cloșca și Crișan, primite în dar de la Oscar Han, cât și tablourile care i-au fost oferite în anul 1944 de către Iser, Damian, Theodorescu Sion, George Löwendal. Obiecte tradiționale: o scoarță românească, o laviță sculptată în lemn, alternează cu cele moderne: pendula, oglindă de cristal. O fotografie îl înfățișează pe autor alături de ultima soție.

În stânga se află **sufrageria** care evidențiază gustul autorului pentru arta populară românească: →

ELENA TRIFAN

mobilier simplu, lucrat pe comandă la București în stil românesc, ceramică de Transilvania, covoare oltenești, ștergare, elemente pe care le vom întâlni aproape în toate camerele muzeului.

Biroul de primire este dotat cu mobilier din lemn de brad, după schițe făcute de el, vase de ceramică, statuete, pat, birou, covor pe jos. Aici se află 1700 de cărți din cele 12.000 câte sunt în muzeu și ilustrații ale romanului „Fram, ursul polar”.

Orice locșor din muzeu are o valoare documentară. În timp ce urci la etajul superior pe o scară din lemn, poți admira ilustrații ale romanului „Fram, ursul polar”, realizate de Adriana Mihăilescu, pe pereții laterali, peretare țesute în război, tablouri cu peisaje din țară, biserici, troițe și chipuri de țărani.

Camerele de la etajul al doilea: holul, dormitorul, biroul de iarnă, biroul bibliotecă, veranda, prin felul în care au fost conservate și distribuite obiectele care au aparținut lui Cezar Petrescu, fac din acesta o prezență vie, reușind să reflecte atât calitățile intelectuale ale scriitorului, cât și pasiunile și deprinderile omului Cezar Petrescu.

Holul prin exponatele sale oferă o minieșpoziție de artă, sculptură, pictură și creație populară. **Dormitorul** creează impresia de tihnă, într-un spațiu intim și odihnitor. Pe lângă obiectele de mobilier nelipsite dintr-o astfel de cameră, halatele de baie așteaptă parcă să fie îmbrăcate.

Camera în care scriitorul petrecea cel mai mult timp, 12 ore pe zi, este **biroul de iarnă**. Aceasta este și cea mai călduroasă încăpere din casă. În afară de obiecte cu care ne-am obișnuit deja: scoarțe, șifonier, bibliotecă, lampă, tablouri, apar elemente noi, precum servieta și pălăria, care trimit cu gândul la imaginea lui C. Petrescu, omul.

Biroul bibliotecă conține cel mai vechi mobilier din casă, adus în 1928 de la Averești și o colecție de aproximativ 2000 de volume conservate foarte bine de muzeu printr-o tehnică specială. Scriitorul pare prezent la masa de scris, folosind tocul, sugativa, citind/ compunând scrisori sau gândind la marele Eminescu pe care îl poate privi într-o statuete sau admirând tablourile lui Eugen Doucet, Anatol Vulpe, Tonitza, Naum, Aurel Jiquidi expuse aici. Autorul prezent în lumea ideilor abstracte, gândind la personajele sale are însă și viață personală și o fotografie îl înfățișează împreună cu fiul său.

O cameră intitulată **Biroul de presă** relevă una din marile preocupări ale lui Cezar Petrescu și anume jurnalismul. Aici sunt păstrate 16.000 de ziare și reviste printre care pot fi amintite: „Gândirea”, „Hiena”, „Viața românească”, „Cuvântul” etc.

Pe un perete se află un citat care conține o adevărată profesiune de credință a jurnalistului:

„Ani și ani am mai fost și scriitor zilnic de gazetă. Ani și ani la început, ca să-mi câștig pâinea cea de toate zilele mai apoi când cărțile literare mi-o dădeau cu prisosință ca să nu părăsesc acest prețios și strategic post de observație. Ani și ani m-am acuiat pe la diferite redacții de ziare unde asistam și adesea participam cu scrisul cotidian – la efervescența celor mai acute actualități, la frenezia celor mai nesăbuite pasiuni, avidități, ambiții, abjecții, trădări, vânzări.” Veranda evidențiază deopotrivă pasiunile intelectualului și creatorului Cezar Petrescu, precum cartea, cât și patimile omului, cafeaua și țigara. Pe o masă un articol îl așteaptă să fie terminat.

Petrecând chiar și un timp scurt aici, ți-l poți imagina pe scriitor îmbrăcând paltonul și punându-și pălăria, stând la masa de scris concentrat în lumea ideilor sale, primindu-și respectuos colaboratorii sau bându-și cafeaua și fumându-și țigara în verandă.

Casa lui Cezar Petrescu din Bușteni creează o puternică impresie de intelectualitate, profunzime, consecvență creatoare, muncă titanică, talent, implicare în viața societății și dorință de prezentare a acesteia prin intermediul artei scrisului; spirit multilateral, cu gust artistic, respect pentru spiritul și specificul autentic românesc, manifestate în mobilierul ales, ceramica și scoarțele care împodobesc pereții. Nu ar trebui uitate nici dragostea pentru mama sa, sentimentul de prietenie, spiritul de colaborare care l-au caracterizat și respectul și aprecierea de care s-a bucurat din partea contemporanilor.

Cât se mai studiază astăzi din opera lui Cezar Petrescu nu știm, dar știm cu certitudine că turiștii veniți în stațiune manifestă un puternic interes pentru casa și personalitatea autorului. În luna august, când din cauza restricțiilor provocate de pandemie, în muzeu aveau voie să intre numai grupuri foarte mici, i-am văzut în curtea muzeului, cu emoția și dorința intelectuală întipărite pe chip așteptând să le vină rândul să o poată vizita.

O vizită făcută la Casa Memorială Cezar Petrescu, pe lângă faptul că îți îmbogățește cunoștințele despre viața și activitatea scriitorului și te ajută să ți-l imaginezi aieva, poate fi un imbold pentru un studiu aprofundat sau măcar a lecturarea completă a operei lui.

Scopul pentru care a fost creată a fost atins pe deplin: „Întru amintirea acestui scriitor al poporului nostru am întemeiat în chiar căminul lui de cărturar, în chiar locul lui de muncă, această așezare de evocare și aducere aminte spre a fi laolaltă omagiul omului și operei ca și pildă și învățătură pentru generațiile care vin și care vor intra aici cu capul descoperit, parcă pentru a nu tulbura încă liniștea muncii scriitorului.” (Demostene Botez, pliant publicitar)

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Transilvania, starea noastră de veghe

(XLV)

Venea câte unul zilnic la birou, îl căuta pe profesor, îi făcea chiar mici servicii, îl măgulea și îl lauda permanent, aprobându-i, cu efuziune și cu umilință, fiecare vorbă și fiecare gest. Asta până la atingerea scopului urmărit, după care urma crunta dezamăgire, fiindcă persoana respectivă își arăta adevărata față profitoare, lipsită de scrupule, arogantă și mărginită. Atunci venea judecata aspră, fără alte urmări, de regulă, a Profesorului, despre respectivul Uriah Heep: „Acesta e marfă proastă! Nu știe ce înseamnă Universitatea!”.

„Napoleon fugea prea repede!” Uneori, tineri și prea entuziaști, dar incapabili să ne autoapreciem, ne apucam de teme îndrăznețe, de eseuri istorice, de imaginarul colectiv și de mentalități, de comentarii pe marginea vreunei mari personalități istorice și eram nerăbdători să ne prezentăm la Cercul de istorie medie „Nicolae Bălcescu” producțiile. Ședințele de cerc se derulau pe-atunci în prezența Profesorului, care ne învăța cum să comentăm o lucrare, cum s-o receptăm, cum s-o comparăm cu altele, după ce ne învățase, cu răbdare, cum s-o facem. Pompiliu Teodor a modernizat, ca nimeni altul din generația sa, câmpul cercetării istorice, introducând modalități noi de abordare a trecutului, discipline noi, accente venite din câmpul inovațiilor occidentale etc. Dar observa repede când voiam „să punem carul înaintea boilor” și intervenea cu îndemnuri moderatoare. Ca să ne determine să facem ceea ce se cuvenea la stadiul la care ne aflam noi, să nu ne depășim posibilitățile, să nu devenim ridicoli și să nu ardem, fără folos, etape, ne spunea vorba aceasta, despre Napoleon care fugise prin viață prea repede și murise la cincizeci de ani.

Dar nu uita să adauge că împăratul lăsase totuși, în „fuga” sa, „ceva” în urmă.

„Est modus in rebus.” Profesorul nu era formalist, nu respingea de plano extravaganțele și nici nu se cantona în forme și formule. Dimpotrivă, înțelegea înnoirile, le încuraja

și, câteodată, se și bucura de încălcarea regulilor prost făcute. Totuși, iubea rânduiala și așezarea, adică lucrul făcut cu temei.

De la Domnia Sa am învățat că nici nu este nevoie mereu de „bună cuviință”, ci doar de „cuviniță”, în multe împrejurări din viață.

Cu alte cuvinte, lucrurile se cereau făcute după cuviință, rezultată din datul firii și din educație.

Odată, fiind împreună în același birou, pe Napoca 11, în aripa din față, unde fusese ultima locuință a lui Silviu Dragomir, după revenirea sa din închisoare, băgasem de seamă că Profesorul nu era în apele sale.

Și tocmai atunci, în manieră cam zgomotoasă, un student își făcu apariția, spunând, după un salut imperceptibil: „Îl caut pe domnul Avram Andea!”.

Pompiliu Teodor i-a spus că nu există un astfel de domn acolo, l-a invitat să iasă și să intre din nou. Studentul, nedumerit, s-a conformat și, înainte să mai spună ceva, s-a văzut astfel admonestat:

„Ascultă, domnule, când se intră într-o încăpere cu oameni, salutul trebuie să se audă clar, iar când se intră într-o catedră universitară, formula de apelare nu este domnul X, ci domnul profesor X!”.

După aceasta, studentul a aflat unde și când putea fi găsit domnul profesor Andea, a băguit scuze și a ieșit repede, încurcat, jenat, tulburat. Iar mie, stânjenit și eu un pic de situație, Profesorul mi-a spus că tinerii trebuie învățați cum să se adreseze, că la Viena, dacă te interesezi la Arhive de un specialist care e doctor în istorie și nu folosești formula „doctor”, nu-ți spune nimeni unde se află etc. Aveam, peste ani, să constat pe pielea mea acest lucru (la Haus-, Hof- und Staatsarchiv din Minoritenplatz de la Viena) și să-mi aduc aminte de ceea ce-mi spusese, demult, cu înțelepciune, Pompiliu Teodor. Apoi, cu ocazia aceleiași întâmplări, și-a amintit de Silviu Dragomir, „un mare domn”, și m-a îndemnat să fac un exercițiu de imaginație și să mi-l închipui pe marele istoric și ministru numit de către studenți, la facultate, „domnul Dragomir” în loc de „domnul profesor”.

După aceste lungi divagații, după evocarea altor amintiri, a revenit la

studentul cu pricina și mi-a spus: „L-am învățat numai ceea ce trebuia, de-acum se cuvine să știe că este rânduială și măsură în toate sau, cum ziceau latinii, est modus in rebus”.

*

Erau pe atunci alte vremuri, alți studenți și alți profesori. Profesorii prinseseră copilării și părți din tinerile lor în România interbelică, trăiseră obsesia Marii Uniri, citiseră ediția princeps din Poemele luminii, ale lui Blaga, fuseseră colegi cu Blaga, avuseseră în case portretul regelui Ferdinand Întregitorul și câte altele! Le datorez profesorilor mei toată formația de specialitate, dar și mare parte din conduita de viață, din felul de a înțelege Universitatea, cercetarea și exigențele „meseriei de istoric”.

Dar Profesorului Pompiliu Teodor îi datorez mult mai mult. Domnia Sa a fost cel dintâi, la admitere, care m-a chemat pe coridor să-mi dezvăluie că „de la toamnă vom lucra împreună”. I-am spus de anul de armată care urma și mi-a răspuns că rămâne invitația pentru anul următor. Era o invitație care nu admitea replică sau timp de gândire. Îmi amintesc cum, la începutul anului I, la Institutul de Studii Clasice (în clădirea Muzeului Național de Istoria Transilvaniei), printre sarcofage romane, nu departe de bustul lui Decebal, profesorul Hadrian Daicoviciu m-a întrebat dacă nu doream să urmez specializarea în istorie veche și arheologie. Măgulit, i-am spus că îi promisese profesorului Teodor să merg la medie. S-a oprit și mi-a spus, cu generozitate, fără urmă de ironie:

„Ești pe toate mâini bune, tinere! Pompiliu Teodor este o somitate în domeniul său. Mult succes!”

Acad. IOAN AUREL POP

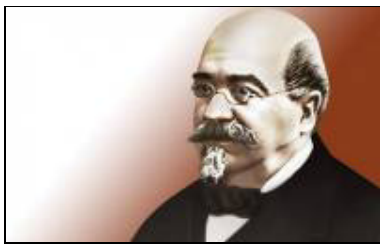
CEMOMORĂRI Mihail Kogălniceanu - 130

ministrul care a proclamat Independența de Stat a României

Anul acesta s-au împlinit 130 de ani de la trecerea în eternitate a marelui bărbat al neamului românesc, Mihail Kogălniceanu, motiv pentru a-i evoca personalitatea sa, precum și însemnatele realizări, în special proclamarea Independenței de Stat a României.

Momentul 1877 n-a apărut din senin în istoria României și n-a fost răscruce neașteptată. Fusese pregătit secole de-a rândul de lupte și de speranțe de toți cei care îi înfruntaseră pe turci ori de câte ori aceștia îndrăzniseră să ne calce hotarele. N-a fost acceptată nicio pace rușinoasă, armatele turcești n-au trecut niciodată hotarele fără să fie atacate și de cele mai multe ori alungate. Și trebuie să ținem seama că era vorba de cuceritorii Constantinopolului, de cei care șterseseră de pe fața pământului un imperiu ca cel bizantin, o forță milenară a spiritului și a spadei. 1877 a fost doar momentul culminant al unei aspirații permanente.

Când în Balcani, lupta politică antiotomană a început a se contura mai evident, România, prin oamenii ei politici experimentați, ca, de pildă, Mihail Kogălniceanu, veteran al unirii din 1859, a trimis Porții revendicări precise care aveau în vedere în special recunoașterea deplinei noastre autonomii și suveranității, într-un cuvânt independența și neatârnată (*Memoriul* din 16/28 iunie 1876). *Memoriul* trimis de Mihail Kogălniceanu era limpede și îndrăzneț. În final, el avertiza <<Sublima Poartă>> (sultan era Murad al V-lea, urmat în 1876 de Abdul Hamid al II-lea) că respingerea acestor revendicări ar duce la schimbarea totală a atitudinii României și la consecințe nedorite de turci. Turcii n-au înțeles momentul istoric și nu au răspuns afirmativ cererilor românești. Neutralitatea pe care o promisese Kogălniceanu nu-și mai avea acum rostul. Acesta, în calitate de ministru de externe, orienta acum politica românească dinamic și clarvăzător, spre o soluție radicală. El trimise ambasadorilor români de pe lângă puterile europene o notă în care explica situația, indicându-le să orienteze marile puteri și opinia publică în favoarea noastră. Nicolae Iorga caracterizează astfel nota lui Kogălniceanu: „*Ea face cea mai mare onoare omului care a scris-o și diplomației unui stat vasal care a îndrăznit să ridice acest nobil glas, unul din cele mai nobile ce au fost vreodată*

auzite pentru dreptate și pentru suferința omenească înaintea Europei”.

Dar răspunsul turcilor a fost considerarea țărilor românești ca „provincii privilegiate” ale Imperiului otoman. La 4/16 aprilie 1877, va fi semnată la București *Convenția* prin care România permitea trupelor rusești libera trecere pe teritoriul nostru și „*tratament rezervat armatelor amice*”. Din partea română semnează Mihail Kogălniceanu, ministru de externe. *Tratatul se încheie „de pe poziții de egalitate, între state suverane, prin care integritatea României era oficial recunoscută de Imperiul rus”.* Îndată după aceea, deși nu se hotărâse și intrarea în război, în țară se decretează mobilizarea generală (6/18 aprilie 1877). 58.700 de soldați au fost puși pe picior de război în trei săptămâni. La 12/24 aprilie 1877, Rusia a declarat război Turciei și trupele sale au și trecut frontiera română în drum spre Balcani. Armata română se înșiră, în așteptare, de-a lungul Dunării, între Turnu Severin și Călărași, spre a nu permite ca turcii să aleagă drept teatru de război nordul Dunării. Prevederea a fost bună, pentru că de îndată au și început tatonările bașibuzucilor prin dese atacuri la nordul Dunării și chiar bombardamente la Brăila, Calafat, Bechet, Oltenița și Călărași, ceea ce va fi de îndată socotit la București ca act de agresiune turcească împotriva unei țări cu care nu era în război.

La 8 mai 1877 (calendarul îndreptat), armata română trage primul foc de tun la Calafat, în legitimă apărare. În mintea și în inima românilor revenirea vremurilor lui Mircea, ale lui Ștefan, ale lui Mihai. Primul foc de tun a fost trimis în mijlocul armatei turcești de la Vidin. Din ziua aceea, Vidinul se va adăuga în istoria României lângă Rovine, Vaslui, Războieni și Călugăreni. Poporul cere proclamarea independenței și decretarea stării de război cu Turcia. La 29 aprilie/11 mai 1877, Camera face propuneri formale guvernului de a declara războiul. A doua zi, senatul face același lucru. Mihail Kogălniceanu mai are încă timpul de a trimite puterilor europene așa-numitele „puteri garante”, care de fapt n-au garantat niciodată nimic, sau mai exact, nu și-au exercitat niciodată în mod serios garanțiile, o

notă prin care explica noua situație. El denunța agresiunea turcă de-a lungul Dunării și considera că Turcia a început de fapt războiul pe care România îl acceptă pentru că trebuie să se apere. Câte precauțiuni diplomatice! Kogălniceanu procedase cu aceleași precauțiuni și față de Imperiul otoman, când oferea neutralitatea, și față de cel țarist, când permitea libera trecere a armatelor pe teritoriul României, și acum față de puterile garante. Diplomația română trebuia să aibă în vedere totul, să nu riște în nici o parte, spre a „*apăra pământul nostru, a salva instituțiile noastre și spre a asigura existența noastră politică*”, cum spunea Kogălniceanu. La 9/21 mai 1877, în Cameră, Mihail Kogălniceanu, fără a mai aștepta garanții de nicăieri, bizuindu-se doar pe dreptul sfânt al națiunii de a exista și de a fi liberă și independentă, suverană și neatârnată, bizuindu-se pe poporul care aștepta pe cineva care să-i materializeze în cuvânt și faptă hotărârea, bizuindu-se pe vitejia ostașilor români care stăteau la Dunăre gata la datorie, în numele guvernului, proclamă independența.

Cuvântarea lui Mihail Kogălniceanu ar trebui citată toată. E document de mare vibrație patriotică. Poporul a retrăit entuziasmul 1859 când același Kogălniceanu găsisse cuvintele cele mai potrivite să exprime ceea ce simțea toată suflarea românească. Și de data aceasta a fost la fel de inspirat: „*Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare. Avem domn de sine stătător... Am ajuns la scopul urmărit nu azi, ci pot zice, de secole, și mai cu deosebire de la 1848 încoace*”. Fiindcă sosise ceasul adevărului, Kogălniceanu restabilește întreg adevărul istoric asupra situației Țărilor Române și a raporturilor ei reale, în trecut cu Poarta Otomană: „*Mai întâi de toate, domnilor, ne facem întrebarea: ce am fost înainte de declararea războiului? Fost-am noi dependenți de Turcia? Fost-am noi provincie turcească? Fost-am noi vasali ai Turciei? Avut-am noi pe sultanul ca suzeran? Străinii au zis aceasta; noi n-am zis-o niciodată. Noi n-am fost vasali. Sultanul n-a fost suzeranul nostru. Însă, era ceva: erau niște legături sui generis, niște legături care erau slabe când românii erau tari; niște legături care erau tari când românii erau slabi*”. Și mai departe definește situația prezentă: „*Ne întrebați acum ce suntem? Suntem în stare de război cu turcii. Legăturile noastre cu înalta Poartă sunt rupte și când va fi ca să se facă pacea, nu cred că un singur român va mai consimți ca România să reintre în pozițiunea ei* →

FLORIN BENGHEAN

CENTENAR TUDOR PAMFILE

100 DE ANI DE LA MOARTE,
16 OCTOMBRIE 1921

Pânzariu T. Ion din Visterniceni, azi cartier din Chișinău, ultima ordonanță a celui care a fost ofițerul de cavalerie Tudor Pamfile, îmi răspundea la o scrisoare de acum aproape 50 de ani la mai multe întrebări legate de viața și activitatea folcloristului. Mi-a scris și despre vizitele lui și ale familiei la Spitalul din Chișinău, și știa amănunte din Testamentul făcut în vară (22 iulie 1921), relativ la manuscrise, avere, familie, urmași, prieteni. Am publicat documentul acesta ca și pe altele în cartea „**Tudor Pamfile și revista Ion Creangă**”, Vaslui, 1998, 291 de pagini reluată în **Opera Magna 1**, 616 p., Iași, 2020, fosta teză de doctorat. A daug că fostul soldat-ordonanță avea exercițiul scrisului (frumos și corect) și al compunerii cursive, fapt ce putea dovedi că toate ordonanțele avute de ofițerul-folclorist erau oameni valoroși și ei.

Se împlinesc cei 100 de ani de la dispariția fizică a celui mai mare folclorist-culegător din istoria folclorului românesc, apreciat astăzi prin impresionanta sa operă de etnograf, folclorist, scriitor, organizator și conducător de reviste, ziare, campanii de culegere în teren, rămânând și un apreciat ofițer de cavalerie, atât la Bârlad cât și la Chișinău. În tot acest timp „a ocupat” 16 din cele 30 de volume de culegeri ale Academiei Române în colecția „Din viața poporului român”.

Am studiat și publicat materiale despre Tudor Pamfile și mai ales despre una dintre cele mai mari publicații din istoria acestei națiuni, Revista de folclor „ION CREANGĂ”, apărută

între 1908 -1921 (după numărul din iulie 1921, an XIV), răstimp de câteva decenii bune, am organizat complexe manifestări culturale, la Țepu, la Bârlad, la Vaslui (v. Meridianul Pamfile), la Chișinău, Iași, am contribuit la reabilitarea sa culturală, pentru că înainte de 1989, era privit ca moșier capitalist.

Din 1968, în rev. „Cronica” condusă de C.Ciopraga, și până astăzi, în revista Internațională MERIDIANUL CULTURAL ROMÂNESC unde păstrez rubrica „O revistă pentru o idee” de peste 27 de numere, în ziarul Meridianul de Iași-Vaslui-Bacău de peste 25 de ani, continui această misiune de onoare: valorificarea muncii acestui fiu de răzeși.

Cel puțin în câteva domenii Pamfile nu va mai putea fi ajuns vreodată, pentru munca sa de „a aduna firisoarele de aur” ale creației populare. **Mitologia Românească**, fie și ca o continuare a volumelor lui Sim. Fl. Marian, dar mai ales prin materialul de valoare inestimabilă adunat atunci, rămâne operă unică, reprezentativă pentru nația română. **Revista** apărută la 1 august 1908, la Bârlad, denumită de Pamfile cu numele marelui povestitor, ION CREANGĂ ar putea și ea să fie o urmașă a revistei Șezătoarea scoasă de Artur Gorovei, la Fălticeni, dacă n-ar fi rămas ca o alcătuire foarte complexă și completă, cu cei 278 de colaboratori din țară și de peste hotare (astăzi, doar, Meridianul Cultural Românesc a adunat 781 de colaboratori din toată lumea). Pamfile a condus la un moment dat 12 publicații, dintre care menționăm revista istorică „Miron Costin”, Vocea Tutovei, Freamătul, Lumina, Răzeșul, Glasul Basarabiei (aici a promovat 5 publicații).

În al 3-lea rând vin **culegerile** sale, opera în totalitate înregistrând 46 de

titluri. „Cântece de țară” 1910, 1913, a fost cea mai cunoscută. Include o mică parte dintre miile de pagini culese în teren de folclorist. Miile de pagini ne rămân în visatul corpus al folclorului românesc încă neimplinit.

Reamintesc unora că după Ciuchindeal, primul care a editat o operă de Pamfile am fost eu, când, în 1976 am tipărit BASME cu ilustrații el unor pictorițe ieșene; era într-un timp al interdicțiilor, și că, în prezent înregistrez 2 cărți consacrate și multe articole publicate în țară și în lume. Există și o carte specială, Bârlad-Vaslui/Pamfile-Marin/Destine istorice, din 2017.

Scriitorul care publicase la atâtea reviste tot felul de creații literare începând din 1903 cu pamfletul, cel cu descrierile în stil popular și autor al celor 2 volume de proze tipărite, era foarte apreciat la Viața românească a lui G. Ibrăileanu și mai toate publicațiile timpului, semn de valoare și permanență.

Omul timpului prețuit de cele mai mari personalități contemporane, T. Maiorescu, M. Sadoveanu, G. Ibrăileanu, I. Bianu, G. Weigand, H. Tiktin, Fr. Pospisil, Andersen, G. Tutoveanu, etc., etc., ofițerul care și-a riscat viața pe câmpul de bătlie și...familistul, cu doar un copil, Ion, ajuns și el ofițer superior (prigonit de comuniști, dar cu care am comunicat ani buni) toate acestea sunt de foarte mare interes, astăzi. Ar rezulta un film despre o importantă figură istorică.

La centenarul dispariției sale personalitatea lui Pamfile rămâne emblematică pentru apărarea folclorului și a limbii române,și intrată în Pantheonul românimii.

Prof. dr. DUMITRU V. MARIN

→de mai înainte, rău definită, hibridă și jignitoare, atât intereselor României, cât și intereselor Turciei. Așadar, domnilor deputați, nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentanțunii naționale că noi suntem o națiune liberă și independentă”. Cuvântarea lui Mihail Kogălniceanu a fost un vibrant apel către națiune pentru trezirea și angajarea ei totală în realitatea cea nouă la care îi dădeau dreptul cele mai elementare legi ale dreptului și rațiunii. „Noi trebuie să dovedim că suntem o națiune vie, trebuie să dovedim că avem conștiința misiunii noastre, trebuie să dovedim că suntem în stare să facem și noi sacrificii pentru ca să păstrăm

această țară și drepturile ei pentru copiii noștri, și această misiune în momentele de față este încredințată forțelor și fiilor noștri care mor la hotare”. El acuză Turcia de agresiune: „Starea noastră de război este făcută de însăși Turcia, nu numai pe teritoriul nostru, dar și în apele noastre”. Odată pentru totdeauna, poporul român trebuie să se hotărăscă să-și ia soarta în propriile mâini: „Nu mai voim să depindem de certurile altora...” voim să „răspundem numai pentru greșelile noastre... să arătăm că suntem o națiune hotărâtă să ne ocupăm de noi”.

Kogălniceanu afirmă apoi dorința României de a trăi în pace cu toate țările: „Noi vrem să fim bine cu toate

puterile, și cu Rusia și cu Austria și chiar cu Turcia: și cu Turcia vom face legături noi, dar legături de acelea care se cuvine să se facă în secolul al XIX-lea, cum am făcut cu Austria...”. „Mă rezum, domnilor: voim să fim independenți, pentru că voim să trăim viața noastră proprie, pentru că nu voim să mai pătimim pentru greșelile altora, pentru că voim ca la Gurile Dunării de jos să fie un bulevard în contra războiului”.

1877 este fără îndoială un an de cotitură în istoria românilor, dar independența, cum spune frumos Prof. Virgil Cândea, e o „permanență a istoriei românilor”, o constantă a vieții, idealurilor și aspirațiilor românești.

PUNCTE DE VEDERE

Despre Aromâni și Români

Limba și Identitate

Ideea scrierii unui articol despre limba și identitatea aromânilor din peninsula Balcanică a survenit în urmă lecturii cărții *Vlachica*, publicată anul acesta în America de editura Xlibris. *Vlachica* este un roman istoric amplu și bine documentat semnat de Mirela Roznoveanu, scriitoare româncă de origine aromână din New York. Este prima carte pe această temă și de asemenea dimensiuni apărută în lumea anglo-saxonă. Am recenzat deja cartea, dar în acest articol doresc să mă concentrez pe chestiunea limbii și identității.

Aromânii, care între ei se numesc armâni, sunt cunoscuți totodată ca vlahi sau macedo-români și reprezintă una din cele mai vechi populații ale peninsulei Balcanice. Tradițional, ei ocupau centrul peninsulei și erau cu precădere păstori și comercianți, de cele mai multe ori vânzând propriile lor produse. Ei se învecinau cu grecii la sud, care ocupau cu precădere regiunile litorale, cu ilirii la vest, și cu rudele de aceeași origine etnică din nordul peninsulei și din Dacia. Peste aromâni au venit însă slavii și bulgarii, care i-au împins spre sud, dar de la sud îi presau grecii și îi împingeau spre nord. Aromânii nu au avut unde se refugia decât la munte, unde mai pot fi găsiți și acum. Ocuparea peninsulei de către otomani a complicat și mai mult existența populației aromâne. Pe lângă națiunile care îi înconjurau, îi invidiau și jinduiau la pământurile lor, aromânii au început să sufere și presiunea turco-musulmană.

Mirela Roznoveanu descrie cu multă migală și cu lux de amănunte complexitatea vieții în Imperiul Otoman și se concentrează pe evoluția clanurilor de aromâni. Lectură cărții oferă cititorilor un tablou bogat al existenței și al eforturilor aromânilor menite să le asigure autonomia și supraviețuirea. Eforturile lor îi poartă zeci și zeci de ani pe la porțile Vienei, la Veneția, la Constantinopol și în final la București.

La sfârșitul Primului Război Mondial, Imperiul Otoman s-a dezmembrat și în Peninsula Balcanică

se înființau state naționale noi și independente. Macedonia istorică, unde locuiau numeroși aromâni, a fost împărțită între Grecia, Bulgaria, fosta Iugoslavie și Albania. Una din cele mai vechi etnii din peninsula, Vlahii, au rămas astfel fără un stat propriu și așa este și azi. Dintr-o minoritate relativ puternică într-un imperiu vast și multi-național, aromânii au ajuns minoritari în state naționale mici și intolerante, care toate au urmărit să-i deznationalize.

În perioada interbelică, Români-a a tratat cu Grecia și Albania și a înființat și susținut școli și biserici românești în cele două țări. Limba acelor școli a fost însă limba română literară, ceea ce a creat o discrepanță între ce învățau elevii la școală și cum vorbeau ei acasă. Acele școli au început să creeze probabil și o nouă identitate națională, identitate care însă nu s-a generalizat și care practic a fost sugrumată de noile autorități postbelice.

Acele școli și biserici românești au fost desființate după cel de Al Doilea Război Mondial. Între timp, autoritățile comuniste instalate în țară în 1947, i-au abandonat pe aromâni și aceiași lucru l-au făcut și toate guvernele post-decembriste. Aromânii care au emigrat în România de-a lungul timpului s-au integrat ușor în nouă societate, s-au asimilat, s-au simțit români, și mulți dintre ei s-au impus în lumea intelectuală. Cine sunt însă aromânii și care e soarta lor actuală?

Aromânii din Balcani Azi

În romanul *Vlachica*, Roznoveanu descrie evoluția aromânilor în diferite perioade istorice și în special în perioada de la sfârșitul veacului al 18-lea, când principalele așezări urbane vlahice din Macedonia au fost distruse. Și pentru a se documenta asupra situației actuale, în anii din urmă ea a călătorit prin toate țările Balcanice unde și-a întâlnit rudele și

a stat de vorbă cu mulți confracți. Citind cu deosebit interes romanul și dorind să aflu noi amănunte, am rugat-o pe autoare să descrie pe scurt călătoriile, impresiile și constatările ei la față locului. Unde a întâlnit aromâni? Cum trăiesc ei azi? Ce simt și ce gândesc...? Iată câteva din răspunsuri:

Armânii sunt peste tot, din Croația până la Salonic... În una din călătoriile, taximetristul care mă trecea granița dintre Albania și Grecia s-a oprit undeva pe drum ca să bem o cafea. Cel ce servea ca și stăpânul cafenelei pierdute în acea pustietate erau armâni. Vorbim și nu îmi vine să cred..!

Apoi ajung într-o stație auto și aștept autobuzul spre Salonic. Un bătrân trist stătea singur la o masă în cafeneaua învecinată. Îl servesc cu o cafea și aflu că este armân. Vorbim armânește și începe să lăcrimeze, deplângând jalea pierderii limbii materne în tânăra generație... Tinerii, spunea bătrânul, nu sunt încurajați să își mențină limba maternă, armâna. Ca să îi alin sufletul, i-am dat o revistă în armânește pe care o primisem în dar în Girokater. Menționez că în acea vară, am subvenționat o săptămână de școală de învățare a limbii armâne a copiilor armâni, cu abecedare și cărți de povești în armână.

Altă dată, plimbându-mă pe strada principală din Ioannina, am intrat într-o librărie, căutând cărți despre armâni. Nu existau în nicio limbă. Vânzătorul mi-a destăinuit în schimb că era armân. Putea citi ce scriu armânii din Franța și armânii din România pe Facebook pentru că învățase alfabetul latin la clasele de limbă engleză. Copiii armâni din Grecia învață numai alfabetul grec.

La Aminciu, o comună armânească de lângă Ioannina, totul este armânesc. Bătrânii încă se întâlnesc în centru și stau la taclăca ca în vremurile de demult. Câteva femei dintr-un magazin cu dulciuri m-au întrebat cum este lumea de dincolo de Aminciu, nu ieșiseră niciodată în afara satului.

La Veria, în nordul Salonicului, toți cei întâlniți, de la brutăria din centru la restaurantul unde am mâncat și vânzătoarele din magazinele prin care am trecut erau armâni, și regret și azi că nu →

NICHOLAS DIMA

am ajuns la biserica armânească din oraș.

La Bitola, Macedonia de Nord, la biserica armânească (unde din păcate slujba se ține mai mult în macedoneană, probabil pentru că astea sunt directivele oficiale) am găsit tineri excepționali dornici să scrie și să vorbească limba maternă... Cimitirul Armănesc din Bitola sau Mănăstiri este o istorie concretă a armânilor de pe acele meleaguri...

Acțiunile guvernului român în țările balcanice au înrăutățit practic situația armânilor. Pe de o parte, cei mai inteligenți tineri armâni sunt atrași cu burse spre România și ei nu se mai întorc în țările lor. Armânii din Balcani sunt privați de cei mai inteligenți tineri care ar putea lupta pentru drepturile armânilor. Pe de altă parte, susținând că armânii sunt români, guvernul României pune în pericol comunitățile de armâni de la sud de Dunăre astfel percepute (de țările respective) drept comunități trădătoare...

Deoarece grecii au o politică represivă împotriva vlahilor/armânilor, armânilor le este teamă în Salonic să își proclame identitatea națională. Asta am văzut la rudele mele din Salonic. Mai nou, armânii sunt calificați de grecii integrați în EU drept - naziști - deoarece țin la familie, biserică, și identitatea vlahă/ armână. Am avut numeroase dispute pe tema asta cu familia mea din Salonic...

Și totuși, armânii de azi de oriunde i-am întâlnit se consideră pe ei înșiși mai întâi armâni/vlahi și după aceea cetățeni ai țărilor în care locuiesc, fie că este Croația, Macedonia de Nord, Bulgaria, Grecia, sau România... a răspuns Mirela Roznoveanu.

Limbă și Identitate

Îi port mult respect autoarei și o admir pentru că a făcut pentru aromâni mai mult decât oricine alt cineva în ultimele decenii. Nu suntem însă de acord în ce privește limba și identitatea confracților noștri din Balcani. Și fac această afirmație pentru că sunt doctor geograf și am studiat geneza formării limbilor și a etniilor și în același timp sunt preocupat de soarta confracților noștri de pretutindeni.

Roznoveanu susține că aromână nu ar fi un dialect, ci o limba tot de origine latină ca și română, dar diferită de această. Eu cred că pentru a evita orice contradicție, trebuie definită mai întâi noțiunea de limbă. Nu sunt lingvist, dar se pare că distincția dintre limbă și dialect este cumva arbitrară. În Germania, Italia, Spania, Marea Britanie, de exemplu, se vorbesc multe dialecte din care unele sunt neinteligibile între ele. Și totuși, germanii se simt germani, italienii sunt italieni, și așa mai departe. Iar în unele din marile țări ale lumii ca India și China se vorbesc limbi complet diferite, ceea ce nu îi împiedică pe majoritatea vorbitorilor să se simtă altceva decât indieni sau chinezi. Limba reprezintă o componentă importată a identității naționale, dar nu e determinantă. Elementul esențial este conștiința apartenenței la un etos comun. Și conștiința națională se formează încet și în timp îndelungat.

Asemănări lingvistice

Să revin însă la aromânii din țară, din Occident și din Balcani. Cum se identifică ei și ce limbă maternă vorbesc? Mai întâi, rămâne totuși întrebarea dacă aromână sau macedo-română este o limba sau un dialect. Studiile de specialitate susțin că este un dialect al limbii strămoșilor noștri comuni, dar care s-a dezvoltat separat și izolat de limba română. De fapt, romanul *Vlachica* oferă multe asemănări dintre aromână și română.

Mă refer la nume proprii sau cu rezonanță veche și istorică: *Puică, Doru, Puiu, Balaure, Gruia, Corbu, Negoii, sau Manzu și Murgu...* Mă refer la asemenea toponime ca *Grădiștea, Clisura, Valea Caldă, Valera Rea*. Mă gândesc la cuvinte cu rezonanțe arhaice, dar și actuale, precum și la fraze complete asemănătoare limbii române nestandardizate de acum câteva sute de ani: *Ghine (Bine). Nevasta, Preaspa (prisă), Poală; Strigă-strigoi; Gios (jos), bucuria, Cashu de Kavalia (Cașcaval?)*. Mă refer la unele propoziții menționate în carte: „Cum ești? Di dorlu'a tău lea vruta mea, Dultsea loelui, Deschlide giione ochiu că di amura...” Cât de frumos sună expresia de acum 500 de ani „*Vruta mea*”, adică Iubita mea!

Desigur, unele cuvinte comune sunt de origine slavă pentru că au intrat în limba română veche odată cu slavii care s-au așezat în mijlocul nostru. Alte cuvinte comune există și în limba albaneză, pentru că provin din fondul lexical iliro-tracic, după cum altele sunt cuvinte grecești și chiar turcești. Și totuși, nicio limbă din Balcani nu se apropie de limba română așa cum se apropie limba sau dialectul aromân.

O contribuție personală

Pe la începutul anilor 1980, au apărut în presă din fosta Iugoslavie unele articole care au suscit interesul pentru vlahii sau aromânii din Balcani. La scurt timp după ce le-am citit, am abordat și eu chestiunea dezbătută și, în septembrie 1985, am publicat în revista Americană *East European Quarterly* articolul *Daco-Romanians and Aromanians*.

Pornind de la cele scrise de presă iugoslavă, am făcut o scurtă prezentare istorică a aromânilor și am încercat să aduc subiectul la zi. În cele 22 de note bibliografice de subsol ale articolului, am menționat câteva surse și unele din numele proeminente care au studiat subiectul: A.D. Xenopol, Dimitrie Gazdaru, Alexandru Graur, Constantin Giurescu, Eugene Keefe, Iorgu Iordan, Maria Manoliu, Tache Papahagi... Toți susțin, că de altfel și unii cercetători străini, că aromână este un dialect al limbii române. Cu toate acestea, așa cum am afirmat mai devreme, distincția între limbă și dialect nu e tocmai clară. Ce m-a frapat când am scris articolul a fost însă asemănarea conjugării verbelor de baza pe care se dezvoltă gramatică unei limbi. Și dacă lexicul se schimbă în timp, cuvintele de baza și gramatica se schimbă extrem de lent ori pur și simplu nu se schimbă.

Iată câteva verbe din aromână. Indicativ prezent:

A avea: Eu am, țiine ai, el (ea) are, noi aem, voi aetz (avetz), el'i eale. A fi: Eu hiu (hîm, escu), țiine hii (ești), el easte, noi him, voi hitz, el'i săntu, (suntu).

A vrea: Eu voi, țiine vrei, el (ea) va, noi vrem, voi vretz, el'i vor...

Verbele auxiliare învârtesc limbile și dialectele. Împreună cu →

vocabularul de bază și gramatica, verbele auxiliare determină apartenența unei limbi la o familie lingvistică sau apartenența unui dialect la o anumită limbă. Limba unei populații este obiectivă și acolo unde e cazul indică origini comune. Identitatea este însă subiectivă și poate crea confuzii personale și naționale

Oameni și Idei

Literatura, arta, cultura românească abundă în personalități care au fost și sunt de origine aromână. Ce se considerau asemenea personalități și cum se identificau? Și îmi vin în minte asemenea personalități și nume ca: Iorga, Murnu, Onciu, Simu...Și mai recent lingvistul Tache Papahagi și actorii Toma Caragiu și Ion Caramitru. Când marele nostru istoric Nicolae Iorga s-a întâlnit cu președintele Academiei Elene, probabil ca să-l impresioneze, i-a spus că familia să ar avea rădăcini grecești. La care acesta i-a replicat: „Ce interesant, domnule Iorga, eu am rădăcini românești!”

I-am cunoscut bine pe mulți macedo-români și am avut vecini, colegi, profesori și prieteni dintre ei. Cu frații Guliu din București, de exemplu, mă revăd ori de câte ori mă întorc în țară. În America m-am împrietenit cu mulți frați aromâni: Aurel Ciufecu, Zahu Până, Jean Moscopol, Nicolae Chiahu, Cola Chirani. Nea Cola ne povestea cât de încântat a fost el când a ajuns prima oară în țară și a constatat că un întreg popor vorbea limba lui natală, o limbă cumva diferită, dar pe care a deprins-o foarte repede. Toți se simțeau și armâni și români și nu vedeau nicio contradicție în această dublă identitate.

În întregul meu exil de 53 de ani, am întâlnit un singur aromân din Grecia care nu se mai considera român și care susținea că și grecii și-au schimbat atitudinea și acum tind să-i considere o națiune aparte.

Ar putea fi un nou cal troian menit să ducă la accelerarea deznăționalizării.

Recent, am mai întâlnit totuși trei macedo-români tineri, proveniți din Grecia, Albania și respectiv Macedonia de Nord, a căror identitate etnică era de acum confu-

Nicolae Suciu, Gospodărie din Iacobenii

ză. Identitatea și conștiința națională se formează în timp de multe generații. Conștiințele sunt de natură psihologică, iar identitățile nu se stabilesc prin decret. Faptul că noi și macedo-români am fost despărțiți de slăvi a dus într-adevăr la evoluții diferite. Rădăcinile comune nu se pierd însă chiar dacă uneori ele nu se mai văd. Și în această idee îmi amintesc un fragment de poezie de Radu Gyr învățat în închisoare:

...Am fost cândva o cetina'mân-
doi/ Și amândoi același conifer;/ Ne-
au smuls vântoase grindine și ploi,/ Azi alte crengi cresc dincolo de noi,/ Dar rădăcina ne-a rămas în cer!...
Rădăcina e comună!

Noi tendințe

Se pare totuși că în prezent există o tendință reală și onestă de creare sau de declarare a unei identități aromâne separată de cea română. De altfel, recent am urmărit un discurs ținut în Parlamentul României de către deputatul Costică Canacheu. Acesta pleda cu mult bun simț, aș spune cu dragoste frățească, pentru recunoașterea etniei aromâne. Între timp, problema a ajuns la Consiliul Europei, unde se fac presiuni pentru recunoașterea internațională a aromânilor. Nu se știe câți aromâni sau vlahi există în peninsula Balcanică, dar trebuie să fie câteva milioane din care câteva sute de mii încă vorbesc limba maternă. Autoritățile actuale de la București au o atitudine indiferentă față de ei, dar ar fi bine ca reprezentanții țării să studieze istoria și să-și consulte conștiința.

Personal, nu mă pot pronunța asupra identității aromâne, dar la Alba Iulia, la aniversarea a 75 de ani de la Marea Unire din 1918, am

întâlnit doi tineri aromâni din Albania, care vorbeau perfect românește și care m-au întrebat îngândurați: *De ce nu pleacă minoritarii din România ca să venim noi acasă?* Acasă! Ei afirmau că la vremea respectivă existau în Albania câteva sute de mii de aromâni, dar între timp mulți dintre ei au plecat în Grecia, pentru a scăpa de sărăcie. Grecii susțin că aromânii sunt greci latinizați și le oferă automat acte de identitate grecești...

Identitatea ține în primul rând de conștiință, dar în același timp este de mare importanță politică și geopolitică. Aromânii speră probabil că dacă își declară o identitate proprie, țările din Balcani îi vor recunoaște și le vor respecta drepturile. E posibil, dar puțin probabil. Nu știu ce surprize ne rezervă viitorul, dar istoria ne arată că eniile au rădăcini adânci și uneori renasc în mod cu totul neașteptat.

USA, octombrie 2021

ANEXĂ

Poemul „*Carmina mortae carent*” de poeta aromână contemporană **Kira Iorgoveanu Mantsu**. (Traducere/adaptare de Mirela Roznoveanu)

Aromâna: «*Poematli nu cunoscu moartea!*»/ *Mashi a meali trã moarti/ S'amintarã!* / *Limba tu cari li'aspuu/ Anarga'anarga/ Cãtã ascãpitata'agãrsheri/ S'dutsi!* // *Hiu, poati, singura/ Poetã tu lumi cari / Moarti poemati amintã!* / *Tsi, poati, tu cãrtsã/ Va s' doarnã/ Cã nu va s'yinã vãr' / S'li dishteaptã!* // «*Poematli nu cunoscu moartea!*»/ *Dzãtsea aushilji latinji.../ Ama nu'i daima ashii!* / *Poematli'a meali tu carti/ Vulusiti, / Nialeapti, agãrshiti, / Semnu'ahãnda/ Di unã limbã tsi di multu eara!*

Română: „*Poemele nu cunosc moartea!*” / *Numai ale mele pentru moarte/ S-au nãscut!* / *Limba în care le scriu/ Încet-încet/ Spre-ntunecata uitare/ Se-ndreaptã!* // *Sunt, poate, singura / Poetã pe lume care/ Naște poeme moarte!* / *Care, poate, în cãrți/ Vor dormi/ Cãci nimeni nu va veni/ Sã le trezeascã!* // „*Poemele nu cunosc moartea!*” / *Spuneau bãtrãni latinii/ Însã nu-i mereu așa!* / *Poemele mele-n cãrți/ Închise,/ Necitite, uitate/ Semne adãnci/ Ale unei limbi ce de mult a apus!*

ADEVĂRUL CRONICARILOR

„*Alfred Rex Saxonum*“. Inscripția de pe monezile de argint bătute între 871 și 899 certifică faima postumă a lui Alfred cel Mare, considerat eliberatorul și unificatorul anglo-saxonilor. Datorită lui, Anglia a supraviețuit pericolului danez – cel puțin așa se credea până acum câteva decenii. Dar a fost Alfred cu adevărat cea mai puternică personalitate a Evului Mediu Timpuriu englez, pe plan politic, militar și administrativ? Eroul legendar ale cărui isprăvi erau cântate de menestrelii în castele, sate și orașe?

Alfred și-a început domnia cu o înfrângere și, cel puțin până în 878, a fost în defensivă, mereu surprins de inițiativele adversarului, gășind doar soluții de compromis sau lăsându-se purtat în vârtoarea evenimentelor pe care nu le putuse nici anticipa, nici controla. „Regele tuturor saxonilor“ datorează mult modului extrem de favorabil în care a fost prezentat în „*Cronica anglo-saxonă*“ (începută din inițiativa lui) și faptului că biograful său, Asser (care a scris, în 893, „*Viața Regelui Alfred*“) îi era prieten și admirator fervent.

Totuși, Asser este unul dintre puținii „cronicari de război“ care nu doar au scris despre istorie, ci au făcut-o, în mlaștinile unde se ascundea cu regele părăsit de toți, la asedii, pe câmpurile de bătălie. Majoritatea istoricilor medievali, ca și cei de astăzi, se mulțumeau să adune mărturiile, să indexeze cronologic date, să consemneze evenimente vechi ori în desfășurare. A fost cazul Venerabilului Beda, care a lăsat posterității o imagine destul de fidelă și completă a Angliei așa cum fusese înainte de venirea vikingilor. Considerat primul istoric englez, Beda a scris despre „tot ce nu trebuie uitat“, începând din vremea lui Cezar și până în anul 731, deși nu a ieșit niciodată din izolarea mănăstirilor Saint Peter din Wearmouth (Northumbria) și Saint Paul (Jarrow), ale căror biblioteci reunite ajungeau la cinci sute de manuscrise. Cultura, inteligența și obiectivitatea îi compensau experiența de viață limitată. Astfel, într-una din scrierile sale, Beda afirma fără echivoc: „Pământul este rotund ca o bilă, nu plat ca un scut“ – declarație incen-

diară pentru secolul opt al unui Ev Mediu tot mai întunecat (pentru idei similare, Nicolaj Kopernic, Giordano Bruno, Galileo Galilei, Francis Bacon, Leonardo da Vinci și Tycho Brahe au fost persecutați de Inchiziție sute de ani mai târziu).

Discipolii Venerabilului Beda au trăit în vremuri nu la fel de potrivite pentru izolare și studiu, iar lecția pe care au deprins-o de la invadatorii veniți din Scandinavia a fost una singură: nu există ziduri destul de înalte, nici sanctuare destul de sacre ca să îi oprească pe războinicii Nordului. Mulți martori-cronicari au ars împreună cu scrierile lor în mănăstirile jefuite și apoi incendiate. Manuscrisele salvate au fost multiplicare de copii, iar istoricii generațiilor următoare au încercat să refacă din informațiile fragmentare și, adesea, subiective, un tablou cât mai veridic al perioadei vikinge în Anglia.

Simeon din Durham a scris „*Historia regum Anglorum et Dacorum*“, ce continuă cronologic istoria lui Beda. Autorul – care a ales viața monahală în 1083, întâi la mănăstirea Jarrow, apoi la Durham – a „relatat“ despre atacurile vikingilor de la Lindisfarne (794) și Jarrow (795), cu implicarea afectivă a cuiva prezent la evenimente. Însă cele două tragice episoade ale invaziei daneze au fost reconstituite de Simeon pe baza unor anale vechi de două secole!

Un alt istoric medieval interesat retrospectiv de perioada vikingă a Angliei a fost Florence din Worcester, călugăr din secolul al XII-lea. A sa „*Chronicon ex chronicis*“ („*Cronică din cronici*“) – care începe

cu „Creația“ și se termină în 1117 – reprezintă o compilație după scrierile lui Asser, episcop de Sherborne, după eremitul irlandez Marianus Scotus și după o versiune astăzi dispărută a „*Cronicii anglo-saxone*“.

Potrivit unei tradiții larg răspândite în Evul Mediu, fiecare istoric plasa începutul cronicii sale la „Facerea Lumii“, „după izgonirea primilor oameni, Adam și Eva, din Paradis“ sau măcar „în zilele Potopului“. Mai modest, Alredus (Alfred of Beverley) a pornit să nareze evenimentele din „*Annales sive Historia de gestis regum Britanniae*“ („*Analele istoriei faptelor regilor Britaniei*“) începând cu vremea lui Brutus și a redat istoria Angliei, trecând prin perioada invaziei daneze, până în 1129. Obiectivă și realistă, remarcându-se prin precizie, cronica lui Alredus datează din 1143, având ca surse principale scrierile lui Geoffrey de Monmouth și Simeon din Durham.

Perioada vikingă în Anglia face parte din fragmentele temporale rămase într-un con de umbră al istoriei. Informațiile scrise provenite de la martori direcți s-au pierdut, au fost distruse sau deteriorate. Dacă la asta se adaugă aportul personal al compilerilor de mai târziu, se pune întrebarea: ce proporție de adevăr conțin, de fapt, cronicile? Câtă credibilitate poate fi acordată unui cronicar ca Asser, ce slujea, în primul rând, interesele regelui său?

Dacă viitorul poate fi considerat o ecuație cu un număr infinit de variabile, trecutul rămâne o problemă de interpretare. Cronicarii nu se mulțumeau să expună faptele, lăsând posteritatea să emită judecăți și concluzii. Manifestau adesea tendința – absolut omenească și explicabilă – de a altera realitatea: exagerau efectivele unei armate, numărul morților într-o bătălie ori al corăbiilor dintr-o flotă de război, tocmai pentru a evidenția importanța unei victorii sau a justifica înfrângerea trupelor proprii. Biografiile nobililor, prelaților sau capetelor încoronate obișnuiau să le idealizeze calitățile, transformându-i în sfinți și arhangheli. La polul opus, defectele unor conducători din tabăra adversă erau exacerbate, dușmanii cei mai detestați devenind, pentru urmași ca și pentru contemporani, „fiare“ sau „demoni“. →

RODICA BRETIN

Cronicarii Evului Mediu, în aceeași măsură istorici și literați, se simțeau totodată atrași de fenomenele stranii, inexplicabile. Mistici prin natură și preocupări, erau convinși de existența unei forțe divine care crease și menținea ordinea în Univers, echilibrând balanța între Bine și Rău. Credeau, de asemenea, în miracole, fiind gata să accepte fără rezerve un adevăr pe care savanții secolului XXI îl consideră greu de digerat: există încă, pe Pământ și în Cosmos, lucruri dincolo de înțelegerea umană sau imposibil de explicat deocamdată, ceea ce nu le face mai puțin reale. Disponibilitatea învățaților medievali și, ulterior, ai Renașterii, de a-și accepta limitările și ignoranța a dus, doar aparent paradoxal, la progresul Științei.

Fără a fi creduli ori lipsiți de discernământ, unii cronicari au consemnat fenomene meteorologice neobișnuite, creaturi improbabile genetic sau alte manifestări ce puteau fi etichetate drept paranormale – dar care astăzi sunt identificate, studiate și acceptate.

Istoricii Evului Mediu dramatizau și, uneori, greșeau. *Însă nu puteau să mintă.* Oricât de deformată ar fi fost viziunea lor asupra unei situații, faptul în sine era întotdeauna redat corect; nu se inventau personaje istorice, bătălii, molime, asedii. Dacă un cronicar și-a indus cititorii în eroare, atunci a făcut-o fără voie și fiind de bună credință, căci o minciună ar fi reprezentat încălcarea flagrantă a eticii profesionale! Iar dacă cercetătorul contemporan elimină balastul de exagerări inerente, interpretări partizane sau pledoarii pentru o anume cauză, vor rămâne doar faptele – și din ele se poate reconstitui Istoria.

De când s-a inventat scrierea, în conflictele umane a apărut și un plan secundar al ostilităților. Fiecare dintre tabere își are adevărul ei (dat de proprii cronicari și istorici) și, mai târziu, o teorie propagandistică în măsură să demonstreze că dreptatea este de partea sa. Însă două adevăruri absolute și opuse nu pot să coexiste.

Iar istoria este scrisă, de obicei, de învingători. În Insulele Britanice a fost altfel. Anglo-saxonii, care au pierdut aproape toate bătăliile, au câștigat totuși un război: *cel al cronicilor.*

Un poem ratat

Privesc fotografia ta de pe celular
aș putea să-ți spun ce gândesc, dar n-o fac
am rețineri, mă inhib, devin tăcut, o lebedă
dacă ar fi originalul poate că...
totuși am prins puțin curaj
stau tolănit la soare pe plaja pieptului tău
bătut parcă în pietre scumpe
mă simt atât de bine în golful acela
dintre Scilla și Caribda, altfel spus
claviculele tale de fildeș
m-am temut puțin când mi-am înălțat
privirile
spre bărbia ascuțită ca stânca
Gibraltarului;

În ochi am zărit o mulțime de curcubeie
de lagune, mici porțiuni deșertice
leopardi, antilope, girafe
brusc am devenit o cochilie, o vizuină
în care s-au înghesuit mirări, așteptări
umbre de suspiciuni, speranțe, iluzii
ce lucruri banale, bizare, imposibile
semințe de aruncat la păsări;

Dau fotografiei un like și rămân un Robinson
lângă o nălucă bătrână
brusc dispare mirosul de mere văratice
și soarele a devenit mai palid
pasta de dinți din tubul lăsat pe
etajera din baie s-a făcut ca betonul
pe para dușului curge parcă ulei de măsline
pe cap și pe întregul corp am sârmă
ghimpată
sunt un evadat dintr-o lume reală
draga mea, poemul se oprește aici,
punct!

Și totuși iluziile

Fata din colțul străzii vinde cireșe
trecătorii au uitat
că mai există asemenea poame
după o iarnă îngrozitoare
și o primăvară cu vânt și ploi
unii se opresc și cumpără, au acasă
copii
alții privesc doar cum fata îmbrăcată ca
la țară
pune cireșele dintr-un coș de nuiele
într-o cană de smalt și privește cu
multă
simpatie în ochii cumpărătorilor
aceștia nu pot crede că totul se
întâmplă aievea
cel mult o iluzie, o frumoasă iluzie
ca atâtea altele pe lumea asta;

Cine n-a crezut în iluzii, nu s-a îmbătat
cu parfumul lor, nu și-a plimbat ochii
pe liniile lor amețitoare

unii chiar au vânat aceste păsări
cu aripi atât de colorate, cu ghiers
de flaut fermecat și au făcut negoț cu ele
ba poate și dragoste
au trăit cu ele numai în visări
iar după ce se vestejeau, îmbătrâneau
ca s-o spunem pe cea dreaptă vâneau
altele
mai proaspete, mai naive, mai nu știu
cum;

Și eu m-am amăgit cu ele și au fost
destule și promițătoare
dar n-am avut parte de ele
fie nu am știut să le grădinăresc
și s-au dus, s-au volatilizat
fie că mi-au înșelat așteptările și le-am
deschis ușa să plece la o altă adresă
odată când mintea îmi era confuză
am vrut să mă fac popă, aveam glas
tânguitor, bun pentru liturghii
dar nu agram să conduc oameni pe
ultimul drum
zdruncinând iluziile tatei
într-o vreme îmi bătea în tâmples gâdul
să mă însor cu o fată din sat
voiam să-mi rumenească bine pâinea
și să-mi facă copiii frumoși
când eram în clasa a patra
visam să mă fac aviator
apoi făcându-i o vizită învățătoarei
și observând că îi era stricată ușa la casă
am hotărât să devin tâmplar
și uite așa s-a ales praful de iluziile
mele
le-am distrus pe toate
cu multă luciditate;
Aș vrea să mai am și acum iluzii
dar nu mai vine niciuna
să-mi bată în geam
acum se-nghesuie să mă viziteze
amintirile
niște energii misterioase mă îndeamnă
să mă scald în apele zilelor ce-au trecut
să mă plimb în amurguri pe sub cireșii
de-acasă, să stau la șuete cu știmizele
ce mi-au speriat somnul, visele
e și ăsta un mod de a scăpa de grijile
zilei
și totuși iluziile, ele rămân.

GHEORGHE JURCĂ

Amintiri ale măreției trecutului

îngropat de veacuri

Satul este patria poporului român din vremi imemorabile. Aici suntem acasă de la început de lume, în sat ieși din timp și istorie și intri în timpul și istoria devenite veșnicie. Veacurile și sutele de generații au citorit această matcă și vatră unde omul este cuprins de-o lăuntrică și tainică bucurie și măreție.

Satul a fost, de-a lungul vremii preocupat de formarea omului interior în spiritul celor mai înalte principii morale pe care le-a avut umanitatea, cele ale jertfei de sine din iubire pentru aproape, ale răbdării îndelungi, ale îmbogățirii sufletești, ale însetării după dreptate și adevăr. Această rânduială, spirituală, păstrată prin viața practică două milenii, este moștenirea noastră cea mai de preț, indiferent unde trăim și cât consumăm din bunurile lumii. Satul românesc este vatra în care s-a plămădit, s-a păstrat și s-a promovat conștiința națională, este un izvor al obiceiurilor, menite să trezească în om dorul și dragul de viață, să aștearnă pe chipul său un zâmbet luminos. De-a lungul timpului, satul românesc s-a organizat și s-a dezvoltat în felurite moduri, cultivând virtuțile poporului român: hărnicia, dărnicia și ospitalitatea, satul românesc este cel mai bun exemplu ce poate fi dat pentru adevărata comuniune dintre mai mulți oameni, care se bucură să fie împreună, să se ajute între ei în orice clipă și să înfăptuiască lucruri frumoase de care să se mândrească. „Copilo, pune-ți mâinile pe genunchii mei. / Eu cred că veșnicia s-a născut la sat. / Aici orice gând e mai încet, / și inima-ți zvâcnește mai rar, / ca și cum nu ți-ar bate în piept, / ci adânc în pământ undeva”. Așa spunea *Lucian Blaga*, în „*Sufletul satului*”.

„Eu cred că mai întâi a fost satul și după aceea au venit dealurile din jur, ca să păzească frumusețea asta“, *Octavian Goga*. *Lumea satului românesc a fost mereu o sursă de inspirație pentru scriitorii neamului nostru, operele lor își adună seva din același izvor al folclorului, istoriei și al vieților sătenilor de diferite vârste, lumea satul fiind în strânsă legătură cu natura. „Suntem și vom fi totdeauna neam de țărani. De aceea, destinul nostru ca neam, ca putere culturală, atârână de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țaranului – creatorul și păstrătorul culturii populare, centru generator, binecuvântat și rodnic”.*

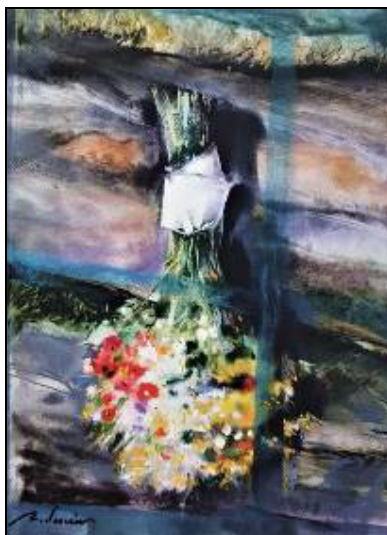
(*Lucian Blaga*). *A rânduit Bunul Dumnezeu să vadă lumina zilei în localitatea vâlceană Stănești, pe malul Cernei cu apă limpede și sclipitoare în razele soarelui de vară fierbinte, pe acele meleaguri pe unde odinioară își purtase pașii „Vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian Marina”. De mai la deal și de peste deal, din Glăvile Vâlcei avea să pornească în lume, la 21 martie 1921, Mitropolitul Bartolomeu Valeriu Anania. Întâlnirea, comuniunea și colaborarea, prietenia și sprijinul reciproc dintre cei doi mari ierarhi vâlceeni a fost descrisă de cărturarii vremii ca fiind una providențială. Mare bucurie, onoare și recunoștință pentru noi urmași care călcăm cu smerenie, evlavie și recunoștință pe urmele marilor înaintași. A îngăduit Bunul Dumnezeu ca împreună cu Maria Catană, bibliotecar la Biblioteca Publică din Glăvile să aprindem candela neuitării, marilor ierarhi, Justinian Patriarhul și Bartolomeu Mitropolitul. De două mii de ani, de la întemeierea credinței creștine, suntem capabili să ne cinstim locul și neamul, să ne omagiem eroii istoriei, martirii credinței precum și personalitățile marcante, universale și naționale, care și-au pus amprenta pe istoria, veacurile și locurile străbune, cu viața și cu învățăturile ori scrierile lor mult folositoare! Comuna Glăvile, este situată în partea central-estică a județului Vâlcea, pe traseul șoselei de la Rm. Vâlcea - Șirineasa - Drăgășani, printre dealuri acoperite de păduri, livezi de pomi fructiferi și pășuni naturale ce încântă privirea călătorului. Despre frumusețea localității, în cotidianul *Râmnicu Vâlcea Week* din 18 iunie 2019, jurnalistul Liviu Popescu ne spune... „Pe Valea Pescenei, pe vechiul drum al transhumanței, se află una din cele mai frumoase comune vâlcene, o inimă din Oltenia adevărată, o frântură din frumosul județ al Vâlcei. Ne referim la Glăvile. Un loc enigmatic ale cărui povești se pierd în negura timpului. Oameni liberi până în secolul al XIV-lea, cei din Glăvile și-au inspirat numele satului din legendele Valahiei, legende cu draci, zmei sau și*

Cosânzene, cu lupte aprige cu turcii. Un sat românesc care aduce toată România veche în prezent. „Nu trebuie să ieși din România ca să găsești alte peisajele rustice superbe, le avem și noi. Și nu numai că le avem, dar sunt cam de o sută de ori mai pitorești. Dealuri, pădurile noastre, tradițiile, verdele nostru, zăvoaiele. Păstoriții noștri, poate că sunt eu mai subiectiv, dar România e frumoasă și Glăvile face parte din țara asta”, spune Iustin Duicu, primarul localității. Glăvile începe la marginea Pescenei și se duce plăcut în subcarpații Vâlcei, spre Olteanca, acolo, unde este vechiul loc al Valahiei frumoase, un ținut de poveste, locuit de oameni ce sfidează timpul neostenind niciodată. În Glăvile conviețuiesc oameni pentru care tradiția a însemnat ceva aproape sacru, cu reguli de bunăcuviință creștină, cu obiceiuri și rânduieli bine conturate și respectate cu sfințenie. Oamenii din Glăvile sunt mândri, iubitori, sociabili, își iubesc locul și nu ezită să îl arate celor ce doresc să îl vadă. De-a lungul istoriei, bărbații au fost recunoscuți pentru curajul lor în luptă iar femeile pentru țesături, pentru rostul casei. Așa s-a născut comunitatea din Glăvile. Născută, crescută, educată pe aceste meleaguri de doină și legendă, doamna Maria Catană a ales profesia de bibliotecar din dragoste de locurile natale, pentru frumusețea profesiei de bibliotecar pe care a realizat-o cu mult profesionalism și dăruire, pentru a fi în slujba comunității și a promova valorile tradiționale și culturale din zona binecuvântată de Dumnezeu de pe Valea Pescenei. Cât timp a slujit pe altarul culturii din Glăvile, Maria a organizat numeroase activități dedicate portului tradițional, folclorului popular, simpozioane dedicate personalităților locale. A participat la concursuri populare cu formații de dansatori din localitate și a obținut mai multe premii care au pus în valoare tradițiile și obiceiurile satului românesc, a promovat costumele populare, multă vreme „lada de zestre” a Glăvilor a fost cunoscută și apreciată la nivel județean și național. Alături de familie, soțul și cei doi copii, împreună cu formația de dansatori profesioniști a colindat țara în lung și-n lat pentru a promova valorile tradiționale specifice comunei Glăvile. La 31 ianuarie 2011, am fost părtași la nașterea în viața cea veșnică a unui mare cărturar, scriitor, teolog, ierarh, mărturisitor al istoriei milenare românești, totodată apologet al dreptei→

ZENOVIA ZAMFIR

credințe creștine – Arhiepiscopul și Mitropolitul Bartolomeu Valeriu Anania, care și-a purtat cu toată demnitatea și încrederea în Dumnezeu crucea vieții și a suferinței, vreme de mai mulți ani! Vrednicul de pomenire Bartolomeu Valeriu Anania a păstorit meleagurile Transilvaniei străbune și Ardealului strămoșesc, vreme de 18 ani, între anii 1993 – 2011, ca Arhiepiscop al Vadului Feleacului și Clujului iar din anul 2006 (și) ca Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului! Născut pe frumoasele plaiuri vâlcene, în comuna Glăvile, marele ierarh, s-a făcut remarcat prin câteva trăsături și calități distincte: maturitatea, cunoașterea și bogata experiență, înțelepciunea pastorală și duhovnicească, prin atașamentul față de valorile spirituale, perene ale poporului nostru, prin tenacitatea și perseverența specifică marilor caractere, prin cultura teologică, luciditatea și spiritul critic însoțit de foarte multă înțelegere și condescendență, prin spiritul de disciplină, în primul rând cu propria lui persoană, revelat cu fiecare slujire ori cu fiecare predică sau cuvântare, susținute într-un mod foarte cerebral, lucid și vertical, concis, coerent dar și consistent în diferite împrejurări sau cu diferite ocazii! Dar mai presus de toate a fost un om de o sinceritate, fermitate, discreție și modestie ieșite din comun, care îți inspirau foarte multă încredere, confort sufletesc și dragoste față de valorile eterne ale culturii și spiritualității noastre românești și ortodoxe! Atât contemporanii cât și posteritatea îi vor acorda, totdeauna, cinstea, recunoștința și prețuirea cuvenită pentru tot ce a făcut, pentru ceea ce a fost și însemnat (sau ar trebui să însemne) în conștiința și în memoria noastră colectivă. Despre marele ierarh și locurile sale natale, Părintele Episcop Macarie Drăgoi al Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord, în textul „Culcușul unui leu sau despre Oltenia rurală a Părintelui Mitropolit Bartolomeu Valeriu Anania”, prefată la lucrarea „Amintiri ale măreției trecutului îngropat de veacuri Comuna Glăvile”, ne spune: Această monografie alcătuită cu multă însuflețire de către distinsle cecretătoare vâlcene Maria Catană și Zenovia Zamfir este dedicată satului natal al vrednicului de pomenire Mitropolit Bartolomeu al Clujului, cel supranumit, pe bună dreptate, „Leul Ardealului”. Ar fi nedrept să fie trecute cu vederea originile sale din Oltenia rurală și legăturile mai puțin știute cu

această regiune din vremurile pribegiilor sale. Dărzenia și buna îndrăzneală a Părintelui Bartolomeu Valeriu Anania provin, fără urmă de îndoială, din bătaura casei părintești din Glăvile, din Vâlcea centrală, satul descris în amănunt în cartea de față, unde l-am însoțit și eu pe mentorul meu, odrăslit în acest străvechi ținut românesc. Figura mamei a fost deosebit de importantă pentru alegerile pe care Bartolomeu Valeriu Anania le-a făcut în viață, inclusiv pentru slujirea sa clericală și pentru stăruința în calea monahală. Caracter direct, onest, deschis, categoric, dintr-o bucată, avea ceva profund țărănesc și oltenesc, totodată, în fire, după cum putem da mărturie noi cei care l-am cunoscut îndeaproape. Nu era omul pe care să-l păcălești sau să-l duci cu vorba. Și nici nu puteai „negocia” cu el. Era întotdeauna cu câțiva pași înaintea interlocutorilor săi, anticipându-le mișcările, intențiile, gândurile. Desigur că, în timp, aceste trăsături native au fost sublimite de acoperământul Duhului, duse către subțirimi duhovnicești. Dar ele erau acolo, sădite în pământul tare al Glăvilor”... *Trecerea la cele veșnice a Părintelui Mitropolit Bartolomeu, a adus în activitatea doamnei Mariei Catană o responsabilitate imensă, aceea de a ține veșnic aprinsă făclia neuitării marelui ierarh. Din anul 2011 până în anul 2020 în fiecare lună ianuarie și martie, la Glăvile s-au organizat activități cultural religioase în memoria și spre aducerea aminte a marelui ierarh și cărturar Bartolomeu Valeriu Anania. Deși nu a fost ușor, doamna Catană a vegheat ca Părintele Mitropolit să fie cinstit cum se cuvine*

Nicolae Suciu, *Flori de primăvară*

în locurile natale, locuri sfinte pentru fiecare dintre noi. Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Varsanușie, Arhiepiscopul Râmnicului, cu sprijinul domnului prof. dr. Ioan St. Lazăr, al părintelui Nicolae State Burluși, al oamenilor de cultură vâlceni, în colaborare cu Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” Vâlcea, cu ajutorul autorităților locale, al domnului primar Iustin Duicu și al preoților din parohia Glăvile și din localitățile învecinate, cu participarea elevilor și a cadrelor didactice de la Școala Gimnazială din localitate, Mitropolitul Bartolomeu Anania a fost cinstit și evocat cum se cuvine la nivel local, județean și național. La aceste evenimente de mare amploare au participat oameni de cultură, monahi și monahi din toată țara. În ultimul capitol al acestei lucrări am inserat câteva articole din publicațiile vremi care descriu pe larg manifestările organizate, personalitățile care au participat, cărțile și revistele lansate cu aceste ocazii. Doamna Maria Catană este promotoarea unui eveniment special în viața Mitropolitului Bartolomeu. În anul 2001 când a împlinit frumoasa vârstă de 80 de ani a fost declarat cetățean de onoare al comunei Glăvile, toate demersurile fiind făcute de doamna bibliotecar Catană. La ceremonia de decernare a titlului a venit însoțit de numeroși preoți din Cluj, Vâlcea, de Înaltpreasfințitul Gherasim, Arhiepiscopul Râmnicului.

A fost un moment cu mare încărcătură emoțională la care a participat întreaga comunitate din Glăvile. În anul 2019, Înaltpreasfințitul Varsanușie, Arhiepiscopul Râmnicului împreună cu domnul Iustin Duicu, primarul comunei Glăvile au hotărât să amenajeze o casă memorială în cinstea marelui prelat, om de cultură, care a contribuit la punerea pe hartă a comunei. Timpul cerne, așa cum spunea Mircea Eliade iar dâra de lumină lăsată de Mitropolitul Bartolomeu Anania în urma sa va străluci și mai mult. Lucrarea doamnei Maria Catană aduce în actualitate măreția trecutului îngropat de veacuri pentru ca generațiile viitoare să cunoască faptele înaintașilor ce i-au acoperit de glorie.

Ea reprezintă un dar de suflet pentru cei ce au sfințit locurile binecuvântate de Dumnezeu ale comunei Glăvile, un îndemn pentru cei ce vor veni la cunoașterea și promovarea valorilor cultural spirituale.

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Dumnezeu nu lasă poporul să fie dus în pierzare, oricine ar fi la cârma unui neam.”

Luminița Cornea: Părinte Mitropolit, zic și eu ca Înaltpreasfinția Voastră, să fie binecuvântat Dumnezeu că ne-a învrednicit să ajungem la peștera Sfântului Ilie și deci/- să vă rugăm să roștiți un cuvânt de învățătură despre acest mare proroc al *Vechiului Testament*. Participați, după câte știu, în fiecare an la hramul sfintei mănăstiri „Izvorul Miron” de la Românești, care are hramul Sfântului Proroc Ilie. Cum a fost în acest an la sărbătoarea hramului, adică de Sfântul Proroc Ilie Tezvitaneul?

Îps. Ioan: Zic mulțumire pentru că în timpul Sfintei Liturghii n-a căzut niciun strop de ploaie. Dumnezeu, pentru rugăciunile Sfântului Ilie, a închis cerul pe timpul Sfintei Liturghii, așa cum l-a închis trei ani și șase luni, atunci când poporul se abătuse de la Dumnezeu. I-am binecuvântat și le-am spus celor cărora, în acea dimineață, nu le-a fost teamă de picăturile de ploaie, să îndrăznească. A închis Dumnezeu cerul. Fie binecuvântat că ne-a făcut, în ziua aceea de hram, biserică aleasă și sfântă pe locul ales de primul patriarh al României, căruia măicuța lui i-a pus numele Ilie, deoarece se născuse în preajma zilei de Sfântul Ilie.

L.C.: Vă rog, Părinte Mitropolit, să ne menționați câteva date despre Sfântul Proroc Ilie, personalitate a *Vechiului Testament*. Faptul că a trăit într-o perioadă atât de îndepărtată a prilejuit crearea unor legende, desigur, pornind de la realitate. Așa, spre exemplu, se pomenește că tatăl său, atunci când mama îl alăpta, îl vedea înfășurat în foc și cum era hrănit cu foc de către îngeri.

Îps. Ioan: Sfântul Ilie a fost o persoană bine cunoscută pe când a trăit și integrată în istoria omenirii. Găsim date despre el în *Vechiul Testament*, cât și în *Noul Testament*. Se încadrează între marii proroci ai *Vechiului Testament*, proroci chemați să-L vestească pe Dumnezeu. S-a născut în cetatea Tesvi, un oraș din Israel, de aici, numele de Tesvitaneul. Ne spun scripturile că a trăit în vremea regelui Ahab care a domnit între 869-850 î. H., deci cu peste opt sute

șazeaci-șaptezeci de ani înainte de Hristos.

Sfântul Ilie a fost ales de Dumnezeu încă din pântecul maicii sale. Văzând că poporul se îndepărtează tot mai mult de credința în Dumnezeu, și-a zis Dumnezeu: *Voi opri poporul de la închinarea la idoli prin acest fiu!*

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vă rugăm să ne spuneți câteva cuvinte despre regele Ahab căsătorit cu fenicianca Izabela, care l-a întors pe rege, și prin rege pe popor, de la slăvirea Dumnezeului celui viu și adevărat, la închinarea idolului Baal.

Îps. Ioan: Prin multe feluri intră păcatul în lume și în inimile noastre. Iată, acest rege și-a păstrat credința, respectând legile și poruncile *Vechiului Testament* date de Dumnezeu poporului Israel prin Moise. Dar a alunecat și când alunecă cei care conduc popoarele, duc și poporul în locul unde nu trebuie. Însă Dumnezeu iubește poporul și nu-l lasă. Orice stăpânire ar veni, *Dumnezeu nu lasă poporul să fie dus în pierzare, oricine ar fi la cârma unui neam.*

Acest rege Ahab nu și-a găsit el ca să se căsătorească cu o tânără din neamul lui, ci s-a dus până în Libanul de astăzi. De acolo și-a luat soție. Însă soția lui nu era nici de același neam, nici de aceeași credință cu el. Iată cum încet, încet, femeia lui, Izabela, a încercat să impună, în rândul poporului lui Israel ales de Dumnezeu, o credință închinată idolilor Baal și Așere. Văzând Dumnezeu abaterea de la credință a poporului, a închis cerul trei ani și șase luni, doar, doar se vor trezi să nu se mai închine la idoli, ci să se închine doar adevăratului și marelui Dumnezeu, Creatorul cerului și al pământului. Și așa, secetă azi, secetă mâine, un an, doi ani, trei ani și jumătate; i s-a făcut milă lui Dumnezeu de popor și atunci prin ruga lui Ilie a slobozit iarăși izvoarele cerului și a plouat pe pământ. Dar lucrul acesta nu l-a făcut înainte ca să le arate Sfântul Ilie care este

Dumnezeu cel adevărat, al lui ori al soției regelui, care adusese în țară închinare la idoli.

Au adus jertfe și s-au rugat cei 850 de preoți ai lui Baal și Așerei ca să vină foc peste jertfă și n-a venit. Toată ziua au strigat. La cine? La idoli lor, la dumnezeii lor care nu existau. În schimb, atunci când s-a rugat Sfântul Ilie, după ce a pus să se arunce apă peste jertfe, ca să nu creadă că a făcut ceva. După aceea înălțat-a rugăciune cu foc către Dumnezeu și foc a venit din cer și a mistuit jertfa lui Ilie, iar poporul i-a ucis pe cei 850 de preoți care îndemnau oamenii să se închine idolilor.

L.C.: Sfântul Ilie este un sfânt apreciat și prețuit de credincioși. Evlavia poporului față de el se explică și prin numărul mare de biserici și mănăstiri care au hramul Sfântul Proroc Ilie.

Îps. Ioan: Sfântul Ilie se bucură de o mare cinste în Cer. O! de am ști noi, de am crede noi cât se roagă Sfântul Ilie pentru noi, am merge în genunchi până la mănăstirile sau bisericile care poartă hramul Sfântului Ilie. La 16 zile de la sărbătorirea Sfântului Ilie, prăznuim *Schimbarea la față* a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, când aflăm din textele Sf Scripturi că pe Muntele Taborului s-au aflat Petru, Iacov și Ioan, apoi au apărut deasupra lor Moise și Ilie, auzindu-se glasul Tatălui Ceresc: *Acesta este Fiul Meu cel iubit, de acesta să ascultați!*

Auziți ce le-a spus Dumnezeu-Tatăl celor trei apostoli de pe Tabor, că acesta, adică Iisus, este Fiul cel iubit și să asculte de El. Atunci, Dumnezeu-Tatăl mi-a spus și mie și ție să ascultăm de Hristos-Domnul, adică de învățatura care se află în Sfânta Evanghelie.

Și auziți cu cine a coborât Dumnezeu din înaltul cerului, cu Moise și cu Ilie! N-a luat pe altcineva. Au mai fost profeți. Au mai fost și erau plăcuți lui Dumnezeu, dar pe aceștia i-a ales. Ce credeți că face în clipa aceasta Sfântul Ilie în Cer? Așa cum lăcrimează norii în zorii dimineții, așa cred că lăcrimează și Sfântul Ilie pentru mine și pentru tine, rugându-ne să lăsăm păcatul și să ascultăm de evanghelia Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Doamne, până când vor mai plânge și sfinții în →

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

Cer pentru noi, păcătoșii, ca să ne întoarcem de pe cărările păcatului din lumea aceasta?

Sfinții au intrat în bucuria Cerului și a Raiului ca răsplată de la Dumnezeu pentru tot ce au făcut ei în viață. Unii au fost martiri, alții au fost pustnici, alții au fost mamele și părinții noștri. Pe toți i-a chemat Dumnezeu să se odihnească, să se bucure în Împărăția Lui și iată, din cauza păcatelor noastre, sfinții încă n-au odihnit, n-au bucurie în Cer din cauza mea și a ta, care tot nu ascultăm de cuvântul evangheliei lui Hristos.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, ne punem firească întrebarea dacă Dumnezeu ne mai îngăduie mult timp așa, cu multele noastre păcate. Vă rog ...

Îps. Ioan: Greșit-au fiii lui Israel și părinții lor; au greșit părinții lor și a venit mânia lui Dumnezeu care a închis cerurile trei ani și șase luni. Ce le pregătim noi, astăzi, fiilor noștri, vlăstarelor acestui neam? Ce le pregătim? Dacă nu ne întoarcem cu totul la Dumnezeu, le pregătim mânia lui Dumnezeu. Nu va fi strop de ploaie trei ani și jumătate sau Dumnezeu știe ce va îngădui peste ei. Vor veni fiii fraților voastre la mormintele fraților voastre și la mormântul meu, plângând cu amar, și vor spune: *Mamă și tată, o, cât de mult ai păcătuit că iată a venit mânia lui Dumnezeu peste noi!*

Oare nu vreți ca toți copiii dumneavoastră să trăiască în pace și în liniște oblatuiți de harul Duhului Sfânt? Oare ați vrea să-i vedeți pe copiii și pe nepoții dumneavoastră venind la mormânt și să spună: *Deschideți-vă morminte, ca să intrăm noi, că nu mai putem suferi!* Așa spune Sfânta Carte. Să nu fie! Dar, de nu ne vom întoarce, aceste cuvinte le vor rosti urmașii urmașilor noștri când vor veni la mormintele noastre și o să le spună: *Deschideți-vă să intrăm noi, că nu mai putem suferi amarul, și suferința, și durerea!*

Fie-vă milă de copii și iubiți-acum, dar să le păstrați iubirea și după ce veți pleca din lumea aceasta! Prin profeți, cum a fost și Sfântul Ilie, Dumnezeu a picurat învățătura Lui cea sfântă de Sus. Profetii nu au făcut nu știu ce studii academice, ca să învețe nu știu ce filosofie a vremii, nu s-au predicat pe ei, ci au spus: *Așa grăiește Domnul!* Dumnezeu le-a spus ce să spună poporului. Prin urmare, poporul lui Israel a avut învățătura de Sus,

numai așa a putut să răzbească în decursul mileniilor, în istorie.

S-a milostivit Dumnezeu și de neamul nostru și Hristos Domnul a trimis pe glia noastră românească pe cel întâi chemat lângă El, pe Sfântul Apostol Andrei. De atunci, prin Sfânta Scriptură și prin preoții bisericii, a venit învățătura de Sus în neamul nostru românesc. N-am fi rezistat, n-am fi rămas aici în bătaia atâtor urgii ale istoriei și a atâtor imperii, de n-am fi avut învățătura de Sus prin harul lui Dumnezeu.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, v-ați adresat atunci, la hramul sfintei mănăstiri de la Românești, credincioșilor prezenți în număr mare, pe care, pe drept cuvânt, i-ați numit „biserica aleasă și sfântă”. Vă rog să repetați un cuvânt de îndemn sufletec.

Îps. Ioan: M-aș adresa iubitelor mame și le-aș spune ca, atunci când le plâng copiii sau atunci când fac un lucru care nu se cuvine, să nu-i certe. Așa cum vă îngrijiți ca pruncii dumneavoastră să aibă pâine, să aibă îmbrăcăminte și de toate cele ale vieții pământești, hrăniți-le mintea cu învățătura de Sus, de la Dumnezeu. Mamele sunt chemate să semene în cel mai sfânt ogor, în inima pruncilor, să semene credința în Prea Sfânta Treime Dumnezeu. Nici eu, nici dumneavoastră n-am învățat a crede în Dumnezeu mai întâi la o școală, ci am învățat a crede în Dumnezeu, mai întâi, de la binecuvântatele noastre mame.

Mergeți și sărutați-le crucea de pe mormânt și mulțumiți-le că atunci când au plecat din lumea aceasta, v-au lăsat în brațele unei alte mame, pe brațele Maicii Domnului. Să nu mai spună nimeni astăzi că nu mai are mamă, să nu mai spună nimeni că i-a murit mama și că este orfană. Noi, cei ce credem în Hristos Domnul, știm că suntem și fiii înlăcrimatei mame a Maicii Domnului, a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Nu plecați pe alte brațe, oricât ar fi de atrăgătoare! Nu părăsiți brațele mângâietoare ale Maicii Domnului, brațe cu care L-a legănat pe Dumnezeu când a venit în lume. *Hrăniți mințile copiilor cu învățătura de Sus, cu învățătura Domnului nostru Iisus Hristos!*

L.C.: Vă rog, Părinte Mitropolit, să-mi îngăduiți să mai spun spre știința cititorilor, că atunci la cea sârbătoare a hramului de la mănăstirea Românești ați anunțat că a sosit ceasul

DOAR EVĂ

Sunt Eva trecută prin timp și prin lumi,
Femeia cu trup din lut și păcate,
Sămânța atâtor Eve din mine
Și-a altor Eve venite... pecate,

Prin pântec mi-au trecut generații
Din ochi de-nceput, cu ură, iubire,
Cu frumos și urât, rugăciune, blestem
Și moarte și botez și sfințire...!

Sunt pusă la zid, lovită cu piatră,
Dar lumi stăpânesc și inimi, hotare,
Când mor reînviu, mă replămădesc
Și-n altă Evă-mi găsesc o cărare...!

Între cer și pământ răstignită,
Cerul vreau s-ating limpezind
noroaie,
Mâna mea le leagă măiestrind lumini,
Cu arc de culori, curcubeu în ploaie!

CRUCE DIN LACRIMI

Crucea mea cioplită-n lacrimi
Azi șiroi pe față-mi curge
Și mă-ntreb, slăvite Doamne,
Am putere s-o pot duce...?

Boabe grele, pietre-amare
Ce din piept prin ochi se varsă,
Cine poate să le șteargă
Înverzind inima arsă...?

Lacrima ce curge-n cruce
Și obrazul azi mi-l scaldă,
Fă-o mir de ușurare
Revărsat din palma-Ți caldă!

TEIUȘ, 14.09.2020

CAROLINA BALDEA

reluării lucrărilor de restaurare a bisericii vechi.

Refacerea bisericii se va realiza după o fotografie veche, din anul 1924, pe care un credincios a adus-o maicii starețe.

Astfel, locul sfânt se va reface după această fotografie care ne înfățișează biserica, așa cum a fost ea făcută dintru început, cu turlele înălțate spre cer. Bineînțeles că n-a avut atunci picturile în mozaic, dar a fost împodobită acum de lucrători cu har de la Dumnezeu, încât va fi o bijuterie sfântă în care vom intra cu bucurie și ne vom ruga cu lacrimi întru-înșa spre slava și ajutorul Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Pâlpairi iluministe?

„Căci așa este voia lui Dumnezeu, ca voi, prin faptele voastre cele bune, să închideți gura oamenilor fără minte și fără cunoștință.” (I Petru 2, 15)

Sub masca progresului moral lumea se scufundă în tot mai multă ură, se aliniază abitur într-un sistem al dezbinării și al amarului colectiv, fuge de Dumnezeu cu Dumnezeu pe buze și tresare justițiar la fiecare etichetare de corupție, ca mai apoi să recadă cu surâsul fad al *exceptiei* în propriile pactizări cu anumite părți constitutive ale răului plener.

Căutările omului nu mai au rădăcini într-un ideal născut dintr-o conjugare a credinței în Dumnezeu, a admirației pentru oameni aleși sau însemnați, a curajului bun și a dragostei pentru cunoaștere. Cu privirea ațintită pe Biblie, o trec apoi, într-un joc de focalizare aproape-departate, dincolo de geamul ferestrei, privind lumea în mișcările ei, dorite și nedorite, controlate și necontrolate. În urma acestor schimburi de imagine, compun în minte o scenă cu un gigant alcătuit din culori contrastante în fața unor firimituri de lumină. Gigantul în culori contrastante e *revoluția*, revoluția de dragul revoluției. Pentru ea spun și scriu jurnaliștii minciuni, pentru ea frustrările și-au atașat scuturi din concepte etice. Firimiturile de lumină sunt preoții, cu calitățile și slăbiciunile lor omenești, dar mai presus de asta, cu harul Duhului Sfânt, avându-l astfel pe Hristos cu noi „până la sfârșitul veacului” (Matei 28, 29).

Gigantul varsă continuu toate culorile *diversității* sale haotice peste aceste firimituri și, totuși, ele rămân lumină, rămân nădejde, rămân îndrumare clădită pe Adevăr.

Iluminismul a fost un conglomerat de spasme anticlericale și anticulturale. O fantomă băntuie progresul, fantoma iluminismului! Etapele istorice de după iluminism au cunoscut rareori vreun apogeu într-o structură unitară pe linia natură-știință-religie. Iluminismul a fracturat receptivitatea oamenilor față de autoritatea divină, l-a făcut chiar și pe omul irațional un elogiator al rațiunii. Iraționalitatea onora laudă actualmente, ca și în zorii Revoluției Franceze, rațiunea abstractă, fără izvor, fără coroana iubirii. „Sălbaticul nobil” al lui Rousseau încă ne înșală că a redescoperit autenticitatea „natu-

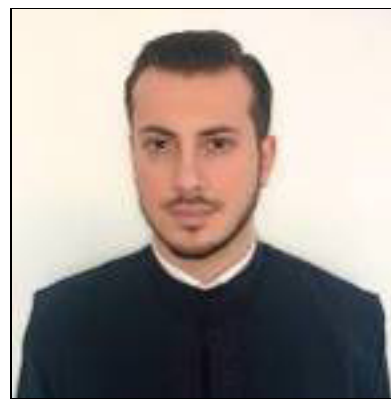
rală”.

Majoritatea ateilor de astăzi sunt ateii din vanitate (sfidare din lenea de a gândi), considerând că reprezintă o categorie de oameni evoluți, declarându-se impropriu *cultivați* (în realitate numai omul cult e capabil de supunere și iubire față de Stăpânul Vieții, pentru că nu reduce cunoașterea doar la un exercițiu social pentru celebritatea individuală, ci tinde să vadă în relația cu Instanța divină transformările personale și descoperirile de sine care îl apropie de semeni și chiar îl unește cu ei). Conectați la „adevărurile” științei (de la care culeg doar concluziile, nu și raționamentele, o anomalie pentru cineva care se definește drept raționalist), pe care în cele mai multe cazuri le neagă prin însăși comportamentul lor irațional, instinctiv, neo-iluminiștii au fobie în fapt atât la creștinism, cât și la instituția Bisericii. Biserica îi incomodează pentru că recunoaște autoritatea divină pe care ei, în fervoarea existențialistă, nihilistă, o neagă din dorința de a crea o morală fără Stăpân. Cum să impună un gen fluid, dacă nu printr-o politică fluidă și o morală fluidă?

Cu cât mai actual se impune un curent sau o direcție socio-politică, cu atât mai străină devine de conținutul efectiv al vieții și cu cât e mai agresivă acțiunea în numele corecției morale, cu atât mai lipsită se arată de principiul moral pentru care și-a activat forțele intelectuale și *spirituale*. Ateismul își are sorgintea într-o fisură existențială, în incapacitatea de a formula sau construi prin raportarea la darurile proprii, un sens înalt, autentic al vieții, dincolo de sensurile stimulate de angrenajele socio-materiale. Puțini sunt ateii utili dezvoltării societății, mulți sunt, în vanitatea lor paradoxală, inutili. Un ateu care își onorează individualismul (rece) ar trebui, în

Nicolae Suciu, Reflexe la Paralia

primul rând, să își suspende ateismul militant și agresiv pentru a nu crea suspiciuni tocmai asupra inteligenței superioare de care se leagă pentru justificarea probității și a cuceririlor morale de care vrea să dea dovadă în preajma celor pe care îi consideră involuți, medievali sau inadaptați puterii actualității. *Revoluția de recuperare* (lozinca unor ideologi conform căreia România e în urmă cu zeci de ani – referința lor e strict una care vizează progresul socio-tehnologic) sau progresul fără rădăcini impus de neo-marxiști, își are puterea într-o contradicție, și anume, *puterea anarhiei*. Anarhia e o putere care spulberă, nu e putere de îndreptare prin selecție sau de departajare meritocratică. Deci, puterea *revoluțiilor de recuperare* nu așază România în matca ei proprie, nu o readuce la autenticitatea ei „naturală” care să-i dezvăluie cheia morală de înțelegere a rupturii ei identitare, ci o blochează în artificii oratorice.

Interesant e că atacurile asupra Bisericii Ortodoxe Române vine din partea unor oameni cu foste sau discrete afinități totalitariste, care predau morală în urma unor profunde eșecuri în planul concret, ce le putea valida atât inteligența superioară, cât și morală suverană.

Mintea umană atinge înălțimi nebănuite ale cunoașterii doar în lumina faptelor bune, a iubirii smerite și a dragostei jertfelnice sub călăuzirea Duhului Sfânt. Un intelect nu poate fi numit superior dacă nu dăruiește iubire, pentru că nu e disponibil pentru ceilalți și atunci inteligența lui e una de paradă, impresionează doar prin stilizare și conceptualizare. Lumea noastră e obosită de conceptualizare, vrea dăruirea pentru care orice cuvânt ar fi de prisos și orice elogiu periferic.

Pr. JUSTIN-FLORIN DUMITRU

Avem toamnă! Pofțiți de luați!
Este din plin, proaspăt adusă,
Frumos ambalată în culorile inimii
arse,
Zburdalnic de tristă, fragil vindecată.

Avem toamnă, coborând prin lucarnă,
Nu va înghesușiți, la timpul personal
Toți aveți să primiți propria Toamnă.
Toamnă, miresele tale ruginii și
verzui,
Cu aromele blânde de purpură
mustoasă,

Irizează în galben cerul albăstrui!
Ah, cum te-ai insinuat printre ani
Și-ai cuprins vârstele între frunzele
tale!
Din mersul agale n-a rămas niciun
pas,
Ai urcat în navele rapide, pe căi
siderale.

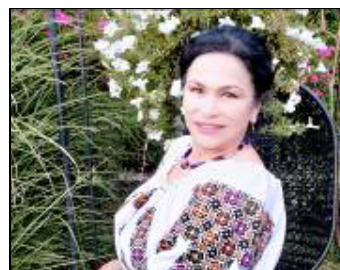
Ce-ai făcut cu vârstele noastre, odată
cuprinse-n frunzar?
Cum le-ai țesut între ele cu șoapte de
vânt?
Îmbraci orgolioasă elegantul pieptar,
La parada naturii te prezinți susurând.

Avem toamnă! Avem! Pofțiți de
luați!
Frumoasă, bogată, strălucind de
culori.
Pofțiți, luați-o în suflet, dar vă rog,
consemnați:
Toamna asta frumoasă, dispăre către
zori!

5.09.2021

Tragiludic

Cine se mai joacă
cu noi și cu viețile noastre?
Spiritul ludic al omenirii
a luat-o razna
jocul nu mai e joc
cruzimea lui întrece
cruzimea copiilor ce trăgeau cu
praștia
după păsări
copiii aceia nu știu ce-au devenit
dar știu că uneori
mă simt ca o pasăre
lovită cu pietricele slobozite
din praștia unui copil gigant
un Pantagruel
un Gargantua
un Păsări-Lăți-Lungilă
pus pe rele
și pe urmele mele.

Cine se mai joacă
în miezul vieții mele
cu viețile semenilor mei?
Spiritul ludic al omenirii
a luat-o razna
mor
oameni cu zilele în mâna
cu care au strâns mâna prietenilor
cu zilele în mâna cu care au mângâiat
creștetul bolnavilor
mor
cu mâinile puse la gura cu care au
sărutat
fruntea părinților, obrajii copiilor
mor
cu zilele în mâna cu care s-au închinat
tuturor sfinților
mor semenii mei.

8.10.2021

VALERIA BILȚ

Amvon

Pâinea Sfântului Onufrie

(Pustnic creștin trăitor în deșertul
Egiptului în secolul al IV-lea)

Când era de 5-6 ani, Sfântului
Onufrie, care trăia la mănăstire, i s-au
întâmpat următoarele: Mic cum era,
mânca mai des ca alți părinți. Când îi
era foame, fugea la părintele bucătar
și-i cerea pâine, măslina, fructe.
Odată însă, acesta a observat că
Onufrie cerea mai des pâine și
dispărea.

–Hrănește, poate, vreun pui de
animal, se gândea bucătarul. Aceasta
a ținut timp de o săptămână.

–Mă duc să văd unde duce ceea
ce-i dau, și-a zis, călugărul. Într-
adevăr l-a urmărit și l-a văzut intrând
în biserica mănăstirii și închizând ușa
în urma lui. A fugit repede la
fereastră și când s-a uitat, mai să-i
sară ochii din cap: copilul vorbea cu
Pruncul Iisus care se găsea în
îmbrățișarea Maicii Sale, în icoana de
la catapeteasmă.

–Ți-am adus și astăzi pânică, îi
zicea lui Hristos, pentru că nu Te
hrănește nimeni, nici mama Ta chiar!
A întins mânuța și i-a dat o felie de
pâine. Pruncul Iisus a luat-o și
imediat a dispărut în icoană.
Bucătarul, uluit și înspăimântat, a
fugit la părintele stareț și i-a povestit
ce s-a întâmplat. Acela a poruncit să
nu mai dea deloc pâine copilului,
oricât de mult ar cere, și să-i spună:
Mergi și cere pâine de la Pruncul pe
care l-ai hrănit până ieri!

În ziua următoare, micuțul
Onufrie, văzând că nu mai primește
pâine și este trimis la Pruncul divin, a
alergat imediat la biserica înaintea
icoanei lui Iisus și a zis:

–Hristosule, nu-mi mai dau
pânică să-ți aduc și mi-au zis ca să-

mi dai Tu mie. Dar de unde să ai Tu
pâine, nu știu! Și, o minune...!
Pruncul Iisus, din brațele mamei Sale,
a întins mâna și i-a dat o pâine atât de
mare încât nu putea s-o ridice:
Mirosea așa de frumoasă încât aroma ei
cerească s-a răspândit în toată
biserica, în mănăstire și în locurile
din jur. Uimiți și minunați, călugării
l-au văzut pe Onufrie cel de cinci ani
ieșind afară cu o pâine uriașă,
ostenindu-se tare ca s-o ducă. Doi
călugări au alergat ca să-l ajute, dar
era, într-adevăr, neobișnuit de grea.
Au mâncat și s-au săturat din ea
multe zile, dar pâinea cerească
rămânea întreagă: era într-adevăr ceea
ce Biserica ne vorbește la Sfânta
Liturghie: „Cel ce Se mănâncă
pururea și niciodată nu se sfârșește.”

De atunci, frații aveau mare
evlavie la micuțul Onufrie, pentru că
știau că odată cu înaintarea în vârstă
va crește și sfințenia lui, lucru care și
s-a întâmplat. (din „Explicarea
Dumnezeieștii Liturghii”)

PR. DR. GHEORGHE NICOLAE
ȘINCAN

Misterele Bucureștiului

„Vino, Darie... Vino și vezi minunata cetate” (Zaharia Stancu, *Descult*)

Impresionează strălucirea aureolei ortodoxe a Capitalei noastre care cheamă oamenii la unirea cu Dumnezeu. Are unele locuri sfinte, sublime și inefabile prin care te simți ca în Constantinopolul dinaintea de fatala cădere de la 1453.

Pentru un om care s-a lepădat de sine și a reușit să așeze mintea drept împărăteasă peste agresivitate și poftele trupului, Bucureștiul nu alterează, așa cum cu ironie observă unii dintre conaționali.

În orașul ciobanului Bucur sunt peste 250 biserici ortodoxe.

Unii spun că ar trebui peste două mii de Altare, pentru a răspunde cerințelor duhovnicești a peste două milioane de oameni care sunt în marele oraș.

Dacă ținem cont că numărul restaurantelor și al crâșmelor depășește cifra de șapte mii, - atunci cei care vor vedea discrepanța proporției se vor trezi și vor spori rugăciunea pentru a reechilibra balanța. Sau va trebui să medităm la legea prin care regele Burebista a scos din rădăcină toate viile din împărăția geto-dacilor.

Aș dezlega cuvântul **București** în două și observăm cum se formează „ești bucuos”...**cel care vezi capitala României.**

În Biblie, sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă cu stăruință: **Bucurați-vă pururea.**

De câte ori m-am apropiat cu trenul de București am simțit că sufletul primește o armonie, o regăsire a sinelui și o sporire a luminii în adâncul indefinit al minții.

Simpla auzire a numelui capitalei noastre aduce zvon de suferință asumată.

Dar... o suferință **dureros de dulce!!!** - cum spune Eminescu cu originalul său strigăt și fior mistic... în cunoscutul poem: „Odă în metru antic”. „Suferință tu, dureros de dulce... Până-n fund băii voluptatea morții

Ne îndurătoare”.

Istoria Bucureștiului răsare din strălucirea transcendentului.

Și mă gândesc la oamenii care au deschis ușa veșniciei pentru iluminarea cetății păstorului Bucur.

Desigur că vom începe cu Sfinții... Constantin Brâncoveanu dimpreună cu cei patru fii ai săi și sfetnicul Ianache. Și sfântul Calinic de la Cernica, cel care îmi vine des în minte pentru stăruința sa de a se lepăda de **tot ce are**... după

cum spune Însuși Mântuitorul în Evenghelia după Luca: „Așadar, oricine dintre voi care nu se leacă de **tot ce are** nu poate să fie ucenicul meu”.

Faptul că localitatea a fost întemiată de păstorul Bucur, ne obligă să înțelegem că intrăm în rezonanță cu Duhul din Sfânta Scriptură, gândul alergând cu repeziciune la David, la Iacov și la toți ceilalți sfinți, proroci și patriarhi care în proporție covârșitoare au fost păstori.

Nimic nu se desfășoară la voia întâmplării cum am fi tentați să credem. Soarele, pentru toți românii, de la București răsare...

Poetul național a fost chemat să mărturisească adevărul de pe crucea suferinței tot din București. Articolele sale de la ziarul Timpul au profețit despre Unirea României din 1918. Poetul a demascat cu mult curaj, tratatul prin care Regele Carol I se angaja față de Germania și Austro-Ungaria să nu revendice niciodată Transilvania. Datorită acestei atitudini ferme, poetului și ziaristului Mihai Eminescu i s-a interzis să mai publice. În 1883, la 33 de ani, Eminescu este eliminat încet și sigur din viața pământescă. Numai că Luceafărul românilor mai plin de lumină a răsărit.

Sunt multe lumini pe cerul Bucureștiului care atrag pe iubitorii de frumos și de sfințenie.

Mă gândesc la Schitul Darvari. Sau Antimul, - Mănăstirea care difuzează o mireasmă de comuniune ortodoxă ce cuprinde Georgia și Constantinopolul dar și Ierusalimul, adunându-le, toate, pe coordonatele Creștinismului, - vredniciei Sfinți Antim Ivireanul și Sfântul Constantin Brâncoveanu dimpreună cu obștea nenumărată de monahi și credincioși.

Păstorul Bucur prins de melancolia singurătății păzea oile pe colinele râului Dâmbovița. Deodată auzi în inimă un cuvânt lăuntric ce îi poruncește să înalțe o Biserică din lemn pe malul apei. Noaptea i s-a arătat în vedenie un oraș mare cu palate domnești, cu târguri și cu multe biserici...iar o voce din umbra nopții i-a spus că orașul nu va fi distrus până la Doua Venire a Domnului.

VALERIU TĂNASĂ

MAXIME ȘI AFORISME

- * Celor nesiguri din naștere, un singur imbold: sperați mai mult.
- * Cu banul chibzuit cheltuit, economisești și timp.
- * Dacă n-ai împărțit tot ce-ai petrecut ori ai văzut e ca și cum nu le-ai fi trăit.
- * Pastila-i lucru de neînlocuit. Te-ajută să te calmezi, să te exciți și să te ucizi.
- * Oaia pierdută, de alții e crunt mulșă.
- * Bucuria produsă de respirația tăiată, singura care-ți prelungește din viață.
- * E-n firea lucrurilor ca recolta să fie semănată primăvara și culeasă toamna.
- * Pe măsură ce omul îmbătrânește numărul prietenilor crește dar calitatea lor nu sporește.
- * S-a dovedit că mulți din cei care nu știu să citească se-apucă de scris.
- * Cea mai puternică forță de atracție este a pământului. N-a iertat pe nimeni, niciodată să nu-l bage în groapă.
- * Cum să pună frână activității, când toată viața n-a făcut nimic?
- * Gândește-te în fiecare clipă că viața-i scurtă. Păcat s-o complici până ce-o strici.
- * Menirea șefului egoist. Să-i optureze subalternului orizontul.
- * Ochii învineții văd vrăjmași din ce în ce mai mici.
- * Unde nu-i sinceritate, de adevăr n-ai parte; nimeni pentru el nu se mai bate.
- * Doar Neamul rămâne veșnic. Liderii au fost și rămân pe veci vremelnici.
- * În captivitate primești doar bobârnace; cel subjugat din captivitate nu iese decât îngenunchiat.
- * În zadar încerci abisul croit de soartă să-l treci.
- * Cât timp generația tânără nu realizează, că de inteligența și efortul generațiilor trecute din plin beneficiază, ea cu un milimetru nu progresaază.
- * Nu mă condamnați c-am căzut în păcat. Condamnă-mă că la visuri prea ușor am renunțat.
- * Regretul cade precum o frunză în hău. Se va apleca cineva s-o ia?

NICOLAE MAREȘ

Biblioteca Babel Hava Pinhas-Cohen Ierusalim, Israel

Cântec copilăresc

Am spus fetiței ce ședea lângă masă

Mișcându-și picioarele ici și colo
Până la sfârșitul vieții sale
Tata s-a urcat într-una dintre sferile
înalte. El
S-a urcat așa de repede și așa de tânăr
și de atunci șede
Ca un om cu îngerii și le povestește
cu puține cuvinte
Toate lucrurile pe care le-ar fi făcut
Dacă ar fi rămas în țările vieții.

Râu ale cărui cuvinte nu se opresc niciodată

Degeaba am încercat să-mi amintesc
nuanța vocii lui
și să-l invit să vină
În visul meu am venit spre râu
Spre broaștele țestoase cele moi ca să
simt ce e de ghicit

Cuvintele cu care a putut să-mi spună
Să gust cu limba mea întâlnirea cu
apa
Ce vine din estul munților și cei din
vestul
Sărat și dulce și malul pe care l-am
atins
Am așteptat cerbul să vină din
adâncul memoriei
Să puna copitele și buzele pe apă
Să îmi scrie în undulațiile valurilor
Lucruri despre care n-a apucat să-mi
povestească
Care au curs ca și râul cu sângele său
O femeie a trecut prin fața mea „ia
du-te
Să-l întâlnești și eu te voi aștepta aci”.

În românește de Menachem Falek

Premiul Nobel, iar și iară

Prins în vârtejul unui an încălțit
în toate ale sale ițe, nici nu am mai
realizat, cum am făcut în ultimii ani,
că e loc și pentru un vis vechi, care
revine, an de an, ca o aspirație, ca o
frustrare, vis care se cheamă Premiul
Nobel pentru literatură.

Chiar dacă, de multă vreme, se
conturează impresia că nu e pentru
literatură sau nu e doar pentru litera-
tură, ci și pentru altceva, care exclude
nu ierarhii, ci chiar ideea de valoare.

Și nu mă gândesc doar la faptul
că destui dintre laureații Premiului
Nobel pentru literatură nu și-au putut
nici impune, nici salva opera prin
opțiunea Academiei Regale Suedeze.

Au rămas într-o statistică, dar
n-au cucerit nici cititori, nici pe cei
care câștigă din tipărirea unor autori
în Nobel-iași!

Am rămas surprins, când am
aflat că s-a dat Premiul Nobel pentru
literatură lui Abdulrazak Gurnah, dar
surprins a fost chiar autorul, care a
crezut că cineva vrea să rădă de el,
anunțându-l că a luat un premiu care,
până la urmă, înseamnă și 1,14
milioane de dolari și o medalie de
aur, banii provenind din fondul lăsat
de inventatorul suedez Alfred Nobel
(1833-1896), cel care a fondat în
1895 acest premiu.

Surprinderea lui Abdulrazak
Gurnah este de bun simț, el însuși
fiind conștient de valoarea sa.
Opțiunea Academiei Regale Suedeze

e sfântă, oricât de lipsită de suport
critic ar putea fi acuzată. Decizia sa a
fost argumentată succint, ca de obicei
(„înțelegerea sa lipsită de
compromisuri și plină de compasiune
a efectelor colonialismului și a
destinului refugiaților la intersecția
dintre culturi și continente”), fără însă
să se facă și referiri axiologice, ci
doar tematice.

Ce ne facem însă cu așteptările
noastre? Cum ar fi încadrată, într-un
astfel de context, poezia Anei
Blandiana, ori proza lui Mircea
Cărtărescu, ori cea a lui Norman
Manea, Nicolae Breban etc., care au
figurat adesea printre cei care ne
așteptam să fie avuți în vedere de
Academia Regală Suedeză.

N-a fost să fie nici de data
aceasta. Chiar dacă putem spune că ar
fi fost timpul să ne vină și nouă
rândul, că ar fi fost „politically
correct” să se găsească argument și
pentru o astfel de recunoaștere
internațională.

Oricum, sunt mulți autori
români nu cu nimic mai prejos, ci
deasupra multor laureați Nobel pentru
literatură.

Așteptăm să ajungă și
Abdulrazak Gurnah la cititorul
român, nu ca să ne convingem că „ai
noștri erau mai buni”, ci, pur și
simplu, pentru a înțelege cât de cât ce
se întâmplă în lumea asta literară și
academică, lipsită de deschidere
pentru un teritoriu pentru care nu se
cere suedezilor viză de intrare.

NICOLAE BĂCIUȚ

ABDULRAZAK GURNAH

Abdulrazak Gurnah (n. 20
decembrie 1948, Jamhuri ya Watu wa
Zanzibar, Tanzania) este un autor
tanzanian, originar din Zanzibar, care
trăiește și activează în Marea Britanie
și scrie în limba engleză.

Gurnah aparține minorității
musulman-arabe din Zanzibar; limba
sa maternă este swahili. În 1968, a
venit în Marea Britanie ca refugiat și a
studiat inițial la Christ Church College
din Canterbury, ale cărui diplome erau
pe atunci acordate de Universitatea din
Londra.

Din 1980 până în 1982, Gurnah a
predat la Universitatea Bayero Kano
din Kano, Nigeria. După aceea a mers
la University of Kent, unde, în 1982,
și-a luat doctoratul și a predat până la
pensionare ca profesor de literatură
engleză și postcolonială.

A publicat zece romane: *Amin-
tirea Plecării*, *Calea Pelerinilor*,
Dottie, *Paradis*, *Admirând Tăcerea*,
Pe malul marii, *Dezertare*, *Ultimul
cadou*, *Inima de pietriș*, *Vieți de
apoi*.

(Wikipedia)

Definiția Sonetului

Sonetu-i fagurele de Poezie
Doar pentru cei chemați să îl deguste,
Clepsidră de argint cu nări înguste
Ca să ne facă moartea mai târzie.

Intâlnirea de pe pod

Nicicând nu m-am temut de
Frumusețe,
Dar, iată, astăzi tremur îngrozit,
De parcă cineva m-ar fi-amuțit
Pe loc și nu mai pot să dau binețe

Necunoscutei, straniei drumețe,
Pe care poate-o am mai întâlnit
În altă viață și ne-om fi iubit
Nainte ca abisul să ne-nghete.

Încetinit-am pașii, mut, pe pod
Și Crișul, dedesubt, opri firesc,
Să vadă cel mai dureros exod,

Cum trupul ei curat, din os domnesc
Trecu pe lângă-al meu, înalt, slobod;
Am să mai mor o dată. S-o iubesc.

Epitaf

Voi putezi, dar voi hrăni o floare,
Prin al ei lujer mă voi duce-n sus,
Pe creștet să mă mângâie Iisus,
Să-mi guste mierea-albinele sprintăre.

La urma urmei, moartea-i alinare,
Ai isprăvit cu lucrul și te-ai dus,
Firului vieții însuși i-ai fost fus,
Pe-a lui lungime, nici să pui
prinsoare.

Cum pirul țese pe la suprafață
Cu albe rădăcini cernoziomul,
Noi, mai adânc, sub șuba de verdeață

Întindem oasele ce le-are omul
Și brațele întindem peste brațe:
Fuștei de scară să pogoare Domnul.

Părinții mei

Bătrânii mei părinți se țin de mână,
Se pregătesc de altă cununie,
Cădelnița din bronz e o stihie
Hipnotică: amenință și-amână.

Din tot ce-a fost nimic nu-i la-
ndemână,
Decât biletul prins în pălărie
Pentru a noii nunți călătorie
Când urcă-se-n caleașca de țărână.

Butucii roților înnoadă anii

Și-nvârt pe uliți aura de spițe,
Iar vânturile, telegarii stranii

În goană mușcă fânul din căpițe;
Spre-un alt țărâm, cu ochii-nchiși,
Titanii,
Încep să urce-o scară de nojițe.

Învierea lui Lazăr

„Doamne, miroase greu. De patru zile
L-am îngropat pe Lazăr. E-n
mormânt.

De-ai fi venit la timp, nu l-ar fi frânt
Moartea cea grea, stingând a lui
feștile.

Chiar ucenicii spun că inutil e
A încerca-nvierea. Niciun sfânt,
Din câți cutreierat-au pe pământ,
N-ar reuși. Cu orice ustensile...”
Iisus a plâns. S-a-nfiorat în sine,
Dar a strigat: „Lazăre, vino-afară!”
Apoi tăcere grea. Oameni - ciorchine.

O stafie începe să răsără:
E înviatu-n fășii cu rășine,
Pășind încet. Ca pentru-ntâia oară.

Catedrala din Birnau (Germania)

„*Memento, homo, quia pulvis
es!*” (Adu-ți aminte, omule, că ești
țărână, lat.)

Ce mic mă văd în recea catedrală.
Sunt pajul în armura de sfială,
La care, de la naștere, tot țeș.

Văd pe Iisus cum tace la proces:
Broboane mari răsar din tencuială,
Precum, pe fruntea unui prunc la
școală,
Se-adună întrebări fără-nțeleș.

Un îngeraș baroc, mâncău de miere,
Cu-arătătorul mâinii stângi în gură,
Din nișa lui privește-mă-n tăcere,

Iar eu admir gingașa lui făptură.
El dă din fagure oricui i-ar cere:
Numai de mine, bietul, nu se-ndură !

10 august 2003, Birnau

PAȘCU BALACI

Nu sunt aici

Absolutul nu poate fii aici
Ci e departe de noi,
Undeva într-un timp uitat,
Prăfuit și efemer, încarcerat.

Eternitatea nu poate fii aici,
Ci este ferecată și grandioasă,
Captivă în bucla infinitului,
Greoaie și necunoscută.

Adevărul suprem este mort,
Zace la marginea necuprinsului,
Sângerând de regret, oboist,
Nanicând neputând a fi descoperit.

Nu este aici ce cauți tu,
Nu vei găsi nicicând nimic,
Însă, vreodată, într-o utopia,
Îți vei găsi a ta simbricie.

Cum va fi atunci când vei pleca

Atunci când vei pleca, lăsându-mă în
urma ta,
Poetii vor tăcea, muzele vor
dispărea...
Soarele va înceta să mai lucească,
Mamele vor înceta să mai iubească,
Soldații din război vor înceta să mai
răzbească,
Iar ceasurile vor indica doar ora
noastră.

Precum un păgân, voi nega orice
zeu,
Voi fi solitar, îndestulat de orice
clișeu,
Și de ceasul va indica ora
reîntâlnirii,
Voi cânta serenade în inima mea,
Chiar și așa, ruptă, crăpată sau cum
o fi ea...
Te voi aștepta, până în senectutea
mea.

Cu orice te-aș compara, nu găsesc
făptură ,
Ești unic printre oameni, nu mai e
altul la fel,
Iar când mi-ai spus că vei pleca în
grabă,
Am simțit o umbră pe sufletul meu,
Iar nimeni și nimic nu mă va mai
iubi
Precum ai făcut-o tu, iubitul meu.

RIBANNA PASCU

Ocean întors

Eșecul exceptionalismului american

În ultima vreme americanilor nu le mai iese nimic după rețeta filmelor cu happy end de la Hollywood. Imediat după al Doilea Război Mondial a fost epoca lor de glorie economică și politică, deținând în 1975 35% din producția mondială și afișând un concept la care fiecare american ține mult și anume: excepționalismul. Președintele Ronald Reagan a vorbit despre acel simbol al lui „*the shine city on the hill*”, (orașul strălucitor de pe înălțime), având viziunea Americii ca model, far călăuzitor pentru întreaga lume, ca să folosim un truism frecvent în propaganda comunistă. La adăpostul acestei măgulitoare imagini de sine, SUA a întreprins numeroase acțiuni de extindere a dominației pe întreaga planetă în numele poziției sale de lider al lumii libere, care s-a angajat mereu în combaterea oricăror mișcări de stângă din vecinătatea ei sau din arii îndepărtate cum ar fi Asia de Sud-Est, Coreea de Nord, Congo sau Chile.

Unii politologi sunt de părere că excepționalismul trebuie de-a dreptul eliminat dintre conceptele politicii externe a SUA, având în vedere că lumea contemporană nu mai este unipolară, că s-au schimbat condițiile geopolitice azi în comparație cu perioada imediat postbelică. Cu greu acceptă administrațiile americane că în ringul de putere au apărut și alți jucători de care trebuie să se țină seama. Jeffrey D. Sachs (n. 1954, economist) consideră periculoasă exacerbară excepționalismului în momentul de față, iar poziția lui Donald Trump, o extensie a acestuia ar fi cu totul neoportună. „*The exceptionalist mindset is especially dangerous today. America is part of a world with shared challenges needing shared solutions*” (Conceptul de excepționalism este periculos în special azi când America este parte a unei lumi cu provocări comune, cerând soluții comune) relevă autorul în cartea *A New Foreign Policy* (Columbia University Press, New York, 2018, p. XI). Unica soluție a administrațiilor americane este să se detașeze de poziția excepționalismului și să se reorienteze spre cooperarea cu întreaga lume pentru rezolvarea unor urgențe cum ar fi încălzirea globală,

distrugerea biodiversității, poluarea masivă a aerului, apei și solului, creșterea inegalității sociale, combaterea pandemiei. Autorul critică „*the dark side of American foreign policy*” (partea întunecată a politicii externe americane) preocupată de schimbarea guvernelor care nu-i convin și de războaie unilaterale. Jeffrey D. Sachs propune Americii „*a wiser, more peaceful, and more prudent*” rol (un rol mai înțelept, mai pașnic și mai prudent, op. cit., p. XII) în societatea contemporană.

Ieșirea trupelor americane din Afganistan în luna august a.c. a declanșat o profuziune de comentarii contradictorii, multe sever critice la adresa guvernării Biden. Cât de adânc a pătruns în conștiința americanilor ideea că ei sunt excepționali în comparație cu restul lumii s-a reflectat în scăderea popularității președintelui, de parcă douăzeci de ani de ocupație a Afganistanului cu toată pletora de nenorociri cauzate populației locale n-ar fi fost de ajuns! Dezaprobarea populară n-a reflectat doar critica îmbarcării haotice de pe aeroportul din Kabul, care a fost detestabilă, dar și ideea în sine de părăsire a unui teritoriu aflat sub dominație americană. S-au exprimat însă și opinii rezonabile despre decizia fermă a lui Joe Biden: „*President Joe Biden's departure from Afghanistan was the right thing to do even if it was handed disastrously*” (Philip Giraldi, *Why Have Embassies?* Ronpaulinstitute.org). Philip Giraldi (n. 1946, autor, fost ofițer CIA) se declară și el împotriva intervenționismului american „*given its often cited authority as both "exceptional" and "Leader of the Free World" (dată fiind autoritatea frecvent citată de excepțional și lider al lumii libere)*. Casa Albă și Congresul trebuie să-și reconsidere politicile deoarece au devenit nesincronizate cu ceea ce se întâmplă

în Asia, Africa și America Latină.

Patrick J. Buchanan, (n. 1938), istoric conservator pare a fi dominat de pesimism când declară că retragerea din Afganistan este „*the worst foreign policy debacle since the fall of Saigon*” (cel mai rău eșec de politică externă de la căderea Saigonului), plecarea de pe aeroportul Karzai din Kabul fiind „*a synonym for American debacle*” (sinonimă cu eșecul american) care se răsfrânge nu doar asupra SUA, ci și asupra aliaților ei. (Patrick J. Buchanan, *Aftermath of an Afghanistan Debacle*, buchanan.org/Blog, August 20, 2021). După ce s-au cheltuit miliarde de dolari trenând și echipând o armată de trei sute cincizeci de mii de oameni și s-a investit într-un guvern secular, nici armata, nici guvernul nu au supraviețuit retragerii americane. Comentariul foarte incisiv al lui P. Buchanan numește SUA un „*failed state*”, un stat eșuat, aducând următoarele argumente:

1. „*Not once in this century has the U.S. decisively won one of the wars it launched - in Afghanistan, Iraq, Syria, Yemen or Libya. And the sole superpower status we enjoyed as the 21st century is gone with the wind*” (U.S. n-a câștigat decisiv niciunul dintre războaiele lansate - în Afganistan, Irak, Siria, Yemen sau Libia. Și statutul de unica supraputere în secolul 21 de care ne-am bucurat a dispărut cu vântul - Is America Becoming a Failed State?, buchanan.org/Blog, August 10, 2021).
2. Cei ce au pierdut atâtea războaie se pregătesc acum de război cu China ca să garanteze independența Taiwanului, uitând, subliniază P. Buchanan, că președintele Richard Nixon și secretarul său de stat, Henry Kissinger în 1972 au confirmat că Taiwanul „*is a part of China*” (face parte din China - idem, *ibidem*)
3. Pe plan domestic America se confruntă cu un management deficitar al pandemiei, cu o treime din nație încă nevaccinată și o creștere îngrijorătoare a numărului celor contaminați.
4. Deficitul comercial al țării este de un trilion anual, iar pentru produsele de necesitate vitală se sprijină pe un adversar ca China.
5. La granița de sud a Statelor Unite invazia imigranților este cu greu stăpânită. →

SILVIA URDEA

6. În orașele americane nu mai contenește împușcăturile, iar polițiștii demisionează într-un număr considerabil.

La antipodul opticii depresive a republicanului Buchanan se situează Jeffrey D. Sachs, profesor la *Columbia University*, fost demnitar ONU responsabil cu dezvoltarea sustenabilă și combaterea sărăciei. În ultimul capitol al cărții menționate el jalonează câteva dimensiuni care trebuie imprimate politicii externe americane „*for American security and well-being*” (pentru securitatea americană și pentru starea de binefacere a Americii). J.D. Sachs a criticat viziunea politică a lui Donald Trump ca fiind o extensie a primejdiosului concept american de excepționalism, care ar implica între altele dreptul intrinsec al Americii „*to make and break the internațional rules of the game*” (să facă și să desfacă regulile internaționale ale jocului politic” - Jeffrey D. Sachs, *A New Foreign Policy*, Columbia University Press, New York, 2018, p. X). Acest mod de politică externă a condus la orchestrarea unor lovituri de stat, schimbarea de regimuri acolo unde ele nu conveneau Washingtonului și la războaie unilaterale. Pe lângă faptul că opinia publică națională și globală a sancționat și continuă să sancționeze o asemenea orientare ostilă păcii și echilibrului mondial, în contextul actual sunt probleme atât de grave și de acute, precum schimbarea climatului, creșterea inegalității sociale, valurile migratoare că nu pot fi soluționate decât prin cooperarea tuturor țărilor mari și mici. E nevoie de o dezvoltare sustenabilă care însemnează o economie nu doar bogată, ci și inclusivă social și sustenabilă din punctul de vedere al mediului. Acestor imperative ale momentului nu le poate răspunde promovarea excepționalismului. Și în orice caz, observă autorul, „*America's power - economic, military, and technological-is far less "exceptional" than Trump and other foreign policy leaders may believe*” (Puterea Americii, economică, militară și tehnologică este mult mai puțin excepțională decât o cred Trump și acoliții lui- idem, *ibidem*, p. XI).

Pe bună dreptate notează J. D. Sachs că ignorarea de către administrațiile americane a dezvoltării sustenabile se repercutează defavo-

rabil asupra Americii însăși. O mare parte a lucrătorilor nu au beneficiat de creșterea economică. Inegalitatea socială s-a accentuat și odată cu ea preponderența depresiei psihice, scăderea expectanței de viață, pierderea încrederii în instituțiile statului, accentuarea violenței, a sinuciderilor, sporirea ratei de încarcerare. Violența din societatea americană a fost prinsă de *Indexul de pace global* (2017) pe lista căruia SUA ocupă locul 114 din cele 164 de țări analizate. Economistul subliniază necesitatea unei schimbări de direcție atât a politicii domestice cât și a celei externe. În locul scutirii de taxe a corporațiilor și a celor superbogați, în locul lipsei de reguli privind mediul ar trebui să se treacă la abordarea unor programe sociale pentru săraci și clasa muncitoare și la investiții în economia verde.

SUA este puternică numai în domeniul economiei, dar este deficitară în direcția incluziunii sociale și sustenabilității mediului. Nu este de mirare deoarece lobiurile celor extrem de bogați ca Frații Koch cheltuiesc milioane ca să blocheze măsurile justificate pentru a opri încălzirea globală și poluarea. Nu se găsesc bani pentru combaterea sărăciei, dar trilioane de dolari sunt ascunși în paradisurile financiare din Insulele Cayman și Virgine de către cei bogați, care practică în stil mare evaziunea fiscală, fug de orice responsabilitate și orice scrutin.

Susținătorii lui Donald Trump îl consideră pe Jeffrey Sachs un globalist și îl combat, dar adevărul și bunul simț sunt de partea lui, oricât ar încerca cei ce reprezintă elitele bogate ale Americii să răspândească diversiuni. Prin activitatea lui la ONU el a luat contact cu problemele arzătoare ale planetei și și-a însușit o deosebită deschidere în judecata lucrurilor. Ceea ce ne arată el că trebuie să se întâmple dacă vrem să cucerească votul oricărui individ cu o gândire clară, umanistă.

Iată ce ne cere Jeffrey Sachs să îndeplinim: 1) îngrijire medicală de calitate și educație pentru toți 2) folosirea sustenabilă a pământului cu respectul pentru biodiversitate și ecosistem 3) joburi decente și infrastructură pentru toți 4) decarbonizarea sistemului energetic 5) „*good governance, including honesty, rule*

of law, fairness, competence and transparency in managing politics (o bună guvernare, incluzând onestitate, domnia legii, echitate, competență și transparență în managementul politic - ibidem, p. 210).

Poziția lui Jeffrey D. Sachs este logică și realistă. Administrațiile americane au subordonat hegemoniei imperiale standardul de viață al majorității populației. Scopul politicii externe americane n-ar trebui să fie dominația militară, intimidarea întregii lumi, polarizarea imensei bogății. Iluzia excepționalismului a contribuit, între alte cauze, la nesfârșitele războaie și stimularea lăcomiei marilor corporații, abandonându-se țelul esențial al oricărei politici responsabile care este „*to achieve national security in a manner that enables Americans to achieve happiness and to help the rest of the world do the same*” (să realizeze securitatea națională într-un mod care să-i ferească pe americani și să ajute restul lumii să-și construiască fericirea - idem, *ibidem*, p. 215).

SUA trebuie să accepte în spiritul realității contemporane existența unei lumi multipolare în care alte mari economii precum China, Rusia, Brazilia vor să joace un rol și cu care se impune colaborarea pentru ameliorarea dezastrelor climatice, ilustrate cu prisosință de vara care a trecut, cooperarea pentru combaterea sărăciei extreme în multe zone ale planetei și pentru eradicarea pandemiei care încă seceră prea multe vieți. Postura triumfalistă în care s-a complăcut America de la căderea Uniunii Sovietice nu a fost de bun augur deoarece lansându-se în războaie și lovituri de stat a contribuit la destabilizarea geopolitică a planetei și implicit la subminarea propriei securități naționale. Milioane de oameni în jurul lumii cer oprirea cursei înarmărilor de orice fel și a celor nucleare în primul rând. Or, chiar și administrația Biden în care milioane de votanți și-au pus speranțele de optimizare a societății americane a mai crescut cu 25 de miliarde bugetul militar care și așa este umflat până la refuz. În loc să cheltuiască atât de păgubos aceste fonduri ele ar trebui orientate spre tehnologia de reducere a carbonului, modernizarea infrastructurii americane mult prea →

uzată, spre nanotehnologie, genomics, inteligență artificială, domenii în care China deja excelează. America trebuie să se concentreze să găsească soluții pentru vindecarea rănilor profunde din Orientul Mijlociu, aruncat într-o stare haotică tocmai de amestecul marilor puteri, Anglia, Franța, Rusia și SUA. Consiliul de Securitate ONU trebuie să înghețe exportul de armament către Orientul Mijlociu și să preseze puterile regionale să găsească „a satisfactory framework for mutual security” (un cadru satisfăcător pentru securitate reciprocă - idem, *ibidem*, p. 218).

Cât adevăr rostește Jeffrey D. Sachs când pe agenda de reînnoire a politicii externe americane plasează necesitatea încetării unei practici oneroase din activitatea CIA, care a dăunat în extremism democrației, prestigiului țării și credibilității ei. Zice autorul cu fermitate „end the CIA's covert military operations. No institution has done more to undermine America's democracy and to discredit its foreign policy than the CIA when acting in its capacity as the private army of the US president” (Să se termine cu operațiile CIA militare acoperite. Nici o instituție nu a făcut mai mult pentru subminarea democrației Americii și pentru discreditarea politicii externe decât CIA, acționând în capacitatea ei de armată privată a președintelui U.S. - *ibidem*, p. 218). Întâlnirea sino-americană din Anchorage (Alaska) de la începutul lui 2021 a fost ca o oglindă a uzurpării prestigiului american tocmai de cei aleși să îl cultive și să-l învigozeze. Despre ce *rule based international order* vorbea secretarul de stat Antony Blinken? De aceea pe care toate administrațiile americane au încălcat-o mai mult sau mai puțin de la război încoace? Acest adevăr dureros l-a aruncat delagația chineză în față celei de la Washington.

Președintele Joe Biden încearcă să repare daunele pe unde poate, în măsura în care poate. Joe Biden are în urma lui o carieră politică de peste patruzeci de ani în care a susținut multe acțiuni belicoase și antidemocratice, dacă nu ar fi să amintim doar de invadarea Irakului pe baza unui fals istoric. Dar pentru că gura păcătosului adevăr grăiește trebuie să-i dăm șansa să rostească de

la tribuna Adunării Generale ONU, cum s-a întâmplat ieri, 21 septembrie 2021, un discurs care promite **neangajarea într-un război rece cu China**, colaborarea cu toate țările fără discriminare în mod pașnic și a dat ca exemplu al noii orientări retragerea din Afganistan, ceea ce trebuie apreciat pentru că alții înaintea lui au evitat s-o înfăptuiască. „America is back”, a proclamat ritos președintele Joe Biden, de la tribuna ONU, repetând sloganul său electoral.

Ne-am bucura ca acest slogan să fie echivalent cu o cotitură masivă în politica externă americană, care să conducă la reșezarea întregii lumi pe temelii de bună înțelegere, încredere și dezvoltare sustenabilă. Speranța noastră este ca acest nou proiect emanând acum de la Washington să fie profund realist și umanist, cu totul opus aceluia malefic „Project for the New American Century”, elaborat de tink tank-ul lui Bill Kristol și Paul Wolfowitz în timpul administrației George W. Bush. Proiectul Cheney, Bush, Kristol, Wolfowitz, Rumsfeld etc. ne anunța că intenționa să prezinte „a Reaganite policy of military strength and moral clarity”(vezi Wikipedia, *Project for the New American Century*). Atunci s-a pus la cale invadarea a șapte țări în decursul a cinci ani. Sadismul acestui proiect l-a șocat până și pe un militar de carieră precum generalul Wesley Clark (n. 1944), fost comandant șef NATO. Dezastrul din Afganistan, Irak, Libia, Siria, Yemen nu au pus în evidență nici un fel de claritate nici morală, nici militară. Proiectul acesta intenționa să asigure dominația americană globală și absolută. Acum vedem că experții războaielor în serie care au distrus milioane de vieți omenești nu numai că nu au asigurat globala dominare, dar au și lucrat la diminuarea ei.

Istoria a jucat feste tink tank-ului de la Washington, atâtea țări au fost însângerate, atâtea suferință umană cauzată cu calcul rece.

Ne-am bucura ca Joe Biden și guvernul său, establishmentul în ansamblul lui să fi trăit un moment de iluminare, să fi tras concluziile necesare privind răul cauzat nu doar lumii, ci Americii, în primul rând, de o politică externă irațională, aventuroasă.

Acasa Poeziei...

Ce-i mai frumos în viața asta, ce-i?
Nici nu cred că ar putea să fie,
Să locuiești cu ea, în Casa ei
Și niciodată să-i plătești chirie!

Poezia mea, cea minunată,
Mereu cu-aceeași Dragoste
m-ascuți,
Această bucurie mi-ai fost dată
Pe când eram copil acolo-n Munți

Și de atunci o port aici sub pleoape,
Unde Lumina și-a găsit sălaș,
Acasa ta de-a pururea mă-ncape,
Tu în afara ei să nu mă lași!

Nu vă jucați cu libertatea noastră...

Din zarea, cea de-a pururea albastră,
Vă strig, compatrioți, să m-auziți,
Nu vă jucați cu Libertatea noastră
Prin legile pe care le gândiți!

De mai există undeva în lume,
Poemul meu nu-l puneți pe butuci,
Când... suspectezi pe cineva anume
De ce să-l iei cu forța și să-l duci?

Geme-ntunicul dinspre lumină,
Pe care l-au băut strămoșii mei,
„Suspiciunea”-n viață nu-i o vină,
Ea poartă-n sine răutatea ei!

Cine îmi spune mie că-i bolnav
Acest neam venit dinspre-agațârși?
Cuvântul meu pe care-l scriu e grav,
Iar Poezia are ochii plânși!

Eu știu ce spun și frații mei de sânge,
Dar gura lor sortită-i ca să tacă,
Libertatea, care-acum se frânge,
Nu vă jucați cu ea, spurcată joacă!

NICOLAE NICOARĂ-HORIA

De-aș fi măcar ca hoțul de pe
cruce...,
Dar eu ca dînsul n-am curaj să spun
Și nici pentru o clipă să fiu bun,
Uitînd ce mîine ziua-mi va aduce.

De-aș fi ca Dismas, cel tîlhar
curat...,
Dar eu ca dînsul n-am cuvînt ales,
Nici plînsul îmbrăcat în strai de vers,
Nici gîndul, de păcate scuturat,

De-aceea nu aud să-mi spună-un Crai:
„Chiar azi cu Mine o să fii în Rai!”.

29 septembrie 2021

Îl văd căzînd, îl văd cum se ridică
Din chinul chinurilor, omenesc
Și ne-ncetat continuă să zică:
„Nu moare Neamul nostru
românesc!”.

Uitați-vă la el în zi de Paște.
Uitați-vă în chiar sufletul lui,
Spălat cu Apă Vie cum renaște,
Să miluiască inima oricui.

Așa e Neamul meu: supus al humei
Și-al cerului, și-al vremuirii seci,
Pe care-l pradă toți ciocoii lumii
Și-n el iubirea tot nu seacă-n veci!

29 septembrie 2021

Nu mușca mîna care te hrănește
Sau care te-a hrănit atîția ani!
Nu te uita că are mulți dușmani.
Fii tu Sufletul Bun ce-o încălzește

Cum a-ncălzit-o, mai presus de hume,
Numai o maică singură pe lume!

27 septembrie 2021

Cina cea din ceruri

La Cina cea din ceruri calea-mi țin.
Acolo Dragostea-i la clavecin.

Nădejdea la o harfă cîntă lin.
Credința n-are urmă de suspin.

Între surorile ce vi le-am spus
C-un flaut aurit șade Iisus.

Acolo duce-m-aș, lor să mă-nchin
Acum și pururea, și-n veci! Amin!

26 septembrie 2021

Apel de intelectual modern

Sunt intelectual îmbătrînit
În Basarabia ex-românească.
Din studenția grea am clevetit,
Avînd contract cu lifta kremlinescă.

I-am denunțat la KGB pe toți:
Pe-ai mei părinți, pe frații mei, pe
sora!
Majoritatea dintre ei sunt morți
Și mie doar, să plec, nu-mi vine ora!

În gînduri să-i mai port m-am
săturat!
N-am somn! N-am lacrimi! N-am
cuvînt! N-am vise!
O rugăminte am: să fiu lustrat,
Ca plată pentru sorțile ucise!

Am ordinele țării la activ,
Medalii, premii, titluri slăvitoare,
Dar să dispar din voi definitiv
Lustrația mi-ar fi hotărîtoare!

Am case, am și vile princiare,
Am și copii, pe care i-am pîrît
Instanței mele net superioare
Păgînei ierarhii, ce-mi stă în gît,

Pentru c-am fost călău fără de nume,
Mai bine zis: Cu nume-cod secret,
Ce, alegînd să huzuresc în lume,
Călcăm pe oameni, c-un surîs abject,

Ce am ales să-mi vînd și pe-a mea
mamă,
Și pe amicii strînși lîngă ulcior,
Și pe soția stînd la rugăciune,
Atunci cînd eu, bolnav, eram să
mor!

Ca o canalie am mers prin Artă!
Trădînd mereu, am profitat deplin,
Și-acum, cînd singur am rămas pe
hartă,

Aștept Lustrația ca pe un vin.

Să-l savurez în drum, cu poftă mare
Și-apoi, înția oară în genunchi,
Să plîng, prea bucuroso de
condamnare,
Trecutul așezîndu-mi-l pe trunchi!

25 septembrie 2021

Pădurea mea, pustie ideală,
Atunci cînd nimenea nu mă iubea,
Cu inima precum o catedrală,
Și mie-mi făcea loc să stau în ea.

Acolo am văzut, în vremi pierdute,
O vacă și-un bou, care-o lîngea
Pe ochi, pe gură, pe obraji, pe frunte,
Iar mama lui tăcea și surîdea!

Stăpîna lor mi-a spus: „Vezi cum se
ține?
N-am mai avut așa dezmiertător!
Are doar două luni și crește bine.
Încă un pic și-l vînd pentru-abator!”.

Voiam să-mi fac sălaș între
morminte,
Să nu aud mai mult femeia cea
Și cuprinzînd la piept boul cuminte,
Mi-am juruit că de-acum înaintea
Carne nu mai mînc în viața mea!

24 septembrie 2021

Dați-mi arginții, știu și eu să vînd!
Ce-i pentru mine să-l trădez pe
Rege?
Ce dacă unii or să mă tot nege?
Ce dac-am să-mi iau viața mai
curînd?

Dați-mi arginții, văd Mîntuitorul!
Încă nu-i ceasul, dar vă spun: Se
poate!
Și Raiu-mi anulînd eterna moarte,
Voi împlini ce-a hotărît poporul!

Numai dorința lui îmi va fi Lege,
În ea o să mă-ncred, din slăvi
căzînd.
Dați-mi arginții, știu și eu să vînd!
Acum, cînd nu e cine să-mi dezlege

Pofta de bani și zavistea lumească,
Care-mi gătește sfoara diavolească!

23 septembrie 2021

TRAIAN VASILCĂU

SUPERSTIȚII ȘI CURIOSITĂȚI

în VIAȚA ȘI OPERA CĂTORVA
SCRIITORI (II)

HONORÉ DE BALZAC (1799-1850),

Romancier, critic literar, eseist, jurnalist și scriitor francez. A publicat: *Eugénie Grandet* (1833); *Patolo-*

gia vieții sociale (1833); *Moș Goriot* (1835); 1837: *Iluzii pierdute* (1837); *Femeia de treizeci de ani* (1842) etc. Apropos de titlul acestui capitol: în felul său, Balzac afirma principial: „Un om nu e pur și simplu mizerabil când este superstițios – o superstiție echivalează cu o speranță”.

În acest sens, el a menționat și înscenat deseori coincidențe având ca punct de plecare anumite superstiții, cifra 13 producându-i pur și simplu o teamă înfricoșătoare de puterea ei malefică, deși, la nevoie, construia el însuși coincidențe.

Astfel, putem constata lesne cum în „*Femeia la treizeci de ani*”, el nu datează campania din Germania, pentru care Napoleon se pregătea, cu 28 martie 1813, ci scrie a treisprezecea duminică a anului 1813. Ceea ce este absolut exact și mai impresionant pe plan românesc. La

fel, în „*O afacere tenebroasă*”, Balzac precizează despre bătălia de la Iena: „13 octombrie, dată de rău-augur”.

Să mai reținem și că Balzac era un amator de mondenități și un om cu intensă activitate diurnă fiind prolific doar... noaptea! Mărturisirea despre sine autorul operelor „*Moș Goriot*”, „*Iluzii pierdute*”, „*Femeia la treizeci de ani*” sau „*Eugenie Grandet*”: „*Mă scol la miezul nopții și lucrez 16 ore în șir*”.

În aceeași ordine de idei: Balzac avea un adevărat ritual: seara, adormea la ora 18.00, se trezea la miezul nopții, îmbrăca un fel de rasă călugărească în loc de pijama, bea o cană mare de cafea și, la lumina unui policandru cu șapte lumânări, lucra fără întrerupere până când îl răpunea oboseala, în tot acest timp, făcând abuz de tutun...

CHARLES BAUDELAIRE (1821-1867)

(Charles-Pierre Baudelaire), poet francez care a lăsat în urmă creații importante ca *eseist, critic de artă* și traducător, a recunoscut singur „implicarea” alcoolului în inspirația sa: „*Întotdeauna să bei, spunea el, și să te îmbeți consecvent, dar să o faci!*”

El a publicat nemuritorul volum de versuri *Les Fleurs du mal (Florile răului)* (1857)...

Ca o curiozitate: această primă ediție a fost împărțită, după teme, în șase secțiuni: *Spleen et idéal* (85 poezii); *Imagini pariziene* (18 poezii); *Vinul* (5 poezii); *Florile răului* (9 poezii); *Revolta* (3 poezii); *Moartea* (6 poezii)...

DAN BROWN (n. 1964),

Scriitor de origine americană, autor de romane polițiste, dar și autorul celebrului roman *Codul lui Da Vinci* (2003), precum și al volumelor: *Îngeri și demoni*, (2000); *Simbolul pierdut*, (2009); *Inferno* (2013) ș.a.

Ca mențiune și curiozitate: atunci când întâmpină probleme de

creativitate, Dan Brown stă cu capul în jos.

Apoi, el a recunoscut că acest lucru îl ajută să se relaxeze și să se concentreze mai bine.

De asemenea, el ține o clepsidră pe birou care funcționează ca un memento, sens în care, o dată pe oră, Brown se ridică de pe scaun și se întinde pentru a-și relaxa mușchii.

TRUMAN CAPOTE (1924-1984),

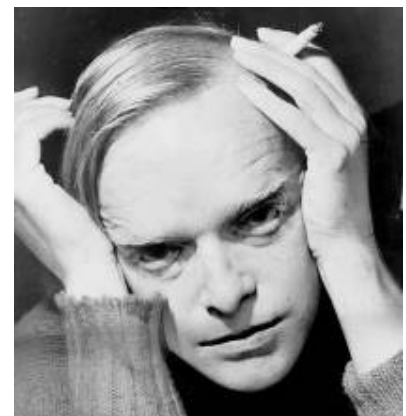
Scriitor și scenarist american: *O vară la răscruce* (1943), *Alte glasuri, alte încăperi* (1948), *Mic dejun la Tiffany* (1958), *Cu sânge rece* (1966), *Muzică pentruameleon* (1980), refuza să înceapă să scrie sau să încheie un roman vinerea.

Întotdeauna schimba camera de hotel dacă telefonul din cameră conținea numărul 13 și nu lăsa niciodată mai mult de trei mucuri de țigară în scrumieră, preferând să „de-

poziteze” mucerile în buzunare, atunci când fuma mai mult de trei țigări. De asemenea, ca o curiozitate, Capote obișnuia să scrie doar în poziția culcat.

Ca o concluzie, declara că îi era greu să-și găsească inspirația dacă nu stătea întins pe pat sau pe o canapea, având la îndemână cafeaua și pachetul de țigări, astfel, de fiecare dată, Truman Capote a ales să scrie întins la orizontală, deși avea un birou în camera sa de lucru, mereu acoperit de cărți și ziare.

DUMITRU HURUBĂ

RUGĂ

În umbra aripilor Tale,
adăpostește-mă, Doamne,
sunt cel obosit pe cale
și-am adunat destule toamne...

Frunzișu-i des, dar rod puțin,
înserări se lasă grele,
dar sângele-Ți curat, divin,
de toate poate să mă spele...

de vina păcatelor grave,
ce-n astă viață am săvârșit,
precum și-a faptelor trândave,
le știi Tu prețul ce-ai plătit...

E înalta-Ți pedagogie
în toate câte ni se-ntâmplă,
mai lasă-mi pulsul vieții-n tâmplă
și-un dor nestins de veșnicie...

O, lasă-mă în umbra Ta,
aripile-Ți să mă cuprindă,
să-Ți cânt un veșnic: Osana!
Iar chipul Tău să-mi fie oglindă...

CAMPIONUL „ȚUȘTI”

pentru David

Iepurașul sta-n tufiș
și ce și-a zis urecheatul
să pornească-n curmeziș,
să cunoască întreg satul,

dar în lanul de porumb,
de la atâta alergătură,
s-a trezit fără un bumb
și-a fost mare tevatură,

fiindcă mama, tipicară,
îi tot spunea că-i neglijent
și-o s-o facă de ocară
de nu va ajunge sergent.

(Iepuroaica, ambițioasă,
își dorea băiat cu vază
-veni vecina s-o descoase-
el, doar să mănânce o varză!)

Trist, s-a pus pe căutat
bietul nostru mustăcios
și-n stratul de zarzavat
dădu de-un morcov delicios.

Ronțăia la el, măi, frate,
cu dinții săi -doi lopătari-
ca la mesele bogate
date-n cinstea celor mari.

Hop, că sosi și vecina!
Se stropși la el furioasă:
-Iarăși mi-ai stricat grădina,
ființă mică și urăcioasă!

Dădu să-l prindă de coadă,
dar nu avu de ce s-apuče...
„Vai, cât sunt eu de năroadă,

Uite, urechile-i clăpăuge!”

I le întinse cam de-o palmă,
iar mustățile, la fel,
apoi îi spuse foarte calmă:
– Nu sergent, ci colonel!

Dar el nu voia armată,
nu-i trebuiau pistoale, puști,
se trezise așa deodată,
campion la proba țuști!

LACRIMI ȘI LĂCRĂMIOARE

Mamei...

Primăveri și lăcrămioare,
iară tu, pe unde, oare?...
prin ce zări izbăvitoare
sau ținuturi selenare...

prin ce raiuri nenumite,
flori de gheață, stalagmite,
cu potecile umbrite
și povești neisprăvite...

Prin astă lume, eu te caut
și, prin visare, tot adaug
la clipele ce-au fost furate
atât de viață, cât de moarte...

În ce fel să mai rostesc
cuvântul simplu: Te iubesc!...
în care limbi, ca să-ți ajungă,
străbătând o cale lungă...

Înserări se strâng cu carul
și viața ne-o tot fură anul,
zile triste și stinghere,
umbre lungi prin vagi unghere...

Se-ntorc aceleași primăveri,
dar nu și cei plecați mai ieri,
revin miresme și-adieri,
o, suflete, să nu disperii,

plânge-ți jalea, strigă-ți dorul,
lasă, însă, întreg decorul
minunat de primăvară,
reflected în ochi de ceară...

.....
Lăcrămioare-mărgăluțe,
flori micuțe,
flori alese,
flori-mirese,
flori-de-mamă ce mă cheamă,
din adânc de patimă
și zenit de lacrimă,
să trec zarea cu mirarea,
să trec lumea cu minunea
unui parfum de floare...
îmbătătoare...

floare plânsă,
floare ninsă,
floare din pământul nostru...
mândre flori de Solovăstru...

POVESTE FĂRĂ DE SFÂRȘIT

Spăși-vom visul de lumină
care-n azur ne-a ridicat,
în fața soartei se înclină,
umil, întregul meu regat

de doruri ostoite acum,
la plata cinei de pe urmă,
când totul e cenușă, scrum,
iar mieii-s rătăciți de turmă...

S-a înroșit neaua pe-alei,
vin ploile învolburate,
ștergând în urmă pași-mi grei
și visurile-njunghiate...

Ce liniște s-a așternut,
un sunet nu-i, să-mi fie reazim,
doar eu și-ntregul meu durut
mai frământăm de zor la azimi...

căci vine Paștile-n curând
și cuie-n palme stau să-mi bată,
drept preț al marelui avânt
dintr-o poveste minunată...

ce n-a fost să se împlinescă,
ca toate cele de amor,
prin evuri însă dăinuiască
din răni ce nu se-nchid și dor...

Sub semnul unei dări de seamă,
nici vorbă, urmă de trădare,
stă martor visul ce ne cheamă
și-n veci nu-și află alinare...

Din mieii albi ai negrei turme,
în zori, sortiți să fie jupuți,
rămas-au numai biete urme,
povestea tristă a doi iubiți...

.....
iar pentru al lor durut,
nu voiau aripi de îngerii,
Doamne, cât au mai cerut
să fie din nou veseli, tineri,
s-o poată lua de la-nceput,
dar asta nu s-a mai putut...

DOINA CHERECHEȘ

Ocean întors

„Pe drumuri japoneze”

O carte de regăsit

(II)

Iată un episod în care își manifestă preferința pentru Cheile Runcului, în raport cu mult promovata cascadă japoneză „Nunobiki”, despre care localnicii afirmau că ar fi cea mai mare din lume:

„Am avut impresia că sunt în satul meu natal, în fața unei cascade de pe valea Runcului, din județul Turda, cu singura deosebire că în jurul cascadei japoneze semănătura de iarbă înaltă este delicat îngrijită [...]. Ce ar face japonezii din defileul Runcului să-l aibă în țara lor? Ar fi cu siguranță una din minunile lumii”.

Narațiunea

Narațiunea se filtrează prin firea autorului. Fără un fir epic robust, între contemplație și febrilitate, narațiunea alunecă pe itinerariu, ca reper coagulant în două planuri: pe de o parte aventura lui punctată de momente extreme, iar pe de altă parte povestirile fantastice shintoiste, de la facerea lumii nipone și până la vizita sa, adăugând momente tragice din istoria țării.

Povestea începe ca o carte de aventuri pe mare, ficționalizând anumite momente.

Deși parcurse până la Vadivostok mii de kilometri tereștri, calea pe apă l-a zdruncinat, sfidându-i formația militară. Îmbarcat pe nava cargo Ujo-Maru, drept singurul pasager, traversează Marea Japoniei într-o terifică noapte. De ce nu pe nava de pasageri Hozan-Maru, care plecase din același port cu aceeași destinație și i-ar fi oferit un confort superior? Banii nu puteau fi un motiv, după cum urma să o dovedească, locuind la hoteluri de lux. Altul trebuie să fi fost motivul, probabil nevoia de discreție, spre a-și disimula tainica misiune diplomatică. Călit pe căi terestre și în război, ofițerul se vede neputincios în fața valurilor dezlănțuite și a răului de mare, în prima noapte pe o furtună înspăimântătoare.

Meticulos cu propriul program, singur în cabină, își pregătește întâlnirea cu Japonia citind din cartea

lui Kaempfer⁵, în timp ce Ujo-Maru se luptă cu valurile apocaliptice. Fascinația Japoniei livrești se disipează în groaza vijeliei, de parcă însuși zeul mării, Susanoo, îl întâmpina în patria sa, Marea Japoniei, personificat: „Atenție, intri într-o lume vrăjită!”

Într-un târziu, oboseala îl ispitește la somn. Doar un răgaz, căci tangajul diabolic îl trezește brusc, întorcându-i stomacul pe dos. Pare că totul se va sfârși în vintrele mării dezlănțuite într-un moment de paroxism. Se roagă fierbinte și regretă decizia îmbarcării, gândind că nimeni nu ar trebui să călătorească pe mare:

„Numai în acest cazan uriaș în care natura își clocotește furioasă puterile, omul se leapădă de sine și se apropie de Dumnezeu. În minte îmi coboară, fără să vreau, adevărul biblic auzit cândva la întâmplare: Cine vrea să cunoască frica de Dumnezeu să călătorească pe mare”. Era parcă o trimitere la pictura lui Rembrandt „Furtună pe marea Galileii”, când Iisus a poruncit mării să se potolească.

Total abandonat în ghearele fiarei nestăvilite, cu singura nădejde în Divinitate, alunecă prin reflecții spre capcana autoscopiei, văzându-se deja înghițit de valuri. În pofida tangajului, se avântă pe punte. Abilitatea și siguranța marinarilor japonezi îl mai liniștesc. Se aștepta să-l vadă pe zeul crunt Susanoo cățărât pe catarg, înălțând nava pe val ca apoi să o arunce în abis și să o scuture de fructele coapte – marinarilor... Noaptea părea să nu se

mai sfârșească, iar marea se personifica: „O furie nevăzută biciuiește nemărginirea apei ridicând din adâncimea mării puteri nestăvilite ce se zbat și-și fierb ura în talazuri potrivnice”.

Într-un târziu, dialogul calm cu comandantul navei îl asigură că o asemenea furtună este ceva obișnuit pe Marea Japoniei.

Ne aflăm în fața unei prime imagini iconice nipone, anticipativă, aceea a „Marelui val de la Kanagawa”, pictat de Hokusai, cu barca pescarilor amenințată de ghearele mării. Dar nu la el se referă Bufnea, ci la ceea ce știa mai bine, la elvețianul Arnold Böcklin: „din valurile mării parcă-mi răsar în minte frânturi din tablourile lui Böcklin...”

Gama sentimentelor trăite transcende analeptic în paginile cărții: „Mi-am făcut cruce și m-a copleșit părerea de rău că m-am urcat pe vapor. (pg85)”

Dimineața își revine încet și începe să admire peisajul Mediteranei nipone (Marea Seto), printre insule și stânci până la Kobe. Pe cât de învolburată fusese Marea Japoniei, pe atât de liniștită Mediterana în care intraseră dimineața prin Strâmtoarea Shimonoseki.

Peisagistul uită degrabă chinurile nopții trecute, spre a se deda unor momente de contemplație a naturii, spectaculoasă prin frumusețea-i sălbatică.

La fel de palpitate ca și odiseea pe mare, dramele din mitologia shintoistă revin episodice, de la tragedia lui Izanami, un fel de Evă originară, și până la ieșirea din peșteră a zeiței Amaterasu, invidioasă pe propria imagine din oglindă, amăgită să elibereze soarele pe care îl ținuse ostatec.

Așa cum zeul Susanoo îl însoțesc pe marea furtunoasă, alte divinități îl însoțesc metafizic în periplul prin temple și sanctuare. Scriitorul s-a documentat după întoarcerea din Japonia, spre a reda în fraze simple detaliile conexe locurilor vizitate. Adesea coboară din lumea zeităților în cea a eroilor reali, narând momente de extrem tragism ale istoriei nipone.

În paralel, mai puțin palpitantă ce-i drept, povestea călătoriei sale își urmează cursul, cu surprize plăcute, revelații și momente de relaxare, uneori romantice. Kobe îi oferă →

RADU ȘERBAN

⁵ Engelbert Kaempfer – „History of Japan”, publicată postum în 1727

primele impresii urbane și o vizită la ghidul său, unde ia cunoștință cu tradițiile nipone, într-un areal complementar României. Cu ricșă prin centru și apoi pe străduțele periferiei glisează într-un spațiu mirific. Peste tot îl impresionează patriotismul localnicilor, de la simplul ghid până la marele maestru de ceremonii al Casei Imperiale. Atât i se repetă declarațiile patriotice, încât pune sub semnul întrebării sinceritatea japonezului, mai ales că ghidul recunoaște că „japonezul nu trebuie să spună mai mult decât ceea ce este aprobat de stăpânire” (pg.113). În căutarea adevărului, Elie scrijelește poleiala aparențelor spre a pătrunde, cât se poate, în substraturile „niponismelor”. În cele din urmă se înscrie pe linia mediană a europenilor „japonizați” de-a lungul anilor, cel mai bun exemplu fiind grecul Lefkadio Hearn⁶ (devenit Koizumi Yakumo).

Încă de la masa servită de sora ghidului din Kobe, Bufnea reflectează asupra rolului femeii în societatea niponă. „Se afirmă că japoneza este cea mai surâzătoare femeie din lume” – remarcă el când o descrie pe domnișoara Iwamatsu. Observațiilor „pe viu” li se adaugă impresiile livrești, precum cea a scriitorului francez Naudeau⁷ (1872 – 1949), din care citează spiritual: „japonezul nu face curte propriei sale femei, pentru că femeia este proprietatea lui, nu face curte nici femeii vecinului, pentru că nu o vrea, nici gheișei, pentru că acolo trebuie să plătească”. Totuși, sesizează o aureolă de sensibilitate artistică: „Japonezele au stăpânit în toate timpurile și stăpânesc și azi muzica, arta și literatura”. Mai mult, descoperă frumusețea interioară a femeii: „...în Japonia iubirea nu se apropie niciodată de femeile care nu adaugă frumuseții lor grațiile spiritului și ale caracterului”. La acestea, adaugă și virtuțile morale: „Un spirit de sacrificiu, de curaj și de eroism”.

Prin silogisme și constatări elementare scoate astfel în relief particularitățile femeii în societatea

niponă, reiterate recent și de romanciera Mieko Kawakami⁸, observând că, deși subestimată în societate, femeia deține „un suflet de pace, de iubire și de bun simț, care are darul să corecteze tot ce este rău în sufletul bărbaților”.

Iwamatsu îi oferă primele noțiuni despre obiceiurile japoneze: „unele la Kobe, altele la Osaka, altele la Kyoto și altele la Nico” (pg.112).

Delicatele trăsături feminine îl acompaniază și la teatrul din Osaka, unde „O drăgălașă japoneză se prezintă și-mi face un compliment spunându-mi: irrasai, bine ai venit!” (pg.116).

Complementar realității, livrescul îi ține companie la Osaka, printr-un episod nostim din Griffiths⁹ dând culoare narațiunii: „Într-o zi, în 1868, unul dintre cei dintâi misionari protestanți stabiliți în Japonia, părintele Verbeck, a tras la un hotel japonez din Osaka. Un amic japonez i-a dăruit un mare coș plin cu ouă. Neștiind ce să facă cu ele, părintele le-a dăruit hotelierului. După un moment, acesta a revenit și l-a întrebat dacă trebuie să-i pregătească pentru dejun toate ouăle”. Se manifesta preconcepția japoneză că străinii ar fi mănăcioși.

Casa ghidului din Kobe constituie un reper, căci la Osaka, „sala teatrului e tot așa de simplă și tot așa de curată ca și casa interpretului meu” (pg.116). Teatrul rămâne principala distracție a japonezilor, ocupând mult spațiu în memoriile europenilor pasageri prin arhipelag, cum a fost și cazul lui Basil Assan. Suspansul coboară de pe scenă în scrierea lui Bufnea, când îl descrie cu umor pe un „hanasika” (povestitor din Osaka): „Geme... M-am speriat. I-o fi venit rău, - mi-am zis. Dar, - nu, așa e piesa”. Surprinde și durata spectacolului, căci „adesea până la mult așteptatul deznodământ, monologul durează câteva zile de-a rândul, ca vechile filme de cinematograf în serie”.

Povestirea continuă de la Osaka la Kyoto, pe itinerariul Principelui Carol al României, a cărui vizită din 1920 reprezentase pentru localnici „cea mai de seamă onoare. Un zeu

străin prieten al japonezilor a descins în Japonia” (pg.144).

Construcția lucrării depășește constatativul. În gara Kyoto este așteptat de diplomatul Keyzo Jokoyama, de la ministerul Afacerilor Externe japonez, cu care se va revedea la Tokyo. Enigma misiunii diplomatice rămâne intactă. Putem doar intui importanța sa, după atenția acordată și după mașina pusă la dispoziție de minister. Pentru cei interesați, o cercetare în arhive ar revela detalii semnificative, care nu intră în sfera mea de interes.

Vechea capitală îi oferă prilej de meditație asupra abilității nipone de integrare în peisaj a construcțiilor create de om: „Văzute între arțari și bambus, culorile templului sunt parcă armonizate cu natura care, în primăvară, îi acoperă toată strălucirea și nu lasă să se vadă, chiar din apropiere, decât părți din acoperiș”. (155)

Divagațiile livrești vizează detalii specifice precum originea și semnificațiile porților „torii” sau ale obiectelor de cult.

Kyoto îi permite scriitorului să se detașeze din nou de lumea telurică, spre a intra în cea a legendelor shintoiste, cu divinități protagoniste ale unor palpitate întâmplări, dar și cu descrierea artefactelor sacre, simboluri ale puterii. Printre cele trei simboluri ale shintoismului prezentate comprehensiv, îi reține atenția în mod deosebit perla, emblemă a sufletului.

„Cucernica simplitate” (152) a palatelor sugerează ceva din arta lui Brâncuși, atât de venerat de japonezi pentru opera sa esențializatoare. Deși indirectă, această trimitere se degajă din context. Mult mai directă, paralela între creștinismul ortodox și budism (ego și alteritate), inclusiv în privința veșmintelor sacerdotale și a clopotelor, revin în timpul vizitelor la temple.

Într-o continuă uimire, el admiră marile opere artistice, printre care picturile lui Kano Nobumasa și sculpturile lui Hidari Gingoro (154), iar în căutarea senzaționalului, constată, de exemplu, că templul San-ju-san-gen-do este sanctuarul celor 33.333 de imagini.

Vizitat prin mijlocirea unei recomandări scrise din partea ministrului olandez în Japonia, palatul imperial din Kyoto îi este →

⁶ Lefkadio Hearn (1850-1904) – scriitor grec irlandez, naturalizat cetățean nipon., autor al mai multor cărți despre cultura japoneză

⁷ Naudeau, Ldovic, „Le Japon moderne, son évolution”, Flammarion, Bibliothèque de philosophie scientifique, 1909

⁸ Kawakami, Mieko, „Breasts and Eggs”, Europa editions, 2020

⁹ Griffiths, William Elliot (1843 – 1928), „Verbeck of Japan: A Citizen of No Country”, Revell Co., 1902

prezentat cu parcimonie, spre dezamăgirea sa. Chiar de la început, când „guardul” în uniformă, vorbind binișor engleza, îi deschide poarta palatului, urmează amuzantul suspans: „*Dar ce Palat? Sunt într-un parc uriaș înconjurat cu ziduri de cetate și străbătut de splendide cărări, pietruite ...*” (pag 159). Parcă mă văd și eu în curtea Palatului Imperial din Tokyo, în aprilie 2012, surprins de simplitate și armonie! Cât despre „*uriașa sală a încoronării în care împărații japonezi au primit și vor primi consacrarea...*”, cu două tronuri decorate cu păuni de aur și câte opt coloane aurite, ne imaginăm recenta ceremonie a înscăunării Împăratului Naruhito din anul 2019, exact în același loc.

Românul iscoditor află că în muzeul național din Kyoto s-ar afla portretul lui Nicolae Milescu Spătarul, „*păstrat câțva timp la Beijing, ajuns apoi în posesiunea ambasadei ruse din China și mai târziu la un consulat din Shanghai, de unde a fost trimis la Yokohama, ca proprietate artistică japoneză*”. Prin mențiunea că portretul se găsește în „*catalogul Nakamura*” (pg162), deschide calea cercetărilor pentru cei interesați. Din câte m-am documentat, din nefericire până astăzi nimeni nu a dat de urma lui.

Printr-o minicronică de artă la acel muzeu descrie picturile cu „*flori de cireș sau crizanteme involburate*” și constată că „*fiecare obiect de artă este o dovadă a entuziasmului pentru natură*” al japonezilor (163). Fiind în luna decembrie, florile de cireș nu i se dezvăluie decât în lucrări de artă, dar cu atât mai mult îi apreciază pe sculptorii și pictorii care „*creau însăși viața în operele lor*”.

Tehnicile artei nipone se revelează cititorului cu detalii privind materialele folosite, dimensiunile lucrărilor, curente predominante, influențele străine și chiar concurența între artiști. Doar experții în arta niponă pot înțelege pe deplin referirile sale, atent studiate, la diverse școli artistice, până la Ukiyoe, cu exemple de artiști până la Hokusai. Documentarea îi permite nu doar să facă trimiteri la opere, dar și să-și exprime opinii, precum aceea că japonezii stăpânesc acuarela și gravura, însă nu și pictura în ulei, destul de rudimentară, unde „*rămân slabi imitatori ai artei europene*”.

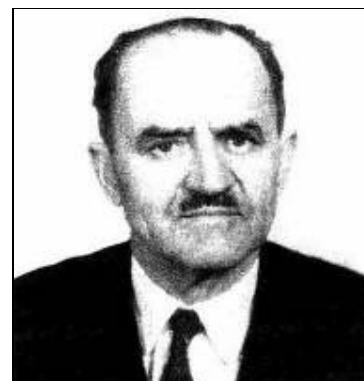
Exponente ale frumosului în societatea niponă, gheișele, cu legendele lor, își regăsesc locul în lucrarea lui Bufnea, cu meditații despre rolul femeii, maniere, eleganță, educație, vorbe de duh, muzică, dans, viață de familie și iubire. Gheișa este o artistă, iubirea ei înseamnă poezie, iar viața ei – sentiment și muzică. Iar când se referă la muzică, descrie ca un avizat instrumentele specifice: shamisen, koto, kokyū și biwa. Cântând la aceste instrumente într-o vreme când nu exista facebook, gheișele asigurau socializarea, flirtul sau etalarea vestimentației.

Tot de domeniul esteticii, moda și vestimentația fac obiectul unor cronici de specialitate, despre materiale, piese de îmbrăcăminte, modele, componente, culori, tradiții și denumiri, de la ciorapi și până la pălării, pe categorii de vârstă, gen, stare socială etc.

După asemenea detalii artistice inspirate de vizita în străvechea capitală, Bufnea conchide: „*Kyoto, această Romă a japonezilor, merită să fie văzută și cunoscută*”.

Remarcile despre artă se întretes cu incursiuni într-o istorie prezentă la tot pasul, împărțită pe epoci și conectată la locurile vizitate: Kyoto, Nara, Ise, Kawamura. O asemenea înșiruire de localități îi inspiră constatarea că „*evenimentele de seamă în țara soarelui s-au petrecut aproape toate pe linia meridională a țării și drumurile sudice sunt pentru niponi drumuri istorice*”.

Călătoria cu trenul îi deschide un câmp vizual redat cu sagacitate în instantanee aproape fotografice, corelate mereu cu date despre locuri, tradiții, oameni și cultură, notate riguros. Nara, de exemplu, „*așezată într-o vâlcea acoperită de verdeață*”, cu câprioarele ei blânde, cu „*templele shintoiste care dau orașului un aspect de religioasă cucernicie*”, îi ghidează cugetările spre confucianism cu virtuțile sale și spre morala shintoistă centrată pe pietatea filială. Detaliile artistice se asociază cu cele istorice și religioase, ca în această descriere a statuii lui Buda din templul Tadaigi: „*Înfățișarea uriașului bust nu-ți dă însă impresia luminii divine. Privirea nirvanică are o notă dură, de întuneric, de agresivitate, iar trăsăturile generale n-au nimic din finețea liniilor artistice*”.

Elie Bufnea

Român ortodox, scriitorul face paralele firești cu lumea sa, măcar din perspectiva sincronității: „*Misionari budiști propovăduiau religia Nirvanei între niponii încă barbari cam de pe vremea când la Ierusalim pe Golgota se săvârșea fiul omului, Iisus*”.

Itinerariul include istorica localitate Ise, identificată astăzi cu summit-ul G-7 din mai 2016, explicând parcă, de ce trebuia ales acest loc: „*Ise este orașul tradiției shintoiste, unde morala religiei naționale e mai simțită și sfințenia templelor, prin vechimea și maiestatea divinităților, mai venerată*”. Repetiția ține să sublinieze venerația străbunilor: „*fiecare brazdă de pământ, fiecare colț de pădure, fiecare floare și fiecare picătură de apă e un suflet de strămoș, încarnat pentru vecie în aceste elemente ale solului japonez*”. Implicit ne trimite cu gândul la daci și romani, așa cum explicit ne trimisese la „*Roma japonezilor*”.

Călătorind cu mașina, a vizitat „*orașul sfânt*” Yamada, lângă golful Ise. Acolo a trăit alte experiențe exotice, începând cu cazarea la hotelul Gonikai, „*o casă japoneză simplă, de proporții puțin mai mari decât casele obișnuite*”. Forțele naturii au trăsături umane: „*Un vânt cald vine dinspre mare și trece, foarte puțin stânenit, printre încheieturile ușilor și ferestrelor hotelului*”. Atmosferă propice reintrării în alteritatea fictivă a mitologiei, unde cultul soarelui, începând cu Amaterasu, se transformă în cultul Împăratului, „*fiu al soarelui*” și apoi în cultul patriei. Transilvăneanul nu putea să omită acest detaliu, când românii se pătrundeau de un cult asemănător. Constatările sale despre o altă civilizație erau contemporane accentuării sentimentului național după Reîntregirea Neamului de la 1918.

Asterisc

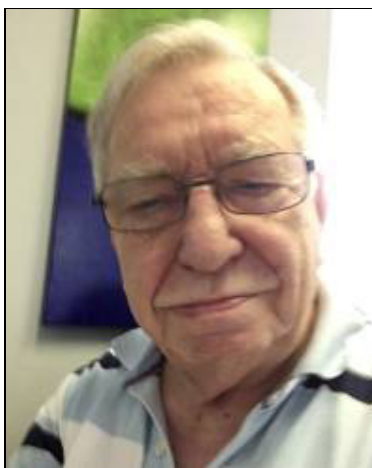
Răzbunarea

„Cine zice că răzbunarea este arma prostului e un nătâng! Numai lașul nu se răzbună, că de aia este laș. De frică, dom'le, de frică. Trebuie să ai curaj să te răzbuni, și să fii deștept. Răzbunarea trebuie să fie pregătită cu cap, să lovească acolo unde doare mai tare. Așa să știi! Păi, știi ce i-am făcut eu unuia? Stai să vezi:

Eram în Grecia, în lagărul de refugiați, când a venit unul, tot român de-al nostru cu familia lui și c-o valiză de bani, c-așa-i mersese vorba prin lagăr de la unii care-l știau dinainte. Avea bani dar zicea că n-are. Mă rog, treaba lui. Dar când veni aici în Canada, c-a venit cu vreo două luni după noi, am mers să-l văd la hotel, că-mi era dor de el și am luat cu mine și pe Zoie și fata. Făcuse Zoie niște șnițele calde, am pus în sacoșă și bere, și am mers să ne vedem prietenii. Da, să știi c-așa am făcut. Ei au fost primiți mai bine decât noi, că le-au dat școală de limbă plătită. Nouă nu ne-au dat, c-o aveam pe Lenuța, fata noastră, care știa engleză și ne puteam descurca cu ea. După aia, am zis: Hai să-l iau cu mine la hotel, că tăntălăii ăștia de englezi nu sunt buni de nimic. Am vorbit cu șeful și l-a angajat. Ne-a pus pe amândoi în schimbul de seară, când era mai puțină treabă și stam la taifas până la miezul nopții. Nu prea aveai ce face altceva. A fost bine! Când suna careva pentru o defecțiune, mergeam împreună și tipul nu se da în lături, că era îndemânatic și muncitor. După aia mergeam să raportăm că toate-s în regulă și iar ne înfundam în atelierul nostru la taifas.

Într-o zi, tipul vine la serviciu c-o mașină nou-nouță, o limuzină dom'le, un Chevrolet Impala. Știam că vrea să-și ia mașină, dar de ocazie, credeam eu. Îi zic: „Bine, vărule, tu cu mașină nouă și eu cu rabla mea cu care te-am dus la Niagara?” „Las-o, măi frate, c-o luai în rate. Poți să faci și tu la fel”. „Păi, ca s-o iau în rate am nevoie de bani pentru acout. Nu?” „Ți-i dau eu. Mi-i dai înapoi când poți”. Zis și făcut. Mi-a dat 1500 de dolari și-am luat un Ford Marquise, mai grozavă ca a lui.

Când am venit prima dată cu ea la hotel, șefu' și 'ăi din tura de dimineață au făcut ochii mari, că nu

le venea să creadă. Noi, emigranții, cu mașini noi, și ei englezii, de râsul lumii, cu rablele lor. Așa a fost!” „Atunci, de ce te-ai răzbunat pe el, nene?” „Păi, stai să vezi că povestea nu s-a terminat aici... Zicea el c-ar fi un fel de inginer în nu știu ce și c-a găsit un curs seral la George Brown College unde vrea să meargă. S-a mutat în tura de dimineață și eu am rămas singur, seara. După vreo două zile, când m-am văzut cu el la prânz, mi-a zis că șefu' l-a pus să organizeze atelierul. Alte două zile și văd pe coridorul de la atelier panouri solide de lemn și multe bare de metal în formă de cornier, perforate cu găuri pe toată lungimea. De atunci, când veneam să stau în atelier, nici nu aveam unde să mă așez. A început să pună în jurul pereților rafturi pe picioare din astea de metal strănse bine în șuruburi. Unde nu erau rafturi, a instalat panouri din lemn cu cârlige de atârnat diferite scule. Apoi în locul mesei la care obișnuiam să stau, că aveam și telefonul instalat pe ea, a apărut un banc de lucru solid, menghine ancorate în șuruburi de tăblia groasă de lemn și jos la picioare, un alt raft pentru cutii sau alte lucruri. Deci, acum, în loc de masă la care să stau comod, aveam bancul ăsta. Când suna telefonul, trebuia să mă ridic în picioare. Șefu' nu mai putea de bucurie, se umfla în penne de ce a realizat. Când totul a fost gata, a chemat bosu' cel mare să vadă ce a făcut. Drept e că totul arăta altfel acum. Când contabilul șef a aflat ce transformări s-au făcut în atelierul nostru, a cerut să se facă și la el rafturi ca astea, că toată arhiva lui sta îngropată în cutii puse una peste alta și era problemă să găsească un act de care avea nevoie. Când a terminat

treaba și aici, numele colegului meu era rostit de toată lumea. Pe mine începuse să mă agaseze întreaga poveste. Preferam să-mi caut de lucru prin alte locuri, că-n atelier, dacă nu aveam de lucrat ceva, nu mai aveam chef să stau.

Era dom'le la biroul de recepție o păpușică frumoasă de-ți lua ochii. Avea și un zâmbet din ăla dulce, care te țintuia locului. Într-o seară, când am dat pe acolo să mai schimb cu ea câteva cuvinte, că era prietenoasă și nu se sfia la un compliment sau o glumă, mă întrebă unde-mi e prietenul? Îi spun că lucrează dimineața. După vreo două zile n-o mai văd. Întreb și aflu că a trecut în schimbul de dimineață. „Frumos”, îmi zic... După aia, cred că era înainte de Crăciun, a nins dom'le, că abia se mai putea merge cu mașina. Când ajung în locul de parcare al hotelului, văd fata de la recepție cu prietenarul. Se urcau amândoi în mașina lui. „Așa merge treaba”, îmi spun, „și banditul nu a spus niciun cuvânt despre asta”. L-am luat ziua următoare de-o parte și-i zic: „Ai succes la fetițe, Don Juanule?” „Ce fetițe, nene? Te referi la colega de la recepție?” „Colega zici? Vezi că știi?” „Da de unde. Are copilul la grădiniță și ajunge mereu cu întârziere dacă merge cu autobuzul. Tot e în drumul meu. O duc eu.”

„Am glumit. Știi doar că te cunosc de om serios.” „Las' că am eu leac și pentru tine”, mi-am spus în gând, despărțindu-mă de el.

După vreo câteva zile, vin mai devreme și merg direct la biroul de recepție din holul hotelului. Ea era acolo: „Ce mai nou? Nu te-am mai văzut de mult.” „Da. M-am schimbat în tura de dimineață.” „Oh! E așa de trist seara când lucrez eu, fără tine. Nici nu ai cu cine să schimbi o vorbă”... „Lăsă că găsești mata cui să faci complimente”... „Nu, serios acum. Am venit special mai devreme ca-ți spun ceva dar asta trebuie să rămână secret. Am auzit de la băieții din secție, că prietenul meu, știi care, cel care te duce cu mașina. Zice că a reușit să te seducă. Cred că-și face visuri cu tine. Dacă află nevastă-sa, nu știu cum o să te simți. Și apoi copiii”... „Asta-i culmea! Nici nu mi-am imaginat. Taci! Te rog. Nu mai vreau să ascult nimic! Bine că mi-ai spus! Atât! La revedere.” →

DAVID KIMEL

Autoportret

Cum m-aș descrie într-un cuvânt?
- martor
minunilor din jur:

din înger, din om,
din sfânt, din căzut,
văzut, nevăzut,
aflat, neștiut,
tăcere, cuvânt,
mișcat și zăcut,
din bine, din rău,
din drac, Dumnezeu,
din toți și din eu...

Căci văd
și cred

și-aud
și știu
c-am fost, că sunt și am să fiu

un martor.

Vals

Nu mă răpești în lumi de sunete,
Nu mă întrebi de-ți acord acest dans.
Când, falsat se sfârșește-n răsete,
Mă dezechilibrezi cu-al tău balans.

Iar prin contact tactil și vizual Tu mă
derutezi... a câta oară?
Oricum, vreau să devină uzual
Să uităm de tot ce ne-nconjoară.

Tu nici nu vezi că de atâția timpi
Te urmăresc la fiecare la pas,
Iar de nu-ți spun, parc-aș călca pe
ghimpi...

Totuși, ce facem se traduce: vals.

MARIA SARSANIUC

→Și a plecat cu ochii în lacrimi în biroul ei. OK. L-am aranjat, mi-am zis. Am descuiat ușa unei camere ce da spre parcare și mi-am văzut prietenul așteptând fata de la recepție. „Așteapt-o, băiete dragă, că o să vină când ți-oi vedea ceafa!”

Tot în perioada aia s-a întâmplat să aibe șefu' o ședință cu cei din conducere. Când a terminat, a trecut și pe la mine: „Cum merge, totu-i OK?” „No problema”, am zis eu. „Cum a fost la ședință?” „La noi mai bine decât la bucătărie și cei de la curățenie. Doar câteva reclamații cu instalația electrică și la băi, că dușurile nu funcționează ca lumea.” „Știi, șefu'. Cred că ar trebui să dai mai multă atenție la ce spun oamenii.” „Ce spun oamenii?” „Ei, nu vezi că amicu' le face singur pe toate? Oamenii nici nu mai vin la mata când au o problemă. Merg la el direct. Vine el să-ți spună ce a făcut? Nu. Știi că el e inginer? Acum merge aici la școală. Toți au prins de veste că el se pricepe la toate. Eu aș fi mai atent.”

Șefu' n-a mai zis nimic. Mi-a strâns mâna în tăcere și a plecat cam îngândurat de la mine. Cred c-a trecut cam o săptămână până am dat cu ochii de prietenul meu. S-a bucurat că mă vede: „Am o veste care o să te surprindă. Am văzut un apartament grozav într-un bloc frumos, cu securitate la intrare și alte minuni. Am pus o ofertă să-l cumpăr.” „Ce vorbești? Nu-ți e frică? Dacă pierzi slujba?” „Găsesc eu alta, că acum am experiență canadiană. Am și referințe bune de la hotel. Nu cred că e o problemă. Și apoi fă socoteala: banii pe care-i dai pe chirie, se duc.

N-ai nimic. Dacă cumperi un apartament, banii aștia se scad din datorie, deci îi câștigi. Că veni vorba, cred că o să am nevoie de banii pe care ți i-am împrumutat pentru mașină.” „Păi, n-ai zis tu să ți-i dau înapoi când pot?” „Am zis, dar atunci nu știam că o să am nevoie de ei. Uite că acum am.” „Lasă că vedem noi până atunci. Ia zi, mai vine colega cu tine în fiiece zi?” „Nu. Nu știu ce-i cu ea, nici nu-mi răspunde la salut. Am vrut s-o întreb și mi-a întors spatele. La fel și ăia din biroul ei. Treaba lor, n-am idee.” „Mă-nteresez eu și-ți spun. Ce proiecte mai are șefu' cu tine?” „Nici unul. Mai nou, mă trimite să mătur în fiecare dimineață intrarea din fața hotelului. Mi-a zis să-i raportez lui când cineva mă roagă să repar ceva, dar nu mă trimite pe mine acolo. Se poartă cam rece de-o vreme.” „Ce spui? Îmi pare rău.” În sinea mea, jubilam. Dar asta nu era tot. Vrea să-i dau banii înapoi. ”Îi voi plăti”, mi-am spus, „cu dobândă!” Așa am și făcut. Șefu' a început să mă viziteze mai des când eram numai eu singur de servici. Venea să mă iscodească. Eu mă prefăceam

Nicolae Suciuc, Fereastră spre deal

îngrijorat și-l sfătuiam să facă în așa fel ca să-l determine să plece singur de la hotel. Ar fi bine să se plângă la personal că-i insubordonat și nu-i execută ordinele. Să facă un raport în scris și să aducă și-un martor, dacă se poate. Șefu' asculta atent la fiecare vorbă. Când l-a trecut pe prieten din nou în tura de seară, amicul a protestat și s-a dus și la sindicat c-o plângere. Asta i-a grăbit sentința. A fost dat afară. Când a venit la lucru în vinerea Paștelui, șefu' i-a dat plicul cu hârtia roz de concediere. În același plic erau și banii de la mine, cei 1500 de dolari pe care mi i-a dat. Asta a fost lovitura de grație. Trebuia să se mute în noul apartament pe 1 mai și acum nici servicii nu mai avea. De asta zic: Răzbunarea nu e arma prostului.” „Și ce mai știi de el? S-a descurcat?” „Am aflat că l-a primit un român care avea o fabrică de mobilă, dar nu a stat mult nici acolo. Pe urmă s-a dus la o companie mare de automobile. A ajuns inginer șef aici, cred că lucrează și acum acolo. Câștigă bine. Și, după câte văd, i-ai făcut un bine. Dacă nu te răzbunai, ar fi lucrat și astăzi la hotel și n-ar mai fi avut bani de casă nouă. Nu-ți pare rău de ce i-ai făcut?” „De ce să-mi pară rău? Mi-a stricat toate rosturile. Din cauza lui, nici eu nu am mai fost văzut ca lumea. Pe mine m-a scos de-acolo o cameristă pe care am încercat s-o sărut într-o seară. A fost bucluc mare. De atunci nici fata mea nu mai vorbește cu mine. Asta-i viața, domle! Una caldă, alta rece, totul vine, totul trece!”

21 februarie, 2021

Amintiri

O rază slabă
ce arată cu degetul
pe urechea acului,
respirația
care prinde formă
și se îndesește pe geam,
așa se dezvăluie
timpul care trece
și nu mai este
aripă de pasăre
care pictează pereții
pe neașteptate
nici autobuzul de-acum
în spate,
un lampion care dispare
în neant sau
minge de hârtie
pe asfaltul ud..
ora de nani.

Uitați

Și n-avem scaune
unde liniștită respirația

unui eu solitar să poată
transcende pe altul,
privirea
peste o scară abruptă
care, tăind țelul,
duce la turnul
roșu al porumbarului.
Gândurile noastre
sunt furate de sintagme ignare
născute la întâmplare,
incomprehensibile celor mai mulți,
ideile noastre o povară
în comoda lor existență.
Și sprijin n-avem
dacă monstrul ne asaltează,
nici eroi, chiar așa,
spatele goale,

abandonate poate și
de cine nu știe dezerta.

Orfani adulți

Dificil este a lăsa
în urmă
anotimpul iubit,
lemnul e rășină
și nicio altă esență
parfumează mai mult ca aceea
în prezent.
O lebedă cântă
ultima ei melodie
și un nor o ascultă,
un nor inimă.
Suntem reflexul
strămoșilor noștri
pierduți în zbor,
poate ne ascultă sau poate nu,
orfani adulți
care caută căi de ieșire,
un refugiu,
în lumea aceasta efemeră.

LUCA CIPOLLA

Nunească

Pământu-și urcă
Sevele -n
cununi de mirese

Pregătind pentru nunți
Explozii de muguri
Ce vor trezi cobzarii
Pădurilor albastre
Într-o Nunească
Încinsă de soare ;
Țintind un
câmp de cer deschis
O spadă de ochi
Veghează izvorul
Și din cremene cioplește
Scânteia ce-aprinde
Dimineată de cântece.

Poetic, geană-i nectara

Gătută mireasă
Pădurea
Fuge pe strune,
Și-n zare
O lună geloasă
Întunecă
A serii furtună,
Un departe de toamnă
Mă caut crin
Prin care
Sevele grăbite urcă
O dragoste de flaut,
Pe albe cărări
O frunză
Te plouă

Și cerul
Cu Mii de culori
Vegetează în rouă,
Din timpul de afară
Un ochi
priveliște se-ntoarce,
Poetic,
Geană-i nectara
Arde între vis
Și eternitate.

Soare!

Soare !
Ochiul tău
Care blând
Mă privește,
E dreptul meu
Universal
Ce-l las moștenire
Acestui neam
De Daci
Și Romani,
Fața ta
Încinsă de iubire,
Din oceanul
Cerului nesfârșit
își revărsa
Peste omenire
Fără părtinire
Rotunda-i strălucire
împodobind
Orice simțire
Cu dragoste eternă ;
Coci, pentru fiecare
Pribeag
pe-acest pământ

În testul verii
Greul lan de grâu,
Grădini înmiresmate
Cu miros tare
De coarnă și altoi,
Nuntind de putere
Umple firea
De tinerețe
În fete și flăcăi;
Soare!

Cununa ta
De zi - care
La viață
Deșteaptă
Întregul univers,
Și trează
Fruntea gânditorului
O ții,
E dreptul meu
De strălucire
Ce-l las ca moștenire
Întregii omeniri.

Ești Tu!? omule pe Pământ

Toate.
Frumos,
Și foarte urât;
De când se naște
Nu știe ce-i plăcut
Și drumul pe care-l face
în neexistență
Singurul cuvânt
pentru care
Frământă universul
Și copiază

De pe buricile degetelor
Amprentele unei planete
Ce ne înghite
De zeci de mii de ani,
Ești Tu!!
Pământ
Aici un demiurg
Feții mei !
Veniți la ceasul
Unde arde lumina
În doruri și păcate,
Și scripca lunecă
Prin clopot inmuri
Din schitul
De miază noapte,
Aici, un demiurg
Împușinat sub vifor
Din zidul vremii
Spălat de vis
Sparge-n hohote
Neputincioasă anatema
A lutului izgonit
Din paradis.

PIU BOBELICĂ
CISLĂU

ȘARPELE (LUCIFER)

SAU MITUL ETERNEI
RENAȘTERI

Ofismul în Biserica Ortodoxă Română (IV)

Ca să nu mai vorbim de Bacchus, care își trage numele din practicile murdare cu care se însoțește. Sicionienii îl adoră ca pe un zeu, care autorizează plăcerile și dezmățul. **Zeii voștri sunt zei cruzi care nu pregetă să-i corupă pe oameni și să le ia viața**».¹⁰

Și în zilele noastre în Cipru se sărbătorește **Adoniada**, când într-un sicriu unde este un giulgiu se pune satatua lui Adonis, iubitul zeiței VENUS, care este acoperit de **trandafiri**. **Adoniada** se sărbătorește la **PASTI, concomitent cu ÎNVIEREA lui IISUS HRISTOS**.

Și la **celți** exista credința druidică în **transmigrația sufletelor**.¹¹ În mitologia celtă **renașterea sau reîncarnarea avea loc în INFERN (Abred)**.¹² Celții credeau că **sufletele morților**, întoarse în **Anun13**, sau în Haosul primordial („abis”), adică în starea întâia existențială sau germinativă, se puteau apoi întoarce, după moartea trupului (fiindcă și druzii celți credeau că **sufletul este nemuritor**), în **Abred echivalat cu INFERNUL, unde se reîncorporau cât timp nu atinseseră perfecțiunea**.

Zeul profetic **Gwyon (14)** (probabil **Părintele oamenilor**) conducea sufletele din starea germinativă **Anun**, în **starea ignică** a purificării, **Abred**. Așadar, aici în **Abred (INFERN)** unde **sufletele se reîncorporau**, un rol purificator îl avea **FOCUL**.

Abred sau INFERNUL era **stadiul de mijloc între cele 3 zone ale**

10. ANDRÉ BARON, BARON, ANDRÉ, *Societățile secrete și crimele lor. De la vechii inițiați la francmasonii moderni*, Traducere de Gabriel Avram, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, Prahova, [f.a.], p.93.

11. VICTOR KERNBACH, *Dicționar de mitologie generală*, Colecția Dicționarele Albatros, Editura Albatros, București, 1983, p.173.

12. *Ibidem*, p.24.

13. *Ibid.*, p.53.

14. *Ibid.*, p.247.

universului sau între stările existenței. În Abred (INFERN) avea loc schimbarea perpetuă și vesnică, adică ciclul infinit al renașterilor. Această eternă întoarcere va fi simbolizată prin **uroborus** sau **ȘARPELE (VENUS = LUCEAFĂRUL = DIAVOLUL)**.

În cazul purificării complete, **sufletele se duceau pe ultimul lor drum, în Gwynfyd, PARADISUL sau starea de fericire și iubire**, unde începea stabilitatea eternă.¹⁵

Dar, Iisus Hristos arată calea de urmat, atunci când îi spune fariseului Nicodim: «Adevăr, adevăr îți spun: **De nu se va naște cineva de sus**, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu» (*Ioan 3, 3*) și «Nu te mira că ți-am zis: **Trebuie să vă nașteți de sus**» (*Ioan 3, 7*). O **naștere de sus**, prin **întrupare, este Însuși a lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care era născut ca duh și care s-a născut și ca om**.

Biserica Ortodoxă Română **folosește în mod eronat** și procedează pentru **renaștere (reîncarnare)**. În acest sens, se varsă cenușă din cădelniță peste trupul răposatului: «**Se varsă cenușă**, pentru a adevări cuvântul **Sfintei Scripturi** că „**pământ și cenușă suntem**” (*Fac.*, 18, 27; *Iov.*, 30, 19; *Eccl.*, 12, 7). Apoi, **această cenușă**, fiind binecuvântată și sfințită cu semnul Crucii, prin tămâie, pune pe mort sub scutul lui Hristos până la înviere».⁽¹⁶⁾

«În Biserica apuseană, Postul Mare al Paștelui începe într-o zi de **miercuri**, numită **Miercurea cenușii**. **Cenușa**, rezultată din arderea răchitei rămase de la Floriile de anul trecut, se sfințește la serviciul divin din ziua de **miercuri**, se tămâiază și se stropește cu agheasmă. Preotul pune degetul în această cenușă și unge fruntea credincioșilor făcând cu ea semnul crucii, rostind în latină

15. *Ibid.*, p.24.

16. *Catehism creștin-ortodox*. Text stabilit de Sf.Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Ediție sponsorizată de Societatea DISTRIGAZ-SUD S.A. BUCUREȘTI și îngrijită de Pr.prof. Drd. ALEXANDRU STĂNCIULESCU-BÂRDA; Editura Parohiei Malovăț, Malovăț, 2004, p.410; *apud*: SF. SIMION al TESALONICULUI, *Despre Sf. Maslu*, cap.287, p.185.

cuvintele: „Adu-ți aminte că ești praf și **cenușă**”».⁽¹⁷⁾ **CENUȘA E LEGATĂ DE IDEEA REÎNCARNĂRII STRĂMOȘILOR**.

Că „**pământ și cenușă suntem**” este argumentat doar de **Vechiul Testament** în care nu există decât **renașterea**. Dar, în **Vechiul Testament** nu există nici un pasaj în care să se afirme că Dumnezeu ar **învia pe oameni din cenușă**.

La Ibănești, în ziua de **miercuri**, înaintea Rusaliilor, mai precis în miercurea din a patra săptămână în perioada dintre Paști și Rusalii, se găureau urechile fetițelor. În calendarul popular această zi este denumită **Sfredelul Rusaliilor**.⁽¹⁸⁾ Se poate presupune că, în timpurile anterioare creștinării daco-românilor, era o zi dedicată unei **divinități feminine a vegetației**, a torsului și **vindecărilor** („Miercurea e sărbătoare / Că scapă de multe boli”) [...], iar în tradițiile creștinismului oriental, de tip popular, **patroana zilei de miercuri era Maica Domnului**.⁽¹⁹⁾

Ibănești, 25 martie 2010 - 25 martie 2015, la Praznicul **Buna Vestire**

EUGEN MERA

17. IVAN EVSEEV, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998, p.273-274; *apud*: Pr. VICTOR AGA, *Simbolica biblică și creștină. Dicționar enciclopedic (cu istorie, tradiții, legende, folclor)*, Timișoara, 1935, p.205.

18. ELENA MERA, *Ibănești. Calendarul popular*, Editura Nico, Târgu Mureș, 2014, p.73-74.

19. IVAN EVSEEV, *op.cit.*, p.274.

Plastica

Câmpiile Elizee în pictura lui Petru Botezatu

Trăsătura (pre)dominantă a lucrărilor lui Petru Botezatu, o constituie *strălucirea*, aspect remarcat atât în pictura bisericească, iconografie, cât și în cea laică, asupra căreia ne vom opri de această dată.

În acest context, peisajele artistului, însoțite de personaje sau fără, reprezintă adevărate Câmpii Elizee, paradisuri luxuriante, însoțite, înfloritoare și îmbelșugate în care opulența naturii abundă și se împrăștie spre încântarea privitorului.

Elementele reale se întrepătrund în chip cu totul armonios cu cele de natură fantastică, pentru creator neexistând o delimitare strictă între acestea...

Plantele capătă forme nemaivăzute, cerul se revarsă prin cascade mirobolante, florile întregesc tabloul mai mereu vivanț, soarele coboară din sfera sa personificându-se și dându-se. Trunchiurile copacilor, aparent singuratici, își au rădăcini adânc înfipte și ramificate în materie, iar coroana dezvăluie chipuri uluitoare de expresive.

Ființele, întotdeauna mlădioase și gingașe, sugerând o stare permanentă de imponderabilitate, sunt înconjurare

de mister prin însăși atmosfera creată, iar expresia lor permite conștientizarea *grăției*, în întregul tablou. Ele pot avea natură umană pur și simplu, tot atât de bine cum pot căpăta trăsături sau elemente fantasmagorice, perfect credibile în întregul ansamblu.

Celelalte vieți sunt compoziții ale mai multor specii, întrepătrunderi între rase, posibile ființe ale căror calități sunt dezvăluite prin mimica înfățișării sau prin elementele definitorii. Ele însoțesc sau nu personajele cvasi-umane, fiind o prezență vie, inclusiv în lucrările cu natură moartă, de care vom vorbi cu altă ocazie.

În toată această înșiruire de elemente, se distinge unul, prezent în majoritatea lucrărilor cu caracter laic aparținând lui Petru Botezatu. Acesta este *Observatorul*, un personaj aparte,

misterios, care asistă la întreaga poveste dar nu participă în mod direct la aceasta. El poate fi de forma unui chip, la fel cum prezența sa poate fi percepută prin intermediul unor ochi atotevăzători sau a unor priviri tainice, oarecum clandestine... *Observatorul*, e protagonistul care întreguște scena, studiind din afară priveliștea din tablou și situându-se în același timp atât de partea privitorului care contemplă, cât și a subiectului contemplat.

Nu putem ști misiunea atribuită de artist acestui actor abscons însă, apariția sa enigmatică, împreună cu tot ansamblul de elemente înfățișate mai sus, contribuie în mod definitoriu la mistica lucrărilor, în întregul univers magic creat de Petru Botezatu prin pictura sa.

ELENA SERGHEI

Cartea zilelor noastre

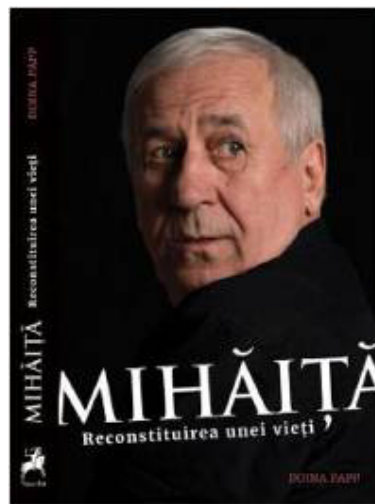
Mihăiță

Actoru`. De teatru și film. Gazetaru`. Tineretului, apropiat, cu entuziasm dedicat. Director eficient de la o vreme. În deplină formă și activ din plin. Umblând vioi prin țară cu spectacole apreciate neconținut. Pe care-mi place să-l văd adesea pe scenă. Și să mă bucur real când îl întâlnesc...

Nebănuț, mi-a făcut mai an un cadou. Cu dedicație, binevenit. Ce m-a ispitit. Și câteva ceasuri m-a ținut lipit. D-ale sale pagini. Demne de cetit cum n-am bănuț. Adică, o carte. Închinată lui, cred eu, convenit. Prilej să-mi reamintesc multe din biografia-i. Din activitatea îmbelșugată dusă până` acu`. Doina Papp (și dânsa știută de mine din Radio) întocmind opu` cu de toate. Și nu degeaba numit „Reconstituirea unei vieți”. Pentru că, în fond, de la Pintilie și pelicula sa

interzisă de comuniștii nătângi îi vine titlul. Nici că se poate mai nimerit...

„Franzeluță” o fo` simpatic și-n copilărie, este și astăzi, vădit. Jovial, prietenos. Truditor pe scândură neobosit. Tot mai iscusit. Sânguincios, meticolos. Tenace, îndeosebi. Persistent în muncă, neocolit de-mpliniri. Punând și domnia sa, certamente, o cărămidă trainică la edificiul artei dramatice autohtone. Autoarea tomului tocmai asta vrând a demonstra, evident. Chibzuit și reușit. Deși folosește ades o frazare cam lungă, cartea* nu-i grea la lectură. Vine cu informații atrăgătoare și ilustrații duim. Utilă indiscutabil, e o dovadă-n istoria culturală dâmbovițeană. Findcă povestește nu doar despre George ș-ai săi de acasă. Ci și despre alții din jur neprețuiți în domeniu. Monografie din timpu` prezent, realizată semidocumentar. Ușor romanțioasă pe-alocuri, atracția astfel sporind. Nesofisticată, ademenitoare, așa c-am

parcurs-o cu maxim nesăț. Făr` s-o las din mână, pe la ceas de noapte. Dup-o reîntâlnire (a doua) cu Mihăiță-n „Fierarii”, la fix...

ADRIAN SIMEANU

*Doina Papp, *MIHĂIȚĂ. Reconstituirea unei vieți*, Ed. Tracus Arte, 2018

Literatură și film

Vanda ca o cârțiță

Pedro Costa face minuni cu documentarele sale legate de viața orașului Lisabona. Practic, sunt docuficțiuni despre oameni defavorizați social, marginalizați. Filmează discret o lume din care vrei repede să evadezi. Cine e Vanda Duarte? O vânzătoare de fructe și legume, prinsă irevocabil în infernul drogurilor. Suntem în filmul *Dans la chambre de Vanda/În camera Vandeii* din 2000. Cocioaba ei trezește fiori de claustrofobie. În jur, oamenii asistă neputincioși la demolarea cartierului Cap-Verdien din Lisabona. Un an de zile a stat acolo Pedro Costa cu o *caméra numérique*. Vanda mai apăruse și în *Ossos*, alt documentar semnat de Costa.

Se demolează. Voci și dărâmături. Oamenii se plimbă stresați prin coridoare haotice, dantești. Vieți de cârțițe, de șoareci. Lătrat angoasant de câini. „Mi-au ras casa...”. Ziduri insalubre, umbre, o pasăre captivă, în semn de metaforă. Droguri. Hematoame, seringi, adicții însângerate. Promiscuitate. Buldozere agresive. Focuri răzlețe. Chipuri de drogați, ură, praf, cutii goale, invazie de obiecte, limbaj vulgar. Vanda caută droguri în cartea de telefoane. Rade cu grijă colbul prețios. Tușește și vomează. Caută comprimate pentru aer. Astmatici. Mereu televizorul în fundal, la care nimeni nu privește. Clausturare forțată, vizuini escatologice, imagini demne de Goya. Răul izbucnește, mutilează orice adiere de umanitate – „răii nu mor niciodată”. În toată hărmălaia, un

bărbat aranjează mereu câteva obiecte din camera sa, mătură, cu ardoare de maniac. Un germofob anacronic, perseverent.

Trebuie multă răbdare pentru cele trei ore de film. Se insistă pe aceeași secvență, ești acolo, captiv, vrând să scapi. Un stil ascetic, drept pentru care Pedro Costa a fost numit un Samuel Beckett al cinematografului.

ALEXANDRU JURCAN

Șevalet

„STĂRI și CULORI” la TELAVIV

Mama mea, LIVIA NOVICKESLER, a participat la multe expoziții de pictură în viața ei, dar aceasta - „STĂRI și CULORI” – organizată pentru o lună la Institutul Cultural Român din Tel Aviv - este diferită. De data aceasta, picturile expuse reprezintă o retrospectivă a lucrărilor ei, dar în plus am sentimentul că e și un fel de istorie a propriei sale vieți. E o expoziție, dar în același timp și o „autobiografie”.

Proiectul a fost realizat în colaborare cu entuziasta echipă a ICRului. Directoarea adjunctă a institutului, Cleopatra Lorințiu, și versatila Andreea Soare au venit în apartamentul mamei mele, și împreună au selectat picturile care urmau a fi expuse.

Lucrările alese făceau parte din diferite genuri, de la acuarele și ulei, la acrilic și desene în creion. Iar temele lor erau deasemeni de o mare varietate: de la peisaje și portrete, la picturi despre holocaust. Ba chiar și schițe de creații de modă.

Toate aceste diferite tehnici și subiecte făcând parte, într-un fel, din povestea vieții ei.

La vârsta de patru ani, mama mea - și părinții ei - au fost deportați din București în Transnistria, unde atât de mulți Evrei și-au pierdut viața. Ei au supraviețuit, dar tragedia prin

care a trecut mama a rămas ca un ghimpe înfipt în sufletul ei. Ea a avut un frate și o soră, unchi și bunici, care au foat luați la Auschwitz de unde nici unul nu s-a mai întors. Parte din expoziție e dedicată traumelor suferite în copilărie, și amintirilor din iadul deportării. Dar numai o mică parte, majoritatea lucrărilor expuse proiectând mai ales bucurie de viață, frumusețe, culoare...

La 12 ani, mama și părinții ei au imigrat în Israel, unde primul an și jumătate au locuit într-un cort, unul din multele pregătite în 1950 pentru refugiații noi veniți. Dar chiar și acolo, ea a început să deseneze și să creeze modele de rochii.

La 17 ani a devenit una din cele mai apreciate manechine și fotomodele din Israel, iar mai târziu și-a continuat cariera în California, unde deasemeni a studiat „sketching and design” – creații de mode – la Los Angeles Technical College, și unde una din lucrările ei a primit Premiul Special al statului California.

A studiat pictura și în Germania, cu pictorii Manfred Weil și I. Ogen, și a luat parte la multe expoziții și grupuri de creație. Iar mai târziu a locuit și la Honolulu, în Hawaii, unde – pe lângă pictură – a încorporat și fotografia.

În afară de artă și mode, mai e pasionată și de călătorii. Iar multe din impresiile dobândite în voiajele ei în diferite colțuri ale lumii sint oglindite și în picturile și desenele pe care le face.

Aici în Israel e activă în două grupări artistice: „TZEVA BATEVA” (Culoare în Natură) și „Grupa Kaftori”, grupări ai căror artiști se întâlnesc și lucrează împreună, mai ales în locuri deschise, înconjurați de natură.

Acum câțiva ani, mama a avut inițiativa de a lua o mare parte a grupului de artiști din Tzeva Bateva într-un voiaj în România, mândră să le arate Israelienilor țara în care s-a născut. Iar picturile pe care le-a făcut acolo sunt poate cele mai emoționante din expoziție, reflectând în același timp pasiunea ei pentru călătorii, întoarcerea la rădăcini și frumuseța plaiurilor natale.

DANA KESSLER

CATRENE MIGRENOGENE

Regula de aur a democrației

Libertatea este garantată
Numai unde e democrație,
Unde tu, minoritate plată,
Nu ceri altora ce-ți place ție.

Cultura, literatura și arta clasică sunt ...rasiste?

Când ne-ațăță vreun cudalb
Că-i rasist ce-i clasicism
Pentru că autoru-i alb,
Asta nu e chiar rasism?

Examenul de selecție la opera națională

La concurs cântau după cortină
Spre-a le-aprecia numai talentul.
Într-o lume, astăzi, cabotină,
Cântă-n față - să le vezi ...
pigmentul.

Alba-ca-Zăpada se mărită

Nu-i zăludă când insistă
Roche neagră c-o să poarte:
N-ar dori s-o ia rasistă
Niște capete deșarte.

Că prin veacuri n-au gândit ca ei
Cum să-ți ceară azi toți mofturoșii
Anularea unor vechi culturi
Numai pentru faptul că strămoșii
Nu au ezitat la cotituri?!

Legea nu-i aceeași pentru toți?

Au fost momiți berbanți și nuligeste
Să curgă râu, să deie apa-n spume.
Dar dacă-i minim astăzi la proteste,
La marșul Pride nu-i limită la lume?

Autodafé-ul generațiilor

Ardem cărțile în piețe?
I-am prăji pe-autori pe ruguri?
N-au mai fost aceste spețe?
Tras pe roată timpu-n cruguri?

Virusul turnătoriei

Prinde unu-a se-ngrășa?
Nu încape-n 3XL?
Nu-l pârâm la DNA,
Ci de-a dreptul la ...Bruxelles.

Și viciul se filtrează prin corectitudine politică?

Cum citește-o epigramă,

Care-o pișcă, n-o jelește,
Tot atunci sare-o madamă:
„Nu-i corect politicește!”

Dacă e un dat, de ce să-l etalăm în public?

E-un intim fapt. La ce un marș *pro
domo*
Cu trâmbițe la kilometrul zero
Să demonstreze unii că sunt homo-,
Iar alții, oponenții lor, hetero -?

S-a bălțit și pute rău

Cloaca lor - credeau - secretă
Greu s-o dibui ca pe-o muflă.
Vaccinarea „la chiuveță”
Mult nu ține. Se răsuflă.

Dacă nu se pot reține

Cum se-obligă și se jură
Că nu-atacă la persoană,
Dar la orice cotitură
Își întind câte-o capcană!

Soluționare solomonică a doctoratelor plagiate

Plagiate? Interzis!
Nu poți veșnic a le mulge.
Școlile ce le-au comis,
Ele și să le ... divulge!

Să dovedească el că nu e

Cum nu-ți place un partid:
Nu-i slugarnic, trompetist,
Nu-ți calcă urma bovid, -
Cum e toxic, extremist.

Când situația o cere

Un guvern ostil menirii,
Ca să-l dai de-a berbeleacul,
Chiar și dacă-i contra firii,
Te faci frate și cu dracul.

Din jumătăți se face-ntregul

Semiateu, semicreștin,
Semiisteț, semicretin,
Un semidoct *cum libro*, blegul,
Și doar promiscuu pe de-a-ntregul.

(Pl)useriștii și AUR-arii au pus la cale demiterea premierului

Nu măselele de minte
Le-nchid drumul înainte.
Pur și simplu-i poartă-un dinte
Premierului pendinte.

Nu-i prea mare riscul?

Cu momeli penedeliste
Ai câți vrei votanți pe liste,
Dar cu unu-doi ca Hava
Poți să-nfunzi lejer Jilava.

La dezvelirea unei statui

N-ai pe suflet vini înalte:
Niște sclavi vrând liberare.
Ș-apoi nici erau de alte
Rasă, sânge și culoare.

Iluzioniști

Te-ntrebi, la salamét, adeseori,
Ce prețuri le plătim la furnizori
De-și umflă léfile la mii de euro?
N-ar fi să treacă și-un examen
néuro?

Consumatorul de energie e la mila cui?

Guvernul ne explică în finéțuri
Ce-a cauzat explozia de prețuri,
În loc să-i controleze, evident,
Pe înșiși furnizorii de curent.

A crescut pâinea-n ...Cuptor

Nalță-ți fruntea, om ciufut,
Ai ieșit lejer din greu,
Căci salariul mediu brut,
Brusc, a mai crescut ... c-un leu.

Pentru unii mumă, pentru alții ciumă?

„AUR” - cum? Nu poartă mască?
Dă-le iute-n coastă-un ghiold!
Clujul nu? Mulți ani trăiască!
Nu-s la muncă. -S la „UNTOLD”.

NICOLAE MĂRCAȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA OCTOMBRIE

ÎN LUNA OCTOMBRIE

Recolta toată e la adăpost,
De sobă-n casă e nevoie,
Iar paznicul de noapte e la post...
Putând și el să doarmă-n voie!

RELAXARE PRIN CULTURĂ

Momentele de încordare
Nici când nu-s bune, ca atare,
La teatru eu mă relaxez...
Că-i întuneric și visez!

INSTANTANEU LA BLOC

Eu mă descurc și tot necazul trece,
Bagaje-având în mâinile-amândouă,
Când liftul e blocat, cum stau la zece,
Fac un popas la doamna de la nouă!

DUPĂ RESTRICȚII

Este-o vorbă, nu-i de clacă,
Vie o păstrez în gând:
Pandemia o să treacă,
Dar amprentele-i, nicidecum!

POLITICIANUL DISCIPLINAT

Acordă toată importanța
Programului impus la sediu;
Doar când se termină vacanța
Se programează în concediu!

DESTĂINUIRE PANDEMICĂ

La Izolare internat
Am suferit, de bună seamă,
Dar de COVID eu am scăpat
Că l-am distrus c-o epigramă!

TÂNĂRA INOCENTĂ

Deși-i convinsă, pe deplin,
Că e imună, oameni buni,
S-a mai „tratat” la un vecin
C-un alt „vaccin”... de nouă luni!

CUPLU DE MESERIAȘI

Pare-o faptă de bilanț
Cum îi „sprijină” paharul:
Merge el din șanț în șanț,
Dânsa ține trotuarul!

IDILĂ TÂRZIE

Întreaga viață a iubit,
El n-a prea fost băiat cuminte,
Dar și acum e mulțumit...
Că, încă-și mai aduce-aminte!

INSTANTANEU MEDICAL

M-am dus la doctor c-o problemă
Minoră, simplă, o eczemă,
Dar și-a lăsat profund amprenta,
Aceasta nu ci... asistenta!

APRECIERE POETICĂ

Redacția-i un loc plăcut, ce poate
Uni prin vers, prin cuget și iubire
Gingașe firi, ca într-o mănăstire,
Entuziaste și cu mâini curate.

Trăirile poetice-s zidire,

Un arc ce-adună scrieri lăudate,
Lumină fac în sfere-ntunecate,
Ce-or dăinui prin farmec și scilpire.

Rondeluri, epigrame și sonete
Adună-ntre coperti revista. Iată
Interesante nume, chiar vedete,

Onoare fac prin opera semnată.
Valoarea-n jurul ei pe toți îi strânge,
Având redactori ce-s poeți pur sânge!

SPORT ȘI SĂNĂTATE

Aleargă singur pe alei,
Și-ți vei regla metabolismul,
Iar de urăști sedentarismul,
Precis vei reuși. Să vrei!

Nu te oprească nici seismul,
Să nu ai teamă de polei:
Aleargă singur pe alei,
Și-ți vei regla metabolismul.

De ai și prostul obicei,
Intoxicându-ți organismul,
E la-ndemână mecanismul:
Decât în bar mereu să bei,
Aleargă singur pe alei!

MINIFABULE:

Lăudându-și forma lui,
Nitul, mândru de potcap,
Zise către bietul cui:
„Tare e bătut în cap!”

*

Capra neagră - rasă rară -
Zice către vânător:
Ultima când o să piară,
Tu ești țap ispășitor!

VASILE LARCO

De la un clasic citire

IOAN BĂLAN
(1930-1997)

Concluzie tardivă

Concluzia e critică:
Azi, mâine și chiar ieri
Naivii fac politică,
Deșteptii fac averi!

Conjugală

Viața-n doi e-o fericire,
Căci singuri își reglează „pasul”,
Iar deseori, dezamăgire,
Când mama soacră-și bagă nasul!

Țăranii așteptând răsplata muncii

În recolta mult visată,
Investit-au sâng și plată:

N-a venit nici un sinistru,
Dar i-a jupuit ministru’!

Funcționarul nostalgic

Unde-s vremurile-acelea?...
Cu salarii garantate,
Rezolvam probleme grele...
De cuvinte-ncruciate!

Guvernul, NATO și primul val

De ești slab, să stai la mal,
Cu cei buni să nu te-ntreci,
Când înoți pe „primul val”,
S-ar putea să te ... îneci!

Selecție VASILE LARCO

Curier
**De la „Vatra” veche,
la noua „Vatra veche”**

Mulțumesc stimate maestre Nicolae Băciuț, am primit recenta revistă, felicitări și succes în continuare! Eu nu cred că este o întâmplare, Dumnezeu pe toate le rânduiește, și gândindu-mă la prestigioasa revistă „Vatra veche” aferentă lunii octombrie, am realizat acest madrigal:

Coincidență-așa mai rar,
La o revistă se petrece:
E luna zecea-n calendar,
Iar „Vatra”-i tot de nota zece!

Vasile Larco

Ați realizat încă un număr bun!

Ioan Dănilă

Dle Băciuț, Vă mulțumesc mult pentru Revista nouă.

Multă sănătate și inspirație continuă pentru alte subiecte sensibilizante.

Cu mult respect,

Ciorici E.

Dragă Nicolae,
Cele mai alese mulțumiri!

Ioan-Aurel Pop

Bună ziua,
Admir frumoasa dumneavoastră revistă, vă respect ca scriitor și mare Om de cultură.

Vă trimit acest text, dacă se încadrează în standardele dumneavoastră aș fi onorată să-l publicați.

Cu aleasă considerație,

Zenovia Zamfir

Merci frumos, dragă Nicule!

Nu am cuvinte să pot exprima sentimentul meu de totală prețuire pentru tot ceea ce faci.

Sănătate și numai bine îți doresc,

Mircea

Maestre Băciuț, mii de mulțumiri pentru un număr dens, în care și-au găsit locul și rândurile-gândurile dlui Fercu!!

Rodica Lăzărescu

Mulțumim frumos, domnule Băciuț, pentru frumusețe de revistă. La mai multe numere și tot așa de bogate!

Cu prețuire,
al dvs.,

N. Suci

Salut noul număr cu aceleași felicitări! Mulțumesc pentru bucuria lecturii!

Valeria Bilț

Felicitări! Mulțumim mult pentru acest nou număr, la fel de interesant ca toate pe care le editați.

Nicolette Orghidan

Bravo, Maestre! Harnic și dăruitor!

Gheorghe Sarău

Felicitări, pentru muncă și dăruire!

Carolina Baldea

Stimate domnule Băciuț,

Am primit revista pe luna septembrie, am citit și mi-a plăcut!

Vă admir pentru perseverență și energia cu care scoateți revista „Vatra veche”!

Sunteți mereu în formă și vă admir pentru munca depusă!

(...)

Toate cele bune și ținem legătura!

Cu prietenie,

A.Gyuris

Am primit revista. Mulțumesc mult!

Adrian Popescu

Stimate domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru ultimul număr al revistei *Vatra veche*, primit.

Tot respectul meu pentru munca pe care o depuneți!

Cu stimă,

Andra Dumitrescu

Stimate Nicolae Băciuț,

Cu toată grațitidinea pentru publicarea recenziei domnului Mircea M. Pop, la antologia bilingvă a lui Tavi!

Multă sănătate și seninătate,

Ada Cruceanu Chisăliță

Multe mulțumiri poetului și editorului Nicoale Băciuț pentru publicarea în revista *Vatra veche* 9 / 2021 a acestui articol despre traduceri, la care țin foarte mult. Scrierea lui mi-a fost provocată de o discuție din cadrul prezentării traducerii în limba germană a romanului „Inocenții”, de Ioana Pârvulescu. Intervenția Ioanei în acea discuție mi-a deschis un orizont superb, pentru care îi sunt recunoscătoare, orizont pe care l-am așternut pentru ca și alții să se bucure.

Veronica Pavel Lerner

Distine Domnule Nicolae Băciuț, multumec pentru acest număr deosebit de interesant: subiecte variate și internaționale care oferă cititorului o lectură multilaterală. Succes pentru viitor!

Hans Dama

Vă mulțumesc pentru o nouă revistă inedită!

Cu stimă,

Mihai Știrbu

Cu mulțumiri și cu binecuvântare.

+Serafim

Mulțumiri, felicitări pentru revistă! Sănătate și Doamne ajută!

Mircea Pospai

Ca de obicei, număr foarte bun; mulțumesc.

V-am trimis un eseu despre răzeși...

Vă mai trimit ceva pentru următorul număr.

Prof.dr. D.V.Marin

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, Am primit revista „Vatra Veche”, nr 9/ 2021. Vă mulțumesc și vă felicit pentru că o țineți mereu la cote înalte. Deplină sănătate și mult bine!

Z.Cârlugea

Stimate Domnule Băciuț, Vii mulțumiri și felicitări pentru noul număr al admirabilei publicații *Vatra veche*. Mult succes în continuare.

Valeriu Tudor

Domnule Băciuț, vă transmit mulțumirile mele și ale celor doi colegi silvicultori menționați de mine în prefața pe care ați avut generozitatea de a o publica în excelenta revistă „păstorită” de dumneavoastră! Sincere urări dew bine din Bucovina! Cu prețuire,

Cezar Straton

Ecouri

Scrisoare din Canada

Despre Respect

Felicitări pentru „Exilul din Exil”... Fără să fi citit din scoartă în scoartă cartea de-abia primită, am răsfoit-o cu mare interes, pe nerăsuflăte, sărind de la un interviu la altul, încercând să prind ideile exprimate de fiecare.

O primă impresie de lectură, poate superficială, e că deși întrebările au fost aceleași, răspunsurile nu s-au repetat, generând doar câteva variațiuni pe aceeași temă, în schimb am întâlnit multe păreri complementare, unele excelent articulate.

În introducere, vă exprimați regretul că nu i-ați interviuat pe toți cei pe care i-ați fi dorit incluși în volum și care, sunt convinsă, ar fi adus originalitatea și bogăția propriilor opinii, dar înțeleg că vă propuneți să continuați demersul. Sper să o faceți, succes!

Ca cititor, te poți întreba, oare ce ne face ceea ce suntem, în afara unei istorii multi-milenare pe același teritoriu, origini și istorie comune, care sunt celelalte ingrediente și lianți ai aceleiași culturi... și cumva m-a dus gândul la întrebarea lui Dany Laferrière (scriitor canadian născut în Haiti): oare ce îl face pe el să devină un scriitor japonez, de exemplu. E greu să spunem ce ne face să fim ce suntem, dar știu că lumea ar fi mai puțin strălucitoare, mai puțin colorată - pe scurt ar fi mult mai săracă fără oricare dintre noi (iar aici nu mă refer atât la indivizi, cât la comunități, culturi, diversitate în gândire, tradiții, mod de a percepe viața etc.). Cred sincer că și

noi, românii, aducem, prin limba pe care o vorbim, și nu numai, ceva ce este numai al nostru, o anumită frumusețe, adâncime și originalitate în gândire, un intangibil fără de care omenirea ar pierde din fațetele și dimensiunile ce o fac fascinată.

Așa că trebuie să mărturisesc o slăbiciune personală pentru un paragraf din acest volum:

„E un avantaj pentru mine că pot spune tot ceea ce simt în limba română, că nu văd nicio graniță care să o limiteze întru a fi, că nu e nicio vamă care să poată să-i ia ce-i al ei, că nu o vor putea îngenunchea cei care o bolborosesc, neajungând să-i simtă profunzimile, energiile.”

Selecția, deși nu-i dau în vileag autorul, mă dă de gol pe mine (expunându-mi sensibilitățile).

Apoi, m-a impresionat frățietatea românilor din Târgu-Mureș cu cei din Chișinău, căci fiecare a învățat, în mod separat, ce înseamnă să trăiești în geografii unde culturile se întâlnesc, ba chiar se încăleacă, când una dorește să o domine pe cealaltă.

Îmi pare că, dacă e să trag o concluzie a volumului, pe care am articulat-o și eu, independent, în interviul meu, e că nu se poate trăi fără verticalitate. Fără respect. Ni-l datorăm nouă, precum și celor ce nu

sunt ca noi - oricine am fi „noi”. Astfel, m-au încântat pasajele (citate din memorie): „să fim și noi respectați așa cum respectăm și noi alte minorități”, sau „eu te respect pentru că ești ungar, iar tu mă respectă pentru că sunt român”. Nici nu cred că se poate altfel.

Cât despre dispariția pietrelor de pe mormintele românești - așa ceva nicio comunitate nu ar trece cu vederea. Astfel de lucruri trebuie adresate la timp și cu tact, dar categoric, pentru că e călcat în picioare principiul minimului respect. Cum știți, trăiesc într-o societate foarte diversă, într-un mozaic cultural universal, așa spune - unde ne înmormântăm morții, indiferent de religie, naționalitate sau alte apartenențe, în aceleași cimitire - dar nimeni nu scoate pietrele de mormânt ale altora. Mai știu că așa ceva nu s-ar tolera sub nicio formă. Deși românul e obișnuit să îndure, aici cred că e cazul să se spună ferm că nu este în regulă. Măcar să se pună problema. Mă bucur că o faceți. Frumos și principial, uneori prin propriile cuvinte, alteori prin vocile intervievaților.

Apoi, cred că volumul dvs. transmite un mesaj pozitiv, optimist, al înțelegerii dincolo de granițe sau diferențe, în condițiile în care păstrăm frumusețile cizelate în suflute de propriile tradiții, ducând mai departe valorile fundamentale ce ne țin împreună, aducând lumii ce avem mai frumos, precum și învățând unii de la alții. Întotdeauna, însă, respectându-ne unii pe alții.

Vă mulțumesc,

MILENA MUNTEANU

Scrisoare din Turcia

Dear Mr. Băciuț,

I have seen in facebook your news about the october issue of *Vatra Veche*.

I understand that you published my interview and some photos taken together with you during our visit to Targoviște.

I would appreciate it very much if you could kindly send me 6 (six) copies of your magazine.

My address is herebelow: (...)

Thank you for giving me a place in your valuable monthly magazine.

Cordially

F. Ūcān

Scrisoare din Constanța

Am citit și recitit referințele dv. despre dl Fikret și traducerea mea. Vă mulțumesc dv. și doamnei Carmen pentru distincție. Fiind în tratament (...) nu puteam pleca decât cu fiul meu, care se transfera la un alt loc de muncă ! Păstrați 2-3 reviste pentru dl. Fikret, dacă va fi nevoie voi traduce în turcă și i le vom expedia prin poștă în cazul în care nu ne vom întâlni cu domnia sa la primăvară.

În numărul acesta al minunatei dv. reviste, apare poetul George Coșbuc, care, în *Antologia Liricii Române*, publicată de mine în limba

tătară crimeeană în anul 2012, este prezent cu două traduceri, „Nunta Zamfirei”:

„Dünya geniş ya da uzun,
Amma Sacat kibi zengin
Yoqtır dünya da padişah
Onında bir qızı bolğan uşunmı-
Mimber qatında bir lehva
koteryatur,

Surulerni ızlattı.” (op.cit. p.72, 74; volumul a ajuns în Crimeea și în Turcia. Pentru *Scrisoarea III*, (Eminescu) care ajunsese într-o interpretare greșită la universitatea din Ankara, un profesor mi-a cerut volumul, în 2013)

Guner Akmolla

Panoramic cultural 2021

Vișinelu, satul în care s-a născut actorul Ovidiu Iuliu Moldovan

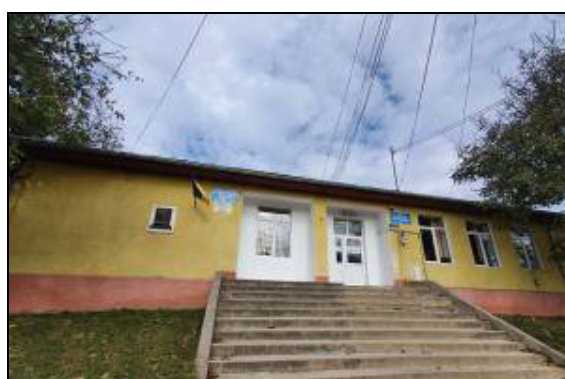
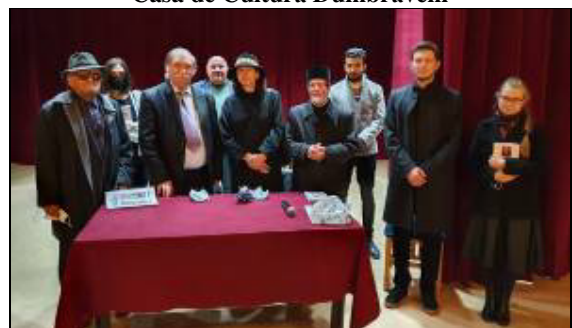
Casa Natală a lui Ovidiu Iuliu Moldovan

A.I. Brumaru, Nicolae Băciuț, Mircea Dragoș

Casa de Cultură Dumbrăveni

Vișinelu. Școala Generală „Ovidiu Iuliu Moldovan”

Întâlnire a Asociației „Fiii Satului”, din Vișinelu, care vrea să pună bazele Casei Memoriale „Ovidiu Iuliu Moldovan”

OCHIUL CICLOPULUI

NICOLAE SUCIU, Pastel de toamnă

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Justin-Florin Dumitru, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Eugen Mera, Cristina Sava, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BACIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2021 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952